

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

**ГОДИШЕН ДОКЛАД НА ОМБУДСМАНА
ЗА ДЕЙНОСТТА МУ КАТО
НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ
2024**

СЪДЪРЖАНИЕ

ОСНОВНИ АКЦЕНТИ.....	4
ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ И ПРЕПОРЪКИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ ПРЕЗ 2024 г.....	12
I. ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ	12
II. ЗАЩИТА НА ЛИЦА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА	20
1. Права на лицата, търсещи международна закрила.....	20
2. Права на лица с временна закрила в страната.....	21
3. Права на лицата с отказана международна закрила.....	22
III. ЗАЩИТА ПРАВАТА НА ДЕЦА И ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, НАСТАНЕНИ В РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ.....	24
IV. ЗАЩИТА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА В МЕСТАТА ЗА ИЗТЪРПЯВАНЕ НА НАКАЗАНИЯ КЪМ МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО	26
V. ЗАЩИТА НА ЛИЦА, ЗАДЪРЖАНИ В АРЕСТИТЕ КЪМ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ.....	28
РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОВЕДЕНИ ПРОВЕРКИ НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ ПРЕЗ 2024 г.....	30
I. ПРАВА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ	30
1. Държавна психиатрична болница – Кърджали.....	30
2. Първа психиатрична клиника към „Света Марина“ ЕАД, гр. Варна	39
II. ПРАВА НА ЛИЦАТА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА.....	46
1. Развитие на правната рамка и държавната политика	46
2. Резултати от проведени проверки на институцията на омбудсмана	47
Структури към Министерство на вътрешните работи	48
Структури към Държавна агенция за бежанците при Министерския съвет (ДАБ при МС) 62	
III. ПРАВА НА ЛИЦАТА С ОТКАЗАНА МЕЖДУНАРОДНА ЗАКРИЛА	96
IV. ЗАЩИТА ПРАВАТА НА ДЕЦА И ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, НАСТАНЕНИ В РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ.....	105
1. Центрове за настаняване от семеен тип за деца и Центрове за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица - гр. Пловдив	105
2. Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост – с. Славовица, община Септември.....	115
3. Дом за стари хора в гр. Баня.....	118

V. ПРАВА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА В МЕСТАТА ЗА ИЗТЪРПЯВАНЕ НА НАКАЗАНИЯ КЪМ МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО	119
1. Развитие на правната рамка и държавната политика	119
2. Резултати от проведени проверки	120
VI. ПРАВА НА ЛИЦАТА, ЗАДЪРЖАНИ В МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ КЪМ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ.....	200
1. Развитие на правната рамка и държавната политика	200
2. Резултати от проведени проверки на НПМ.....	201
ИНТЕРЕСНИ СЛУЧАИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ ПРЕЗ 2024г.	206
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА ОМБУДСМАНА В КАЧЕСТВОТО МУ НА НПМ С МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СТРУКТУРИ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО	209
ПРАВНА РАМКА ЗА ДЕЙНОСТТА НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ	214
ОБЩА СТАТИСТИЧЕСКА ИНФОРМАЦИЯ ЗА 2024 г.	217
ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ.....	221

ОСНОВНИ АКЦЕНТИ

На основание разпоредбата на чл. 28г, ал. 3 от Закона за омбудсмана, за 13-та поредна година, институцията на омбудсмана представя годишен доклад за дейността си като Национален превантивен механизъм (НПМ). Функциите и правомощията на омбудсмана на Република България като Национален превантивен механизъм са свързани с прилагането на Факултативния протокол към Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание на ООН и промените в Закона за омбудсмана, обнародвани в „Държавен вестник“, брой 29 от 2012 г.

С особена острота през последните години се поставя въпросът за защита правата на лицата с психични заболявания. Омбудсманът на Република България, в изпълнение на функциите си на Национален превантивен механизъм извършва ежегоден мониторинг на Държавни психиатрични болници (ДПБ), Центрове за психично здраве (ЦПЗ) и социални заведения за лица с психични разстройства. През м. август 2024 година омбудсманът, в дейността си като НПМ, извърши проверка в психиатричната клиника към УМБАЛ „Св. Марина“ - гр. Варна, **по повод поредния трагичен случай на изгорял пациент, докато е с наложена мярка за временно физическо ограничаване „имобилизация“.**

При проверката са констатирани съществени нарушения на изискванията на Наредба № 1 от 28 юни 2005 г. за реда за прилагане на мерки за временно физическо ограничаване при пациенти с установени психични разстройства, както и неспазване на предписания от контролните органи, най-значимите от които са:

- **Неосъществяване на постоянно наблюдение на пациента, задължително според разпоредбите на чл. 11 на Наредбата** - съгласно ал. 2 на цитираната разпоредба, пациент, по отношение на който се прилага мярка за временно физическо ограничаване, се наблюдава **непрекъснато** от определените от лекаря медицински сестри, които се сменят на всеки час. Наблюдението от медицинските сестри се осъществява чрез пряк визуален контрол или дистанционни средства при временно изолиране и край леглото на пациента при временно имобилизиране;
- **Нерегистриране на мерките за временно физическо ограничаване** чрез изолация е предпоставка за прилагане на тази мярка без медицински основания и без да е изпълнен определеният за това ред, с което се нарушават права на пациентите;
- **Липса на изградена система за пожароизвестяване с централна сигнализация, въпреки отправени предписания от контролните органи,** също е сред причините за късното откриване на пожара. Още от 2019 г. институцията на омбудсмана алармира министъра на здравеопазването за необходимостта да се регламентира изискване за инсталиране на противопожарни детектори за дим, като критерий за качество на здравната грижа, с оглед подобряване сигурността на пациентите с психични заболявания.

Тревожно критични продължават също да са проблемите с предоставяне на социални услуги на уязвими групи и липсата на контрол за изпълнението на основни стандарти, което създават предпоставки за заплахата за живота на настанените лица. При

поредния случай на сериозен инцидент със смъртен случай в институция, която предоставя социални услуги без да притежава необходимия за целта лиценз през 2024 г. **институцията на омбудсмана незабавно се обърна към компетентните органи с предложение за предприемане на спешни действия за регламентиране на наказателна отговорност на лицата, които предоставят социални услуги без лиценз или не спазват стандартите и критериите за качество на социалните услуги и тези действия водят до опасност за живота и здравето на лицата, ползващи социални услуги.**

При извършените наблюдения и проверки през 2024 г., с особена острота се постави въпросът и за **защитата правата на лицата, търсещи закрила в Република България.** Предвид стратегическото географско положение на страната и това, че Република България се явява външна граница на Европейския съюз, традиционно миграционният натиск в страната е засилен.

Институцията на омбудсмана, в дейността си като НПМ, констатира хронични проблеми, за които многократно са сезирани компетентните органи, но до този момент все още не са предприети необходимите действия за отстраняването им.

Сред основните дефицити в защитата правата на лицата, търсещи международна закрила, лицата с временна закрила, както и чужденците с отказана закрила са:

- Лоши материално - битови условия, породени от недостатъчно финансиране в центровете за настаняване на ДАБ при МС и Специалните домове за временно настаняване на чужденци (СДВНЧ) към МВР, изразяващи се в наличие на вредители в помещенията, високи температури през летните месеци, морално остаряла и амортизирана материална база;
- Дефицити в медицинското обслужване поради недостиг на медицински специалисти, което води до силно затруднен и ограничен достъп до медицинско обслужване;
- Липса на пълна и ясна информация за лицата, търсещи закрила, относно техните права и условия за законно пребиваване на територията на българската държава;
- Липса на устойчива и дългосрочна държавна стратегия за подкрепа и интегриране на разселените лица, с която трайно да бъдат гарантирани правата им за достъп до социални, здравни и образователни услуги;
- Липса на трайно утвърдена практика чужденците да бъдат информирани за съдържанието на индивидуалните административни актове, издадени спрямо тях на език, който владеят, както и за правото им да ги обжалват по съдебен ред в рамките на нормативно предвидения преклузивен срок.

През 2024 г. екипи на институцията на омбудсмана, като Национален превантивен механизъм, извършиха проверки в двата Специални дома за временно настаняване на чужденци към Министерство на вътрешните работи и в пет от центровете за настаняване на търсещи закрила лица към Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет (ДАБ при МС).

Основен фокус на всяка проверка е оценката на условията, в които живеят настанените лица, предоставяните форми на подкрепа за интегрирането им в

общността, както и спазването на гарантираните им законови права, най-важните сред които:

- право да останат на територията на страната;
- право на социално подпомагане;
- право на здравно осигуряване;
- право на достъпна медицинска помощ и безплатно ползване на медицинско обслужване при условията и по реда за българските граждани и други.

По официални данни от ДАБ при МС, общият брой лица, подали молби за закрила през 2024 година е **12250**, от които **56** кандидати са получили статут на бежанец, **4895** са получили хуманитарен статут, **3140** лица са получили отказ. Общият брой на производствата по молби е **15 392**, от които **7301** производства са били прекратени.

Тревожен остава ръстът на непридружените малолетни и непълнолетни лица в страната. Според статистически данни на ДАБ при МС, за периода 01.01.2024 - 31.12.2024 г., подадените молби за закрила от непридружени малолетни и непълнолетни лица са общо **2601**, от които **234** са малолетни, **717** деца са на възраст между 14-15 години, **1650** деца са на възраст между 16-17 години.

Най-много подали молби за закрила са гражданите на държави, в които се водят военни конфликти като Сирия, Афганистан, Мароко, Египет и Ирак.

Значителен напредък в областта на защитата правата на непридружените деца е изпълнението на многократно отправяната през годините от институцията на омбудсмана препоръка да бъде създадена сигурна зона за непридружени деца, търсещи закрила в най-големия регистрационно-приемателен център на ДАБ при МС в гр. Харманли.

Зоната беше открита на 16 май 2024 г. в присъствието на представители на всички ангажирани институции, включително и представители на омбудсмана. Капацитетът на сигурната зона е **98 места за настаняване, с възможност за увеличаване, в случай на криза.**

Въпреки отбелязания напредък, редица проблеми продължават да са налични, сред които проблемите с контрола на **хигиенно-санитарните условия, с достъпа на лицата до специализирана здравна помощ, с необходимостта от осигуряване на по-добра охрана в обектите.**

Продължава да е актуална препоръката на омбудсмана за необходимостта от въвеждане на системна политика за закрила и интегриране на ненавършили пълнолетие непридружени лица. Необходимо е да бъде направена оценка на възможните мерки за осигуряване на закрила и подкрепа на непридружените лица чрез интеграцията им в общността. Наложително е да бъдат положени усилия за извеждане на децата от центровете за бежанци, след като са придобили бежански, хуманитарен статут или убежище в страната, и да бъдат настанени в подходяща социална услуга в общността.

Друг основен проблем за лицата, получили статут в страната, е свързан със задължението им в **14-дневен срок да напуснат центровете, в които са настанени и да**

заявят адрес в общината, в която ще се установят. Това ги поставя в трудно и уязвимо положение поради препятствията, които срещат при намирането на адрес, на който да бъдат регистрирани. В практиката си омбудсманът е констатирал, че често регистрацията представлява затруднение за чужденците, които разполагат с прекалено кратък срок да заявят адрес и често не разполагат с необходимите документи като валиден договор за наем например. В резултат на това, се създава **масова практика на нерегламентирана „продажба“ на адресни регистрации**, по-конкретно български граждани срещу заплащане позволяват на бежанци да се регистрират на адреса им, а самите бежанци са принудени да си „купуват“ адресни регистрации в страната.

Във връзка с този наболял проблем, в рамките на сформирана работна група за промени в Закона за гражданската регистрация, в която участие взе и институцията на омбудсмана, беше направено предложение за допълнение на Закона за гражданска регистрация с нова разпоредба. **Предложението на експертите на омбудсмана се състоеше в това да се въведе разпоредба, с която да се регламентира право на лицата, получили статут в страната, да заявят адрес в общината, в която пребивават, в случаите, когато не разполагат с необходимите по закон документи и не са успели да се регистрират в рамките на краткия 14-дневен срок. Направеното предложение беше одобрено и обявено в „Държавен вестник“ от 8 октомври 2024 година, като беше въведена нова разпоредба - чл. 93, ал. 6 от Закона за гражданската регистрация, която влезе в сила от 10.12.2024г.**

На основание чл. 39а, ал. 2 от Закона за чужденците в Република България, **омбудсманът е единствената държавна институция, която извършва наблюдение при извеждането на чужди граждани, с наложени принудителни административни мерки - „връщане до страна на произход, страна на транзитно преминаване или трета страна“ и „експулсиране“.** Във връзка с тези си правомощия, през 2024 г. омбудсманът извърши наблюдение върху изпълнението на общо **30 принудителни административни мерки по връщане до страна на произход.** Наблюдаващите екипи установиха **системни проблеми** при проверка на личните дела на чуждите граждани, най-вече свързани с **непълното окомплектоване на документацията (досието на чужденеца);**

- Липса на доказателства, че чуждите граждани са запознати със съдържанието на издадените им заповеди за налагане на принудителни административни мерки, с правото им да ги обжалват по реда на Административнопроцесуалния кодекс и правото им да получат правна помощ;
- Налагане на най-тежката принудителна административна мярка „настаняване в СДВНЧ“, без да се проучат съществуващите възможности за налагане на по-лека, непреpresивна мярка по ЗЧРБ.

Във връзка с правата на чужденците, настанени принудително в СДВНЧ, омбудсманът, в дейността си като НПМ, бе сезиран в началото на годината от неправителствена организация, която сигнализира за наложена принудителна административна мярка „принудително настаняване в специален дом за временно настаняване на чужденци“ спрямо гражданин на Ислямска република Иран.

Беше установено, че чуждият гражданин живее в България **от 13 години и връщането му в Иран би го изложило на непосредствена опасност от изтезание, нечовешко или унижително отношение от иранските власти.** Иранският гражданин

търси закрила в Република България поради основателен страх от религиозно и политическо преследване в страната му по произход.

Проверяващият екип констатира, че **не съществуват правни основания да бъде налагана най-тежката принудителна административна мярка на чуждия гражданин**, поради което омбудсманът се обърна към директора на Дирекция „Миграция“ към МВР с **препоръка да бъде издадена заповед за налагане на по-лека обезпечителна мярка и да разпорежи незабавното освобождаване на лицето.**

В отговор на препоръката от Дирекция „Миграция“ уведомиха, че чуждият гражданин **е освободен** от Специалния дом за временно настаняване на чужденци и има открита процедура за предоставяне на закрила по Закона за убежището и бежанците, като понастоящем чужденецът е вече **със статут на бежанец и пребивава законно в страната.**

През 2024 г. институцията на омбудсмана като НПМ осъществи общо **53 проверки** в затвори и затворнически общежития, в следствени арести, в държавните психиатрични болници, в центровете за настаняване на бежанци и специалните домове за временно настаняване на чужденци, в арестите за 24-часово задържане към Районните полицейски управления и в центрове за настаняване от семеен тип за деца и възрастни. Броят на извършените проверки по категории проверявани обекти е както следва:

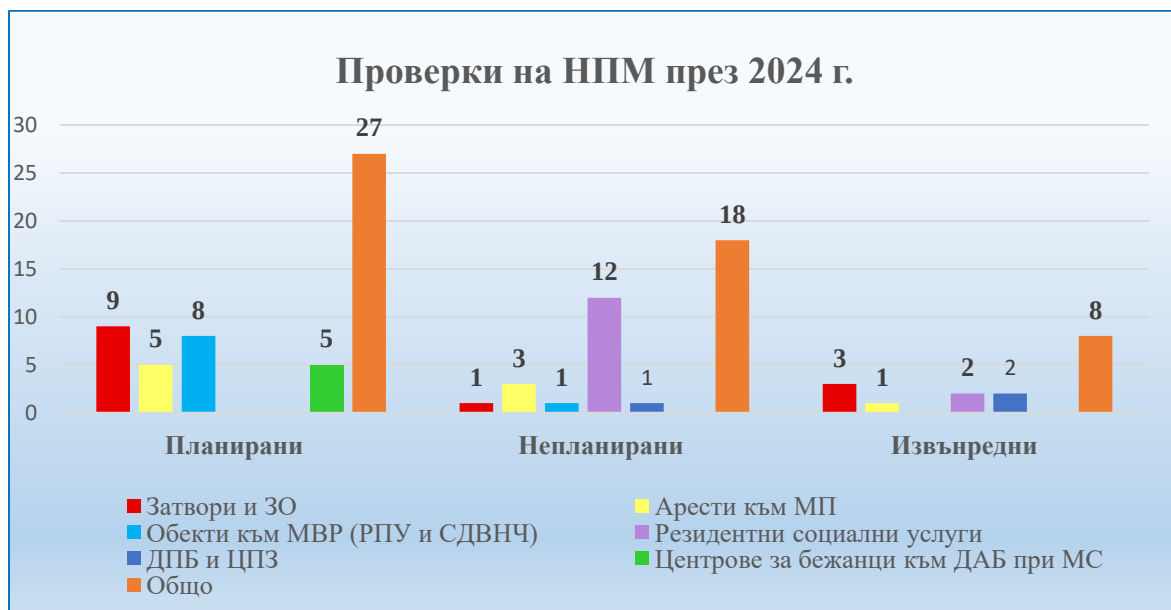
Обекти към Министерство на правосъдието (затвори, затворнически общежития, поправителни домове и следствени арести) - **22**;

Обекти към структурите на Министерство на вътрешните работи - **9** (5 районни полицейски управления, Арест - с. Капитан Андреево, помещение за настаняване на Летище София за недопуснати лица, СДВНЧ);

Регистрационно - приемателни центрове към ДАБ при МС - **5**;

Резидентни услуги за деца и възрастни – **14**;

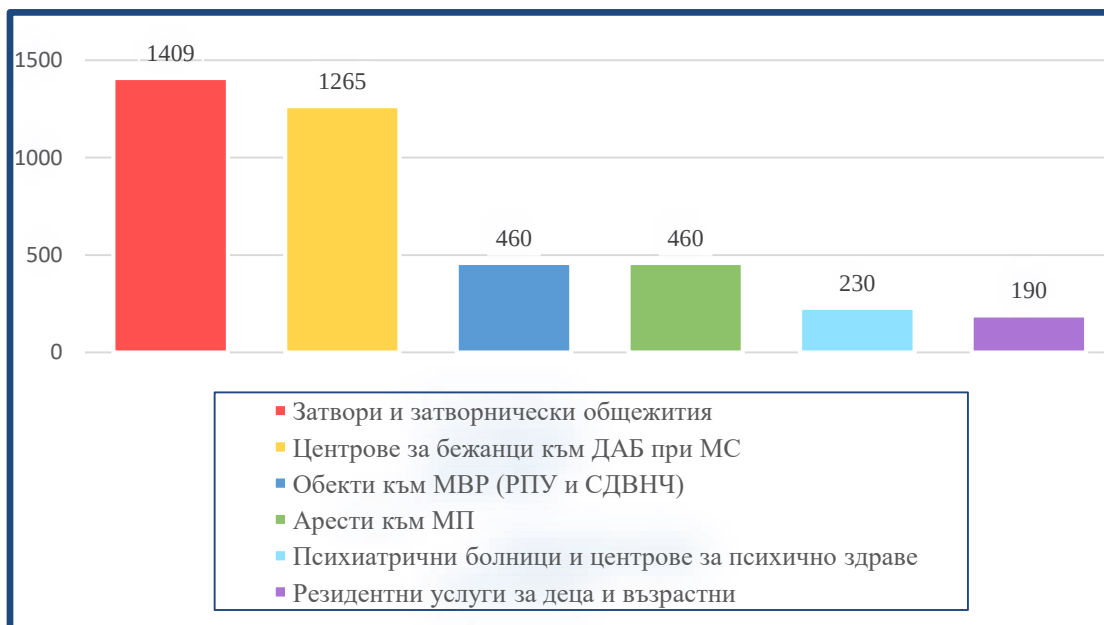
Психиатрични болници и центрове за психично здраве – **3**.

Графика 1: Извършени проверки по вид и по категории проверявани обекти през 2024 г.

Източник: Статистически данни на омбудсмана на РБ

През 2024 г. се запази тенденцията за голям обем проверки в местата за лишаване от свобода и за задържане към Министерство на правосъдието, като са проверени 5 затвора, 7 затворнически общежития и **8 следствени ареста**. В проверките на местата за лишаване от свобода и изпълнение на мярката „задържане под стража“ е обхванат най-големият контингент от инспектирани лица - общо **1409** лишени от свобода и задържани, настанени в обектите към момента на инспектиране.

Графика: Брой настанени лица в местата, обект на планирани и непланирани проверки на НПМ през 2024 г.

Източник: Статистически данни на омбудсмана на РБ

Продължават да са налице **основните проблеми на пенитенциарната система**, констатирани от извършените проверки през годините:

- Лоши материално-битови условия: ограничен достъп до естествена дневна светлина, липса на вентилация и климатизация през летните месеци, пренаселеност в спалните помещения, морално остарял сграден фонд;
- Затруднен достъп до медицинско обслужване за лишените от свобода и задържаните лица и дефицит на лекарствените продукти, които се предоставят по договор между ГДИН и фармацевтична компания;
- Наличие на хлебарки, дървеници и други вредители, въпреки провежданите дейности по дезинфекция;
- Оплаквания от лошо отношение, насилие и неоказване на съдействие от страна на затворническата администрация;
- Липса на бюджетно финансиране за социални дейности, поради което ресоциализацията и реинтеграцията на лишените от свобода е силно затруднена.

Друг акцент в дейността на омбудсмана като НПМ и през 2024 г. бе защита правата на лицата, настанени в арестните помещения за 24-часово задържане към МВР. През 2024 г. екипи на институцията на омбудсмана извършиха проверки в помещенията за задържане на пет районни полицейски управления. Материално-битовите условия в местата за задържане продължават да бъдат **незадоволителни, със слаб достъп до естествена дневна светлина и амортизирана материална база. Помещенията за настаняване се нуждаят от основен ремонт, както и разширяване на капацитета им поради голямата натовареност в тези обекти.**

Всички проверени обекти разполагат с отделни помещения за настаняване на непълнолетни и се спазват отправените препоръки от омбудсмана при задържането на непълнолетни да се спазва разпоредбата на чл. 2 от Закона за закрила на детето. С въведените изменения в Инструкция № 8121з-78 от 24 януари 2015 г. за реда за осъществяване на задържане, оборудването на помещенията за настаняване на задържани лица и реда в тях в Министерството на вътрешните работи, бе изпълнена препоръката на омбудсмана за **задължително участие на адвокат, когато задържаното лице е непълнолетно.**

През 2024 г. омбудсманът, в дейността си като НПМ, се самосезира **4 пъти по повод случаи на полицейско насилие, опити за самоубийство и бягство от помещенията за задържане към МВР**, като се обърна с препоръки към министъра на вътрешните работи. Изключително притеснителен случай от началото на годината бе във връзка с **настъпила смърт при задържане на лице от служители на ОДМВР - Стара Загора, в следствие на прекомерна употреба на физическа сила.** В изпратено писмо до тогавашния служебен министър на вътрешните работи омбудсманът подчерта, че **използването на физическа сила и помощни средства от полицейски служители е крайна мярка, към която се прибегва само когато това е абсолютно необходимо и настоя за пълна, всестранна и обективна проверка по случая.** В отговор до институцията на омбудсмана от министерство на вътрешните работи посочват, че са установени редица слабости и пропуски, допуснати от служители на МВР при преследването и задържането на лицето. За установените извършени нарушения по повод изпълнение на служебните задължения е наложено наказание „уволнение“ на двама служители.

В хода на всички извършени проверки през 2024 година, омбудсманът като НПМ констатира **сходни проблеми и дефицити в медицинското обслужване** на проверените обекти, които могат да бъдат обобщени, както следва:

- **Липса на достатъчен брой медицински персонал**, най-вече на назначени на щатна длъжност лекари, което налага други медицински специалисти (лаборанти, медицински сестри) да извършват несвойствени за длъжността им дейности, като амбулаторни прегледи и дори назначаване на лечение;
- **Липса на дентални лекари** и ограничен достъп до дентално лечение във всички проверени обекти;
- **Лоши материално-битови условия** в много от медицинските центрове и стационарите към тях, които не съответстват на изискванията за лечебни заведения и се нуждаят от извършване на основен ремонт;
- **Ограничен асортимент от лекарствени продукти и консумативи**, които се осигуряват централно (по заявка), съобразно сключени договори за обществени

поръчки. При липса в списъка на предписания от външен специалист лекарствен продукт, се извършва замяна с негов аналог или със същото действие лекарствен продукт, а **при липса на такъв – настанените лица се налага сами да организират закупуването му;**

- **Липса на преводачи**, което затруднява оказването на медицинска помощ, когато сред настанените лица има чужди граждани;
- **Лошо отношение** от страна на медицинския персонал спрямо настанените лица.

С оглед защита правата на всички уязвими групи лица, настанени в затворени институции, които не могат да напуснат по своя воля, Омбудсманът на Република България счита, че е крайно наложително да се подобри медицинското обслужване, като бъдат предприети следните конкретни мерки:

1) Да бъдат възобновени опитите за привличане на достатъчен брой медицински персонал и най-вече лекари в медицинските центрове към съответните институции;

2) Да бъдат обсъдени възможностите за повишаване на привлекателността на лекарската работа, в това число относно трудовото възнаграждение и други придобивки, както и чрез провеждане на индивидуални разговори с лекари от населеното място или областта, в която се намира институцията;

3) Да бъде предприета инициатива, съвместно със НЗОК и РЗОК, в съответните области, за осигуряване на възможността лекарят - началник на МЦ, да може да изпълнява в пълен обем дейности по издаване на направления, рецепти и др., с оглед гарантиране правата на здравноосигурените лица;

4) Да бъдат обсъдени възможностите, съвместно с Министерство на здравеопазването, лекарите във всички институции да имат възможност от продължаващо обучение и най-вече специализация;

5) Да бъде извършвано редовно актуализиране на списъка с лекарствени продукти и консумативи, осигурявани с централна доставка, като същевременно бъде взето предвид повишаването на цените на редица лекарствени продукти и консумативи;

6) Да бъде извършена оценка на необходимостта от извършване на ремонтни дейности на медицинските центрове и стационарите към тях, като бъдат приведени в съответствие с хигиенните норми и изискванията за лечебни заведения, за създаване на нормални условия за пациентите и персонала.

ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ И ПРЕПОРЪКИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ ПРЕЗ 2024 г.

I. ЗАЩИТА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

- Да се извършва редовен и ефективен контрол от Изпълнителна агенция „Медицински надзор“ върху дейността на Държавните психиатрични болници, Центровете за психично здраве и психиатричните клиники;
- Да бъдат предприети действия за инсталирането на пожароизвестителни системи с централна сигнализация във всички психиатрични структури на територията на Република България;
- Да се реформира държавната психиатрична помощ, с акцент върху правата на пациентите, особено на лицата, които са настанени на задължително и принудително лечение;
- Да се преразгледа Наредба № 1 от 28.06.2005 г. за реда за прилагане на мерки за временно физическо ограничаване при пациенти с установени психични разстройства и да се изготви протокол (алгоритъм) за прилагане на принудителните мерки „имобилизация“ и „изолация“, в който ясно да е отбелязано с каква продължителност и колко често могат да бъдат изолирани и фиксирани пациентите за период от 24 часа, както и да се конкретизират основанията, при които се прилагат тези мерки;
- Начинът на финансиране на различните типове психиатрични здравни заведения за стационарно лечение да бъде унифициран, като бъде обвързан с качеството на предоставената здравна услуга;
- Да се предприемат спешни мерки за привличане на повече специалисти със специалност „Психиатрия“ и „Детска психиатрия“;
- Да се изведе като приоритет необходимостта от повишаване качеството на живот на болните с психични заболявания и тяхната социализация, чрез изграждане на подходящи услуги в общността.

Омбудсманът на Република България, в изпълнение на функциите си на Национален превантивен механизъм по смисъла и в съответствие с Факултативния протокол към Конвенцията на Организацията на обединените нации против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, приет на 18.12.2002 г., извършва ежегоден мониторинг на Държавни психиатрични болници (ДПБ), Центрове за психично здраве (ЦПЗ) и социални заведения за лица с психични разстройства.

По смисъла на Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание към ООН и Европейската конвенция за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание към Съвета на Европа, държавните психиатрични болници са места за лишаване от свобода, тъй като част от пациентите са настанени със съдебни решения и не могат доброволно да ги напускат. Затова с особено внимание омбудсманът като НПМ следи за недопускане на изтезания и други форми на нечовешко или унижително отношение в тези места.

За съжаление, констатираните от омбудсмана като НПМ през изминалите години проблеми продължават да са актуални и през 2024 г.

В Народното събрание бяха обсъждани, но все още не са приети, предложените промени в Закона за здравето, глава „Психично здраве“.

През годините омбудсманът като НПМ установи, че един от най-сериозните проблеми в държавните психиатрични болници е **липсата на контрол от страна на държавните институции**. Както омбудсманът многократно е посочвал, психиатричните болници се финансират по методиката на **историческия бюджет**. Поради тази причина, ДПБ не се проверяват от Националната здравноосигурителна каса, а само от Изпълнителна агенция „Медицински надзор“, предимно при подадени жалби от пациенти.

Още през 2012 г., когато започна дейността си, омбудсманът като НПМ установи, че ДПБ никога (преди проверките на екипи на НПМ) не са били обект на одит от страна на компетентните органи по отношение на медицинската им дейност. Тази негативна констатация е сред основните причини за неспазване на изискванията на медицинските стандарти и за недостатъчния обем и вид на здравните грижи, които се предоставят на пациентите.

Бюджетът е ключов инструмент за управлението на дейностите в психиатричните болници и за спазване на правата на пациентите.

Психиатричните болници се финансират по методиката на историческия бюджет, което според омбудсмана на практика ограничава достъпа на пациентите до качествена медицинска грижа. При този бюджет няма пряка връзка между обема и качеството на извършените медицински дейности и постъпващите средства. Финансовите средства, които се отпускат на държавните психиатрични болници, са крайно недостатъчни. Така нареченият исторически бюджет е причината както за недобрите условия в лечебните заведения, при които се лекуват пациентите, така и за подчертания недостиг на медицински кадри, поради ниското заплащане на техния труд и лошите условия на работа. Ниската кадрова обезпеченост на лечебно – диагностичния процес от една страна, липсата на средства за подходящо оборудване, обзавеждане и лекарствени продукти – от друга, са фактори, които силно снижават количеството и качеството на медицинските грижи, предоставяни на пациентите.

Освен това, основните разлики в принципите, по които се формират бюджетите на различните типове психиатрични здравни заведения (например ДПБ и ЦПЗ), създават напрежение и противопоставяне между специалистите в системата за стационарна психиатрична помощ, което също рефлектира върху качеството на медицинските услуги. Омбудсманът многократно е препоръчвал на Министерство на здравеопазването начинът на финансиране да бъде унифициран за всички здравни заведения за стационарно лечение, като бъде обвързан с качеството на предоставената здравна услуга.

В тази връзка, още през 2020 г. омбудсманът изготви и изпрати Становище относно Проект на Стратегия за психично здраве на гражданите на Република България 2020 - 2030 г. и плана за действие към нея до министъра на здравеопазването.

В Становището на омбудсмана относно Проект на Стратегия за психично здраве се препоръчва да се изготви оценка за пребазиране, която да е обвързана с реструктурирането на всички държавни психиатрични болници. Също така е необходимо да се конкретизират сроковете и необходимите ресурси за пребазирането на болниците, както и подходящи сгради за това. Омбудсманът обръща внимание, че редица от Държавните психиатрични

болници са с недобро местоположение, материална база, кадрова обезпеченост и отдалечени от многопрофилни болници за активно лечение.

Друг съществен проблем е липсата на медицински персонал. Хроничният недостиг на психиатри се забелязва във всички държавни психиатрични болници. Наблюдава се недостиг и на медицински сестри, с опит в психиатричните здравни грижи. В тази връзка омбудсманът отправи препоръка „...в Националната стратегия за психично здраве на гражданите на Република България 2020 - 2030г. трябва да се акцентира върху привличане на повече специалисти със специалност „Психиатрия“ и „Детска психиатрия“.

Омбудсманът и при предишни свои проверки е отправял препоръки към Министерство на здравеопазването да преразгледа Правилника за устройството и дейността на лечебните заведения за стационарна психиатрична помощ, в частта численост на персонала, за да се подобри кадровата обезпеченост и да се гарантира равна здравна грижа за всички психично болни, настанени в ДПБ.

Друг основен проблем при предоставянето на грижа на психично болни според омбудсмана е, че липсва качествена психосоциална рехабилитация на хората с психични заболявания, която да се извършва чрез система от услуги, предоставяни от Министерството на труда и социалната политика.

Основната препоръка на омбудсмана през годините, отправяна към Министерството на здравеопазването, е именно за стартирането на спешна реформа в сектора на държавната психиатрична помощ относно защита на правата на пациентите, особено на лицата, които са настанени на задължително и принудително лечение.

Основна част от грижата за психично болните лица трябва да е свързана с подобряване качеството им на живот чрез изграждане на социални услуги в общността, като Дневни центрове за хора с психични разстройства, Центрове за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с психични разстройства - защитени жилища.

Омбудсманът многократно е препоръчвал на Министерство на труда и социалната политика и Министерство на здравеопазването да се работи за извеждане на тази група болни от изолацията им в болнична среда и да им се предоставят интегрирани здравно-социални грижи в общността.

Държавната политика за психично здраве трябва да изведе като приоритет необходимостта от повишаване качеството на живот чрез успешна деинституционализация на болните с психични заболявания и тяхната социализация чрез услуги в общността.

При проверките си омбудсманът, като НПМ установи два тежки случая на нарушаване правата на пациенти с психични заболявания.

През месец март 2024 г. екип на омбудсмана извърши проверка в Държавна психиатрична болница (ДПБ) – Кърджали. При провеждане на интервюта с лица, които са настанени на задължително лечение по Закона за здравето в Първо женско отделение, една от настанените сподели, че след вербален конфликт между нея и председателя на Районен съд – Кърджали на 26.02.2024 г. е била задържана от полицията и впоследствие отведена в Държавна психиатрична болница гр. Кърджали. **В болницата тя веднага е фиксирана, без да е била агресивна към пациентите или към персонала.** По време на имобилизацията са я натискали по корема, вследствие на което се е изпуснала и е помолила да ѝ дадат памперс. На въпрос на екипа на омбудсмана по какъв начин е била вързана, тя отговори, че

ръцете ѝ са били вързани над главата и е била вързана за двата крака. Според нея, тя е била вързана за две денонощия. По време на интервюто другият пациент потвърди тези сведения, тъй като е била пряк свидетел на случилото се.

Екипът на омбудсмана се запозна с Книгата за взетите мерки за временно физическо ограничаване и с Историята на заболяването и установи, че няма регистрирана имобилизация на тази пациентка.

Друг притеснителен факт е, че след подписването на Декларация за информирано съгласие за лечение в Комплексната съдебна психиатрично-психологична експертиза е вписано, че: „...към настоящия момент лицето е все още с нарушени базови способности да изразява информирано съгласие за лечение“. Независимо от това, при постъпването си тя е накарана да подпише Декларация за информирано съгласие за лечение, като самата тя заяви пред проверяващия екип на омбудсмана, че е била заставена да я подпише против волята си, а медикаментозното лечение е започнало от деня на настаняването ѝ, преди да е влязло в сила съдебното решение за задължително лечение. Въпреки това, в експертното обсъждане на Комплексната съдебна психиатрично-психологична експертиза е вписано, че има отказ от съгласие за доброволно лечение. Екипът не установи наличие на Декларация за отказ от лечение, приложена към История на заболяването.

По време на интервюто с директора на Държавна психиатрична болница гр. Кърджали, екипът поиска информация към кого е проявявала физическа агресия тази пациентка, но той не можа да посочи конкретни лица. В Протокол № 253 на Районен съд гр. Кърджали от 18.03.2024 г. директорът на ДПБ Кърджали, като вещо лице, посочва: „В началото, когато постъпи при нас, предвид на това, че беше много неспокойна, имало е риск за околните, но не е била грубо агресивна към пациенти и персонала. Поради психомоторната задвиженост, която вече беше доста изразена, този риск е висок“.

Пациентката сподели, че не е била запозната със съдебното си решение, както и че още при постъпването в ДПБ са я накарали да подпише декларация за доброволно лечение. Също така, тя не знае каква медикаментозна терапия ѝ се прилага.

Другият пациент сподели, че на датата, на която е постъпила в Държавна психиатрична болница гр. Кърджали ѝ е била наложена принудителна мярка „изолация“ в продължение на едно денонощие, като и тази мярка не е отбелязана в Книгата за взетите мерки за временно физическо ограничаване, нито в Историята на заболяването ѝ. Тя също сподели, че не е запозната със съдебното си решение и е подписала Декларация за информирано съгласие за лечение. В съдебно-психиатричното ѝ освидетелстване е отбелязано, че: „освидетелстваната не може да изразява информирано съгласие за лечение“.

Пациентите твърдят, че по време на целия им престой не са били извеждани в двора.

Екипът установи, че личните телефони на пациентите се отнемат по време на лечението, като тази процедура не е разписана в Правилника за устройството, дейността и вътрешния ред на Държавна психиатрична болница гр. Кърджали. Пациентите нямат осигурен свободен достъп до стационарен или друг телефон.

Омбудсманът като НПМ припомня, че през октомври 2021 г. Комитетът против изтезанията (КПИ) към Съвета на Европа е извършил поредното периодично посещение в България, като посети ДПБ – Кърджали. Комитетът отбелязва, че сериозна загриженост поражда обстоятелството, че в болницата в Кърджали някои пациенти (включително пациенти на доброволно лечение) са представили свързани и достоверни разкази на делегацията на КПИ как са били поставени сами, завързани към леглото с колани с 4 или 5

точково фиксиране в стаи за изолация за повече от 48 часа, с подложки за инконтиненция през целия период, в които е трябвало да уринират и дефекират, като тези подложки се сменят на всеки шест часа. Някои пациенти също съобщават, че ръцете им са били връзвани над главата и това е причинявало болка, подуване и изтръпване на горните крайници. Подобни болезнени интервенции се определят като малтретиране и изтезание.

Освен това, КПИ е констатирал, че поради липсата на постоянно лично наблюдение от страна на персонала, пациентите са държани в изолатора, без да имат сигурен начин, по който да привлекат вниманието на персонала, като са оставени да викат напразно от вътрешността на заключената стая или да се опитват да размахат вързаните си ръце към камерата за видеонаблюдение, чийто екран е в далечна стая, в която често няма хора; това очевидно е неприемливо. Още повече, пациентите от отделенията могат да виждат в изолаторите, когато в тях пребивават пациенти, включително когато са механично фиксирани.

По отношение на записването на мерките за ограничаване, както е установено и при предишни посещения, въпреки че ограничаването на пациентите се записва в регистрите на отделенията със съответните подробности, това се извършва формално и не отразява действителността. Дори периоди на изолация и механично ограничаване, които са продължили няколко дни, се записват като продължили точно шест часа в случаите на изолация и точно два часа в случаите на механично ограничаване (допустимият максимум по българското законодателство). В допълнение, редица случаи на изолация и механично ограничаване, които беше ясно описано, че са се случили, особено в ДПБ - Кърджали, **изобщо не са регистрирани.**

Комитетът разбира, че при изключителни обстоятелства пациентите понякога по клинични причини трябва да бъдат изолирани или механично ограничени за по-дълго време от допустимото в българското законодателство, но сегашното неточно записване на тези мерки е в най-добрия случай некомпетентно, а в най-лошия - незаконно.

Подобно на ситуацията, наблюдавана от делегациите на КПИ по време на посещенията през 2017 г. и 2020 г., проверката на досиетата на пациентите потвърждава, че прегледите на случая от вътрешните психиатрични комисии на болниците и от съда по правило наистина се провеждат на всеки шест месеца. Въпреки това пациентите посочват, че не са получили копия от докладите за психиатричната им експертиза, нито копия от съответните съдебни решения.

КПИ препоръчва на българските власти да предприемат стъпки, за да гарантират, че заинтересованите пациенти получават копия от докладите за психиатричната им експертиза, както и копия от всякакви други съдебни решения относно преразглеждането на съдебно-психиатричното им настаняване. Трябва да се положат специални усилия, за да се разясни съдържанието на тези доклади и съдебни решения на пациентите и да се гарантира, че те ги разбират. Освен това, заинтересованите пациенти трябва да подпишат декларация, която удостоверява, че са получили препис от съдебното им решение.

По отношение на възможността за контакти с външния свят КПИ посочва, че на голямата част от пациентите (повечето от тях на доброволно лечение) не е разрешено да запазят своите мобилни телефони и делегацията е получила много оплаквания, че достъпът до телефон е много ограничен, понякога за месеци наред, особено в Карлуково, острите отделения в Кърджали и женското остро отделение в Ловеч. Освен това, в ДПБ Кърджали някои пациенти са се оплакали, че дори когато им е позволено да проведат телефонно

обаждаме, медицинска сестра присъства по време на разговора или го слуша, или даже говори с роднините вместо пациента, който просто стои до нея.

КПИ препоръчва на българските власти да гарантират, че всички пациенти с психиатрични заболявания имат достъп до телефон или мобилен телефон всеки ден, освен ако има сериозни съображения за сигурност или има законосъобразно и мотивирано лекарско предписание, въз основа на индивидуална оценка на риска или съдебно разпореждане за отказ от достъп до телефон. Освен това, трябва да се предприемат мерки, за да се гарантира, че в тази връзка ще има ясни, писмени и достъпни политики на ниво отделение в психиатричните болници в България. В допълнение, всички пациенти трябва да могат да комуникират по телефона при условия, позволяващи неприкосновеност на личния им живот, освен ако няма обоснована лекарска заповед за противното с цел безопасност или от съображения за сигурност.

За съжаление три години след констатациите и препоръките на Комитета, пациентите споделят същите проблеми на екипа на омбудсмана: нерегламентирана (невписани мерки за физическо ограничаване в Книгата за прилагане за физическо ограничаване) имобилизация и изолация на пациенти; пациентите са имобилизирани с дни; ограничен достъп до контакти с външния свят, като редовна разходка в двора или достъп до телефон; пациентите не са запознати със съдебните си решения, както и със съдебно-психиатричните си експертизи; подписване на декларация за информирано съгласие за лечение, без да разбират какво подписват или използването на принуда и заплахи, за да се подпишат.

Също така, омбудсманът като НПМ установи, че е накърнено и правото на адвокатска защита на пациентката (чл. 56 от Конституцията на Република България), и особено – ограничено е правото на личен контакт между представляваното лице и процесуалния му представител - адвокат, както и е възпрепятствано упражняването на адвокатската професия и адвокатските права на адвокат, съобразно 134, ал. 1, изр. 2 от Конституцията и Закона за адвокатурата.

От гледна точка ограниченото право на личен контакт между лицето и процесуалния му представител - адвокат, налице са признаци и за допуснато нарушение на правото на справедливо и публично разглеждане на делото от независим съд, съобразно чл. 6 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи. Поставя се и въпросът за допуснато нарушение на чл. 13 от Конвенцията по отношение задължението на държавата да осигури ефикасни вътрешнонационални средства и механизми за защита на правата, юстициабилни по самата Конвенция и протоколите към нея.

След проверката омбудсманът препоръчва на министъра на здравеопазването:

- Да разгледа възможностите и да предприеме действия за:
 - обсъждане на мерки за осигуряване на щатна обезпеченост с медицински персонал, за изпълнение на изискванията на Медицински стандарт „Психиатрия“ и определяне на нива на компетентност на болничните структури;
 - осигуряване на изискванията на нормативната уредба относно пространствена структура и осигуреност на лично пространство на болните.
- Подкрепя на заявленията от ДПБ – Кърджали инвестиционни проекти, в това число – по Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България;
- Да се изпрати указателно писмо до директорите на държавните психиатрични болници, за това, че адвокатите на пациентите имат право на контакт с тях по всяко време, както под формата на лично свиждане, така и по телефона.

Също така, омбудсманът препоръча на изпълнителния директор на Изпълнителна агенция „Медицински надзор“ (ИАМН) да извърши спешна проверка по констатираните факти и да предостави на омбудсмана доклади от проверките.

В отговор ИАМН информира омбудсмана, че е извършвала проверки в ДПБ – Кърджали през 2021 и през 2023 г. и изпраща докладите от тях, в които не са констатирани нарушения.

Няма данни да е извършена нова проверка относно констатациите в доклада на омбудсмана като НПМ от 2024 г., и с който доклад бяха направени следните препоръки на директора на ДПБ - Кърджали:

- Да бъдат предприети действия за осигуряване на необходимата минимална площ за пациент, в съответствие с изискванията на Наредба № 49 от 18 октомври 2010 г. за основните изисквания, на които трябва да отговарят устройството, дейността и вътрешният ред на лечебните заведения за болнична помощ и домовете за медико-социални грижи;
- Да се вписват всички изолации и имобилизации, в съответствие с изискванията на Наредба № 1 от 28 юни 2005 г. за реда за прилагане на мерки за временно физическо ограничаване при пациенти с установени психични разстройства;
- Да се запознават пациентите на задължително и принудително лечение със съдебно-психиатричните им експертизи и съдебните им решения;
- Ежедневно да се извеждат на разходка в двора на болницата пациентите в първо мъжко и първо женско отделение;
- В Правилника за устройството, дейността и вътрешния ред на Държавна психиатрична болница – гр. Кърджали да се регламентира правото на пациентите да имат регулярен достъп до телефон.

В отговора на директора на ДПБ – Кърджали до омбудсмана се посочва, че Правилникът за устройството, дейността и вътрешния ред е актуализиран, като към момента няма възможност за намаляване капацитета на болницата.

През месец август 2024 година институцията на омбудсмана като НПМ извърши проверка в психиатричната клиника към УМБАЛ „Св. Марина“- гр. Варна, **по повод поредния трагичен случай на изгорял пациент, докато е с наложена мярка за временно физическо ограничаване „имобилизация“.**

При проверката са констатирани съществени нарушения на изискванията на Наредба № 1 от 28 юни 2005 г. за реда за прилагане на мерки за временно физическо ограничаване при пациенти с установени психични разстройства, както и неспазване на предписания от контролните органи, най-значимите от които са:

- **Неосъществяване на постоянно наблюдение на пациента, задължително според разпоредбите на чл. 11 на Наредбата.**

Съгласно ал. 2 на цитираната разпоредба, пациент, по отношение на който се прилага мярка за временно физическо ограничаване, се наблюдава непрекъснато от определените от лекаря медицински сестри, които се сменят на всеки час. Наблюдението от медицинските сестри се осъществява чрез пряк визуален контрол или дистанционни средства при временно изолиране и край леглото на пациента при временно имобилизиране;

- **Нерегистриране на мерките за временно физическо ограничаване** чрез изолация е предпоставка за прилагане на тази мярка без медицински основания и без да е изпълнен определеният за това ред, с което се нарушават права на пациентите;

- **Липса на изградена система за пожароизвестяване с централна сигнализация, въпреки отправени предписания от контролните органи, също е сред причините за късното откриване на пожара.**

Още от 2019 г. институцията на омбудсмана алармира министъра на здравеопазването за необходимостта да се регламентира изискване за инсталиране на противопожарни детектори за дим като критерий за качество на здравната грижа, с оглед подобряване сигурността на пациентите с психични заболявания.

След извършената проверка, институцията на омбудсмана като НПМ препоръча на министъра на здравеопазването:

- Да бъдат осигурени финансови средства и предприети действия за инсталирането на пожароизвестителни системи с централна сигнализация във всички психиатрични структури на територията на Република България във възможно най-кратък срок;
- Инсталирането на пожароизвестителни системи в самостоятелни, изолирани и обезопасени помещения за изпълнение на мерки за временно физическо ограничаване на пациенти с установени психични разстройства, които са изпаднали в състояние, представляващо пряка и непосредствена опасност за собственото им здраве или живот или за здравето или живота на други лица, **да бъде с предимство;**
- Всички психиатрични болници в страната да бъдат оборудвани с огнеупорни матраци в помещенията за изпълнение на мерките за временно физическо ограничаване;
- Да се осигури извършването на регулярен засилен контрол за спазване на изискванията по Наредба № 1 от 28.06.2005 г. за реда за прилагане на мерки за временно физическо ограничаване при пациенти с установени психични разстройства (Наредбата);
- Да се преразгледа Наредбата и да се изготви протокол (алгоритъм) за прилагане на принудителните мерки „имобилизация“ и „изолация“, в който ясно да е отбелязано с каква продължителност и колко често могат да бъдат изолирани и фиксирани пациентите за период от 24 часа, както и да се конкретизират основанията, при които се прилагат тези мерки.

В институцията на омбудсмана е получено единствено становището на Изпълнителна агенция „Медицински надзор“, в което се посочва, че е извършена проверка в УМБАЛ „Света Марина“ ЕАД и не са установени данни за извършени нарушения.

Също така, институцията на омбудсмана препоръча на изпълнителния директор на УМБАЛ „Света Марина“ ЕАД да се създаде практика за регулярен контрол върху прилагането на принудителните мерки „имобилизация“ и „изолация“, в съответствие с изискванията на Наредба № 1 от 28.06.2005 г. за реда за прилагане на мерки за временно физическо ограничаване при пациенти с установени психични разстройства и Правилника за вътрешния трудов ред на Първа психиатрична клиника, както и помещенията за изолиране и фиксиране на пациенти да бъдат оборудвани с постоянно видеонаблюдение, като до привеждането в изпълнение на тази препоръка, всички мерки за временно физическо ограничаване да се извършват в помещението с налично към момента видеонаблюдение или в друго подходящо помещение, в което пациентът да е под постоянно и пряко наблюдение от персонала.

II. ЗАЩИТА НА ЛИЦА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА

1. Права на лицата, търсещи международна закрила

В качеството си на Национален превантивен механизъм, всяка година омбудсманът извършва проверки в специалните домове за временно настаняване на чужденци към Министерство на вътрешните работи и в регистрационно-приемателните центрове за настаняване на търсещи закрила към Държавна агенция за бежанците при Министерския съвет. Предмет на всяка проверка са материално - битовите условия, в които са настанени чуждите граждани, като особен акцент се поставя върху правата на непридружените деца.

Освен условията на живот, стриктно се съблюдава спазването на гарантираните по закон права на лицата в производство по международна закрила като: право на жилищно настаняване, право на медицински грижи, право на информация, право на правна помощ и други.

В рамките на правомощията на обществения защитник е изследването на въздействието на промените в законодателството върху правата на засегнатите лица, както и проследяването на действията на компетентните държавни органи. При установяване на риск от застрашаване или накърняване на основни права и свободи се отправят задължителни препоръки до държавните институции.

В изпълнение на тези функции омбудсманът наблюдава въвеждането и изпълнението на международните правни актове в българското законодателство и практика.

Повече от десетилетие през територията на Република България преминават чужди граждани от трети страни, бягащи от въоръжени конфликти, основно от страни като Сирия, Афганистан, Мароко, Ирак, Египет, Либия и други.

Според статистически данни на ДАБ при МС от **01.01.2024 до 31.12.2024 г. 12250** лица са потърсили международна закрила в страната ни, от които **10652** са от мъжки пол, а **1598** са от женски. От подадените молби за закрила **56** производства са приключили с положително становище и съответно лицата са придобили статут на бежанец, а **4895** лица са придобили хуманитарен статут. Останалите производства са приключили с отказ или са

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

- *Да се разработи системна държавна политика за закрила и интегриране на ненавършилите пълнолетие непридружени лица получили статут на бежанец, включително чрез настаняването им в подходяща социална услуга;*
- *Да се създаде устойчива политика за информиране на лицата, търсещи закрила, относно условията за пребиваване в Република България;*
- *Да се изготви дългосрочна държавна стратегия за интегриране на разселените лица, с която трайно да им се осигури достъп до социални, здравни и образователни услуги;*
- *Да се намери устойчиво и дългосрочно решение за осигуряване на достатъчно медицински персонал в центровете за настаняване на бежанци.*

били прекратени на някое от законовите основания, изчерпателно посочени в Закона за убежището и бежанците (ЗУБ).

Продължава да бъде тревожен ръстът на непридружените деца, като за същия период общо **4021** деца са подали молби за международна закрила, от които **2601** - непридружени.

През м. май 2024 г. е изпълнена дългогодишно отправяната препоръка на омбудсмана за създаването на сигурна зона за непридружени непълнолетни и малолетни лица на територията на РПЦ - Харманли. Въпреки това, много от проблемите, констатирани през изминали години остават нерешени. Сред основните са липсата на системна държавна политика за закрила и интегриране на ненавършилите пълнолетие непридружени лица.

В хода на извършваните проверки през годините е установена тенденция децата, получили международна закрила, трайно да се установяват и пребивават в центровете за настаняване на бежанци, поради дефицит на места в социалните услуги.

С оглед на това, е необходимо да бъдат положени усилия от всички заинтересовани институции (ДАБ при МС, ДАЗД, АСП) и да бъде направена оценка на възможните мерки за осигуряване на закрила и подкрепа на непридружените лица, получили статут в страната, чрез интеграцията им в общността и настаняване в подходяща социална услуга или приемни семейства по модела на други европейски държави.

2. Права на лица с временна закрила в страната

Вследствие на военната агресия на Русия срещу Украйна милиони хора избягаха от войната, търсейки убежище в страните от Европейския съюз, с което беше задействан съществуващият механизъм по **Директива 2001/55** относно минималните стандарти за предоставяне на временна закрила. Съгласно легалната дефиниция, съдържаща се в **чл. 2а)** от Директива 2001/55, временната закрила представлява процедура, която има характер на **изключителна мярка**.

Временна закрила се предоставя в случай на масово навлизане на чужденци, които са принудени да напуснат държавата си по произход, поради въоръжен конфликт, гражданска война, чужда агресия, нарушаване на човешките права или насилие в големи размери на територията на съответната държава или в отделен район от нея и които не могат по тези причини да се завърнат там (**чл. 1а, ал. 3 ЗУБ**). Временна закрила се предоставя от МС, във връзка с решение на Съвета на Европейския съюз. Предвид

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

- Изготвяне на държавна стратегия за интегрирането на разселените лица с конкретни мерки за достъп до социални, здравни и образователни услуги;
- Синхронизиране на имунизационния календар на децата-чужденци с този в България;
- Адаптиране на образователните форми за включване на деца, които получават международна или временна закрила;
- Осигуряване на психологична помощ на нуждаещи се непридружени деца и лица, пристигащи от зони на конфликт;
- Осигуряване на лекарства за хронично болни пациенти с поддържаща терапия до получаване на статут на международна или временна закрила.

продължаващите военни действия в Украйна, с *Решение № 54 от 25.01.2024 г. на Министерския съвет* срокът на временна закрила е удължен до **04.03.2025 г.**, като се очаква същият да бъде удължен с още една година - до 04.03.2026г. Спазването на правата на лицата с временна закрила продължава да е на вниманието на институцията на омбудсмана, като основен акцент се поставя на **правото им на жилищно настаняване, право на достъп до медицински грижи, право на социални помощи, право на информация и други.**

Въпреки направените изменения и допълнения в ЗУБ с цел синхронизация на законодателството ни с европейските правни актове, се констатира известни **празноти и противоречия в националните правни актове в областта на убежището.** Така например, Директивата за временна закрила предвижда, че **няма пречка лице с временна закрила да подаде молба за международна закрила.** В тази връзка е установено, че председателят на ДАБ при МС е издал заповед № РД05-263/08.04.2022 г., с която се нарежда **преустановяването регистрирането и образуването на производства по предоставяне на международна закрила по молби, подадени от разселени лица от Украйна.** Това означава, че дори лице, ползващо временна закрила, да подаде молба за международна закрила, производство ще бъде **прекратено.** Заповедта на председателя на ДАБ при МС е обжалвана по съдебен ред, но потвърдена от Върховния административен съд и съответно е в сила. Проблемът се задълбочава допълнително от това, че **съобразно чл. 40, ал. 3 от ЗУБ регистрационната карта на лицата с временна закрила не се приравнява на документ за самоличност,** с което се прегражда пътят на лицата до редица услуги, и като цяло им се нарушават основни права и свободи, гарантирани по закон. По редица административни дела са правени искания за преюдициално запитване до Съда на ЕС дали националната правна уредба в настоящия вид (ЗУБ) съответства на правото на ЕС, но засега те биват отхвърляни.

В част от държавите членки на ЕС лицата с временна закрила могат да подават молби, като производството се спира за срока на временната закрила, а не се прекратява, като по този начин пътят им за международна закрила не се прегражда напълно.

3. Права на лицата с отказана международна закрила

Омбудсманът на Република България е единствената българска държавна институция, която извършва наблюдение при извеждането на чужди граждани, съобразно разпоредбите на чл. 39а, ал. 2 от Закона за чужденците в Република България (ЗЧРБ).

През 2024 г. се проведе наблюдение върху изпълнението на 30 принудителни

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

- Да се създаде механизъм за системен контрол на незаконно отблъскване на чужденци по границата, включително чрез командироване на допълнителни служители;
- Да бъде утвърден единен образец на заповеди за налагане на принудителни административни мерки (ПАМ) по ЗЧРБ, който **да бъде подписан от чуждия гражданин и от заклеет преводач;**
- Да се създаде механизъм за системно уведомяване на омбудсмана относно предстоящи изпълнения на принудителни административни мерки по ЗЧРБ;
- Да се окомплектоват пълно досиетата на чужденците, настанени в СДВНЧ.

административни мерки „връщане до страна на произход, страна на транзитно преминаване или трета страна“.

Наблюдаващите екипи установиха следните проблеми при проверка на личните дела на изведените чужди граждани:

- В личните дела **не се прилагат всички документи**, свързани с процедурите по налагане и изпълнение на принудителни административни мерки по ЗЧРБ;
- Чести са случаите, в които заповедите за налагане на принудителни административни мерки по ЗЧРБ **не са подписани от преводачи**, нито има приложени доказателства към тях, че чуждите граждани са запознати с тяхното съдържание, както и с правната им възможност да ги обжалват;
- **Липса на доказателства**, че настанените в СДВНЧ чужди граждани са запознати с правото им на правна помощ и че са се срещали с адвокати, които са ги консултирали и запознали с техните права и възможности за защита;
- При образувани производства пред Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет за предоставяне на международна закрила **не се прилагат доказателства**, че съответните производства са прекратени или приключени с влезли в сила решения за отказ от предоставяне на защита;
- Налагане на мярката „принудително настаняване в специален дом за временно настаняване на чужденци“, без да се проучи индивидуално случая на чужденеца и въпреки наличието на възможност за прилагане на други по-леки, нерепресивни, обезпечителни мерки по ЗЧРБ.

Във връзка с правомощието си по наблюдение изпълнението на ПАМ по ЗЧРБ, през 2024 г. институцията на омбудсмана се запозна с изключително притеснителен случай относно задържането на гражданин на Кралство Саудитска Арабия в помещение от затворен тип на ДАБ при МС, който пребивава там от 23.11.2021г. **в продължение на повече от три години.**

На 25.05.2022 г. председателят на ДАБ при МС е отхвърлил молбата на търсещия международна закрила. Чужденецът оспорва както отказа за предоставяне на закрила, така и настаняването му в помещение от затворен тип, което продължава с години. В тази връзка, омбудсманът подчертава, че съобразно разпоредбите на чл. 9, параграф 1 от Директива 2013/33/ЕС на Европейския парламент и на Съвета за определяне на стандарти относно приемането на кандидати за международна закрила, **„...кандидатът се задържа единствено за възможно най-кратък срок и задържането продължава само докато са приложими основанията, предвидени в чл. 8, параграф 3 (когато задържането се налага с цел защита на националната сигурност или на обществения ред)“.**

В действителност, горепосоченият европейски правен акт не предвижда конкретен максимален период на задържане, но времето, през което саудитският гражданин е настанен в помещение от затворен тип, определено не може да се определи като „кратък срок“ и фактически се равнява на наказание „лишаване от свобода“, без на практика да има издаден съдебен акт и влязла в сила присъда.

Условията, при които саудитският гражданин е настанен, не са подходящи за толкова дълъг престой и могат да бъдат определени като **нечовешки и унижителни**. Въпреки наличието на тези обстоятелства, производството за предоставяне на закрила не може да приключи поради **допуснати пропуски от съответните държавни органи.**

По повод на друга проверка на екип на омбудсмана като Национален превантивен механизъм в помещението за недопуснати в страната лица на Летище София се констатира **поредно прекомерно задържане** на чужденци. В началото на м. октомври 2024г., институцията на омбудсмана беше информирана за случай на сирийски гражданин, който през м. септември 2024 г. е бил настанен в помещението за недопуснати чужди граждани, находящо се в сградата на Терминал 1, **за период от 20 дни**, преди да бъде преместен в център на ДАБ при МС. **Настояванията в посоченото помещение са предвидени да бъдат за максимално кратък срок, до следващия полет до страната по произход на лицето.** В случая, чужденецът е пребивавал близо три седмици в неблагоприятни условия.

По повод на горепосочените случаи, институцията на омбудсмана отправи препоръки до компетентните органи производствата за предоставяне на закрила да се разглеждат в разумни срокове.

Освен горепосочените обстоятелства, наблюдаващите екипи констатираха случаи на предстоящи изпълнения на принудителни административни мерки по ЗЧРБ, за които **не бяха изпратени съответните уведомления до омбудсмана в разумен срок.** Поради тези причини, съществува фактическа невъзможност да бъдат осъществени наблюдения, преди изпълнението на наложената ПАМ.

III. ЗАЩИТА ПРАВАТА НА ДЕЦА И ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, НАСТАНЕНИ В РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

- *Да не се разкриват социални услуги от нов тип в сградите на старите съществуващи услуги;*
- *Децата и пълнолетните лица, които са в процес на деинституционализация и предстои да бъдат изведени, да бъдат предварително подготвени за извеждането им;*
- *Екипите и медицинското лице в местата, където ще бъдат преместени децата и пълнолетните лица, да се запознаят предварително с индивидуалните им потребности;*
- *Децата и лицата, чиито близки поддържат контакт с тях, да бъдат настанени възможно най-близко до местоживеенето им;*
- *Да има задълбочена комуникация от страна на отделите „Закрила на детето“ към Дирекциите „Социално подпомагане“ с управителите на резидентните социални услуги за деца;*
- *Да се извърши пълно обследване дали всички сгради, в които се предоставят социални услуги за деца и лица, отговарят на нормативните изисквания, особено по отношение на достъпна среда;*
- *Да се предприемат действия за допълнителна подкрепа на екипите, които полагат грижи за потребителите на резидентни услуги.*

През 2024 г. омбудсманът като НПМ извърши **внезапни проверки в общо 14 социални институции за деца и пълнолетни лица.** Омбудсманът през годините многократно е отправял препоръка да се ускори процесът на деинституционализация на грижата за възрастни, тъй като продължителното пребиваване на хора с увреждания в институции нарушава основни човешки права, а самите домове могат да се определят като места за лишаване от свобода.

За съжаление, констатираните от омбудсмана като НПМ през изминалите години проблеми продължават да са актуални и през 2024 г.

В докладите си омбудсманът като НПМ многократно е отбелязвал

негативната констатация за очевидна липса на воля и визия за преместване на услугите за резидентна грижа в общността. Вместо това се наблюдава противоположна тенденция – материалната база на институциите остава същата, разкрита на голямо разстояние от общинския център и в някои случаи, без съпътстваща инфраструктура се преустройва с минимални средства за създаване на защитени жилища и центрове за настаняване от семеен тип. Това води до практиката новите услуги да се разполагат в двора на съответната резидентна услуга.

Омбудсманът като НПМ отново припомня, че в Общите европейски насоки за преход от институционална грижа към грижа в общността (с.129) е посочено: **„Разработването на планове за бъдещо използване на сградите трябва да бъде част от процеса на закриване на институциите ... важно е и да се гарантира, че нито една част от сградата няма да се използва за предоставяне на институционална грижа за която и да е група ползватели“.**

Трайната изолация на хора с увреждания допълнително задълбочава тяхното заболяване. Това е предпоставка за потенциални трудности при преместването им в нови социални услуги и е пречка за успешното им бъдещо включване в обществото. Поради това, становището на омбудсмана като НПМ е, че новите резидентни социални услуги следва да се разкриват в общността, в близост до здравна и социална инфраструктура.

От съществено значение е и осигуряването на достъпна среда в резидентните социални услуги за деца и лица. Омбудсманът многократно е посочвал, че без значение от профила на социалната услуга неосигуряването на достъпна среда нарушава изискванията, предвидени в:

- Конвенция на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание;
- Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания;
- Закон за хората с увреждания;
- Закон за устройство на територията;
- Наредба № РД-02-20-2 от 26.01.2021 г. за определяне на изискванията за

достъпност и универсален дизайн на елементите на достъпната среда в урбанизираната територия и на сградите и съоръженията.

Също така, липсата на достъпност засяга основни човешки права и достойнството на хората с увреждания и противоречи на критерий 4.4 от Стандарт 4 за средата за предоставяне на услугите (Приложение № 12 към чл. 11, ал. 1) на Наредбата за качеството на социалните услуги. Тормозът и поддържането на недостъпна архитектурна среда се счита за дискриминация по смисъла на чл. 5 от Закона за защита от дискриминацията. Лицата и организациите, извършващи дискриминация, носят административнонаказателна отговорност (чл. 78 и сл. от Закона за защита от дискриминацията).

По отношение на екипите от служители и управителите на всички проверени социални услуги, становището на екипа на омбудсмана като НПМ е, че те са добре обучени професионалисти, които предоставят социални услуги с много добро качество и се стремят да подобрят състоянието и качеството на живот на настанените деца и лица. Многократно омбудсманът като НПМ е заявявал становището си, че основният фактор, от който зависи предоставянето на качествена социална услуга, е човешкият ресурс. Полагането на грижи за лица и деца, настанени в резидентни услуги в общността, е трудна и отговорна задача, с чието изпълнение са натоварени служителите, които ежедневно работят с тях.

Институцията на омбудсмана отбелязва, че трудът на служителите в резидентните социални услуги е специфичен, предвид изключително сериозното здравословно състояние на настанените в тях лица и деца, за които служителите отговарят лично. Поради наличието на свободни щатни бройки в почти всички посетени услуги, е видна необходимостта от подкрепа на екипите, включително чрез осъществяване на обучения, супервизии и не на последно място увеличаване на трудовите им възнаграждения.

IV. ЗАЩИТА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА В МЕСТАТА ЗА ИЗТЪРПЯВАНЕ НА НАКАЗАНИЯ КЪМ МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

- Да бъдат предприети мерки за трайно справяне с проблема с дървениците и хлебарките в местата за лишаване от свобода, вкл. чрез осигуряване на препарати против дървеници в лавките;
- Да бъдат осигурени финансови средства за извършване на основен ремонт в местата за лишаване от свобода, вкл. чрез подмяна на отоплителните системи;
- Да бъдат продължени усилията и потърсени нови възможности за осигуряване на по-продължително присъствие на медицински специалисти в местата за лишаване от свобода;
- Да бъде създаден ред за заплащане на лекарствените продукти със средства на затворите, при констатирана липса на постъпление в личната сметка на лишените от свобода;
- Да бъде предприета инициатива за повишаване на годишния лимит и разширяване на асортимента на доставяните по техническата спецификация (списък) лекарствени продукти в местата за лишаване от свобода.

През 2024 година институцията на омбудсмана в дейността си като Национален превантивен механизъм извърши **22 (двадесет и две) проверки** в местата за лишаване от свобода към системата на Министерство на правосъдието, от които **5 затвора** (Затвор Пазарджик, Затвор Плевен, Затвор Сливен, Затвор Стара Загора и Затвор Пловдив), **7 затворнически общежития** (5 от открит тип, две от смесен тип), **Поправителният дом за непълнолетни девойки** към Затвора Сливен и **8 (осем) проверки в следствени арести** (Арести Елхово, Хасково, Свиленград, Пазарджик, Г.М.Димитров (2 проверки), Векилски, Сливен и Стара Загора).

Основните проблеми на пенитенциарната система продължават да бъдат актуални и през 2024 година. Особено внимание беше обърнато на проблемите, свързани с неблагоприятните условия на живот в местата за лишаване от свобода и за изпълнение на мярката „задържане под стража“, които създават **риск от поставяне на лишените от свобода и задържаните лица в условия на изтезание, лошо, унижително и/или жестоко отнасяне**. Сред тях са основно пренаселеността и недостатъчното жилищна площ, ограничен и недостатъчен достъп до естествена дневна светлина, наличие

на вредители (хлебарки и дървеници) в помещенията за настаняване, лоша и морално остаряла материална база.

Освен оплакванията от лоши материално - битови условия, немалка част от постъпилите сигнали и жалби до омбудсмана касаят **лошо отношение от страна на затворническата администрация** и неспазване на техни законово гарантирани права като: право на информация, право на защитник във всички фази на процеса, право на труд и други. Констатира се порочна практика **копия от индивидуални административни актове**, които пряко въздействат върху правната сфера на лишени от свобода (напр. заповедите, с които се отказва преместване на лишен от свобода) и които подлежат на обжалване по съдебен ред, **да не се предоставят за запознаване на лишени от свобода**. Омбудсманът като НПМ намира това за грубо нарушение на гарантираното право на защита на всеки лишен от свобода, тъй като невръчването на заповедите на директора на ГДИН, възпрепятства лишените от свобода да ги обжалват в срок пред компетентния съд.

За поредна година се наблюдава **затруднен достъп до медицинска помощ** в местата за лишаване от свобода. Остава нерешен проблемът с **дефицита на медицински специалисти** във всички затвори и арести. Проблемът е частично решен чрез ангажирането на лекари на граждански договор, но институцията на омбудсмана продължава да настоява **за осигуряване и гарантиране на постоянно присъствие на медицински лица** (вкл. психиатри) в местата за лишаване от свобода. Тревожен е ръстът на задържаните и лишените от свобода, които страдат от психични проблеми в следствие на употреба на наркотични вещества и техните аналози.

Друг проблем, който бе констатиран през изтеклата 2024 година и ще продължава да бъде на вниманието на омбудсмана, е **недостатъчният асортимент от лекарствени продукти**, както и годишният лимит по отношение на стойността им, определени в сключения договор за обществена поръчка на ГДИН с фармацевтична компания. Това налага за редица лекарства (извън списъка по договора), лишените от свобода, голяма част от които социално слаби, да заплащат на свои разноски. С оглед на това, омбудсманът отправи неколнократни препоръки **да бъде предприета инициатива за повишаване на годишния лимит и разширяване на асортимента на доставяните по техническата спецификация (списък) лекарствени продукти в местата за лишаване от свобода**.

Още един сериозен проблем, констатиран при проверките на НПМ, е **ниският процент лишени от свобода, включени в образователен и трудов процес**, което сериозно затруднява процесите на реинтеграция и ресоциализация. Омбудсманът многократно е подчертавал значението на правото на труд и образование, като *основни средства за поправително-превъзпитателно въздействие*. Съгласно чл. 77, ал. 1 от ЗИНЗС, се гарантира правото на подходяща работа на лишените от свобода, а с чл. 41, ал. 1 от Наказателния кодекс, се определя, че *трудът по време на наказанието има за цел превъзпитание и повишаване на професионалната квалификация*.

Ниската ангажираност на лишените от свобода, се дължи, от една страна, на липсата на достатъчно стимули и ниска мотивация. От друга страна, налице са и административни пречки за включването им в образователния процес, поради това, че редица лишени от свобода фигурират в регистъра на Министерство на образованието като формално завършили основно или средно образование.

V. ЗАЩИТА НА ЛИЦА, ЗАДЪРЖАНИ В АРЕСТИТЕ КЪМ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

ОСНОВНИ ПРЕПОРЪКИ

- *Да бъдат отпуснати средства за извършване на основен ремонт на арестните помещения за 24-часово задържане и привезждането им в съответствие с международните и европейските стандарти;*
- *Да се постави на явно място в помещенията за настаняване на задържани лица актуален списък на дежурните адвокати, както и телефони на Националното бюро за правна помощ съобразно изискванията на Инstrukция № 8121з-78 от 24 януари 2015г.;*
- *Да се прибегва до употреба на физическа сила и помощни средства, само като крайна мярка, когато това е абсолютно необходимо и при спазване на нормативно разписаните правила.*

През 2024 година омбудсманът извърши проверки в помещенията за 24-часово задържане на **5 (пет) полицейски управления** - Районно полицейско управление - гр. Пазарджик, Районно полицейско управление - гр. Септември, Районно полицейско управление - гр. Сливен, Първо и Второ Районно полицейско управление при ОД на МВР гр. Стара Загора към системата на Министерство на вътрешните работи.

Материално - битовите условия в местата за задържане продължават да бъдат незадоволителни със **слаб достъп до естествена дневна светлина и амортизирана материална база**. Арестните помещения се нуждаят от основен ремонт, както и разширяване на капацитета им поради голямата натовареност в тези обекти. Констатира се ръст сред чужденците, които преминават през помещенията за 24-часово задържане, обикновено в групи от 10 до 15 лица, което прави невъзможно спазването на предвидения капацитет на арестите. Затруднена е и комуникацията с тях, поради **липсата на преводачи**.

В повечето проверени обекти, **липсваше Списък на дежурните адвокати и телефони на Бюрото за правна помощ**, или наличните такива бяха неактуални, което институцията на омбудсмана счита за основно нарушение на правата на задържаните лица, които имат право на адвокат от момента на задържането им.

Беше констатирано, че се съблюдава стриктното спазване на разпоредбите свързани със задържане на непълнолетни лица, със задължително участие на адвокат съгласно правилата на Инstrukция № 8121з-78 от 24 януари 2015 г. за реда за осъществяване на задържане, оборудването на помещенията за настаняване на задържани лица и реда в тях в Министерството на вътрешните работи.

Акцент в дейността на омбудсмана през 2024 г. бяха и редицата проверки (самосезирания) във връзка с предполагаеми случаи на **превишаване на правомощията от служители на МВР, прекомерна употреба на физическа сила и помощни средства, както и опити за самоубийства**, извършени от задържани лица в арестните помещения. Във всички изпратени писма до компетентните органи беше подчертано, че в съответствие

със Закона за министерството на вътрешните работи (ЗМВР) използването на **физическа сила и помощни средства от полицейски служители е крайна мярка, към която трябва да се прибегва само когато това е абсолютно необходимо.**

Използването на физическа сила и помощни средства трябва да се съобразява с конкретната обстановка, характера на нарушението на обществения ред и личността на правонарушителя. Полицейските органи използват само абсолютно необходимата сила.

При използването на физическа сила и помощни средства полицейските органи са **длъжни да вземат всички мерки за опазване живота и здравето на лицата**, срещу които са насочени. Използването на физическа сила и помощни средства следва да се преустанови незабавно след постигане на законната му цел. Институцията на омбудсмана ще продължи да съблюдава за спазването правата на задържаните лица и предотвратяване на случаите на полицейско насилие и през следващата година.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРОВЕДЕНИ ПРОВЕРКИ НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ ПРЕЗ 2024 Г.

I. ПРАВА НА ЛИЦАТА С ПСИХИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

1. Държавна психиатрична болница – Кърджали

Във връзка с функциите на Национален превантивен механизъм (НПМ), които изпълнява омбудсманът на Република България, на основание Заповед № 2#1 от 26.03.2024 г. екип на институцията извърши проверка в Държавна психиатрична болница (ДПБ) – Кърджали.

Проверката обхваща изпълнението на предходните отправени препоръки и съответствието на структурата, материално-битовите условия, оборудването и обзавеждането на лечебното заведение, обезпечаването с медицински и немедицински специалисти с изискванията на националното законодателство, Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание към ООН и на Европейската конвенция за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание към Съвета на Европа.

Материално-битови условия и структура

ДПБ – Кърджали изпълнява функциите на спешна денонощна стационарна психиатрична помощ за област Кърджали, осигурява консултации, диагностична и рехабилитационна помощ на пациенти, чрез предоставяне на високоспециализирани услуги. Основният поток от пациенти е от областите Кърджали, Смолян и Хасково.

Като леглова база, ДПБ – Кърджали е една от най-големите психиатрични болници в страната, като разполага с 280 легла.

Правилникът за устройството и дейността на лечебното заведение е утвърден от нейния директор на 30.03.2023 г., и е в съответствие с изискванията на Наредба № 49 от 18 октомври 2010 г. за основните изисквания, на които трябва да отговарят устройството, дейността и вътрешният ред на лечебните заведения за болнична помощ и домовете за медико-социални грижи и Правилника за устройството и дейността на лечебните заведения за стационарна психиатрична помощ по чл. 5, ал. 1 от Закона за лечебните заведения.

ДПБ – Кърджали разполага с една двуетажна сграда, с осигурен достъп за хора с увреждания. Съществуват две частично обновени стари сгради за стационарна дейност. Първата сграда е санирана и вътрешно ремонтирана (по Норвежкия финансов механизъм), с общи санитарни възли и бани. Тук са разкрити рехабилитационните отделения. Втората сграда е включена в общия проект на болницата за ремонт и изграждане на фотоволтаична система. В нея са разкрити острите отделения и има изградена рампа за достъп на хора с увреждания. Голяма част от болничните легла са нови. Болничните стаи в рехабилитационните отделения са с 6 и повече легла и пациентите са лишени от необходимото лично пространство за живот – констатира се пренаселеност съгласно действащата нормативна уредба.

Болницата разполага с 2 помещения за провеждане на групова психо-социална рехабилитация и обширен двор за разходка и трудотерапия на открито. Преди години е

имало трудово-лечебни работилници (за мартеници, плетиво и др.) в двора на болницата, които сега не работят. Кухненският блок на болницата е обновен. Болницата разполага с 2 превозни средства за транспортиране на пациенти. Изградена е централизирана пожаро-известителна инсталация.

Болницата се състои от следните обособени структурни блокове:

1. Консултативно – диагностичен, който включва: Консултативно – диагностични кабинети; Дневен стационар (отделение без легла); Дневен блок с помещение за психосоциална рехабилитация; Психологична лаборатория; Съдебно – психиатричен кабинет; Кабинет сътрудници социални работници; Клинична лаборатория; Физиотерапия; Регистър (картотека) за лица, подлежащи на диспансеризация; Болнична аптека, ръководена от магистър-фармацевт с лиценз за работа с наркотични вещества и обезпечена с необходимите медикаменти.

2. Стационарен блок с общо 280 легла, както следва:

I-во мъжко отделение с 40 легла, от които 20 за краткосрочен и 20 за дългосрочен престой;

III-то мъжко отделение с 40 легла, от които 15 за краткосрочен и 25 за дългосрочен престой;

I-во женско отделение с 40 легла, от които 20 за краткосрочен и 20 за дългосрочен престой;

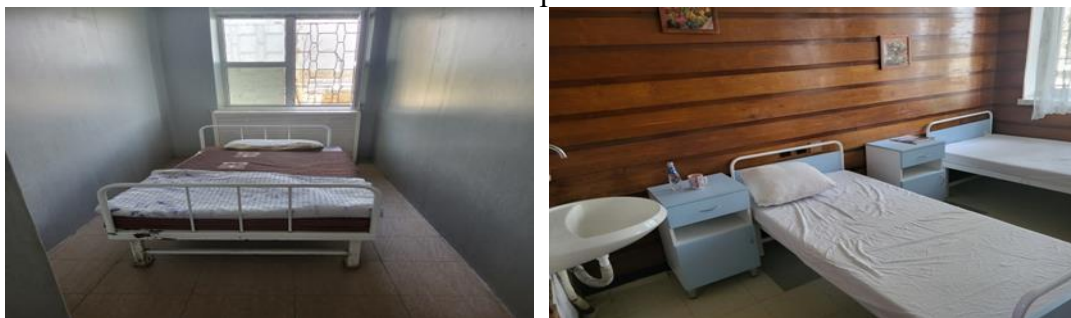
Отделение за гранични състояния с 40 легла, от които 15 за краткосрочен и 25 за дългосрочен престой;

Геронтопсихиатрично отделение с 40 легла, от които 20 за краткосрочен и 20 за дългосрочен престой;

Отделение за лечение на зависимости с 30 легла + 10 за дневни грижи;

Диагностично-консултативен блок (Дневен стационар) – 40 легла за дневни грижи. Необходимо е да се отбележи високата използваемост на тази структура и нарастващият интерес към нея. Наличието ѝ създава условия за по-добра рехабилитация и плавна реадaptация на пациентите към общността и непрекъсване на психиатричната грижа.

Със заповед на директора на лечебното заведение в отделенията са създадени 3 сектора, съобразно нуждите на пациентите: Сектор за пациенти с висока степен на зависимост от грижи; Сектор за пациенти със средна степен на зависимост от грижи; Сектор за пациенти с ниска степен на зависимост от грижи.

Болнични стаи за пациенти

Следва да се обърне внимание обаче, че при извършена проверка от Регионалната здравна инспекция – Кърджали през 2022 г. е констатирано, че **отделенията в ДПБ – Кърджали „не отговарят напълно“ на изискванията на Медицински стандарт „Психиатрия“, утвърден с Наредба № 24 от 7 юли 2004 г., издадена от министъра на**

здравеопазването, обн. ДВ. бр. 78 от 7 септември 2004 г., посл. изм. ДВ. бр. 63 от 30 юли 2021 г., като една от причините е, че **не са спазени изискванията относно пространствена структура и осигуреност на лично пространство.**

Персонал

Съгласно Правилника за устройството и дейността на лечебните заведения за стационарна психиатрична помощ по чл. 5, ал. 1 от Закона за лечебните заведения, издаден от министъра на здравеопазването, обн. ДВ. бр. 63 от 1 август 2000 г., последно изм. и доп. ДВ. бр. 51 от 5 юни 2020 г., общата численост на персонала е 148 щатни длъжности, както следва: Висш медицински персонал 15,5 бр. + 1 ръководна; Среден медицински персонал 57 щатни бройки; друг персонал 74,5 бр.

Същевременно заетата численост към 30.01.2024 г. е 145,5, като незаетите щатни бройки по категории персонал са: началник отделение – 1; лекар клинична лаборатория – 0,5; финансов контролор 0,5; организатор – 0,5.

По повод на обезпечеността с медицински персонал следва да се отбележи отново, че при извършена проверка от Регионалната здравна инспекция – Кърджали през 2022 г. е констатирано, че отделенията в ДПБ – Кърджали „не отговарят напълно“ на изискванията на Медицински стандарт „Психиатрия“. **Относно кадровата обезпеченост, при съществуващата структура и леглова база, е посочена необходимостта от промяна на щатното разписание и осигуряване, в съответствие с изискванията на стандарта и общо 28 лекари, 78 специалисти по здравни грижи, 8 психолози и 57 санитари. В утвърдената структура на ДПБ - Кърджали се установява, че числеността на медицинския персонал не отговаря на нормативните изисквания по стандарт Психиатрия.**

Щатното разписание, съобразено с актуалните изисквания по стандарт Психиатрия, при съществуващата структура и разкрита леглова база, би трябвало да бъде увеличено с 20 щатни бройки: лекари със специалност „Психиатрия“ - 6 бр.; лекар-физиотерапия – 1 бр.; кинезитерапевт - 0,5; мед. сестри – 3 бр.; психолози – 3 бр.; социални работници – 1 бр.; санитари – 4 бр.; трудотерапевти – 2 бр.

По данни на директора на ДПБ - Кърджали при възможност за осигуряване на нови щатни длъжности за медицински сестри, психолози, санитари реално могат да бъдат заети, тъй като към ДПБ - Кърджали има завишен интерес от тези специалисти и към момента има подадени молби за работа.

По време на проверката екипът на омбудсмана в качеството му на НПМ установи, че поради липса на санитари и медицински сестри през нощта на смяна остават само по една медицинска сестра и един санитар във всяко отделение. Също така част от пациентите споделиха, че не са разговаряли с психолог, и че нямат назначена индивидуална психотерапия. Това отново се дължи на липса на достатъчно психолози.

Дейност

Преминалите болни за 2024 г., към 28.03.2024 г. са 618, от началото на годината няма починали болни. През предходната 2023 г. са починали 6 пациенти, като е извършена 1 аутопсия. Освобождаването от аутопсия се извършва със заповед на директора. Пациентите

с коморбидни заболявания се консултират - спешните случаи от екипи на Центъра за спешна медицинска помощ, а останалите – по договор с други лечебни заведения.

В сравнителен план, по-важните качествени показатели за последните три години са както следва:

Показатели	2021 г.	2022 г.	2023 г.
Преминали болни	1916	1855	1894
Проведени леглодни	88 148	80 275	82 429
Използваемост в дни	275	270	294
Използваемост в проценти	75%	74%	81%
Оборот на едно легло	6	6	7
Среден престой на болен - дни	46	43	44
Повторно постъпили в %	6%	5%	6%
Починали	9	8	6

Конкретно за **последното тримесечие на 2023 г.**, статистиката е следната:

- Общ брой на леглата – **280** (двеста и осемдесет)
- Брой преминали пациенти за четвъртото тримесечие на 2023 г. – **580** (петстотин и осемдесет)
- Средноаритметичен брой дни на престой на пациент в болницата през четвъртото тримесечие на 2023 г. – **35** (тридесет и пет)
- Проведени леглодни – **20293** (двадесет хиляди двеста деветдесет и три)
- Оборот на 1 легло на човек за последното тримесечие на 2023 г. – **2** (две)
- Среден разход на лекарствен – **1,61 лв.** (един лев и 61 ст.)
- Среден разход на храноден – **4,92 лв.** (четири лева и 92 ст.)
- Среден разход на леглоден – **87,18 лв.** (осемдесет и седем лева и 18 ст.)

ДПБ – Кърджали разполага с необходимото за дейността си оборудване, като е необходимо да се обърне внимание върху наличието на апарат за Електроконвулсивната терапия (ЕКТ), който пълноценно се използва, в това число за пациенти от други области.

Апарат за Електроконвулсивната терапия (ЕКТ)

В лечебното заведение се води задължителната медицинска документация, всяко отделение разполага със спешен шкаф и необходимите лекарствени продукти, които са в срок на годност.

Спешен шкаф и лекарствени продукти

Тревога будят ниските стойности на средния разход за 1 лекарстводен – 1,15 лв. през 2021 г., 0,87 лв. през 2022 г. и 0,98 лв. през 2023 г., която предполага използването предимно на генерици и неприлагане на иновативни терапии, в това число с депо ефект, което е предпоставка за повече странични ефекти, влошаващи комфорта на пациента по време на лечението, както и възможни затруднения при прехода към извънболнично лечение с лекарствени продукти, реимбурсирани частично за домашно лечение от Националната здравноосигурителна каса (НЗОК). **По данни на директора на Държавна психиатрична болница гр. Кърджали, стойността на лекарстводен към 31.03.2024 г. е 0,61 лв., с 0,37 лв. по-ниска от 2023 г., което е изключително тревожна тенденция предвид инфлационните процеси в страната последните 2-3 години. Намаляването на стойността на един лекарстводен затруднява ефективното и качествено лечение на пациентите, а това застрашава здравето и живота им.**

През последните седем години бюджетът на фонд „Издръжка“ на всички държавни психиатрични болници е почти един и същ. През 2024 г. се предприеха стъпки за увеличаване на фонд „Издръжка“, но независимо от това, бюджетът продължава да е много нисък, за ДПБ – Кърджали е 1 050 900 лв., като в частта за „Капиталови разходи“ не са предвидени и съответно отпуснати никакви средства.

При проверката са констатирани единични пропуски в редовността на проследяване на броя на левкоцитите на пациенти на лечение с Clozapine, но като цяло това се прави.

Видно от предоставените менюта, храната е разнообразна, съдържа плодове и млечни продукти, като е осигурена възможност за диетично хранене на болните с медицински показания. Средната стойност на един храноден е ниска – съответно 2,02 лв. за 2021 г., 1,99 лв. за 2022 г. и 2,62 лв. за 2023 г., като следва изрично да се отбележи, че в калкулираните разходи не са включени такива за труд, енергия, вода и печалба, тъй като храната се приготвя в кухнята на лечебното заведение. **Още по-притеснителен е фактът, че към 28.03.2024 г. стойността на един храноден е 2,30 лв., като това означава, че храноденът е намален с 0,30 лв. спрямо предходната година, т.е. с 11%, независимо че инфлацията за 2024 г. е увеличена с 3% спрямо 2023 г.**

Предоставен е и Констативен протокол от извършена извънредна проверка от Изпълнителна агенция „Медицински надзор“ по документи, с предмет: по писмо на МЗ, относно Предварително становище, направено от делегацията на Европейския комитет за

предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание (КПИ) в края на нейното ad hoc посещение в България (21-31 март 2023 г.)“. При проверката на ИАМН не са констатирани нарушения и няма дадени задължителни преписания.

Права на пациента и контакти с външния свят

Към 25.03.2024 г. трайно настанените пациенти са 43. По време на проверката екипът на омбудсмана установи, че има пациенти, които пребивават над 10 години в болницата.

На всички тях са изготвени индивидуални оценки във връзка с изпълнение на решения на Временната комисия в Народното събрание за защита на правата на психично болните пациенти и изготвяне на законодателни промени, които да ги гарантират (ВКЗППП).

Екипът провери помещенията (изолатори), в които се извършват имобилизация и изолация. Стаите са много малки, при прилагане на мярка изолация пациентите нямат възможност да се придвижват изобщо, единствено могат да бъдат седнали на леглото. Бяха изискани и проверени книгите за взетите мерки за временно физическо ограничаване. От началото на 2024 г. до момента на проверката общия брой на имобилизации е 5.

Към 28.03.2024 г. по Закона за здравето на задължително лечение са 5 пациенти, по НПК на принудително лечение са настанени 6 пациенти.

Екипът проведе интервюта с г-жа С. С. и с г-жа Р. В., които са настанени на задължително лечение по Закона за здравето в Първо женско отделение. При интервюто г-жа С.С. сподели следното: след вербален конфликт между нея и председателя на Районен съд – Кърджали на 26.02.2024 г. е била задържана от полицията и впоследствие отведена в Държавна психиатрична болница гр. Кърджали. В болницата тя веднага е фиксирана, без да е била агресивна към пациентите или към персонала. По време на имобилизацията са я натискали по корема, вследствие на което се е изпуснала и е помолила да ѝ дадат памперс. На въпрос на екипа на омбудсмана по какъв начин е била вързана, г-жа С.С. отговори, че ръцете ѝ са били вързани над главата и е била вързана за двата крака. Според нея, тя е била вързана за две денонощия. По време на интервюто другият пациент Р. В. потвърди сведенията на г-жа С.С., тъй като е била пряк свидетел.

Екипът на омбудсмана се запозна с Книгата за взетите мерки за временно физическо ограничаване и с Историята на заболяването и установи, че няма регистрирана имобилизация на г-жа С.С.. От началото на 2024 г. в Първо женско отделение е регистрирана само една имобилизация. За цялата 2023 г. има две. Друг притеснителен факт е, че след подписването на Декларация за информирано съгласие за лечение в Комплексната съдебна психиатрично-психологична експертиза е вписано, че: „...към настоящия момент лицето е все още с нарушени базови способности да изразява информирано съгласие за лечение“. Независимо от това, при постъпването си тя е накарана да подпише Декларация за информирано съгласие за лечение, като самата С.С. заяви пред проверяващия екип на омбудсмана, че е била заставена да я подпише против волята си, а медикаментозното лечение е започнало от деня на настаняването ѝ, преди да е влязло в сила съдебното решение за задължително лечение. Въпреки това, в експертното обсъждане на Комплексната съдебна психиатрично-психологична експертиза е вписано, че има отказ от съгласие за доброволно лечение. Екипът не установи наличие на Декларация за отказ от лечение, приложена към История на заболяването на С. С.

По време на интервюто с директора на Държавна психиатрична болница гр. Кърджали екипът поиска информация към кого е проявявала физическа агресия г-жа С.С.,

но той не можа да посочи конкретни лица. В Протокол № 253 на Районен съд гр. Кърджали от 18.03.2024 г. директорът на болницата, като вещо лице, посочва: „В началото, когато постъпи при нас, предвид на това, че беше много неспокойна, имало е риск за околните, но не е била грубо агресивна към пациенти и персонала. Поради психомоторната задвиженост, която вече беше доста изразена, този риск е висок“.

Г-жа С.С. сподели, че не е била запозната със съдебното си решение, както и че още при постъпването в ДПБ са я накарали да подпише декларация за доброволно лечение. Също така тя не знае каква медикаментозна терапия ѝ се прилага.

Другият пациент Р. В. сподели, че на датата, на която е постъпила в Държавна психиатрична болница гр. Кърджали ѝ е била наложена принудителна мярка изолация в продължение на едно денонощие, като и тази мярка не е отбелязана в Книгата за взетите мерки за временно физическо ограничаване, нито в Историята на заболяването ѝ. Тя също сподели, че не е запозната със съдебното си решение и е подписала Декларация за информирано съгласие за лечение. **В съдебно-психиатричното ѝ освидетелстване е отбелязано, че: „освидетелстваната не може да изразява информирано съгласие за лечение“.**

С. С. и Р. В. твърдят, че по време на целия престой не са били извеждани в двора. Р. В. сподели, че единственото ѝ извеждане е било за физиотерапия в съседната сграда. Старшата медицинска сестра на Първо женско отделение отрича тази информация. Екипът установи, че личните телефони на пациентите се отнемат по време на лечението, като тази процедура не е разписана в Правилника за устройството, дейността и вътрешния ред на Държавна психиатрична болница гр. Кърджали. Пациентите нямат осигурен свободен достъп до телефон.

Г-жа С.С. беше видимо разстроена и уплашена, изрази притеснение, че след проверката на омбудсмана е възможно отново да бъде вързана и екипът предостави телефони за контакт при необходимост.

В тази връзка и с оглед гарантиране на правата на пациентите институцията на омбудсмана сезира Изпълнителна агенция „Медицински надзор“ да извърши спешна проверка по констатираните факти.

В Протокол № 110 гр. Кърджали, 10.04.2024 г. Окръжен съд – Кърджали, г-жа С.С. също е споделила по време на заседанието, че е била вързана в ДПБ – Кърджали, не е могла да ходи до тоалетната, била е с памперс. Никой не е разговарял с нея, за да ѝ обясни, кое налага имобилизацията и каква медикаментозна терапия са ѝ приложили, от която повръщала непрекъснато.

През октомври 2021 г. Комитетът против изтезанията към Съвета на Европа е извършил поредното периодично посещение в България, като посети ДПБ – Кърджали. Комитетът отбелязва, че сериозна загриженост поражда обстоятелството, че в болницата в Кърджали някои пациенти (включително пациенти на доброволно лечение) са представили свързани и достоверни разкази на делегацията на КПИ как са били поставени сами, завързани към леглото с колани с 4 или 5 точково фиксиране в стаи за изолация за повече от 48 часа, с подложки за инконтиненция през целия период, в които е трябвало да уринират и дефекират, като тези подложки се сменят на всеки шест часа. Някои пациенти също съобщават, че ръцете им са били връзвани над главата и това е причинявало болка, подуване и изтръпване на горните крайници. Подобни болезнени интервенции може да се определят като малтретиране.

Освен това, КПИ е констатирал, че поради липсата на постоянно лично наблюдение от страна на персонала, пациентите са държани в изолатора, без да имат сигурен начин, по който да привлекат вниманието на персонала, като са оставени да викат напразно от вътрешността на заключената стая или да се опитват да размахат вързаните си ръце към камерата за видеонаблюдение, чиито екран е в далечна стая, в която често няма хора; това очевидно е неприемливо. Още повече, пациентите от отделенията могат да виждат в изолаторите, когато в тях пребивават пациенти, включително когато са механично фиксирани.

По отношение на записването на мерките за ограничаване, както е установено и при предишни посещения, въпреки че ограничаването на пациентите се записва в регистрите на отделенията със съответните подробности, това се извършва формално и не отразява действителността. Дори периоди на изолация и механично ограничаване, които са продължили няколко дни, се записват като продължили точно шест часа в случаите на изолация и точно два часа в случаите на механично ограничаване (допустимият максимум по българското законодателство). В допълнение, редица случаи на изолация и механично ограничаване, които беше ясно описано, че са се случили, особено в ДПБ - Кърджали, изобщо не са регистрирани.

Комитетът разбира, че при изключителни обстоятелства пациентите понякога по клинични причини трябва да бъдат изолирани или механично ограничени за по-дълго време от допустимото в българското законодателство, но сегашното неточно записване на тези мерки е в най-добрия случай некомпетентно, а в най-лошия - незаконно.

Подобно на ситуацията, наблюдавана от делегациите на КПИ по време на посещенията през 2017 г. и 2020 г., проверката на досиетата на пациентите потвърждава, че прегледите на случая от вътрешните психиатрични комисии на болниците и от съда по правило наистина се провеждат на всеки шест месеца. Въпреки това пациентите посочват, че не са получили копия от докладите за психиатричната им експертиза, нито копия от съответните съдебни решения.

КПИ препоръчва на българските власти да предприемат стъпки, за да гарантират, че заинтересованите пациенти получават копия от докладите за психиатричната им експертиза, както и копия от всякакви други съдебни решения относно преразглеждането на съдебно-психиатричното им настаняване. Трябва да се положат специални усилия, за да се разясни съдържанието на тези доклади и съдебни решения на пациентите и да се гарантира, че те ги разбират. Освен това, заинтересованите пациенти трябва да подпишат декларация, която удостоверява, че са получили препис от съдебното им решение.

По отношение на възможността за контакти с външния свят КПИ посочва, че на по-голямата част от пациентите (повечето от тях на доброволно лечение) не е разрешено да запазят своите мобилни телефони и делегацията е получила много оплаквания, че достъпът до телефон е много ограничен, понякога за месеци наред, особено в Карлуково, острите отделения в Кърджали и женското остро отделение в Ловеч.

Освен това, в ДПБ Кърджали някои пациенти са се оплакали, че дори когато им е позволено да проведат телефонно обаждане, медицинска сестра присъства по време на разговора или го слуша, или даже говори с роднините вместо пациента, който просто стои до нея.

КПИ препоръчва на българските власти да гарантират, че всички пациенти с психиатрични заболявания имат достъп до телефон или мобилен телефон всеки ден, освен

ако има сериозни съображения за сигурност или има законосъобразно и мотивирано лекарско предписание, въз основа на индивидуална оценка на риска или съдебно разпореждане за отказ от достъп до телефон. Освен това, трябва да се предприемат мерки, за да се гарантира, че в тази връзка ще има ясни, писмени и достъпни политики на ниво отделение в психиатричните болници в България.

В допълнение всички пациенти трябва да могат да комуникират по телефона при условия, позволяващи неприкосновеност на личния им живот, освен ако няма обоснована лекарска заповед за противното с цел безопасност или от съображения за сигурност.

За съжаление три години след констатациите и препоръките на Комитета, пациентите споделят същите проблеми на екипа на омбудсмана: нерегламентирана (невписани мерки за физическо ограничаване в Книгата за прилагане за физическо ограничаване) имобилизация и изолация на пациенти; пациентите са имобилизирани с дни; ограничен достъп до контакти с външния свят, като редовна разходка в двора или достъп до телефон; пациентите не са запознати със съдебните си решения, както и със съдебно-психиатричните си експертизи; подписване на декларация за информирано съгласие за лечение, без да разбират какво подписват или изпозването на принуда и заплахи, за да се подпишат.

Омбудсманът като НПМ беше сезиран и от адвоката на г-жа С.С. – г-жа П. В. (сезирала също Изпълнителна агенция „Медицински надзор“ и Софийска адвокатска колегия). По данни на адвокат В., Районен съд Кърджали насрочва Частно наказателно дело №188/2024 г. (по Закона за здравето, във връзка с настаняване на г-жа С. С. на задължително лечение) за 14.03.2024 г. Заседанието трябва да се проведе в ДПБ – Кърджали и указва на директора на ДПБ - Кърджали да осигури помещение за неговото провеждане. На 14.03.2024 г., адвокат В. и адв. сътрудник Е. М. пристигнат пред сградата на ДПБ - Кърджали около 15:10 ч. Пред портала на лечебното заведение се срещнат с г-жа Д. Х., г-н Ф. С. и г-н Х. Х., свидетели на г-жа С. С. В 15:25 ч., адвокат В. отива при охраната (портиера) на лечебното заведение, за да бъде допусната в ДПБ – гр. Кърджали, както и свидетелите. В качеството ѝ на адвокат е поискала изрично да ѝ бъде осигурена предварителна среща със С. С. във връзка с предстоящото заседание. Бил ѝ е постановен отказ от охраната на лечебното заведение след разговор с директора на ДПБ - Кърджали. Помолила служителя да се обади на директора на болницата и да му обясни, че е адвокат и има право да се види с г-жа С.С. Също така е обяснила, че ако не допуснат нея и колегата ѝ, се нарушават както нейните права, така и тези на задържаното лице. Охраната отново се е свързала с директора на ДПБ - Кърджали, който отново наредил да не допуснат адвокат В. и адв. сътрудник Е. М. до С.С. преди започване на заседанието в 15:45 ч. Охраната заявява, че изпълнява единствено и само разпорежданията на директора на болницата и не може да ги допусне. Вследствие на което, е помолила да извикат директора пред портала, за да може да разговаря с него. Охраната му се обажда отново, но той отказва да се срещне с адвокатите. Г-жа В. е поискала телефонния номер на директора, но охраната ѝ заявява, че няма да го даде. Около 15:35 часа, на място пристига прокурор М. К., която е била веднага допусната да влезе в двора на лечебното заведение със свой автомобил и посрещната от директора на ДПБ – Кърджали.

В сигнала си до омбудсмана адвокат В. заявява, че прокурор К. по ЧНД №188/2024 г. по описа на РС Кърджали има качеството на страна в процеса, каквото качество има и адвокатът, процесуалният защитник на С.С.. Прокурор К. няма повече права и привилегии в настоящото производство от адвоката на задържаното лице. Когато става 15:45 ч. и следва

да започне заседанието, адвокатите отново молят охраната да ги допусне в сградата на лечебното заведение. Отговорът е, че докато няма разпореждане от директора няма да бъдат допуснати. Едва в 15:55 ч. адвокатите са допуснати до сградата.

Г-жа В. е задала въпрос на директора на болницата „защо им нарушава правата, защо нарушава и ограничава правата и на С. С., като не им осигурява личен контакт с нея“. Той е заявил, че „такъв бил редът“ и нямал задължения да ги допуска. В сигнала до омбудсмана адвокат В. обръща внимание, че след проведена среща със С. С., тя е споделила, че върху нея е упражнено физическо насилие, като е показала белезите си. Екипът на омбудсмана поиска да бъде предоставена справка от директора на ДПБ – Кърджали, от Дневника за регистрация на външни посетители в колко часа са регистрирани адвокат В., нейният сътрудник и свидетелите на г-жа С.С. на 14.03.2024 г. **От предоставената справка е видно, че лицата не са регистрирани като външни посетители на тази дата.**

Настаняването на задължително лечение, под формата на принудителна мярка, установена с чл. 155 от Закона за здравето, пряко и в огромна степен засяга личната сфера на пациента. В тази връзка, това води до ограничаване на правото на лична свобода и неприкосновеност. Следователно, настаняването по смисъла на чл. 30 от Конституцията е форма на „задържане“. В този смисъл С. С. е задържано лице, което има право на незабавна среща със своя адвокат.

Становището на омбудсмана като НПМ е, че е накърнено правото на адвокатска защита на г-жа С. С. (чл. 56 от Конституцията на Р България), и особено – ограничено е правото на личен контакт между представляваното лице и процесуалния му представител - адвокат, както и е възпрепятствано упражняването на адвокатската професия и адвокатските права на адв. В., съобразно 134, ал. 1, изр. 2 от Конституцията и Закона за адвокатурата. От гледна точка ограниченото право на личен контакт между лицето и процесуалния му представител - адвокат, налице са признаци и за допуснато нарушение на правото на справедливо и публично разглеждане на делото от независим съд, съобразно чл. 6 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи. Поставя се и въпросът за допуснато нарушение на чл. 13 от Конвенцията по отношение задължението на държавата да осигури ефикасни вътрешнонационални средства и механизми за защита на правата, юстициабилни по самата Конвенция и протоколите към нея.

2. Първа психиатрична клиника към „Света Марина“ ЕАД, гр. Варна

На основание Заповед № 00-10/06.08.2024г., екип на институцията на омбудсмана извърши внезапна проверка, на място, в посочената болнична структура по повод възникнал пожар, **довел до смъртта** на пациента М. Б. П.

Проверката беше извършена на 08.08.2024г. Експертите на институцията на омбудсмана се срещнаха първо с изпълнителния директор на лечебното заведение, който оказва пълно съдействие при извършване на проверката, както и за предоставяне на изисканата от екипа медицинска и друга документация. Контролните органи, все още не бяха посетили болницата по повод случая.

Експертите посетиха и извършиха оглед на клиниката, срещнаха се и проведоха разговори (интервюта) с целия наличен към момента на проверката медицински персонал на клиниката, в това число хабилитирани лица – заместващия началника на клиниката,

както и началника на друга психиатрична клиника. Проведено е интервю и с лекаря, който е бил дежурен към момента на инцидента и който работи на щат в друга клиника.

Екипът проведе разговори с пациенти, в това число и с пациента, който е бил в една стая с М. Б. П преди изолирането му. Същите не споделиха оплаквания от престоя им в клиниката и отношението на персонала спрямо тях. Пациентът, който е бил в една стая с починалия вследствие на пожара М. Б. П., е с престой повече от 3 години в клиниката, като опитите за извеждането му до момента са били неуспешни, поради липсата на подходящи социални услуги.

В УМБАЛ „Света Марина“ ЕАД, гр. Варна има разкрити общо четири клиники по психиатрия, както следва:

Първа психиатрична клиника, в която е станал пожара;

Втора психиатрична клиника;

Трета психиатрична клиника за лечение на психози /психични разстройства/в старческа възраст;

Четвърта клиника по детско - юношеска психиатрия.

Устройството, дейността и вътрешният ред на Първа психиатрична клиника към УМБАЛ „Света Марина“ ЕАД, гр. Варна са уредени с Правилник, който беше изискан и проверен. Съгласно Правилника, в състава ѝ са включени 41 легла, разпределени в два сектора - за психично болни жени, респективно мъже, които се обслужват от два екипа лекари, сестри и санитарни, както следва:

➤ Двадесет легла, разположени на третия етаж на сградата на Психиатричния блок, за лечение на психиатрични пациенти – мъже на възраст от 18 до 65 години;

➤ Двадесет и едно легла, разположени на четвъртия етаж в сградата на Психиатричния блок, за лечение на психиатрични пациенти – жени на възраст от 18 до 65 години.

От всички стационарни легла, 35% (14) са предназначени за пациенти с висока степен на зависимост от грижи, а останалите - за средно интензивни грижи.

Съгласно Правилника, в I-ва ПК се осъществяват следните дейности:

➤ Изготвяне на всички видове съдебно-психиатрични и съдебно-психологични експертизи;

➤ Диагностициране и лечение на психично болни;

➤ Психосоциална рехабилитация на психично болните;

➤ Психопрофилактика и промоция на психично здраве;

➤ Грижи за психично болни;

➤ Научно преподавателска;

➤ Научно-изследователска и клинични изследвания на медикаменти.

Раздел VII от Правилника регламентира Прилагането на мерки за временно физическо ограничаване при пациенти с установени психични разстройства, както и мерки при недвусмислено и реално рисково поведение на пациенти с установени психични разстройства.

Прави впечатление, че не е посочено максималното времетраене на временното изолиране, а само на временното имобилизиране, за което е посочено, че не може да надвишава два часа.

Видно от предоставеното щатно разписание, към датата на проверката в Клиниката работят 5 лекари, двама от които хабилитирани лица (доцент по психиатрия – началник на Клиниката, както и доцент по съдебна психиатрия), 1 старша медицинска сестра, 11

медицински сестри психиатрични грижи, 1 фелдшер, 1 здравен асистент, 1 трудотерапевт, 1 технически сътрудник и 12 санитарни. Допълнително, в Консултативен кабинет по психиатрия към I и III Психиатрични клиника работят 1 фелдшер и 1 санитар. Социалната и психологична дейност към Клиниката се осъществява от 1 социален работник.

Съгласно предоставената справка, за 2023 г. при налични 41 легла са преминали 787 пациенти, при 12720 леглодни. За 2024 г., към момента на проверката, преминалите болни са 568, при 8229 леглодни.

Пациентите в клиниката, към 11 ч. на 08.08.2024 г. са 32, като 6 от тях са на задължително/принудително лечение.

Мъжско отделение

Столова

При посещението си в клиниката, експертите на омбудсмана констатираха наличието на два изолатора: единият в общата част, а другият - в т. н. „затворен сектор“, който се намира в дъното на коридора, отделен с метална решетъчна врата.

Първото помещение има работещо видеонаблюдение, санитарен възел, както и прозорче за визуално наблюдение. Впечатленията на проверяващия екип са, че в него се настаняват новоприетите пациенти, които се заключват и наблюдават, с неизвестна продължителност, като това не се отразява като временно изолиране в Книгата за взетите мерки за временно физическо ограничаване.

Изолаторът с видеонаблюдение

Второто помещение, в което е възникнал пожарът, е с обгорели стени и таван, като според показанията на персонала, леглото, за което е бил вързан (имобилизиран) пациентът е било в средата на помещението, в зоната, която се вижда ясно през отвора на металната врата.

Изоляторът, в който е бил настанен изгорелият пациент

Щетите от възникналия пожар

Обгорелите стени в изолятора

Изискана и проверена е Книгата за „Временно физическо ограничаване I-ва Психиатрична клиника дейност съдебна психиатрия“. Констатирано е, че в нея са вписани само случаите на временно имобилизиране, като всички са с определена продължителност от 2 часа и няма последователни повторения, без прекъсване, в рамките на един ден. На пациента М. Б. П. е вписана мярка за времето 22:00 и 24:00, като причина за налагането ѝ е посочена „агресия“, вписани са също номер на ИЗ и диагноза по МКБ-10 и са положени подписите на дежурния лекар, взел мярката, и дежурната медицинска сестра. Липсват, вписани по реда на чл. 9, ал. 3 от Наредба №1 от 28 юни 2005г. назначение за медикаментозно лечение, имена на членовете на екипа, осъществили мярката, имената на

медицинските сестри, водили мярката. Общо регистрираните от началото на годината имобилизации са 39, като при почти всички като причина за взимане на мярката е посочена агресия.

В тази връзка институцията на омбудсмана напомня, че в последния доклад на Европейският комитет против изтезанията (КПИ) след извършено ad-hoc посещение в България в периода 21-31 март 2023 година, КПИ за пореден път изразява загриженост за състоянието на психиатричната грижа в страната. **Във връзка с мерките за физическо ограничаване, следва да се подчертае, че Комитетът призовава отговорните български органи да гарантират, че същите се прилагат като крайно средство за предотвратяване на риска от самонараняване на лицето или на други лица, и единствено, когато всички други разумни опции не са успели да овладеят тези рискове.** КПИ подчертава, че мерките за физическо ограничаване трябва да се прилагат за възможно най-кратък период (по възможност за минути вместо за часове). Във връзка с продължителността на прилагане на мерките за физическо ограничаване, КПИ подчертава препоръката си към българските органи да гарантират стриктното и точно описване на конкретната мярка, която се прилага спрямо лицето, както и конкретното време, за което е била приложена, а не просто бланкетно да се посочи максимално допустимия срок по закон.

При проверката - от проведените интервюта и предоставената медицинска документация е констатирано, че пациентът М. Б. П. е хоспитализиран на 01.08.2024 г., след определение на Районен съд, който е определил „да се отведе принудително лицето по принудително действие ... в I-ва психиатрична клиника на УМБАЛ „Света Марина“, гр. Варна“. Предоставен е Фиш за спешна медицинска помощ, от който е видно, че пациентът е транспортиран от екипа за спешна помощ от Районния съд до болницата. В Приемния кабинет – направление психиатрия на болницата е прегледан и издаден амбулаторен лист от същата дата, час 17:10. Лекарят, извършил прегледа и издал амбулаторния лист е изготвил и Направление за хоспитализация, № 24214D083DF1 приет в Клиниката в 17:36 ч. Предоставено е копие на История на заболяването от която е видно, че е настанен в Първа психиатрична клиника, стая 51, легло № 51/2. Предоставени са също Амбулаторен лист № 2111 дата 01.08.2024 г. час 17:43 с отразен декурзус (Обективно състояние VASP и назначена терапия, за която има, подписана от пациента Декларация за информирано съгласие относно диагностично терапевтични процедури), от дата 01.08.2024 г. Пациентът е подписал и, че е информиран за Правилата, свързани с престоя и лечението в Първа психиатрична клиника.

В изготвените при приемането, на 01.08.2024 г., Скала за оценка и проследяване на суицидност (STS), клиничната оценка на суицидният риск е определен като нисък. Предоставена е също изготвената Модифицирана скала за агресия (MOAS), съгласно която клиничната оценка на риска от прояви на агресия/автоагресия при постъпването е оценен като умерено висок.

На следващия ден, 02.08.2024 г. на пациента са проведени лабораторни изследвания на кръв и урина в лабораторията на болницата, резултатите от които са предоставени на екипа.

Освен посочения по-горе Амбулаторен лист с отразен декурзус – част от ИЗ, от 01.08.2024г., разпечатан от информационната система на 01.08.2024 г. под който има саморъчен подпис на лекаря, са предоставени също разпечатани в деня на проверката - 08.08.2024 г., амбулаторни листове без подписи, както следва:

- Амбулаторен лист № 362 дата 02.08.2024 г., час 09:34 с отразен декурзус, в

който е отразено обективното състояние на пациента, назначените изследвания, както е променена терапия;

➤ Амбулаторен лист № 1189 дата 02.08.2024 г., час 13:08 с отразен декурзус, в който е назначена парентерално (мускулно) лечение;

➤ Амбулаторен лист № 152 дата 02.08.2024 г., час 20:56, с отразен декурзус, в който се посочва, че пациентът е психомоторно неспокоен, което се описва и е назначено инжекционно (мускулно) лечение, което да се аплицира „В случай на ексцесивна психомоторна възбуда...“;

➤ Амбулаторен лист № 1195 дата 03.08.2024 г., час 22:28, с който от 04.08. към терапията е добавен лекарствен продукт за перорално приложение;

➤ Амбулаторен лист № 1209 дата 05.08.2024 г., час 10:42, с декурзус, в която е констатирано редуция на симптоматиката и извеждане на пациента в свободен сектор, вписана е и терапия;

➤ Амбулаторен лист № 98 дата 05.08.2024 г., час 22:02, с декурзус е отразено от дежурния лекар, че пациентът е психомоторно напрегнат, агресивен и несъдействащ. Настанен е в остър сектор. Приложени са мерки за временна физическа имобилизация за срок от 2 часа.

Това съвпада като време с казаното при интервюто от дежурния лекар, че пациентът е с прояви на агресия и му е наложена посочената по-горе мярка.

Последният амбулаторен лист № 100 дата 05.08.2024 г., час 22:38, с декурзус, в който е отразено от дежурния лекар, че в 22.30 ч. е бил уведомен „от дежурния персонал на Първа психиатрична клиника - Дейност мъже, за възникнал пожар в болничната стая с повишен надзор, където беше настанен пациентът поради прояви на агресия“ и е описал последващите си действия.

Предоставени са и епикриза за престоя на М. Б. П. в Първа психиатрична клиника, както и температурен лист, редовно воден, като за 05.08 няма отразена терапия.

При проведените интервюта с персонала не беше получена достоверна информация относно това колко души персонал са участвали при обездвижването на пациента, както и как точно е бил имобилизиран (според изложените пред екипа твърдения – за четирите крайника).

При проверката са констатирани съществени нарушения на изискванията на Наредба № 1 от 28 юни 2005 г. за реда за прилагане на мерки за временно физическо ограничаване при пациенти с установени психични разстройства, най-значимите от които са:

➤ **Неосъществяване на постоянно наблюдение на пациента, задължително според разпоредбите на чл. 11 на Наредбата.** Съгласно ал. 2 на цитираната разпоредба, пациент, по отношение на който се прилага мярка за временно физическо ограничаване, се наблюдава непрекъснато от определените от лекаря медицински сестри, които се сменят на всеки час. Наблюдението от медицинските сестри се осъществява чрез пряк визуален контрол или дистанционни средства при временно изолиране и **край леглото на пациента при временно имобилизиране.** В конкретния случай не става ясно какъв е бил интензитетът на проявената агресия от пациента и от такова естество ли е била, че да превръща лицето в опасност за себе си, както и за околните, което представлява задължително условие за налагането на тази крайна мярка. Съгласно вписаната в епикризата информация, „около 22:00 часа поради вербална агресия и конфликтно поведение спрямо персонала, пациентът е бил преместен в сектор за повишен надзор, за

временна физическа имобилизация“, както и че „в 22:35 е подаден сигнал за възникнал пожар в затворен сектор. Това е наложило извеждането от отделението на пациентите“.

➤ **Нерегистриране на мерките за временно физическо ограничаване чрез изолация е предпоставка за прилагане на тази мярка без медицински основания и без да е изпълнен определеният за това ред, с което се нарушават права на пациентите.**

По време на проверката, в първото помещение с надпис „Изолятор“ бяха последователно настанени и заключени двама пациенти. Според получената информация от персонала на клиниката, която документално не бе доказана, в деня на инцидента изолаторът, който е разполагал с видеонаблюдение, е бил зает от друг пациент. Това наложило загиналият пациент да бъде настанен в другия изолатор, който се намира в края на коридора, след металната решетъчна врата на коридора и където няма видеонаблюдение. Проверяващият екип счита, че това обстоятелство, съчетано с недостига на персонал, е сред причините за трагичния случай.

Освен това, липсата на изградена система за пожароизвестяване с централна сигнализация, въпреки отправени предписания от контролните органи също е сред причините за късното откриване на пожара.

Още от 2019 г. институцията на омбудсмана алармира министъра на здравеопазването за необходимостта да се регламентира изискване за инсталиране на противопожарни детектори за дим като критерий за качество на здравната грижа, с оглед подобряване сигурността на пациентите с психични заболявания. Същата препоръка е отправена до министъра на здравеопазването отново през 2023 г. Отговорът неизменно е, че МЗ ще финансира пожаро-известителни инсталации при финансова възможност до края на съответната година. Видно от направените констатации при проверката в Първа психиатрична клиника на УМБАЛ „Св. Марина“, гр. Варна, този ангажимент на МЗ остава все още нереализиран. При извършената на 06.06.2023 г. комплексна проверка на болницата от органите на Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“, копие от протокола за която беше предоставен на екипа, сред разпоредените мероприятия е и: **„В клиниката за психиатрични заболявания да се доизгради автоматичната пожароизвестителна инсталация, като обхване всички помещения, с изключение на санитарните възли“**. Предоставен е и Договор за сервизно обслужване на пожароизвестителни системи от 23.11.2023г. с външна фирма. Към момента на инцидента, обаче, в Първа психиатрична клиника няма действаща пожароизвестителна система, нито има белези за изграждането ѝ.

II. ПРАВА НА ЛИЦАТА, ТЪРСЕЩИ ЗАКРИЛА

1. Развитие на правната рамка и държавната политика

От органите и институциите на Европейския съюз в периода 2020 – 2024 г. бяха инициирани и приети набор от правни инструменти на вторичното право на ЕС, включващи девет регламента и една директива, съвкупно наречени „Пакт за миграция и убежище“ („Пакт за миграция на ЕС“). Посоченият Пакт заменя досегашната европейска регулация на миграционното и бежанско право, известна като „Дъблински регламент“ (Регламент „Дъблин III“). За разлика от основополагащите принципи на Дъблинския регламент, новият Пакт за миграция и убежище се основава на **принципа за по-равномерно разпределение** между отделните държави-членки на молбите за закрила и убежище, подавани от идващи от трети страни бежанци и мигранти, и за *по-равномерно разпределяне на пристигащите на територията на ЕС мигранти* между отделните държави-членки на основата на определени критерии. Всяка от държавите-членки е задължена да приведе законодателството си съобразно изискванията и целите на новия Пакт за миграция и убежище, като приеме нови нормативни актове или измени по съответен начин съществуващите такива.

С цел привеждане в изпълнение в Република България на предвижданията и изискванията на Пакта за миграция на ЕС, през лятото на 2024 г. у нас бе създадена **междунституционална работна група**, председателствана от заместник-председателя на ДАБ при МС и включваща представители на различни държавни органи и неправителствени организации (на Министерството на вътрешните работи, на Държавната агенция за национална сигурност, на Министерството на труда и социалната политика, на омбудсмана на Република България, и др). Към настоящия момент, работната група проведе три заседания, като в резултат от обсъжданията бяха определени следните срокове за създаване на нова законова и подзаконова нормативна уредба с цел привеждане на българската правна уредба в съответствие с изискванията и целите на Пакта за миграция на ЕС, а именно:

- в срок до **1 юни 2025 г.** следва да бъде съставен проект на **изцяло нов Закон за убежището и бежанците (ЗУБ)**, и до цитираната дата разглежданият проект следва и да бъде внесен за обсъждане в Министерския съвет. Към настоящия момент отговорните служители и длъжностни лица от различни институции и неправителствени организации интензивно продължават да работят по изработването на проекта на разглеждания нов закон;

- в срок до **31.12.2025 г.** следва да бъде изготвен и приет също изцяло нов Правилник за прилагане на новия (бъдещ) Закон за убежището и бежанците;

- в срок до **1 юни 2025 г.** следва да бъде съставен проект на също изцяло **нов Закон за чужденците в Република България**, и до цитираната дата този проект също следва да бъде внесен за обсъждане в Министерския съвет.

- в срок до **31.12.2025 г.** следва да бъде изготвен и приет правилник за прилагане на новия (бъдещ) Закон за чужденците в Република България;

- Работи се в ускорени срокове да бъдат изработени и проекти за изменение на действащи понастоящем други закони – Закон за здравното осигуряване, Закон за българските лични документи, Закон за социалното подпомагане, Закон за професионалното образование и обучение, Закон за насърчаване на заетостта, Закон за семейните помощи за деца, Закон за хората с увреждания, Закон за предучилищното и

училищното образование, Семейния кодекс и Закона за социалните услуги, посредством които изменения да бъдат реализирани в тяхната цялост предвижданията и целите на Пакта за миграция на ЕС.

Институцията на омбудсмана на Република България чрез свои представители активно участва в работата на формираната междуинституционална работна група. В контекста на Пакта за миграция и убежище, потенциална роля на институцията на омбудсмана е изрично разгледана в хипотезата за създаване на *независим механизъм за наблюдение*, предвиден в **чл. 10 от Регламент 2024/1356** за въвеждане на скрининг на граждани на трети държави на външните граници.

Според изготвените *Насоки на Агенцията на Европейския съюз (FRA)* наблюдението на основните права на външните граници на Съюза трябва да се извършва систематично и редовно за редица дейности, свързани с управлението на границите. Тези дейности включват наблюдение на границите, задържане на сухоземни, водни и въздушни граници, както и действието на механизми за насочване, включително при масови пристигания. Основен фокус при всяко наблюдение трябва да се постави върху следното:

- Спазване на забраната за връщане и предотвратяване на случаи на отблъскване, лошо и нечовешко отношение по границите;
- Идентифициране на уязвимите групи лица (жени, деца, хора с увреждания) и гаранции за спазването на правата им;
- Оценка на условията на живот в центровете за първоначално приемане и тези за задържане на мигранти;
- Гарантиране на достъп до ефективни правни средства за защита.

Важен елемент от дискусиите в рамките на работната група продължава да е въпросът, кой държавен орган и по какъв ред да следи за спазването на правата на мигранти и бежанци на границата на Република България или в граничните райони на страната (на т. нар. „зелена граница“).

Коментираните няколко кръга въпроси стоят и следва да бъдат решени в принципен план, чрез бъдещите законови и други промени, без оглед на това, дали обсъжданата нова административна дейност ще бъде привнесена в обхвата на съществуващ държавен орган или ще бъде включена в кръга на правомощия и задължения на новосъздаден такъв. Всъщност, разглеждането на въпроса за това, на кой орган да бъде вменена коментираната специфична нова отговорност, е част от създаването на новата осъвременена правна рамка, съобразно целите на Пакта за миграция, което пък е основна задача на създадената през 2024 г. за целта междуинституционална работна група.

2. Резултати от проведени проверки на институцията на омбудсмана

През 2024 г., оправомощени екипи на омбудсмана на Република България, в качеството му на Национален превантивен механизъм, извършиха **една внезапна и седем планирани** проверки в структурите към Министерство на вътрешните работи и към Държавната агенция на бежанците при Министерския съвет, както следва:

- Гранично полицейско управление- гр. Свиленград;
- Арест на гранична полиция - с. Капитан Андреево;
- Регистрационно-приемателен център - Харманли;
- Специален дом за временно настаняване на чужденци гр. Любимец;
- Транзитен център с. Пъстрогор;

- Специален дом за временно настаняване на чужденци гр. София;
- Регистрационно-приемателен център гр. София;
- Помещение за недопуснати лица на Летище София.

Структури към Министерство на вътрешните работи

Гранично полицейско управление - гр. Свиленград

Проверяващият екип беше посрещнат от заместник-началника на Гранично полицейско управление - Свиленград (ГПУ - Свиленград). При миналогодишната проверка от ръководството на обекта споделиха, че не разполагат с достатъчен брой моторни превозни средства за изпълнение на служебните си задължения. Към **м. юли 2023 г. в ГПУ - Свиленград бяха налични осем автомобили, от които само три бяха в движение и техническа изправност, а останалите бяха закарани за ремонт в гр. Пловдив**. По този повод омбудсманът на Република България отправи препоръка до министъра на вътрешните работи да се извърши проверка относно необходимостта за закупуване на допълнителни високопроходими моторни превозни средства за патрулиране на зелена граница в района на ГПУ - Свиленград.

През **м. юни 2024 г.** проверяващият екип констатира, че вече са предоставени **15 нови автомобили**. Представителят на ГПУ - Свиленград съобщи, че очакват да им бъдат предоставени още моторни превозни средства през м. септември 2024 г. С тях общият брой на новите автомобили **ще достигне 25**.

Част от старите автомобили са бракувани, а останалите са закарани за ремонт. С тях, към момента на проверката, ГПУ - Свиленград разполага с **около 20 моторни превозни средства**, които са достатъчни служителите да изпълняват служебните си задължения по охраняването на граничните райони, за които отговарят.

Новопредоставените високопроходими автомобили в ГПУ – Свиленград

Относно незаконните преминавания от чужденци през границата, ръководството на ГПУ - Свиленград съобщава, че тези случаи обикновено зачестяват през лятото, особено когато пресъхват коритата на местните реки от високите температури. Поради тази причина, **са подали заявка до Министерство на вътрешните работи за командироването на 40 служители от страната с 20 автомобили**, които да подпомогнат колегите си в охраняването на граничните райони.

Заловените и задържани лица се настаняват в ареста на гранична полиция, в с. Капитан Андреево, който разполага с капацитет за повече от **десет души**. Задържаните

малолетни и непълнолетни непридружени лица се предават своевременно на служители на Агенцията за социално подпомагане, които ги настаняват в центровете на Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет (ДАБ при МС).

На задържаните в ареста чужди граждани задължително се осигурява храна и вода. Всеки възрастен има право на една консерва с храна, бутилка вода, сухар и шоколадова вафла, а всяко дете има право на една консерва с храна, бутилка вода, сухар, вафла и два броя пастет.

Проверяващият екип получи уверение, че при необходимост от спазване на определена диета на някои от настанените лица, се закупува допълнителна храна от магазин за хранителни стоки.

Според предоставена справка от ГПУ – Свиленград, през 2023 г. са задържани общо 594 лица, от които 464 мъже, 71 жени и 59 деца.

От началото на 2024 г. до момента на извършване на проверката, са задържани общо 250 лица, от които 196 мъже, 32 жени и 22 деца.

Комуникацията между служителите на граничното полицейско управление и задържаните чужденци се извършва основно чрез хонорувани преводачи. От ръководството на управлението съобщиха, че лицата, чиито услуги ползват за извършване на преводи, владеят почти всички езици, които се говорят от чужденците, задържани за незаконно преминаване на границата.

Екипът на омбудсмана напомни за вече многократно отправените препоръки, заповедите за налагане на принудителни административни мерки по Закона за чужденците в Република България (ЗЧРБ), задължително да бъдат подписвани и от преводач, с което да бъде удостоверено, че чуждите граждани са запознати със съдържанието на административните актове и с правото им да ги обжалват.

Медицинско обслужване

Сградата на ГПУ - Свиленград разполага с медицински кабинет, в който работят един лекар и един фелдшер. Двамата при необходимост оказват спешна медицинска помощ на задържани лица, доведени в граничното полицейско управление в Свиленград или настанени в ареста в с. Капитан Андреево.

Лекарят и фелдшерът в ГПУ - Свиленград работят на щат, в структурата на МИ на МВР и към момента на проверката бяха на работа. В ГПУ - Свиленград има медицински кабинети и обособена манипулационна, разполагащи с необходимото оборудване, спешен шкаф и консумативи.

Спешен шкаф и консумативи

Също така, съгласно получената информация, при необходимост от преглед на задържано лице, по негово искане или когато състоянието му го налага, медицинските лица посещават на място ареста в с. Капитан Андреево.

При възникването на спешни случаи, се викат екипи на ЦСМП. Лицата, които имат нужда от специално лечение, се откарват в Центъра за Спешна помощ в гр. Свиленград, след което са хоспитализират предимно в гр. Хасково. От ГПУ - Свиленград заявиха, че не е имало случаи на отказ от страна на медицинските заведения да приемат задържани чужди граждани. Лекарят от ГПУ - Свиленград сподели, че когато му бъде доведен нов пациент, първото нещо, което иска да бъде осигурено е преводач, който да съдейства за комуникацията с чуждия гражданин.

При проверката бяха констатирани пропуски при воденето на задължителната медицинска документация. **В медицинския кабинет не се води регистър за травматични увреждания.** Всичко, което бъде констатирано в състоянието на задържаните чужденци, се записва само в издаваните амбулаторни листове.

В случай, че някое от лицата страда от хронично заболяване, лекарят и/или фелдшерът разчитат на информацията, която им бъде споделена по време на преглед. Тези чужденци, които имат трайни заболявания, като диабет, обикновено разполагат с лекарства в себе си. При въпрос на проверяващия екип относно хранителното меню за лица, които следва да спазват диета, от лекарския кабинет на ГПУ - Свиленград отговориха, че им дават само сухари и вода.

Хранителни продукти за задържаните лица

В случаите когато не извършват прегледи и не оказват медицинска помощ на задържаните, медицинските лица изпълняват и други дейности, като например регистриране на болничните листове на персонала.

Екипът на омбудсмана установи, че медицинските специалисти на обекта **не водят статистика за броя чужди граждани**, преминали през медицински преглед. **В тази връзка институцията на омбудсмана отправя препоръка към началника на ГПУ - Свиленград да разпорежи и да контролира за стриктно водене на задължителната медицинската документация, както и за дооборудване на спешния шкаф с необходимите лекарствени средства.**

Арест на гранична полиция - с. Капитан Андреево

Към момента на извършване на проверката, в ареста има двама служители от гранична полиция. Както е констатирано при предишни проверки, работещият на място състав не е постоянен и се сменя през определен период от време.

Обектът разполага с килии за настаняване на задържани лица с капацитет от три до пет лица. Всяка от тях е оборудвана с климатик, който осигурява нормални температури през зимния и през летния сезон.

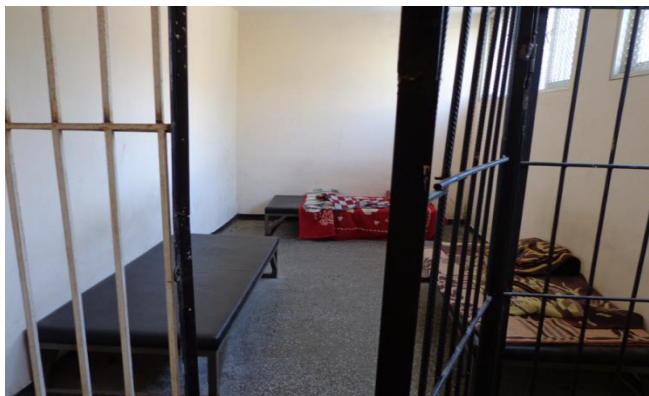
Сградата на ареста е под постоянно видеонаблюдение.

За майките с непълнолетни деца има отделна стая, обособено е и помещение, в което задържаните лица могат да се срещнат със свои адвокати.

В ареста има отделни помещения за санитарно-хигиенни нужди (за мъже и жени), както и отделни баня и тоалетна за малолетни и непълнолетни.

Топлата вода в обекта се осигурява чрез монтирани електрически бойлери.

Медицинското обслужване, според получената информация, се извършва от медицинския персонал на ГПУ - Свиленград, по желание на задържаните лица или при необходимост.

Помещения за настаняване на пълнолетни чужди граждани

Стая за настаняване на жени с деца

Стая за среща с адвокати

Специален дом за временно настаняване на чужденци- Любимец (СДВНЧ - Любимец)

Материално-битови условия

Към момента на извършване на проверката в СДВНЧ - Любимец са настанени общо **267 чужди граждани, от които 254 са от мъжки пол, а 13 са от женски**. От тях броят на придружените малолетни и непълнолетни деца е **64**.

Според предоставена справка, чужденците са граждани от следните държави:

Алжир – 3 лица; Афганистан – 61 лица; Бангладеш- 1 лице; Беларус- 1 лице; Боливия – 1 лице; Египет – 31 лица; Ирак – 7 лица; Иран- 1 лице; Конго – 1 лице; Либия – 4 лица; Ливан – 1 лице; Мароко – 28 лица; Пакистан- 2 лица; Палестина – 2 лица; Русия – 1 лице; Сирия – 111 лица; Судан – 1 лице; Тунис- 2 лица; Турция – 1 лице; Украйна – 1 лице. Броят на чужденците с неизвестно гражданство е един.

Повечето от лицата са настанени в Блок 2 на СДВНЧ - Любимец. Всички са от мъжки пол.

В жилищните контейнери са настанени общо 18 лица - семейства, жени и самотни майки с непълнолетни деца.

Настаненият белоруски гражданин е жена, чиято дъщеря е подала жалба № 3548/2024 г. в институцията на омбудсмана.

След като се запозна с приложените в личното дело документи, екипът на омбудсмана констатира, че не са налице факти и обстоятелства, според които чуждата гражданка да е неправомерно настанена в СДВНЧ - Любимец.

В СДВНЧ - Любимец продължава да бъде актуален проблемът с липсата на назначени преводачи, които да съдействат за комуникацията между служителите и чуждите граждани. При необходимост се ползват услугите на външни преводачи или на някой от настанените, който говори български език. Има и случаи, в които служителите от дома за временно настаняване на чужденци кореспондират с чужденците на английски език. В тази връзка институцията на омбудсмана, отправя препоръка до министъра на вътрешните работи в СДВНЧ - Любимец да бъдат назначени преводачи, които да съдействат на служителите в комуникацията им с настанените чужди граждани, както и при извършване на медицински прегледи.

Храната за настанените чужди граждани се доставя от лицензирано търговско дружество, съобразно условията на договор с предмет: „Доставка на готова храна за закуска, обяд и вечеря за настанени чужденци в специалните домове за временно настаняване на чужденци при дирекция „Миграция“. Договорът е сключен след проведена процедура по Закона за обществените поръчки между директора на Дирекция „Миграция“ в качеството му на „възложител“, от една страна, и от друга, управителя на „ВНП Фасилити“ ЕООД, в качеството му на „изпълнител“, дружество регистрирано с ЕИК 831578978 в Търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел в Агенция по вписванията.

Финансирането на договора за доставка на храна се извършва със средства, предоставени от Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ (ФУМИ).

Срокът на договора е две години и от СДВНЧ - Любимец информираха, че предстои да бъдат предприети действия за провеждането на нова обществена поръчка с този предмет.

Храната следва да бъде доставена до един час след приготвянето ѝ и до един час преди сервиране, както следва:

- а) закуската да бъде приготвена в 07 ч., доставена в 08 ч.;
- б) обядът да бъде приготвен в 10:30 ч., доставен в 11:30 ч.;
- в) вечерята да бъде приготвена в 15:30 ч., доставена в 16:30 ч.

Изпълнителят се задължава да доставя готовата кулинарна продукция на порции в кутии за еднократна употреба със съответните прибори за хранене, съгласно Наредба № 3 от 04.06.2007 г. за специфичните изисквания към материалите и предметите, различни от пластмаси, предназначени за контакт с храни, издадена от министъра на здравеопазването и министъра на околната среда и водите, обн., ДВ, бр. 51 от 26.06.2007 г., и Наредба № 2 от 23.01.2008 г. за материалите и предметите от пластмаси, предназначени за контакт с храни, издадена от министъра на здравеопазването и министъра на околната среда и водите, обн., ДВ, бр. 13 от 08.02.2008 г.

Храната се превозва с превозни средства, позволяващи подреждането на съдовете по начин, който не допуска разливане и нарушение на структурата и целостта на готовата кулинарна продукция по време на транспорта и извършване на влажно почистване и дезинфекция.

Изпълнителят е задължен да изготвя седмични менюта и калкулация с фиксирани енергийни стойности (калории, мазнини, белтъчини и въглехидрати), грамаж и цени на отделните хранителни продукти за закуска, обяд и вечеря и обща стойност за деня, които предварително съгласува с възложителя.

По искане на проверяващия екип от администрацията на СДВНЧ - Любимец представиха пет седмични менюта за периодите от 23.05. до 29.05.2024 г., от 30.05. до 05.06.2024 г., от 06.06. до 12.06.2024 г., от 13.06 до 19.06.2024 г. и от 20.06. до 26.06.2024 г.

Посочените храни в менютата са съобразени с вероизповеданията на настанените в обекта лица. Същите съдържат необходимия брой калории, заложен в техническата спецификация, неразделна част от договора за доставка.

Настанените лица се хранят в столовата на СДВНЧ - Любимец, в която е разположен и смесен магазин за търговия с хранителни и нехранителни стоки, санитарно-хигиенни стоки и принадлежности, тютюн и тютюневи изделия, спортни и развлекателни стоки за нуждите на чужденците и на служителите.

От СДВНЧ - Любимец споделиха, че към момента на извършваната проверка не са имали случаи за извършване на аварийни ремонти. Извършват се текущи освежителни ремонти, предимно на общите помещения. Стаите за настаняване на чужденци са били боядисвани последно към края на 2023 г.

Във връзка с изпълнението на препоръка на омбудсмана от предишни проверки за осигуряването на тревни или други настилки за частично покритие на откритите площадки в СДВНЧ - Любимец от администрацията информират, че са представили проектно предложение за изграждането на навеси с размери 5 на 10 м. в единия обект и съответно са предвидили и поставянето на настилки. Предложението предстои да бъде одобрено и да бъде реализирано чрез провеждането на процедура по обществена поръчка. Представителите на обекта изразяват надежда **препоръката на омбудсмана да бъде реализирана до края на 2024 г.**

Планира се да бъдат извършени ремонтни дейности и на санитарните възли, където положението е най-критично, както и в складовите помещения, в които от СДВНЧ - Любимец им е трудно да съхраняват инвентара.

Предвид горното институцията на омбудсмана отправя препоръка до министъра на вътрешните работи да бъдат осигурени средства и да бъдат предприети

действия за извършване на необходимите ремонтни дейности в СДВНЧ - Любимец, както и за осигуряването на подходяща настилка за частично покритие на откритите площадки на обекта.

Относно наличието на вредители като хлебарки и дървеници е констатирано, че в обекта редовно се извършва дезинфекция, дезинсекция и дератизация (ДДД). Пръскането продължава да се осъществява един път в месеца и извънредно, при необходимост. Две сериозни пръскания са били извършени в Блок 2 на СДВНЧ - Любимец в момент, в който не е имало много чужденци, настанени в него. Същите са били преместени в жилищните контейнери в двора на обекта, за да бъдат извършени пълни ДДД в сградата. Първият път след пръскане Блок 2 е бил затворен за около 21 дни, а вторият път за 14 дни. Препаратите, които са били използвани за извършването на ДДД дейности, са били предварително одобрени от лекар на служба в МЦ на МВР.

В СДВНЧ - Любимец продължава да се ползва хладилен контейнер, в който временно се съхраняват дрехите на новонастанени лица, с цел предотвратяване разпространението на вредители. Същият е закупен със средства, предоставени от ФУМИ. При обиколка на обекта, екипът на омбудсмана констатира, че всеки жилищен контейнер разполага с капацитет за четирима души и маса за хранене. Отделно са осигурени контейнери за санитарно-хигиенни нужди (бани и тоалетни).

Жилищни контейнери в СДВНЧ - Любимец

По стените в Блок 2 има поставена информация на различни езици, която подробно разяснява на настанените техните права и задължения в СДВНЧ - Любимец, правото им да потърсят закрила, да поискат медицинска помощ и координати на компетентни органи и неправителствени организации, към които могат да се обърнат за съдействие.

В отделни помещения са поставени телевизори, които може да се ползват от настанените лица.

Домът за временно настаняване на чужденци разполага и с перални помещения, оборудвани с перални и сушилни, в които чуждите граждани могат редовно да изпират прането си.

В Блок 2 има и обособени помещения, които могат да се ползват за спортни дейности от чуждите граждани.

Спортни зали в Блок 2 на СДВНЧ - Любимец

При проверка на столовата, която съвпадна с времето за обяд, на проверяващият екип им направи впечатление, че сервираните порции може да не бъдат достатъчни за засищането на някои от лицата, което е компенсирано с предоставянето на повече хляб за хранене. Чуждите граждани, които разговаряха с екипа на омбудсмана, не изразиха оплаквания от жилищните условия и храната в обекта.

Столовата в СДВНЧ - Любимец

Едно от лицата сподели, че изпитва болки и не може да спи последните три дни. Впоследствие се оказа, че страда от васкуларни образувания (хемороиди). Служителят, придружаващ проверяващия екип, незабавно пое ангажимент чужденецът да бъде заведен в медицинския център, където да му бъде оказана необходимата помощ.

Помещения за настаняване на чужденци в Блок 2 на СДВНЧ - Любимец

Медицинско обслужване

В Медицинската служба в СДВНЧ - гр. Любимец, в структурата на МИ на МВР, работят лекар - началник на службата, медицински фелдшери и една медицинска сестра. Чрез дежурства на фелдшерите по график се осигурява 24 часова медицинско наблюдение за настанените чужденци. Медицинската служба е обезпечена с необходимото оборудване, лекарствени продукти и консумативи. В случай на необходимост, медицинският персонал на обекта е подпомаган и от работещия в ГПУ - Свиленград лекар.

При настаняване в дома, чужденците преминават през първичен медицински преглед и санитарно - хигиенна обработка. Осигурено е диетично хранене.

Осигурен е ехографски апарат, но лекарят не притежава сертификат и умения за работа с него, поради което към момента стои неизползван. **В тази връзка институцията на омбудсмана препоръчва на началника на СДВНЧ - Любимец, лекарят да премине обучение в МИ на МВР за работа с ехографския апарат, за да може да бъде използван пълноценно при медицинското обслужване на настанените в СДВНЧ - Любимец чужди граждани.**

Медицинският кабинет в СДВНЧ - Любимец

За съжаление, продължава да е актуален и проблемът с намирането на лекар по дентална медицина, който да посещава СДВНЧ - Любимец и да оказва медицинска помощ на настанените лица.

Оборудваният дентален кабинет към момента не се използва. При необходимост от спешна и неотложна зъболекарска помощ, чужденците се извеждат и съответно им се провежда лечение от външен дентален лекар, като сами заплащат лечението си. **Поради тази причина, институцията на омбудсмана отново отправя препоръка до министъра на вътрешните работи да бъдат предприети действия за назначаването на стоматолог, който да оказва стоматологична помощ на чуждите граждани в СДВНЧ - Любимец.**

Нов ехографски апарат

Оборудван зъболекарски кабинет

Проверяващият екип на институцията на омбудсмана проведе разговор с лекаря и медицинската сестра. Като проблем беше констатирана липсата на щатни преводачи, които да могат да бъдат използвани ежедневно при прегледите на настанените чужди граждани. Има възможност при необходимост да бъде осигурен преводач, но с предварителна заявка.

Беше изискана и проверена медицинската документация, която се води редовно, както и спешният шкаф, в който съхраняваните лекарства бяха в срок на годност.

Налични са достатъчен брой лекарствени продукти, получени по заявка и централна доставка. При настаняване в дома, чужденците преминават през първичен медицински преглед и санитарно - хигиенна обработка. При необходимост, медицинското обслужване на настанените чужденци се извършва в МИ на МВР, „МБАЛ – Хасково“ АД, „МБАЛ Харманли“ ЕООД, както и се консултират в лечебно заведение за специализирана извънболнична медицинска помощ в гр. Свиленград.

В стационара, който е с капацитет 20 легла, към момента на проверката, нямаше настанени чужди граждани.

Помещения в медицинския стационар на СДВНЧ - Любимец

Специален дом за временно настаняване на чужденци – София (СДВНЧ - София)

В изпълнение на Заповед № 80-12/15.01.2024 г. на омбудсмана на Република България, екип на омбудсмана извърши планова проверка на 04.09.2024 г. в Специален дом за временно настаняване на чужденци – София към Дирекция „Миграция“ на МВР, находящ се в гр. София, кв. „Бусманци“, ул. „Ген. Гурко“ № 65А.

Капацитет и материално-битови условия

Капацитетът на СДВНЧ-София продължава да бъде за 400 души.

Към момента на извършване на проверката общият брой на настанените чужденци в обекта е **186 души**. От тях 181 са мъже и 5 са жени.

Настанените ненавършили пълнолетие деца бяха 21.

Преобладаваха чужденците със сирийско гражданство (общо 82), от Афганистан (16 лица), от Мароко (42 лица), Иран (45 лица) и други.

Средният престой на чужденците в СДВНЧ - София е около шест дни. С пристигането си лицата подават молба за международна закрила, след което се извеждат от дома и се предават на Държавната агенция за бежанци при МС.

Храната за настанените лица се доставя чрез кетъринг от лицензирано търговско дружество по три пъти на ден.

За лицата, които страдат от определени заболявания се спазват необходимите за тях диети, които се заявяват предварително от лекар, който им извършва задължителен медицински преглед към момента на постъпването им в СДВНЧ.

В обекта няма работеща лавка. При желание и наличие на парични средства, чуждите граждани могат да си закупуват хранителни продукти от поставените на място автомати за храни и напитки.

През последната година в СДВНЧ - София са били извършени следните ремонтни дейности:

- Подмяна на част от водопроводните тръби;
- Отстраняване на щети, предизвикани от течове;
- Смяна на гипсокартоните по таваните в помещенията за настаняване.

Според представители на обекта е приет план за извършване на основни ремонти, който се очаква да бъде изпълнен до 2026 г. Във връзка с неговото изпълнение към момента на извършваната проверка се работи по изготвянето на технически спецификации за провеждане на процедура по реда на Закона за обществените поръчки. Средствата за извършването на строително-ремонтните дейности са осигурени от Фонд „Убежище, миграция и интеграция“.

Проблемите с хлебарки, дървеници и други насекоми вредители драстично са намалени. В хода на проверката, проверяващият екип установи това обстоятелство. От ръководството на СДВНЧ - София споделиха, че в обекта са били извършени две обгазявания срещу вредителите. При първото обгазяване са били затворени целите блокове 2 и 3, както и част от блок 1 в продължение на две седмици.

След второто обгазяване, служителите на СДВНЧ - София почти не са срещали дървеници, но с настаняването на новопостъпили лица, независимо от предприетите мерки продължава да има наличие на такива вредители.

С цел пълното премахване на дървеници от територията на обекта от персонала извършват следните действия:

- изземва се целият багаж на новонастанените чужди граждани и се поставя за замразяване в специални хладилни камери;
- след определения престой в хладилни камери, багажът се изпира;
- докато получат багажа си обратно на новонастанените чужди граждани се раздават временни дрехи за 48 часа.

Проверяващият екип констатира, че временни дрехи се дават предимно на лица от мъжки пол. За жените, стриктно спазващи определени религиозни норми за облеклото не са предвидени подходящи облекла, поради което същите ползват дрехите си от личния багаж.

Предвид горното институцията на омбудсмана отправя препоръка до директора на Дирекция „Миграция“ на Министерство на вътрешните работи да бъдат предприети действия за осигуряването на подходящи временни облекла за лицата от женски пол, изповядващи ислямска религия.

Освен горепосочените основни обгазвания срещу вредителите продължава да се извършва редовно пръскане от лицензирани търговски дружества. Препаратите, които ползват са предварително одобрени от Регионалната здравна инспекция.

От СДВНЧ - София споделиха, че след извършване на пръсканията, препаратите се преобразуват от течен в газообразно състояние, което осъществява проникването им в труднодостъпни места, където се крият вредители. Препаратите ликвидират дървениците, но имат по-слаб действащ ефект върху техните ларви.

Обектът продължава да разполага с помещения, които се ползват за молитвен дом, компютърна зала и библиотека за настанените лица.

Във връзка с изпълнението на отправените препоръки от проверката през 2023 г., екипът на омбудсмана направи следните констатации:

- относно препоръката да бъдат назначени преводачи, които да съдействат за комуникацията с настанените чужди граждани, от СДВНЧ - София споделиха, че имат сключен договор с лицензирана агенция, която изпраща преводачи след предварително изпратена заявка;
- по отношение на осигуряването на сенници в местата за престой на открито през горещите месеци в годината се поставя тента през лятото;
- относно препоръката за откриването на щатни бройки за дезинфектори към момента на извършваната проверка беше констатирано, че все още **не са открити**.

За конвоирането на настанени чужди граждани до места като съдилища, Медицински институт на МВР и др. СДВНЧ - София разполага с моторни превозни средства, макар че някои от тях са стари и амортизирани.

Предвид горното, институцията на омбудсмана отправя препоръка до Министъра на вътрешните работи да бъдат предприети действия за извършване на техническа проверка на старите моторни превозни средства и при необходимост да бъдат подменени с нови.

Проверяващият екип обходи стаите и другите помещения по етажите и проведе разговори с част от настанените лица в присъствието на преводач на арабски език, като в рамките на обхода и на проведените събеседвания констатира следното:

Има четири на брой работещи перални, като има разлепено упътване за тяхната употреба.

Перални и санитарно помещение в Блок 1

В Блок 1 на СДВНЧ - София, гражданка на Народна република Бангладеш се оплака от болки от кръста до коляното. Сподели, че всеки ден, на всеки десет минути ѝ се налага да ходи до тоалетната и не ѝ осигуряват лекарства. В тази връзка, екипът на НПМ се обърна към лекаря на обекта, който съобщи, че на чужденката ѝ се дават нестероидни противовъзпалителни.

Марокански гражданин се оплака, че от четири месеца е със счупен крак в областта на залавното място. Настанен е в едно помещение с още двама души.

Чужденците, настанени в Блок 1 споделиха, че персоналът на обекта се държи добре с тях. Екипът на омбудсмана не констатира проблеми при други от настанените, нито получи никакви оплаквания от тях, освен във връзка с това, че част от настанените се оплакаха от ухапвания от дървеници.

Помещения за настаняване на чужди граждани в Блок 1

Условията за настаняване в Блок 1 като цяло са добри, но имат нужда от освежителен ремонт по места, както и смяна на вратите, които са стари и с видими нанесени щети по тях.

Екипът на омбудсмана установи наличие на детски кът, в който настанените деца могат да си играят свободно.

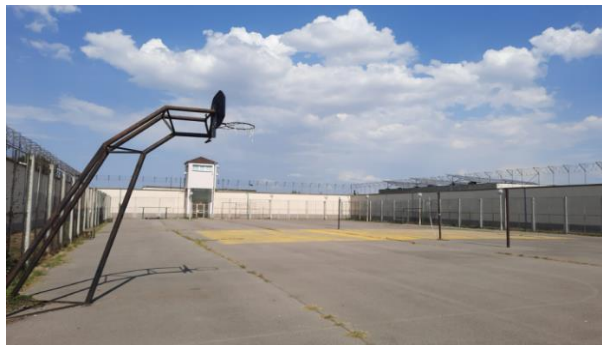
В помещения на Блок 2 бяха настанени предимно граждани на Афганистан, Бангладеш и от арабски държави като Сирия. Някои от интервюираните лица също се оплакаха от ухапвания от дървеници, но никой не изрази оплакване от лоши условия или лошо отношение от страна на служителите.

В помещенията, в които са настанени уязвими групи лица, сирийска гражданка с две малолетни лица сподели, че са ги върнали от Кралство Нидерландия. По време на разговора с екипа на омбудсмана се установи, че тя е била в Република България и преди, където е подала молба за закрила пред ДАБ при МС, но не е изчакала да завърши производството ѝ по образуваната преписка.

Проверяващият екип ѝ обърна внимание, че когато подаде молба за закрила пред съответната институция в държава-членка на Европейския съюз е необходимо да изчака да завърши образуваното производство, като в противен случай има риск да я върнат в страната, в която е подала първоначално молба заедно с децата ѝ и да ги настанят в СДВНЧ.

Детски кът в СДВНЧ - София

Игрище на територията на СДВНЧ - София

Настанените чужди граждани в СДВНЧ - София могат да прекарват по график време на открито в обособено за това помещение на територията на обекта. В него има поставени баскетболни кошове и мрежи за волейбол.

Условията за настаняване в Блок 2 не са особено добри. Необходимо е да бъдат извършени ремонтни дейности по тях за отстраняване на видими щети, особено в санитарните помещения.

Помещение за настаняване в Блок 2

Баня в Блок 2 на СДВНЧ - София

Помещения за къпане в Блок 2 на СДВНЧ - София

Настанените в Блок 2 бяха само пълнолетни лица от мъжки пол, разпределени по етажите съобразно тяхната националност. Гражданите на арабски държави се настаняват отделно от афганистанските граждани с цел да бъдат избегнати евентуални конфликти между тях.

Предвид недобрите условия за настаняване в Блок 2 на СДВНЧ - София, институцията на омбудсмана отправя препоръка до министъра на вътрешните работи да бъдат предприети действия за извършването на спешни ремонтни дейности в обекта.

Администрация и човешки ресурси

От ръководството на СДВНЧ - София заявиха, че е намален броят на служители. Поради тази причина до 01.04.2024 г. служителите от охранителния състав са работили на 12-часови смени, но след посочената дата са преминали на 24-часови смени.

Във връзка с горното институцията на омбудсмана отправя препоръка до директора на Дирекция „Миграция“ на МВР да бъдат предприети действия за запълване на свободните щатни бройки в СДВНЧ - София.

Структури към Държавна агенция за бежанците при Министерския съвет (ДАБ при МС)

Регистрационно-приемателен център – Харманли (РПЦ - Харманли)

Материално-битови условия

Екипът на институцията на омбудсмана извърши планирана проверка в РПЦ - Харманли на 18.06.2024 г. Експертите бяха приети от директора на обекта, като в хода на извършваната проверка, ръководството и служителите на териториалното поделение към ДАБ при МС оказаха пълно съдействие, чрез осигуряване на достъп до всички помещения, предоставяне на поискани документи, осигуряване на преводач, експерт социална дейност, както и ненамеса в комуникацията с настанените лица.

Към момента на проверката общият капацитет на РПЦ - Харманли продължава да бъде за **1676 души**, като настанените лица за цялата **2023 г.** са били 6912 (5894 мъже, 393 жени и 625 деца). Преобладаващо чужденците са били от Сирия – 6608, следвани от Ирак – 138, Мароко – 76, без гражданство – 34 и други (Алжир, Тунис, Египет, Турция, Ливан, Йемен, Армения, Либия).

От началото на **2024 г.** до момента на извършената проверка – 18 юни 2024 г. в центъра са настанени общо **695 лица** (310 мъже, 87 жени и 298 деца). Отново най-голям брой чужденци са от Сирия – 514, следвани от Египет – 88, Ирак – 58, Турция – 17 и други (Алжир, Мароко, Еквадор, Судан, Доминиканска република, Либия и Ливан).

Чужденците са разпределени и настанени в следните сгради на обекта:

Първи корпус – помещение от затворен тип, в който са настанени само мъже; **Трети корпус** – настанени семейства и самотни майки с деца;

Девето хале – отново настанени семейства и самотни майки с деца;

Десето хале – в лявата половина на сградата е обособена новоизградената **Сигурна**

зона с капацитет за 98 непридружени малолетни и непълнолетни чужденци. Проверяващият екип беше информиран, че при възникнала спешна необходимост капацитетът може да бъде удвоен, чрез монтиране на двуетажни легла в спалните помещения. Сигурната зона функционира от април 2024 г., като е финансирана и изградена по проект „Укрепване на националния капацитет за осигуряване на закрила и грижа за непридружени и разделени деца, търсещи международна закрила“ по Споразумение за финансиране с Детския фонд на ООН – УНИЦЕФ. В дясната половина на девето хале, отделени и напълно изолирани от сигурната зона са настанени отново само мъже;

Единадесето хале - затворено, тъй като е неизползваемо поради възникнал предишен пожар;

Контейнери - РПЦ - Харманли разполага и с голям брой жилищни контейнери, като в част от тях са настанени семейства с малолетни деца. Всеки един контейнер е оборудван с климатик, тоалетна и в него могат да живеят до четирима възрастни;

Втори корпус - Сградата продължава да стои празна, неизползваема и затворена. Според ръководството на обекта в нея могат да бъдат настанени до 750 лица (близо ½ от капацитета на РПЦ – Харманли). Към момента все още не са предприети строително-ремонтни дейности, поради липса на финансиране. **Институцията на омбудсмана препоръчва на председателя на ДАБ при МС да разгледа възможностите за осигуряване на средства по ФУМИ за извършване на цялостен ремонт на Втори корпус, той да бъде въведен в експлоатация, настанените чужденци да бъдат преместени в него и така да се осигури възможност за цялостен ремонт на останалите сгради.**

В РПЦ - Харманли са създадени и офиси на Международната организация по миграция, Българския червен кръст, Българския хелзинкски комитет и Каритас България, които предоставят всякакъв вид помощ и информация на търсещите закрила лица.

Информация за чужденците при търсене на близки и роднини

Центърът разполага с големи открити площи за разходки и развлечения, включващи пешеходни алеи, пейки, беседки и съоръжения за деца, като пързалки и люлки. Прави впечатление, че тревните площи са окосени, буйната разстителност е премахната и са засадени нови дървета и храсти покрай алеите. Според предоставена информация от ръководството на центъра, през пролетта на 2024 г. е извършена съгласувана с еколог санитарна сеч, а през месец май 2024 г. съвместно ТП „Държавно горско стопанство“ гр. Хасково в РПЦ – Харманли са засадени 17 бр. липи, 15 бр. хибискуси, 3 бр. туи и 2 бр. люляци. Също така е осигурен фрезован асфалт от Областно пътно управление гр. Хасково

и са запълнени компрометираните участъци от асфалтовата настилка в центъра, като е прокаран път от административната сграда до хале 13, както и от централната алея към задния вход на гаражите.

Открити площи за разходки с пешеходни алени и окосена разстителност

През месец май 2024 г. е изграден дървен навес около 85 м², към страничния вход на административната сграда, със съдействието на Мюсюлманска общност Ахмадия гр. Благоевград, за осигуряване на сянка през горещите летни месеци за всички чужденци, които чакат за медицински преглед или други административни дейности в центъра. За 2024 г. е планирано изграждането и на допълнителен навес около 45 м², отново за осигуряване на сянка при престоя на открито на настанените лица;

Дървен навес за осигуряване на сянка през лятото

При запитване от проверяващия екип на омбудсмана какви ремонти и дейности са извършени в центъра от последната проверка през лятото на 2023 г., беше предоставена следната информация:

- През месец септември 2023 г. е извършен планиран ремонт на хидроизолацията на покрива на административната сграда на РПЦ – Харманли;
- През месец ноември 2023 г. е извършен монтаж на стоманени водогрейни котли с марка ENERSAVE – 2 бр. в котелното помещение;
- Същия месец е монтиран рамков металдетектор на портала, с цел проверка и осигуряване на безопасност на влизащите в центъра чужденци;
- Извършена е и подмяна на керемиди на покрива на вещи склад;
- В края на 2023 г. на 6 бр. перални машини е извършена профилактика и ремонт от фирма MSFCH – Harmanli. По същото време от фирма „Интернешънъл лейжър Проджекте“ ЕООД гр. София са дарени нови 2 бр. перални машини с марка Whirlpool, а от

ВКБООН са дарени 5 бр. перални машини - всички за нуждите на пералното помещение на РПЦ – Харманли;

Дарени перални за нуждите на настанените в РПЦ – Харманли

➤ През месец февруари 2024 г. са извършени дейности по изработка, доставка и монтаж на нова входна портална врата, включително поставяне на автоматична паркинг бариера за нуждите на РПЦ – Харманли;

➤ От началото на 2024 г. е създаден и функционира регистър, в който се вписват работодателите (фирми от цялата страна), които наемат чужди граждани, имащи право на достъп до пазара на труда.

Във връзка с последната дейност – създаване и поддържане на нов регистър на работодатели, проверяващият екип на омбудсмана констатира, че към момента на извършване на проверката, работа са започнали общо **169** чужденци. **Това е една много добра стъпка от гледна точка на интеграцията на всички мигранти, търсещи и получили закрила в страната, защото ще им даде възможност за осигуряване на средства за препитание и настаняване извън центровете на ДАБ при МС, които те трябва да напуснат след получаване на решение за предоставяне на международна закрила.**

От друга страна все още се наблюдават констатираните и при предишни проверки две основни тревожни тенденции:

➤ съществуване на вторичен миграционен поток от лица, пребивавали продължително време в Турция, които на по-късен етап нелегално преминават границите на България в стремеж да достигнат Западна Европа;

➤ често наличие на непридружени малолетни и непълнолетни лица в мигрантските групи, които се използват като основа за бъдещо събиране на семейства в България или в други страни - членки на ЕС, чрез кандидатстване за бежански или хуманитарен статут.

Към момента на извършване на проверката – 18 юни 2024 г., при общ капацитет от 1676 лица, в РПЦ - Харманли са настанени общо 695 лица, от които 298 са малолетни и непълнолетни. Общият брой на непридружените деца за 2024 г. е 209 (предимно момчета), като от тях 140 са граждани на Сирия, 61 на Египет, 6 са от Ирак, едно от Судан и едно без гражданство.

Съгласно нормативната уредба в страната, за всяко непридружено малолетно или непълнолетно лице се назначава служебен защитник, който го представлява пред българските органи и защитава неговите права и интереси. При съмнения относно

декларираната възраст, след съгласие на назначения представител, се провеждат медицински изследвания за установяване на истинската възраст. Служебно назначените защитници (адвокати) на непридружените малолетни и непълнолетни лица, подават молби до ДАБ при МС за образуване на производство за предоставяне на закрила по Закона за убежището и бежанците (ЗУБ) от името на децата, които представляват. При пристигането си в РПЦ - Харманли всяко дете бива информирано за възможността да посещава училище. Въпреки това, част от децата не проявяват желание да учат или техните семейства не ги изпращат, което затруднява тяхната социална адаптация. Други деца посещават училище с цел да получат по-бързо бежански статут.

След приключване на процедурата пред ДАБ непридружените деца, настанени в РПЦ - Харманли, обикновено предпочитат да останат там сред свои сънародници и в позната социално-битова среда, но това сериозно ограничава тяхната адаптация и интеграция. Омбудсманът при предишни проверки е препоръчвал спешно извеждане на децата с предоставен бежански или хуманитарен статут от центъра и настаняването им в подходящи социални услуги, но все още тази препоръка не е изпълнена изцяло, тъй като липсват достатъчно социални услуги със свободни места, където те да бъдат настанени.

Част от придружените деца в РПЦ - Харманли участват в културни събития, като с разрешение на родителите им, те се водят в Градския парк на Харманли, а в центъра се честват някои детски празници. Част от момчетата тренират футбол и участват в организирани футболни турнири.

Констатира се и случай, при които придружени малолетни и непълнолетни лица се настаняват заедно с пълнолетни чужденци, които се представят за техни роднини по сребрена линия (братя, сестри, чичовци или лели). При последващи интервюта често се установява пълна липса на роднинска връзка, или придружителите (макар и далечни роднини) изоставят децата, което води до промяна на статута им на непридружени.

След срещата с директора, екипът на институцията на омбудсмана извърши проверка из целия център, като съдействие оказаха служители на РПЦ - Харманли, сред които имаше социален работник и преводач - от български на арабски език.

Както беше споменато по-горе РПЦ - Харманли вече разполага със сигурна зона за непридружени малолетни и непълнолетни лица, търсещи международна закрила, каквато беше и препоръката на омбудсмана от проверките в центъра през 2022 г. и 2023 г.

Проверяващият екип на институцията на омбудсмана извърши проверка в цялата зона и установи много добри условия за живот. Целият проект е планиран и извършен качествено, като са взети предвид препоръките на институцията на омбудсмана и СМР са изпълнени според всички предписания и международни стандарти, съобразени със специфичните нужди, възрастови и културни особености на настанените малолетни и непълнолетни непридружени чужденци, като е бил използван и опитът на експерти, запознати със ситуацията и дългогодишните проблеми в центъра.

Вход на сигурната зона, изградена в 10-то хале

Стаи за настаняване на непридружени малолетни и непълнолетни

Стаите за настаняване са чисти, светли и просторни, а за всяко настанено дете има осигурени ново легло, гардероб и нощно шкафче. Баните и тоалетните са общи за цялата сигурна зона и са в много добро състояние – на практика са нови.

Общи бани, тоалетни и умивалници в сигурната зона

Обособено е и място за престой и отдых на открито, като са изградени алеи между тревните площи, поставено е осветление и са сглобени дървени бесетки и пейки за почивка. Инсталирана е и система за постоянно видео-наблюдение, както в общия коридор и на входа на сигурната зона, така и на мястото за престой на открито, с цел безопасност на настанените деца, избягване на всякакви инциденти и влизане на външни лица без разрешение в самата зона.

Място за престой на открито в сигурната зона

При извършена справка на щатното разписание на длъжностите в центъра, проверяващият екип установи следното: От общо 103 длъжности, към момента на проверката са назначени 92-а служители и има 11 свободни места. Назначените по щат са 50 човека, а 42 са назначени с външно финансиране по ФУМИ. Беше установено, че има възможност за назначаване на още персонал с външно финансиране (още 5 свободни места), както и още 6 свободни позиции по щат.

Проверяващият екип отново констатира, че поради сравнително високата натовареност на центровете, включително РПЦ - Харманли, все още има недостиг на персонал и финансови средства в бюджета на ДАБ при МС. Липсата на достатъчно финанси ограничава намирането и назначаването на квалифицирани специалисти, извършването на аварийни и планирани ремонти и поддръжка на материалната база. **В тази връзка институцията на омбудсмана препоръчва на Министерски съвет да се актуализира бюджетът на ДАБ при МС, за да се осигурят необходимите финансови ресурси за справяне с възникващите текущи проблеми и успешното провеждане на държавната политика в областта на миграцията и убежището.**

Изхранването в РПЦ - Харманли се осигурява чрез кетъринг от лицензирана фирма (ЛФЦ ЕООД), а храната се доставя два пъти дневно. За хората с диабет или други заболявания е предвидена специална диета. Храненето се извършва в столовата, стаите или други места в центъра (на открито в бесетките и пейките на двора).

Столова, където могат да се хранят настанените чужденци

Освен това, в центъра функционира лавка, от която настанените могат да закупуват допълнителни продукти за приготвяне в стаите, ако разполагат с финансови средства. Провереният екип изиска и провери сключения договор за доставка на храна, както и примерно меню, което беше разнообразно и балансирано, включващо млечни продукти, пилешко месо, пресни плодове и зеленчуци. Беше установено, че храната е достатъчна, както по количество, така и по калориен състав и осигурява необходимите хранителни вещества на настанените лица. При извършената проверка не бяха получени оплаквания от настанените чужденци, включително непридружените деца, относно качеството и количеството на предоставяната храна.

При проверката на бежанския център беше установено, че на места в спалните помещения и общите части все още има наличие на хлебарки, привлечени от оставени от чужденците хранителни и други отпадъци. От администрацията съобщи на проверяващия екип на омбудсмана, че помещенията се обработват редовно с препарати против вредители, а основни дезинсекции се извършват лятото, когато настанените чужденци се извеждат извън спалните помещения и се преместват във вече третирани и обезпаразитени стаи. Беше изискан и проверен сключеният договор за ДДД обработка с лицензирана фирма („ДДД 2002” ООД), както и беше получен протокол от последното посещение на служители на фирмата, извършили пръскане против вредители на 4 юни 2024 г.

Институцията на омбудсмана препоръчва на председателя на ДАБ при МС да се запознае с опита и въведените практики в домовете на дирекция „Миграция” на МВР (в СДВНЧ София и Любимец) и да разгледа възможностите за осигуряване на средства (собствено финансиране или финансиране по ФУМИ) за закупуване на хладилен фургон (камера), който да бъде инсталиран в РПЦ – Харманли и използван за замразяване на дрехите и личните вещи на новопостъпилите чужденци, както и матраци и различен постелъчен инвентар (одеала, възглавници), с цел унищожаване на всякакви вредители, като хлебарки, дървеници, бълхи и др.

Експертите на институцията на омбудсмана констатираха, че все още има чужденци, които поради културни особености (възпитание и среда на живот) нанасят (умишлено или неволно) материални щети на сградния фонд на центъра. Пробиването на дупки в

гипсокартонените стени и изхвърлянето на битови отпадъци в канализацията водят до значителни повреди и запушвания. Леглата често се разглобяват и не се ползват, спи се на пода върху одеяло или разкъсани и с предварително извадени пружини матраци, поради навик или лично удобство. Постелъчният инвентар се използва за завеси и всякакъв вид прегради, а душовите и мивките в баните често се чупят при неправилна употреба, като водата се оставя да тече непрекъснато. Щетите често са големи и трудно възстановими, тъй като за извършването на ремонтни дейности се разчита основно на ограничени бюджетни средства и дарения от НПО-та и граждани.

Спалните помещения и общите части (включително и двора) в РПСЦ - Харманли се почистват редовно, въпреки недостига на хигиенисти. В поддържането на чистотата се включват и лица, работещи по социални програми към общината, както и някои от настанените. Сметоизвозването на отпадъците се организира от община Харманли.

Прането на лични дрехи и постелъчен инвентар в РПСЦ - Харманли се извършва в отделна сграда, недостъпна за външни лица. Мръсните дрехи и бельо се оставят на определено място, откъдето служител ги събира, сортира и изпира. По-мръсните дрехи се перат при висока температура на водата и със специални препарати. Пералното помещение е оборудвано с перални машини, сушилни, машини за химическо чистене, кът за гладене и стая за складиране на дрехи.

Сушилни и перални машини

При предишни проверки от екипи на омбудсмана е установявано многократно, че съществува възможност за изграждане на различни системи по стандартите за енергийна ефективност и икономия на енергия. Това драстично ще намали режийните разходи в дългосрочен план на РПСЦ - Харманли и ще подпомогне функционирането на центъра, като освободи финансов ресурс. **За трайното решаване на проблема с поддържане на личната хигиена на мигрантите, институцията на омбудсмана отново препоръчва на председателя на ДАБ при МС, при извършване на бъдещи ремонти на сградите в РПСЦ – Харманли, да бъдат инсталирани на подходящи места (покривите) слънчеви колектори, осигуряващи целогодишно битова топла вода. Също така, като се има предвид обширната незастроена площ на центъра и климатичните условия в региона, да бъде извършено проучване на възможността за инсталиране на фотоволтаични панели, които да подсилят нуждата от електроенергия на РПСЦ - Харманли, както и да се осигурят средства за извършване на сондаж, който ще осигури водоизточник с достатъчен дебит, покриващ нуждите на целия комплекс, включително и за поливни нужди при поддържане на зелените площи и новозасадените храсти и дървета.**

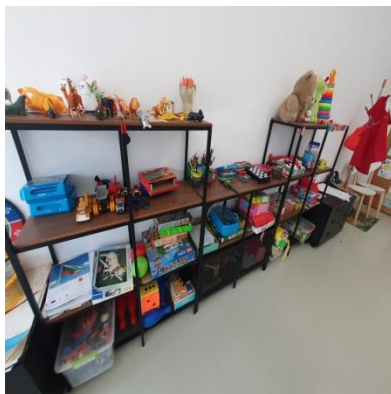
При огледа на сградите беше установено, че на входа на повечето помещения за настаняване има малко антре, често използвано като кухня или килер. Въпреки полаганите усилия от администрацията на центъра, хигиенните условия в повечето стаи са незадоволителни. Често чужденците хвърлят отпадъци и храна в стаите и в общите части, което създава предпоставки за появата и размножаването на вредители.

Експертите на омбудсмана, както и при предишни проверки, установиха некачествено извършени строително-монтажни работи, включително изкъртени каси на врати (държащи се единствено на монтажна пяна), пробити стени от гипс-картон, смъкната и пробита външна изолация, счупени плочки, изкъртени мивки и санитарен фаянс. Констатираната при предишните проверки причина се свързва с процедурите за обществени поръчки, провеждани с критерий „най-ниска цена“, без предварителни огледи на място и без съобразяване с културата и обичаите на настанените чужденци. Това води до използване на евтини, нискокачествени и неподходящи материали при изпълнението на поръчките и влошава общото състояние и безопасността на ремонтираните помещения. **Институцията на омбудсмана отново препоръчва на председателя на ДАБ при МС, при организирането на обществени поръчки и изготвянето на проектната документация за тях, да се отчитат специфичните нужди на ремонтирания обект, културните особености на ползвателите на различните помещения, като се използва опитът на експерти, запознати със ситуацията на място.**

Регистрационно-приемателният център има изцяло ремонтирана сграда, която разполага с оборудвана компютърна зала, служебни кабинети и допълнителни стаи за развлечения и провеждане на занятия с деца.

Някои от стаите се ползват от нестопанската организация „Каритас България“. В помещенията имаше играчки, детски маси и столчета и екипът заваря провеждане на занятие по изобразително изкуство с малолетни деца. Сградата разполага още с фитнес зала и спортна зала, в която може да се играят различни спортове.

Настанените лица, с които експертите на омбудсмана разговаряха, сред които и малолетни деца, не изразиха оплаквания от условията на живот в РПЦ - Харманли.

Детска стая за занимания и игри, спортен салон и фитнес зала

За охраняването на обекта отговаря частна охранителна фирма по договор, който изтича на 23.01.2025 г. Съгласно неговите условия РПЦ - Харманли се охранява от общо 56 души, които работят на смени. Повечето от тях са в пенсионна възраст и броят им е крайно недостатъчен предвид площта, на която е разположен центърът (200 дка.), и броя настанени

лица. Проверяващият екип беше информиран, че пред главния вход на центъра е открит постоянен пост на Жандармерията с един патрулен автомобил и зачислени 2 дежурни двойки, които са на повикване и могат да извършват обход на обекта.

Медицинско обслужване

На територията на РПЦ - Харманли (в административната сграда) има лекарски кабинет (без манипулационна), в който по график осъществява прегледи общопрактикуващ лекар, служебно избран за личен лекар на настанените лица. За ползването на кабинета той заплаща наем. Дейността му е в изпълнение на договора му с РЗОК/НЗОК, като сам осигурява лекарства за спешния шкаф, санитарни материали и консумативи. **Дългогодишният проблем с липсата на достатъчно медицински персонал продължава да стои на дневен ред в центъра.** Стриктно се води задължителната медицинска и друга документация, която беше изискана и проверена. Регистрирането на прегледите на новопристигналите лица, както и амбулаторните прегледи, се извършват в отделни амбулаторни дневници. Изготвени са диети и е осигурено диетично хранене за нуждаещите се бежанци – основно при диагностициран диабет и стомашни заболявания.

Все още съществуват случаи на пристигнали чужденци с кожни заболявания, като скабиес, както и лица в лошо здравословно състояние вследствие на дългите пешеходни преходи (различни наранявания по крайниците), нуждаещи се от спешна медицинска помощ. С външно финансиране от Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ (ФУМИ), на трудов договор, три дни от седмицата по 4 часа (понеделник, сряда и петък от 13:00ч. до 17:00ч.), е назначен лекар със специалност кожни и венерически болести, предвид голямата честота на кожните заболявания при настанените лица. В случаите на диагностициране на краста се извършва преглед и след съответна обработка се провежда лечение, в това число перорално, с лекарствен продукт, осигурен от БЧК, като за целта се поддържа постоянна наличност от лекарства и консумативи. След престой в изолятора, се извършва повторен преглед на здравословното състояние на чужденеца.

В помощ на медицинската служба са и лекарите - доброволци от „Лекари без граници“ (ЛБГ), както и Българския червен кръст. На обекта присъстват лекари (по 4 медицински специалности – хирургия, анестезиология, акушерство и гинекология и обща медицина) от ЛБГ, както и двама психолози.

Подаването на данни към Регионалната здравна инспекция (РЗИ) – Хасково за служебен избор, както и отписване от пациентската листа на общопрактикуващ лекар се извършва един път месечно (от 02.02.2024 г. това се прави по електронен път, в началото на месеца), а при неотложни случаи и необходимост от ползване на специализирана извънболнична и болнична помощ от настанени лица, при които все още не е определен личен лекар се взима удостоверение от НАП, че са здравноосигурени.

Има оборудван зъболекарски кабинет, като проверяващият екип на институцията на омбудсмана получи уверение, че предстои наемането на лекар по дентална медицина. Докато това стане факт, денталната помощ на нуждаещите се бежанци се оказва от дентални лекари в града, като сами заплащат/доплащат за оказаната им помощ. Въпреки това стоматологичната помощ на бежанците продължава да е затруднена поради липса на достатъчно кадри в града и поради малкия пакет стоматологични дейности, заплатени по НЗОК.

Оборудван дентален кабинет

Шкаф с медицински изделия и лекарства

В РПЦ - Харманли, в допълнителен здравен кабинет, разположен в друга сграда, работят две медицински сестри, всяка назначена по трудово правоотношение, на 1/2 длъжност. С външно финансиране по ФУМИ е назначен на 4 часов работен ден и клиничен лаборант. И трите медицински лица бяха в центъра към момента на проверката.

Кабинетът е оборудван с всичко необходимо за дейността му, като лекарствата и консумативите се осигуряват централно от ДАБ, по заявка. Някои по-скъпи лекарства, невключени в списъка за заявяване, се осигуряват със съдействието на БЧК. Отново задължителната медицинска и друга документация беше изискана и проверена, като е констатирано, че се води редовно и в пълен обем. Регистрирането на прегледите на новопристигналите лица, както и амбулаторните прегледи, се извършват в отделни амбулаторни дневници. При първичния преглед почти винаги присъства лекар от екипа на Лекари без граници.

В здравния кабинет, при регистрация на лицата подали молба за закрила, се осъществяват всички дейности по първоначални изследвания (червено носителство, васерман, СПИН и малария), както и постоянно медицинско наблюдение, оказване на първа медицинска помощ, контрол върху хигиенното състояние, текущ контрол за спазване на хигиенните изисквания, изготвяне и поддържане на медицинска документация за всяко лице.

Взимането на биологичен материал за изследване от новопристигащите бежанци е в съответствие с писмо на главния държавния здравен инспектор до РЗИ и е съобразено с епидемичната обстановка в държавите, от които пристигат чужденците, както и въз основа на получени данни за конкретни епидемични ситуации в отделни държави.

Освен взимането на биологичен материал – кръв и/или фецес, медицинските сестри извършват всички дейности на кабинета, в това число прилагане на лечение на настанени лица в съответствие с лекарските предписания, оказване на медицинска помощ при оплаквания, предоставяне на лекарствени продукти и др.

В тази връзка, следва да се обърне внимание, че тежки и усложнени хирургични и други случаи, след проведено лечение във високоспециализирани болници в София или друг областен град, след приключване на активното им болнично лечение се връщат обратно в РПЦ - Харманли, където за тях се грижат медицинските специалисти, но не денонощно, като същевременно в района липсват високоспециализирани МБАЛ, в които при необходимост своевременно да могат да бъдат хоспитализирани. Към момента на

проверката в РПЦ - Харманли имаше такъв пациент, нуждаещ се от постоянно медицинско наблюдение и лечение, в това число парентерално.

При необходимост настанените да бъдат прегледани от специалист се търси съдействие от общопрактикуващия лекар, лекарите от екипа на ЛБГ или се транспортират до близко разположено лечебно заведение.

Наличието към момента на проверката на допълнително финансиране от ФУМИ, довело до назначаване на клиничен лаборант, както и на специалист по кожни и венерически болест, както и присъствието на обекта на лекари и психолози от международна независима медицинска хуманитарна организация, осигуряват необходимата лекарска и психологична помощ, но следва да се има предвид, че това е временно решение.

В тази връзка институцията на омбудсмана отправя препоръка към председателя на ДАБ при МС да намери устойчиво и дълготрайно решение, което да не е зависимо от външно финансиране и доброволно подпомагане, за осигуряване по трудово правоотношение или по договор, на достатъчно медицински персонал, в това число лекар и медицински фелдшер.

Транзитен център с. Пъстрогор (ТЦ-Пъстрогор)

Материално-битови условия

Целта на планираната проверка бе да се проверяват ежегодно материално - битовите условия и медицинското обслужване на настанените лица.

Към момента на извършване на проверката (20.06.2024 г.) в ТЦ – Пъстрогор бяха настанени общо 130 души, от които 75 бяха от Сирия, 27 от Мароко, 19 от Ирак и по един човек от Либия, Египет, както и един с неустановено (без) гражданство. Всички бяха пълнолетни мъже на млада възраст, предполагаемо между 18 и 25 годишни.

Обектът не е с променен капацитет от предишната проверка през 2023 г. Същият продължава да бъде с 320 места и може да бъде увеличен с още 100 при възникнала спешна необходимост. Сградите, в които се помещава центърът, са в добро външно и вътрешно състояние. Към момента на проверката не беше констатирана нужда от извършване на спешни ремонтни дейности.

ТЦ – Пъстрогор

Помещение за настаняване в ТЦ - Пъстрогор

Санитарен възел

Дезинфекция, дезинсекция и дератизация се извършва от външна фирма по сключен договор, валиден до края на месец юни 2024 г. Беше установено, че предстои сключването на нов договор. Тези дейности се извършват ежемесечно по график, а при възникнала необходимост може да се изиска и извърши извънредно третиране.

Настанените лица се хранят три пъти на ден в столовата, като храната им се осигурява чрез кетъринг от фирма, с която има сключен на 14.03.2024 г. договор за доставка на храна и срок на изпълнение 24 месеца. От администрацията на центъра предоставиха на проверяващия екип на институцията на омбудсмана менюта за две седмици напред, които бяха разнообразни, съдържаха млечни продукти, месо (предимно пилешко и пуешко), пресни плодове и зеленчуци и бяха достатъчни, като количество и калориен състав.

Столова и разливна в ТЦ - Пъстрогор

Настанените в центъра имат осигурен свободен достъп до интернет и редовно ползват личните си мобилни телефони (без камера).

Помещенията в ТЦ - Пъстрогор се отопляват с котелно гориво (нафта) през зимата, а през лятото се осигурява топла вода за битови и хигиенни нужди чрез слънчеви колектори.

Котел на нафта и соларна система за топла вода и битови нужди

Спалното бельо се изпира редовно в пералното помещение, а настанените лица престояват в обекта средно между една седмица и десет дни.

От администрацията на ТЦ - Пъстрогор споделиха, че ползват услугите на преводачи на арабски и на кюрдски език със съдействието на Европейската комисия, тъй като е необходимо ежедневно в транзитния център да присъства поне един преводач.

Видно от представеното щатно разписание служителите в центъра са общо 35, като свободните длъжности са две (по трудово правоотношение). По програма ФУМИ ИГРП2021-2027 са открити общо 6 бройки, като две от тях все още са незаети. Останалите 4 са назначени на трудови договори до края на октомври 2024г.

Медицинско обслужване

В центъра има здравен кабинет с манипулационна, в който работят медицинска сестра и клиничен лаборант на трудово правоотношение. Работното им време е всеки делничен ден от 08:30 до 17:00 ч., като не дават дежурства. Кабинетът е обезпечен за дейността си с медикаменти и консумативи. Води се задължителната медицинска документация. Текущото медицинско наблюдение и прегледи на настанените чужди граждани се извършват основно от посочените медицински специалисти. Според предоставената информация, лекарствени продукти се осигуряват чрез ДАБ при МС и дарения от БЧК. Осигурено е диетично хранене за нуждаещите се.

Постъпилите лица попълват декларация за съгласие за изследване. Взимането на биологичен материал за изследване от преминаващите през транзитния център чужди граждани е съобразно писмо на главния държавен здравен инспектор до РЗИ и е съобразено с епидемичната обстановка в държавите по произход, както и въз основа на получени данни за конкретни епидемични ситуации в отделни държави.

Шкаф с медицински препарати и лекарства Резултат от изследвания на чужденец

Също така, 1-2 пъти годишно центърът се посещава от лекари от организацията Лекари без граници (ЛБГ). Има възможност и за консултация с психолог от екипа на ЛБГ в РПЦ - Харманли, което не се е налагало до момента. Има възможност и за взаимодействие с Фондация „Център Надя“. При необходимост от спешна медицинска помощ се търси ФСМП в гр. Свиленград.

В обекта има лекарски кабинет и медицински изолатор, но няма лекар, като поради липса на желаещи щатната длъжност е закрыта. Настанените в ТЦ - Пъстрогор чужди граждани могат да ползват услугите на зъболекар в гр. Свиленград, който няма договор с центъра.

Има налични помощни средства за хора с увреждания, каквито към момента на проверката нямаше сред настанените лица. Констатирано беше, че практиката за ежемесечно подаване към РЗИ – Хасково на данни за избор и отписване на общопрактикуващ лекар е прекратена, причините за което са уточнени след проведени разговори със служители на РЗИ – Хасково. Съгласно получената информация, при необходимост настанените лица се транспортират до ОПЛ с кабинет на практиката в гр. Свиленград, като няма случай на отказ от оказване на медицинска помощ. Сравнително по-краткият период на престой на бежанците в ТЦ – Пъстрогор също е сред причините те рядко да имат нужда от лекарска помощ.

Лекарски кабинет в ТЦ - Пъстрогор

Регистрационно-приемателен център – София (РПЦ - София)

В изпълнение на Заповед № 80-12/15.01.2024 г. на омбудсмана на Република България, екип на омбудсмана извърши планова проверка в периода 28.08.-04.09.2024 г. в следните обекти към Държавна агенция за бежанците при Министерския съвет (ДАБ при МС):

Отдел „Производство за международна закрила“ кв. „Овча купел“ (ПМЗ „Овча купел“) към Регистрационно-приемателен център гр. София (РПЦ-София), находящ се в гр. София, кв. „Овча купел“, ул. „Монтевидео“ № 21А

Отдел „Производство за международна закрила“ кв. „Военна рампа“ (ПМЗ „Военна рампа“) към РПЦ-София, находящ се в гр. София, НПЗ „Военна рампа“, ул. „Локомотив“ № 11;

ПМЗ „Овча купел“

Плановата проверка на обекта е извършена в изпълнение на Заповед № 80-12/15.01.2024 г. на омбудсмана на Република България, с която е определен график на планирани проверки през 2024 г. на Националния превантивен механизъм (НПМ), както и за да се проследи изпълнението на отправени препоръки, след извършена проверка на НПМ през 2023 г.

Ръководството и служителите на ПМЗ „Овча купел“ оказаха пълно съдействие на проверяващия екип от институцията на омбудсмана, чрез осигуряване на достъп до всички помещения, предоставяне на поискани документи и ненамеса в комуникацията с настанените лица.

Капацитет и материално-битови условия

Екипът беше посрещнат от началника на ПМЗ „Овча купел“ г-н В. И., който заема тази длъжност от началото на 2024 г.

Към момента на извършване на проверката сградата, в която се помещава обектът, е **с намален капацитет до 213 лица**, в сравнение с предишния капацитет, който е за 561 души (без да бъде ползван петия етаж от високия корпус). Причината за това е, че трети, пети, шести и седми етаж са затворени и в тях не се настаняват търсещи закрила.

Според представена справка от администрацията на РПЦ-София, **през 2023 г.** в сградата на ПМЗ „Овча купел“ са били приети **общо 2637 лица** търсещи закрила. От тях **1234** са деца (53 момичета и 1181 момчета) и 1403 са възрастни (106 жени и 1297 мъже). Броят на приетите в обекта непридружени деца е 1146.

Приетите лица през 2023 г. са от 32 страни по произход, разпределени както следва:

Сирия - 2319 лица;

Мароко – 91 лица;

Ирак – 71 лица;

Египет – 61 лица.

Останалите чужди граждани, настанени в ПМЗ „Овча купел“ през 2023 г., са от държави като Турция, Алжир, Судан, Мали, ДР Конго, Ливан, Коморски острови, Шри Ланка, Ангола, Армения, Беларус, Сомалия, Тунис и др.

От 01.01.2024 г. до 27.08.2024 г. в ПМЗ „Овча купел“ са настанени 932 лица, от които 685 са деца (11 момичета и 674 момчета) и 247 са възрастни (8 жени и 239 мъже). От децата **676 са непридружени**.

Приетите лица са от 18 страни по произход, както следва:

Сирия – 741 лица;

Мароко – 21 лица;

Ирак – 29 лица;

Египет – 120 лица.

Останалите 21 чужди граждани са от други държави като Турция, Алжир, Судан, Куба, Шри Ланка, Сенегал, Сиера Леоне, Туркменистан и др.

Към момента на извършване на проверката броят на настанените лица беше **193** души, от които **167** са непридружени деца от мъжки пол. В ПМЗ „Овча купел“ имаше настанена само **една жена**, гражданка на Коморските острови.

Съгласно Заповед № ЦУ-РД05-228/18.04.2024 г. на председателя на ДАБ при МС, считано от 22.04.2024 г. временно е преустановен приемът и настаняването на търсещи

закрила лица в отдел ПМЗ „Овча купел“. Прием и настаняване в този обект се допуска **само в обособената сигурна зона** за непридружени непълнолетни.

Относно препоръката, която омбудсманът на Република България отправи до Министерския съвет, *„да се осигурят средства по бюджета на ДАБ за извършване на цялостен ремонт в сградата на РПЦ-София, находяща се в гр. София, кв. „Овча купел“, ул. „Монтевидео“ № 21А“*, г-н И. сподели, че след извършената миналогодишна проверка от екип на омбудсмана **не са предприети действия за извършване на цялостен ремонт на сградата, в която се помещава обекта**. Според споделената информация, ремонтните дейности, които се извършват към момента на проверката са:

- ремонт на канализацията на ниското тяло от сградата, в която се помещава ПМЗ „Овча купел“ (завършен);
- ремонт на стая, която ще бъде ползвана от охраната, за да може на първия етаж да се освободи помещение, в което има стълби и от там да минават настанените лица, търсещи закрила (предстоящ).

При справка в Централизираната автоматизирана информационна система „Електронни обществени поръчки“ (ЦАИС ЕОП), на 07.11.2023 г. ДАБ при МС е сключила договор по Закона за обществените поръчки с предмет: „Ремонт на помещения в РПЦ – гр. София, ПМЗ кв. Овча купел“.

Съгласно определените в него условия, договорът влиза в сила от датата на регистрирането му в деловодната система на възложителя и е със срок на действие до изчерпване на определения финансов ресурс. Предвидената обща стойност е до 122 000 (сто двадесет и две хиляди) лева без ДДС, съответно до 146 400 (сто четиридесет и шест хиляди и четиристотин) лева с ДДС.

Цената е за цялостно и качествено изпълнение предмета на договора и включва всички разходи по реализацията му, включително цената на вложените материали, извършените дейности, разходите за труд, механизация, транспорт, енергия, складиране и всички останали разходи, както и печалба за изпълнителя.

С оглед на гореизложеното, институцията на омбудсмана намира отправената препоръка за **частично неизпълнена**, поради което **препоръчва на Министерски съвет да бъдат отпуснати средства за извършване на цялостен ремонт на сградата, в която се помещава Отдел ПМЗ „Овча купел“ на РПЦ-София, находяща се в гр. София, кв. „Овча купел“, ул. „Монтевидео“ № 21А.**

Относно препоръката, отправена от омбудсмана на Република България до Министерския съвет, *„да бъдат предприети мерки за подобряване на охраната на РПЦ-София със съдействието на служители от Министерство на вътрешните работи (МВР)“*, от ръководството на Отдел ПМЗ „Овча купел“ съобщи, че обектът продължава да бъде охраняван от частна охранителна фирма. Все още няма ясна информация кога служители на МВР ще започнат да охраняват обектите на ДАБ при МС, нито има ясни обстоятелства как ще бъде организирана и извършвана самата дейност по охрана от тяхна страна.

Служители на ДАБ споделиха, че търговското дружество, което извършва охраняването на ПМЗ „Овча купел“, изпраща охранители, които са във видимо напреднала възраст и/или не са достатъчно добре обучени.

Към момента на извършване на проверката, г-н И. сподели, че съобразно договора с охранителната фирма, охраняването на ПМЗ „Овча купел“ следва да се извършва от осем

охранители през деня и от осем охранители през нощта. Тези условия никога не са спазвани от изпълнителя, като в най-добрия случай броят на изпратените охранители е шест.

Предвид горното, институцията на омбудсмана намира отправената препоръка за **неизпълнена**, поради което **препоръчва на Министерски съвет да бъдат предприети мерки за подобряване на охраната на РПЦ - София със съдействието на служители от Министерство на вътрешните работи.**

Във връзка с отправена препоръка от омбудсмана на Република България до Министерски съвет *„за осигуряването на средства за назначаването на преводачи в структурите на ДАБ при МС“* и отправена препоръка до Председателя на ДАБ при МС, *„да бъдат назначени преводачи за РПЦ - София“*, проверяващият екип беше информиран, че от една година ПМЗ „Овча купел“ ползва услугите на преводачи от Европейската агенция за подкрепа в областта на убежището. Преводачите посещават обекта всеки работен ден на осемчасов работен ден и съдействат на служителите в комуникацията им с търсещите закрила. Освен тях трима служители на ПМЗ „Овча купел“, сред които е и началникът на отдела, владеят арабски език.

В. И. сподели, че в началото обектът, за който отговаря, е бил обслужван от 7-8 преводачи от Европейската агенция за подкрепа в областта на убежището, но към момента на извършваната проверка бяха шест поради намаления капацитет за лицата, които търсят закрила.

След като се запозна с горепосочените обстоятелства, институцията на омбудсмана намира, че осигуряването на преводачи от Европейската агенция за подкрепа в областта на убежището не е трайно решение на проблема с липсата на преводачи в администрацията на ДАБ при МС, поради което намира отправените препоръки до Министерски съвет и до Председателя на ДАБ при МС за **изпълнена частично, в краткосрочен план.**

Сградата на ПМЗ „Овча купел“ се отоплява чрез локално парно отопление, а топлата вода се осигурява чрез бойлери.

Към момента на извършване на проверката проблемите, свързани с течове, които бяха констатирани при миналогодишната проверка, са отстранени. Началникът на отдел ПМЗ „Овча купел“ сподели, че администрацията се е ангажирала редовно да информира настанените лица, търсещи закрила да не оставят постоянно течаща вода в санитарните възли.

Предвид горното, институцията на омбудсмана намира отправената препоръка до директора на РПЦ - София относно *„предприемането на действия (включително и разяснителни сред настанените лица) за контролиране на течащата вода“* за **изпълнена.**

Приема се за **изпълнена** и препоръката до директора на РПЦ - София *„помещението на третия етаж в блок „А“ (кухня) да бъде основно почистено и затворено до осигуряване на средства за цялостния му ремонт и преоборудване“*, тъй като към момента на проверката, етажът, на който се намира помещението, е затворен и няма достъп до него.

По отношение на отправената препоръка до Председателя на ДАБ при МС *„да бъдат предприети действия за ограничаване на достъпа на външни лица в РПЦ - София“* (ПМЗ „Овча купел“), г-н И. информира, че са взети мерки, в обекта да не влизат други лица, различни от настанените, които търсят закрила и имат открити процедури по Закона за убежището и бежанците. Според него, има чести случаи на чужди граждани, които идват в сградата на обекта и желаят да подадат молби за закрила. Същите влизат на територията на страната по неустановения ред или не са вписани в съответен регистър. От съображения за сигурност, служителите на ПМЗ „Овча купел“ се обръщат за съдействие към органите на

МВР, които да извършат пълна проверка относно самоличността на чуждите граждани, да ги впишат в съответните регистри, както и други необходими действия съобразно действащото законодателство.

В началото на проверката, проверяващият екип стана пряк свидетел на предаването на двама чужди граждани с неустановена самоличност на служители на МВР. Същите бяха претърсени от длъжностни лица от същия пол, не им бяха поставени белезници и бяха откарани до съответното районно управление.

След като чуждите граждани бъдат проверени от МВР и Държавна агенция „Национална сигурност“, от ДАБ при МС продължават с процедурите за предоставяне на закрила.

Други случаи на външни лица, които се опитват да пренощуват в сградата на ПМЗ „Овча купел“, са чужденци с открити производства за предоставяне на закрила, но настанени в други центрове на ДАБ при МС като РПЦ - Харманли.

Има и случаи на външни лица, които идват в ПМЗ „Овча купел“ с молби за закрила, които са придружавани и представлявани от адвокати.

От обекта са предприели сериозни действия за контрол на лицата, които влизат в сградата, ограничен е достъпът на външни лица, поради което институцията на омбудсмана приема отправената препоръка до председателя на ДАБ при МС за **изпълнена**.

В изпълнение на договор за възлагане на обществена поръчка, в обекта се извършват редовно услуги по дезинфекция, дезинсекция, деакаризация и дератизация от лицензиран изпълнител. Въпреки това, в обекта продължава да има наличие на хлебарки и други вредители.

Изхранването на настанените в ПМЗ „Овча купел“ лица се осигурява чрез доставчик, с който ДАБ при МС има сключен договор след проведена процедура по Закона за обществените поръчки.

Съгласно условията на договора за предоставяне на услугите, възложителят заплаща на изпълнителя на база единичните цени, предложени от изпълнителя в ценовото му предложение. Единичната цена за един пълен храноден на човек по договора е 4,48 лв. без ДДС и 5,38 лв. с ДДС.

Изпълнителят е задължен да предоставя услугите и да изпълнява задълженията си в уговорените срокове и качествено, в съответствие с договора и приложенията към него. Той следва да доставя по предварителна заявка, ежедневно, три пъти на ден, на възложителя готова храна, отговаряща на предварително заложили изисквания.

Готовата храна се доставя на порции, в кутии за еднократна употреба, със съответните прибори за хранене. Настанените лица в ПМЗ „Овча купел“ получават храната си в обособено за това помещение в блок „В“ и се хранят в помещенията, в които са настанени. Храната за търсещите закрила се доставя в ПМЗ „Овча купел“ всеки ден, както следва:

Закуска – от 09:30 до 10:00 ч.;

Обяд – от 13:00 до 13:30 ч.;

Вечеря – от 16:00 до 16:30 ч.

Обектът не разполага със столова от години, поради което настанените лица се хранят по стаите си, в които са настанени.

Доставена храна към момента на проверката – боб с пилешко месо и хляб за обяд

Екипът на омбудсмана извърши обиколка на целия обект, придружен от длъжностно лице, което работи в него.

На първия етаж от сградата има стаи за настаняване на лица, търсещи закрила, лекарски кабинет, изолатор за лица, които се нуждаят от специално лечение, перално помещение, склад и помещения за провеждане на интервюта с чужденци.

Спалното бельо и прането на настанените редовно се изпира в находящото се в обекта перално помещение. В него работи назначеният в ПМЗ „Овча купел“ домакин. Обектът разполага с професионална пералня за изпиране на голямо количество пране и с необходимите перилни препарати.

В склада на първия етаж на обекта се съхраняват постелъчен инвентар, перилни препарати и тоалетни принадлежности, които се предоставят на всяко новонастанено лице, търсещо закрила.

Екипът констатира, че трети (ниско и високо тяло от сградата), пети, шести и седми етаж наистина са затворени, не се ползват и няма достъп до тях, както по стълбите, така и чрез асансьора.

Поставени решетки пред стълбището за 5-ти ет.

Заклучени врати на входа за 3-ти ет.

Както при миналогодишната проверка, така и сега, екипът констатира, че повечето от вратите на помещенията за настаняване са разбити и не са годни за ползване. Поради тази причина институцията на омбудсмана намира отправената препоръка до председателя на ДАБ при МС да бъдат сменени повредените врати в помещенията за настаняване на лица, търсещи закрила в ПМЗ „Овча купел“, за **неизпълнена**.

Част от разбитите врати на помещенията за настаняване на търсещи закрила

По стълбището, коридорите, стаите за настаняване, както и в дворното пространство около сградата нямаше наличие на голямо количество боклук, както при миналогодишната проверка. Началникът на отдел ПМЗ „Овча купел“ сподели, че е предприета организация за почистване и екипът на омбудсмана констатира, че наистина в обекта е по-чисто в сравнение с миналата година.

След предварително договаряне, от СО Район „Овча купел“ са разрешили на ПМЗ „Овча купел“ да ползват три от поставените пет контейнера за боклук, разположени на улицата пред обекта. Според г-н И. за поддържането на чистотата в сградата и дворното място са необходими поне още три контейнера.

С оглед на гореизложеното, институцията на омбудсмана намира отправената препоръка до председателя на ДАБ при МС *да се предприемат действия за организация за събирането на битовите отпадъци в ПМЗ „Овча купел“, които са оставени на неопределени за това места, за изпълнена.*

Институцията на омбудсмата отправя препоръка до началника на отдел ПМЗ „Овча купел“ и до кмета на СО Район „Овча купел“ да бъдат предприети действия за осигуряването на необходимия брой контейнери за боклук.

Предоставените контейнери за боклук от СО Район „Овча купел“

По време на обиколката проверяващият екип не констатира наличие на течове в сградата, но нанесените щети от предишни такива остават неотрмонтирани.

Условията за настаняване извън сигурната зона за непълнолетни продължават да не са добри, въпреки че всяка стая за настаняване разполага със самостоятелна баня със санитарен възел.

Помещенията са оборудвани с двуетажни легла, шкафчета, столове и радиатори за отопление.

На четвъртия етаж от сградата на ПМЗ „Овча купел“ продължава да се помещава сигурна зона за непридружени ненавършили пълнолетие лица. Всички настанени, към момента на извършената проверка, бяха непълнолетни момчета от арабскоговорящи страни.

Помещенията, в които са настанени непридружените деца, разполагат с легла, метални ученически шкафчета, бани с тоалетни и радиатори за отопление през студените месеци в годината, а на прозорците има поставени решетки от съображения за сигурност.

Проблемите с течовете наистина са преодолени, но нанесените щети от тях продължават да не бъдат ремонтирани. Поради тази причина, институцията на омбудсмана намира отправената препоръка до председателя на ДАБ при МС, : „да се *отстранят щетите от течове по таваните и стените в сградата на ПМЗ „Овча купел“*“, за **неизпълнена**.

Стая за настаняване на лица, търсеци закрила

Стая от сигурната зона за настаняване на непридружени непълнолетни лица

Щети, предизвикани от течове

Коридора на четвъртия етаж

Началникът на отдел ПМЗ „Овча купел“ уведоми проверяващия екип, че предоставената преди време линейка за ползване от ДАБ при МС е пререгистрирана като обикновено превозно средство и се ползва за превоз на настанени лица, които търсят закрила. По този повод институцията на омбудсмана намира отправената препоръка до председателя на ДАБ при МС, *за пререгистриране на линейката*, за **изпълнена**.

Поставените на покрива на сградата на ПМЗ „Овча купел“ соларни колектори за топла вода продължават да бъдат непроверени в техническо отношение и неползвани за нуждите на обекта. Предвид това положение, институцията на омбудсмана намира отправената препоръка до председателя на ДАБ при МС, *по възможност инсталираните соларни колектори, намиращи се на покрива, да бъдат проверени и въведени в експлоатация*, за **неизпълнена**.

Администрация и човешки ресурси

Според представена справка от началника на ПМЗ „Овча купел“, в обекта са предвидени общо 51 работни длъжности. Към момента на извършване на проверката четири от тях бяха вакантни, както следва: 2 за главен експерт, 1 за младши експерт и 1 за специалист. От администрацията изразиха надежда, свободните длъжности в отдел ПМЗ „Овча купел“ да бъдат заети в скоро време.

Предвид горното, институцията на омбудсмана отправя препоръка до председателя на ДАБ при МС да бъдат обявени конкурси и да бъдат назначени служители на незаетите длъжности в посочения обект.

От включените в длъжностното щатно разписание 51 длъжности, осем от тях са по Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ (ФУМИ).

В отговор на повдигнат въпрос от проверяващия екип, дали утвърденият брой служители е достатъчен за ПМЗ „Овча купел“, от администрацията отговориха, че зависи от броя настанени лица търсещи закрила. При всички положения, ако броят на служителите в длъжностното щатно разписание бъде увеличен, новоназначените длъжностни лица значително ще спомогнат за функционирането на отдела за предоставяне на международна закрила.

Относно условията на труд, служителите на ПМЗ „Овча купел“ споделиха, че ще е желателно в коридорите да им бъдат поставени диспенсъри за вода и в сградата да бъде обособено помещение, в което ще могат да прекарват обедните си почивки.

Началникът на обекта сподели, че е подавал докладна записка до ръководството на ДАБ при МС за поставянето на климатици в работните кабинети на служителите, както и докладна записка за предоставянето на „залежала техника, която не се ползва и съхранява в склад на централното управление на институцията“.

В. И. сподели още, че от шест броя компютри, които е помолил да бъдат предоставени от централното управление, само три са били осигурени.

С оглед на гореизложеното институцията на омбудсмана отправя препоръка до председателя на ДАБ при МС да се подобрят условията на работа на служителите в отдел ПМЗ „Овча купел“.

Медицинско обслужване

В медицинския кабинет от осем години работи само един лекар, назначен на служебно правоотношение в ДАБ при МС. Други медицински специалисти и помощен персонал, които да подпомагат дейността, не са назначавани, което налага той да извършва

сам целия обем медицински и здравни дейности в РПЦ. Когато ползва отпуск, на практика медицинското обслужване в кабинета се прекратява до завръщането му.

Медицинският кабинет в РПЦ - София, спешен шкаф и шкаф с лекарствени продукти

Кабинетът разполага с необходимото оборудване, има спешен шкаф, лекарства и консумативи в срок на годност. Въпреки недостига на персонал, медицинската документация е пълна и се води редовно и изрядно.

На новонастанените лица, търсещи закрила, задължително се взима фекал и се изпраща за изследване за чревни паразити и микробиологично изследване, както и кръв за малария на всички пристигащи от ендемични за малария страни, независимо от наличието или отсъствието на клинични показания, в съответствие с предписанията на СРЗИ.

При наличие на съгласие, се правят изследвания за ХИВ и Васерман. Изследвания за хепатит рутинно не се правят.

За съжаление, за пореден път се констатира, че въпреки че са здравноосигурени от държавата, само малък брой от настанените лица, търсещи закрила, имат определен общопрактикуващ (личен) лекар, което нарушава техни права като здравноосигурени лица. Сред причините са, както нежеланието им да осъществят правото си на избор, така и че малко ОПЛ се съгласяват да записват в пациентската си листа чужденци. Липсата на езикови познания също е сред причините. В тази връзка беше уточнено, че изборът на личен лекар за чужденците не става по служебен път, каквато възможност не е нормативно регламентирана. Не е изпълнена от ДАБ и направената при предходната проверка препоръка, съвместно със Столичната здравноосигурителна каса да се обсъдят възможностите за избор на общопрактикуващ лекар на настанените чужденци, търсещи закрила, за да бъдат гарантирани правата им, като здравноосигурени лица.

Здравноосигурителните права на настанените чужденци се уреждат и излизат в системата в рамките на месец, като за спешните случаи се изпраща писмо до НАП.

Спешна медицинска помощ, както и неотложна извън работния график на лекаря, се осигурява чрез тел. 112, като се съобщава за откази от страна на екипите на ЦСМП. Настанените лица се транспортират предимно към УМБАЛСМ „Н. И. Пирогов“ ЕАД, както и към УМБАЛ „Александровска“ ЕАД. За съжаление, беше получена информация за нови случаи на немотивиран отказ пациентите да бъдат хоспитализирани в болнични заведения.

Необходимостта от хирургична намеса е свързана най-често с получени наранявания, вследствие продължителното ходене пеша, както и с измръзвания.

По-често срещани кожни заболявания сред чужденците са краста и инфектирани рани, причинени главно от ухапвания от насекоми, които се консултират в специализирани лечебни заведения на територията на столицата.

Лекарствените продукти се осигуряват по списък от ДАБ, по предварителна заявка на лекаря, съобразно утвърден списък за медикаменти, но за съжаление заявките невинаги се изпълняват изцяло. Лекарства могат да бъдат осигурявани и със съдействието на БЧК.

Към момента на проверката не беше установено наличието на чужденци с хронични заболявания, приемащи лекарства, заплащани напълно или частично от НЗОК. При необходимост е осигурена и възможност за диетично хранене.

Проверяващият екип пожела да види изолатора, в който при предходната проверка беше настанен млад мъж с ампутирани части на ходилото и подбедрицата, но установи, че помещението е празно, в изключително лошо състояние и на практика неизползваемо, поради което нуждаещите се от наблюдение търсещи закрила чужденци са настанявани в други помещения и посещавани и наблюдавани от лекарката.

Изолатор

За поредна година е констатирано наличието на сериозни проблеми при осигуряването на дентална помощ за лицата, търсещи закрила. Продължава практиката денталната помощ да се оказва основно в Стоматологичния факултет на МУ, като с изключение на протезичните изработки, помощта се оказва безплатно.

ПМЗ „Военна рампа“

Капацитет и материално-битови условия

Проверяващият екип беше посрещнат от г-жа М. М. – директор на Регистрационно-приемателен център – София и от г-н И. Ц. – началник на отдел ПМЗ „Военна рампа“.

Към момента на извършване на проверката в обекта бяха настанени общо **187** търсещи закрила, от които 132 мъже, 11 жени и 44 деца (32 непридружени).

Настанените лица в ПМЗ „Военна рампа“ са от следните националности, както следва:

Сирия – 19 души (1 мъж, 5 жени, 13 деца, от които 9 непридружени);

Афганистан – 142 души (111 мъже, 5 жени, 26 деца, от които 22 непридружени);

Пакистан – 4 души, всички мъже;

Иран – 9 души (8 мъже и 1 непридружено дете);
Без гражданство – 5 души (1 мъж и 4 непридружени деца);
Други националности – 8 души (7 мъже и 1 жена).

Ръководството на РПЦ - София сподели, че в сградата, в която се помещава ПМЗ „Военна рампа“ не са извършвани основни ремонти от 2014 г. Единствено се извършват козметични ремонти за поддържане на баните.

Подобно на ПМЗ „Овча купел“ в ПМЗ „Военна рампа“ също имат проблем с канализацията, предизвикан от спукване на тръба, която е част от водоснабдяването на сградата. Ръководството на РПЦ - София информира проверяващия екип, че се извършва ремонт за отстраняване на щетите по засегнатия водопровод.

Предвид горното, институцията на омбудсмана на Република България отправя препоръка до Министерски съвет да бъде извършена проверка за състоянието на сградата, в която се помещава отдел ПМЗ „Военна рампа“ на ДАБ при МС и да бъдат отпуснати необходимите средства за извършването на ремонтни дейности.

Обектът се охранява от охранители на частна охранителна фирма, които следва да бъдат седем на дневна смяна и пет на нощна смяна. Директорът на РПЦ-София уведоми, че пред ПМЗ „Военна рампа“ и ПМЗ „Овча купел“ има постове на жандармерията, които обаче не могат да влязат в обектите на ДАБ при МС, освен ако не им бъде подаден сигнал от нейни длъжностни лица.

Комуникацията между служители и търсещи закрила се извършва със съдействието на преводачи, безвъзмездно осигурени от Европейската агенция за бежанци. Услугите на преводачите могат да бъдат ползвани само на територията на централите на ДАБ при МС. Същите не могат да бъдат ползвани при необходимост в други обекти като болници, структури на МВР и други, **което сериозно затруднява дейността на РПЦ - София и нарушава правата на чужденците.**

Осигурените от Европейската агенция преводачи за структурите към РПЦ - София са следните:

ПМЗ „Овча купел“ – 6 преводача;
ПМЗ „Враждебна“ – 5 преводача;
ПМЗ „Военна рампа“ – 6 преводача.

От администрацията на ПМЗ „Военна рампа“ съобщиха, че до миналата година, до изчерпване на определения ресурс, ДАБ при МС е ползвала услугите на преводачи, с които е имала сключени договори. Според служителите това е бил най-добрият вариант за тях, защото тогава преводачите „са съдействали изцяло при необходимост и заплащането на услугите им е било въз основа на извършената работа“.

Топлата вода в обекта се осигурява чрез топлоелектрическа централа (централно парно отопление).

Храната за настанените лица се осигурява чрез кетъринг. До 2017 г. в сградата където се помещава ПМЗ „Военна рампа“ се е ползвала намиращата се на място кухня, където се е приготвяла храната за търсещите закрила. На същото място се е готвело и за лицата, които са били настанени в ПМЗ „Овча купел“, защото там няма изградена кухня.

Оборудването на кухнята в ПМЗ „Военна рампа“ е закупено със средства от Върховния комисариат за бежанците към ООН. Храната се е приготвяла съобразно културните особености и изискванията на търсещите закрила. През 2017 г. обаче тогавашното ръководство на ДАБ при МС е взело решение настанените да се изхранват чрез кетъринг.

С оглед на гореизложеното, институцията на омбудсмана на Република България отправя препоръка до председателя на ДАБ при МС да бъдат предприети действия кухнята в ПМЗ „Военна рампа“ отново да се ползва за осигуряването на по-богат избор на храна сред търсещите закрила.

ПМЗ „Военна рампа“ не разполага с лафка.

По отношение на борбата с вредители, обектът е обслужван от лицензирано търговско дружество, което извършва пръскания и в останалите обекти на РПЦ - София, съобразно сключен с ДАБ при МС договор за обществена поръчка, в сила от м. юни 2024г.

Служителите от фирмата-изпълнител извършват обработка, както във вътрешните помещения, така и по външните площи на ПМЗ „Военна рампа“ против гризачи, комари, кърлежи, дървеници и хлебарки.

Ръководството на РПЦ - София сподели, че съседният на ПМЗ „Военна рампа“ парцел е силно залесен и „се е превърнал в гора“. Не е ясно чия собственост е този имот, но той видимо не е стопанисван. **Докато не бъдат премахнати плевели, храсти и друга буйна растителност, ще продължават да идват всякакви вредители, като плъхове и други гризачи.** Те биват привлечани от хранителните остатъци, които се изхвърлят наоколо.

Във връзка с горното, институцията на омбудсмана на Република България отправя препоръка до председателя на ДАБ при МС да бъдат предприети действия за установяването на собственика на съседния имот, от който да бъде потърсена отговорност за стопанисването му.

По отношение проблема с дървениците, г-жа М. М. сподели, че през изминалата година всички дюшеци в спалните помещения са били изцяло сменени с нови.

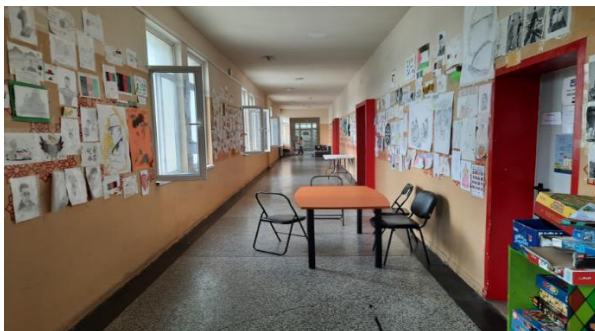
Подобно на други центрове на ДАБ при МС, в ПМЗ „Военна рампа“ настанените деца също нямат желание да се запишат да ходят на училище, не искат да бъдат настанени в български социални домове и предпочитат да останат сред свои сънародници.

След срещата с г-жа М. М. и г-н И. Ц., проверяващият екип извърши обиколка в сградата на ПМЗ „Военна рампа“.

В крилото на сградата, където се помещава администрацията на ДАБ има видими щети по тавана, предизвикани от теч, които следва да бъдат отстранени.

До административното крило е разположена сигурната зона за непридружени непълнолетни. Спалните помещения в нея са обзаведени с двуетажни легла и с метални гардеробчета.

В дъното на коридора, където се намира сигурната зона има санитарни възли и общи бани с кабинки за момчета и за момичета.

Коридорът при сигурната зона за непридружени

Легла в спално помещение в сигурната зона

Помещенията, в които се настаняват непридружените непълнолетни и малолетни деца са в добро състояние, но под част от прозорците на общия коридор има козирка, която е осеяна с боклуци, предимно изхвърлени хранителни продукти.

По време на проверката, проверяващия екип забеляза плъх, който се хранеше с хранителните остатъци по козирката. При наличието на тези обстоятелства институцията на омбудсмана на Република България отправя препоръка до директора на РПЦ - София да бъде предприета организация за почистването на обекта от изхвърлени хранителни отпадъци, които привличат гризачи и други вредители.

Плъх на територията на ПМЗ „Военна рампа“ Изхвърлени хранителни остатъци в обекта

ПМЗ „Военна рампа“ разполага с голяма трапезария, в която се хранят търсещите закрила. Непосредствено до нея се намира кухнята, в която не се приготвя храна за настанените от 2017 г.

Кухнята е обзаведена с всички необходими съоръжения за съхранение и приготвяне на хранителни продукти, които към момента на извършваната проверка не се ползваха.

Трапезарията в ПМЗ „Военна рампа“

Кухнята в ПМЗ „Военна рампа“

Хладилни камери при кухнята на ПМЗ „Военна рампа“

Предвид горното, институцията на омбудсмана на Република България отправя препоръка до председателя на ДАБ при МС да бъдат предприети мерки, кухнята, находяща се в сградата на ПМЗ „Военна рампа“ към РПЦ - София да бъде въведена отново в експлоатация.

Материалните условия, при които са настанени възрастни и семейства, не са добри. Има видими материални щети по вратите на спалните помещения, стените и пода. Необходимо е да бъдат извършени спешни ремонтни дейности за подобряване на условията за настаняване на лицата търсещи закрила.

По места има оставени хранителни остатъци, които привличат хлебарки и други вредители.

Повечето от настанените в проверените помещения лица са пълнолетни от мъжки пол, но има и настанени семейства с малолетни деца.

Коридор и стая за настаняване

Стаите за настаняване са обзаведени с двуетажни легла и радиатори за отопление през студените месеци в годината.

Общ санитарен възел

Институцията на омбудсмана на Република България отправя препоръка до председателя на ДАБ при МС да бъдат предприети действия за извършване на спешни ремонтни дейности в помещенията за настаняване на пълнолетни лица и на семейства в сградата на отдел ПМЗ „Военна рампа“.

Администрация и човешки ресурси

Според представена справка от началника на ПМЗ „Военна рампа“ в обекта са предвидени общо 44 длъжности, от които 17 са вакантни, сред които експертни: 2 за главен експерт, 2 за старши експерт и 6 за младши експерт.

От администрацията на обекта споделиха, че компютърната техника, с която работят е „много остаряла“. Най-новите компютри, с които разполагат са доставени през 2017-2018 г., като те са изключително малък брой. Всички останали машини са значително по-стари.

По отношение на снабдяването с канцеларски материали, служителите в ПМЗ „Военна рампа“ споделиха, че трябва „да пестят...“ поради липса на финансов ресурс.

Предвид горното институцията на омбудсмана на Република България отправя препоръка до председателя на ДАБ при МС да бъдат предприети действия за осигуряването на необходимата техника и канцеларски материали за служителите в ПМЗ „Военна рампа“.

Медицинско обслужване

В центъра в момента няма лекар, като според получената от ръководството информация, предишният е напуснал преди години. В тази връзка следва да се отбележи и че няма щат за лекар, който, ако се намери желаещ, би бил назначен на длъжност „специалист“ с ниско за професията трудово възнаграждение.

Същевременно, малка част от бежанците имат избран личен лекар, по причини, идентични с тези в ПМЗ „Овча купел“, както и поради краткия им престой.

Към момента центърът се обслужва от парамедик, назначен на 6 часа с финансиране по проект по линия на ФУМИ, което не е дългосрочно и стабилно решение. Независимо от това, при проверката е констатирано, че медицинската документация е пълна и се води редовно, както и че медицинският кабинет е обезпечен с оборудване и консумативи.

Спешният шкаф е добре зареден и съдържа лекарствени продукти в срок на годност. Същевременно, има лекарствени продукти и консумативи, осигурявани от ДАБ по заявка, съобразно утвърден списък.

Медицински кабинет, спешен шкаф и консумативи

В близост до кабинета има изолатор, който към момента на проверката беше празен. Изследвания се взимат и изпращат редовно, денталната помощ се оказва по идентичен с тази в ПМЗ „Овча купел“ ред.

Липсата на лекар или фелдшер, в съчетание със затрудненията при избор на общопрактикуващ (личен) лекар нарушава права на търсещите закрила чужденци – както при текущото им медицинското обслужване в центъра, така и в качеството им на

здравноосигурени лица, което налага необходимостта от обсъждане на мерки за осигуряването им.

Регистрационно - приемателен център – с. Баня към ДАБ при МС

В изпълнение на Заповед № 80-172/08.11.2024 г., екип на институцията, в състав от трима експерти, извърши планирана проверка в **Регистрационно - приемателен център - с. Баня към ДАБ при МС**.

Общият капацитет на РПЦ - с. Баня (Новозагарско) е за общо до **70 лица**, като се планира разширяване на капацитета чрез добавяне на фургони в двора, с още до 70 лица, общо за 140. Към деня на проверката бяха настанени общо **60 лица**, всички мъже от **сирийски** произход. Средният престой на лицата е от 3 до 6 месеца (периодът, в който тече процедурата им пред ДАБ).

РПЦ - с. Баня разполага със столова, медицински кабинет, перално, котелно, кухня (в която чужденците могат да си приготвят храна), двор и спортни площадки. **Скорошни ремонтни дейности не са извършвани поради липса на финансиране**. Една част от помещенията за настаняване са разположени в рамките на няколкоетажна сграда, където се намира и администрацията на обекта, а друга част от помещенията са разположени в едноетажна постройка към основния корпус.

Храната се осигурява чрез сключен договор за обществена поръчка с местна фирма, предлагаща доставка на храна (кейтеринг). Според заложените условия в сключения договор стойността на един храноден с включено ДДС е **6, 24 лв.**, като доставките се извършват ежедневно, три пъти на ден до обекта след предварително подадена заявка. Храната се доставя както следва: закуска- между 07.00 и 08.00, обяд между 12.00 и 13.00 часа и вечеря между 17.00-18.00 часа. Предвидена е възможност за заявяване на диетична храна, храна за деца от 0 до 3 г., адаптирано мляко, плодови и зеленчукови пюрета. От доставеното количество храна се заделят контролни проби, които се съхраняват до 48 часа в хладилник. Видно от предоставени менюта храната е разнообразна и отговаря на заложените в договора изисквания, като съдържа млечни и месни продукти, пресни плодове и зеленчуци. Обектът разполага с помещение (разливна), в което храната се претопля и сервира. Осигурено е помещение за хранене (столова), но повечето чужденци предпочитат да се хранят по стаите си. В хода на извършената проверка не бяха получени оплаквания от настанените лица от количеството и качеството на предоставяната храна. На лицата е осигурена възможност да пазаруват в местния супермаркет и да си приготвят сами храната, ако предлаганата храна не отговаря на вкусовите им предпочитания.

Хладилници за съхранение на храната

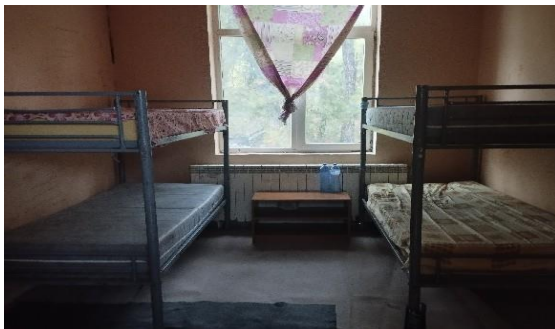

Помещение за готвене

Общият брой служители по щатно разписание е 18 щатни бройки, включително длъжността директор и две допълнителни бройки служители по Фонд „Убежище, миграция и интеграция“, общо **20 служители** за целия обект. Към момента няма незаети длъжности. Осигурен е един преводач от Агенцията за бежанци на Европейския съюз (EUAА).

Обработката срещу вредители се извършва от лицензирана фирма при условията на сключен договор за обществена поръчка. Според заложеното в договора, пръскането се осъществява поне един път месечно, като след всяка извършена ДДД обработка се изготвя протокол по образец. При огледа на самите помещения за настаняване, проверяващият екип не установи наличие на вредители и не получи оплаквания в тази връзка. Екипът констатира, че постелъчният инвентар е подменен наскоро и хигиената в общите и индивидуалните помещения е на добро ниво. Бяха споделени оплаквания единствено от **наличието на комари през летните месеци, с оглед на което институцията на омбудсмана препоръчва да бъдат поставени комарници на прозорците на спалните помещения.**

Отоплението в обекта е на нафта. Всяко спално помещение е оборудвано с легло, радиатор, шкаф за лични вещи, а в част от помещенията настанените лица разполагат и със собствени хладилници, където да съхраняват храна.

Спално помещение

Баня с душове

Проверяващият екип беше информиран, че покривът на едноетажната постройка, в която са настанени част от лицата, наскоро е бил ремонтиран поради теч, но в най-засегнатото помещение от теча, щетите все още не са отстранени поради липса на финансиране. Проверяващият екип установи също, че една от стъклените (входни) врати към спалните помещения е със счупено стъкло. Предвид горното, институцията на омбудсмана препоръчва на председателя на ДАБ при МС да бъдат отпуснати финансови средства за извършване на ремонт на засегнатите помещения.

Щети по прозорците

Щети от теча

Медицинско обслужване в РПЦ - с. Баня

Медицинското обслужване в РПЦ - с. Баня се извършва от назначена с трудов договор, на пълен работен ден, медицинска сестра. Дейността ѝ се осъществява в оборудван за целта медицински кабинет с манипулационна.

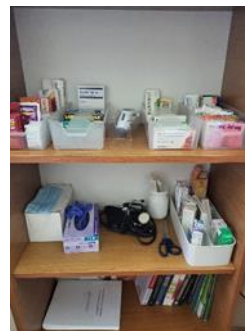
При пристигането на чужденците се провежда беседа, при която те съобщават, ако имат някакви оплаквания. Взимането на биологичен материал за изследване от новопристигнали чужди граждани (кръвна проба за изследване за малария, както и фекални проби за микробиологично и паразитологично изследване) се извършва от медицинската сестра в съответствие с писмата и предписанията на главният държавен здравен инспектор и са съобразени с епидемичната обстановка в държавите, от които пристигат лицата.

Медицинският специалист провежда и прегледи при наличие на оплаквания, като, при необходимост, чужденците се насочват към избрания по служебен път общопрактикуващ лекар. Ежемесечно, към РЗОК - Сливен, с копие до личния лекар, се изпращат списъци на чужденци, търсещи закрила, за записване, съответно за отписване от пациентската листа на ОПЛ. При спешни случаи, на чужденци, за които все още няма избран по този ред личен лекар, се взема удостоверение от НАП.

Освен посочените по-горе, медицинската сестра извършва всички дейности на кабинета, в това число: постоянно медицинско наблюдение, насочване към и прилагане на лечение на настанени лица, в съответствие с лекарските предписания, оказване на медицинска помощ при оплаквания, изготвяне и поддържане на медицинска документация за всяко лице, предоставяне на лекарствени продукти и др.

Медицинският кабинет в РПЦ - с. Баня

Спешен шкаф и медицински консумативи

Кабинетът е оборудван с всичко необходимо за дейността си, в това число спешен шкаф, съдържанието на който беше проверено и е констатирано, че лекарствените продукти са в срок на годност. Лекарствените продукти и консумативите се осигуряват централно от ДАБ при МС, по предварителна заявка, съобразно утвърден списък. БЧК оказва съдействие, чрез осигуряване на информационни табели, както и осигуряване на лекарства извън списъка. Медицинската документация в кабинета е пълна и се води редовно. Амбулаторни листове, резултати от изследвания и др., се съхраняват в папки, като на случаен принцип беше проверена медицинската документация на търсещите закрила чужденци, настанени в центъра.

При спешни случаи, се търси помощ от ЦСМП, като не се съобщава за случаи на отказ за посещения на екипите в РПЦ. Прегледи от специалисти и медико-диагностични изследвания се извършват в лечебни заведения за извънболнична помощ в гр. Сливен, а при необходимост от болнично лечение, търсещите закрила чужденци се хоспитализират в болниците в гр. Сливен: МБАЛ „Д-р Иван Селимински“ АД и МБАЛ „Хаджи Димитър“

ООД. Към момента на проверката в РПЦ- с. Баня няма търсещи закрила чужди граждани с хронични заболявания.

III. ПРАВА НА ЛИЦАТА С ОТКАЗАНА МЕЖДУНАРОДНА ЗАКРИЛА

Резултати от наблюденията по изпълнението на принудителни административни мерки по Закона за чужденците в Република България през 2024 г.

Съгласно разпоредбите на чл. 39а от Закона за чужденците в Република България (ЗЧРБ) принудителни административни мерки (ПАМ) се прилагат спрямо незаконно пребиваващите чужденци на територията на българската държава. При изпълнението на мерките „връщане до страна на произход, страна на транзитно преминаване или трета страна“ и „експулсиране“ се осъществява наблюдение от омбудсмана на Република България или от оправомощени служители от неговата администрация.

През 2024 г. омбудсманът предприе активни действия за спазването на императивните норми, заложи в чл. 39а, ал. 2, вр. с ал. 1, т. 2 и 3 от ЗЧРБ, изразяващи се в:

- Редовна комуникация с органите на Министерство на вътрешните работи (МВР) за съдействие и навременно уведомяване за предстоящо изпълнение на съответните принудителни административни мерки;
- Извършване на наблюдение по изпълнението на принудителните административни мерки спрямо лицата, за които е уведомен от органите на МВР;
- Отправяне на препоръки до компетентните държавни органи на Република България за спазването на националното законодателство относно правото на защита на правата и законните интереси на извежданите чужди граждани;
- Водене на самостоятелна статистика за броя изведени лица през годината, техния произход, възраст и дата на изпълнение на принудителната административна мярка;
- Комуникация с европейски и други международни организации за евентуално сътрудничество при изпълнението на принудителни административни мерки спрямо незаконно пребиваващи чужденци.

Наблюденията по изпълнение на принудителните мерки в чл. 39а, ал. 1, т. 2 и 3 от ЗЧРБ се извършват от екипи, състоящи се от не по-малко от двама служители, оправомощени със заповед на омбудсмана. Всяка проверка започва с получаването на предварително писмено уведомление от органите на МВР.

През 2024 г. в институцията на омбудсмана постъпиха уведомления от Дирекция „Миграция“ на МВР за наложени принудителни административни мерки по ЗЧРБ спрямо 30 пълнолетни чужди граждани.

Изведените лица са от следните държави:

Кралство Мароко – 5; Социалистическа Република Виетнам – 3; Съединени американски щати – 1; Република Ирак – 7; Ислямска република Пакистан – 3; Народна република Бангладеш – 3; Република Мали – 1; Алжирска народно-демократична република – 1; Арабска република Египет – 3; Федеративна демократична република Непал – 1; Народна Република Китай – 1; Република Конго – 1.

От изведените лица 28 са от мъжки пол и 2 са от женски. Повечето от тях са индивидуално върнати до страните си по произход.

Наблюденията се осъществяват на два етапа: преди извеждане и при извършване на извеждането.

Преди извеждането, наблюдаващите екипи посещават специалните домове (СДВНЧ към Дирекция „Миграция“ на МВР), където са настанени чуждите граждани до изпълнение на наложените им принудителни административни мерки. Експертите изискват да им бъдат предоставени личните дела на лицата, които ще бъдат изведени, както и всички други документи свързани с тях. Екипът извършва обстойна проверка на представените документи, заповедта, с която е наложена принудителна административна мярка, запознат ли е чуждият гражданин с нейното съдържание, правото му да я обжалва, да му бъде осигурена правна помощ, да потърси закрила по Закона за убежището и бежанците, минало ли е през задължителните медицински прегледи и пр.

След като се запознаят със съдържанието на горепосочените документи, оправомощените от омбудсмана служители се срещат с чуждия гражданин и провеждат разговор с него, при който се установява дали желае да бъде върнат в страната си по произход, осигурена ли му е правна помощ в случай, че е поискал такава и спазени ли са неговите права.

Наблюдаващите екипи на омбудсмана получиха пълно съдействие от служителите на Дирекция „Миграция“ на МВР, които предоставиха поисканите документи, осигуряваха помещения за срещи с чуждите граждани и по възможност довеждаха лица, които да превеждат на български и на говоримия от съответния чужденец език.

Относно престоя им в СДВНЧ - София, изведените лица не изразиха оплаквания от работещия там персонал.

При извършване на самото извеждане, наблюдаващите екипи започват наблюдението си от мястото, където чуждият гражданин е настанен до съответните гранични пунктове на Република България.

През 2024 г. екипите на омбудсмана наблюдаваха единствено изпълнението на принудителни административни мерки „връщане до страна на произход“. До момента на извеждането им всички чужди граждани бяха настанени в Специален дом за временно настаняване на чужденци – София (СДВНЧ - София), находящ се в гр. София, кв. „Бусманци“, ул. „Ген. Гурко“ № 65А. Връщанията до страна по произход се извършваха чрез редовни полети от Летище София на частни авиокомпаниии.

При наблюденията на летището, служителите на омбудсмана не констатираха нарушения спрямо изведените лица.

Всички бяха придружавани от двама служители на Дирекция „Миграция“ - МВР, движеха се свободно, не оказваха съпротива, не се ползваха специални средства за задържане срещу тях, получиха личните си вещи, както и парични средства в размер на петдесет евро, които да ползват за храна и транспорт когато бъдат върнати до държавата, чиито граждани са те.

Наблюдаващите екипи установиха следните проблеми при проверка на личните дела на чужденците:

- Сред приложените документи има такива, които са изцяло със съдържание на чужд език без придружен превод на български;
- Липсата на доказателства, че чуждите граждани са запознати със съдържанието на издадените им заповеди за налагане на ПАМ, както и с правото им да я обжалват по реда на Административнопроцесуалния кодекс;
- В чести случаи заповедите за налагане на ПАМ са подписани от извежданите

лица, но липсват подписи на преводачи;

➤ Липсата на доказателства, че настанените в СДВНЧ чужди граждани са запознати с правото им да получат правна помощ и че са се срещали с адвокати, които са ги консултирали и запознали с техните права и правни възможности;

➤ Липса на приложени документи, свързани с обжалването на заповеди за налагане на ПАМ;

➤ При образувани производства пред ДАБ при МС за предоставяне на международна закрила не са прилагани доказателства, че съответните производства са прекратени или приключени с влезли в сила решения за отказ от предоставяне на защита.

Освен горепосочените обстоятелства, наблюдаващите екипи констатираха случаи на предстоящи изпълнения на принудителни административни мерки по ЗЧРБ, за които не бяха изпратени съответните уведомления до омбудсмана в разумен срок. Поради тези причини имаше фактическа невъзможност да бъдат осъществени изискваните в закона наблюдения.

Помещение за настаняване на недопуснати лица на Аерогара София

От началото на 2024 г. в институцията на омбудсмана постъпиха много жалби от граждани на трети страни за това, че не са били допуснати да влязат на територията на Република България от органите на Главна дирекция „Гранична полиция“ на МВР при Летище София. Същите твърдят, че спрямо тях е било проявено „лошо и дискриминиращо отношение“, били са настанени в помещения „при изключително лоши условия, без ток и пълни с насекоми“, не им е била осигурена безплатна храна, предоставяли им се за подпис документи, без да ги информират за тяхното съдържание на разбираем за тях език, били поставяни в положение да изпълняват нарежданията на длъжностни лица „под принуда и заплаха“.

На 1.10.2024 г. в институцията на омбудсмана постъпи писмо от омбудсмана на Република Армения за недопускането на двама арменски граждани на 7.08.2024 г. и на други седем арменски граждани на 21.08.2024 г. да влязат в Република България през ГКПП – Аерогара София.

Недопуснатите арменски граждани на 7.08.2024 г. са подали отделно жалби и до институцията на българския омбудсман.

Предвид горепосочените обстоятелства и в изпълнение на Заповед № РД-80-147/2.10.2024 г. на 3.10.2024 г. екип на институцията в състав от двама експерти извърши внезапна проверка в администрацията на Регионална дирекция „Гранична полиция“ – Аерогари, находяща се в гр. София, бул. „Христофор Колумб“ № 1 (Летище София, терминал 1).

Регионална дирекция „Гранична полиция“ – Аерогари, е териториално звено на Главна дирекция „Гранична полиция“ към Министерството на вътрешните работи. Тя отговаря за осъществяването на граничен контрол по въздушните граници на Република България, съобразно изискванията на Регламент № 562/2006 г. на Европейския парламент и съвета.

На граничен контрол подлежат всички лица, преминаващи държавната граница, без да се накърняват правата на лица, ползващи се от общностното право на свободно движение.

В състава на дирекцията влизат гранични полицейски управления и гранични контролно-пропускателни пунктове, сред които и ГКПП – Аерогара София.

Екипът на омбудсмана беше посрещнат от ръководството на Регионална дирекция „Гранична полиция“ – Аерогари (РДГП - Аерогари), което оказва пълно съдействие при извършване на проверката.

Директорът на РДГП - Аерогари съобщи, че съобразно разпоредбите на чл. 8, § 3 и § 4 във връзка с чл. 6 от Регламент (ЕС) № 2016/399 – Кодекс на шенгенските граници (КШГ), служителите на представляваната от него дирекция извършват цялостна проверка на условията за влизане на граждани от трети страни на територията на държавите членки на Европейския съюз, които пристигат на българските международни летища. Проверката на Летище София на арменските граждани, подали оплакването, е била извършена от служители на посоченото административно звено, по-конкретно от служители на Гранично полицейско управление – София (ГПУ - София) към РДГП - Аерогари, в съответствие с горепосочения регламент.

По отношение на двамата арменски граждани, които не са били допуснати да влязат на българска територия на 7.08.2024 г., същите са пристигнали на Летище София с полет W64424 от гр. Ереван. Те са имали издадени визи тип „С“, валидни от 7.08.2024 г. до 3.09.2024 г., с разрешен срок на пребиваване 12 дни. В изискваната от институцията на българския омбудсман докладна записка на служителя, съставил отказите, са записани следните съображения да не допусне посочените чужди граждани на българска територия, а именно:

В хода на проверката лицата са заявили, че идват в страната с цел туризъм до 17.08.2024 г. в гр. Варна. Лицата са представили обратен билет по маршрут София – Ереван и резервация за стая под наем в гр. Варна. Длъжностното лице е констатирало, че цитираните граждани при кандидатстването си за получаване на виза са декларирали резервация за хотел „Паралакс Съни“ в гр. Варна, а същевременно при беседата са представили резервация за стая под наем в гр. Варна чрез „Airbnb“. Цитираните арменски граждани **не са представили медицинска застраховка**. Служителят е приел, че багажът, който тези граждани са носели, **не е отговарял** на периода, който лицата са възнамерявали да пребивават в страната. Финансовите средства, които са заявили пред служителите на ГКПП – Аерогара София, **не са отговаряли** на изискванията съобразно декларирания престой в Република България. Единият от чуждите граждани е разполагал със 100 евро в брой, а другият – с 40 евро в брой. По посочените съображения на гражданите на Армения са били изготвени откази за влизане № 519/7.08.2024 г. и № 520/7.08.2024 г. на основание чл. 10, ал. 1, т. 17, във връзка с чл. 16, ал. 1 от Закона за чужденците в Република България (ЗЧРБ). Разглежданите откази са подлежали на обжалване пред надлежния български административен съд в 14-дневен срок от съобщаването им на техните адресати, но същите не са упражнили правото си на жалба.

По отношение на арменските граждани, които не са били допуснати да влязат на територията на Република България на 21.08.2024 г., екипът на омбудсмана направи следните констатации:

Арменският гражданин В. Г. е пристигнал на Летище София на 21.08.2024 г. около 3:20 ч. местно време с полет W64424 от гр. Ереван. Посоченото лице е имало издадена българска шенгенска виза за краткосрочно пребиваване, валидна от 5.08.2024 г. до 2.09.2024 г., с разрешен срок на пребиваване 13 дни. Отговорният служител при Регионална дирекция „Гранична полиция“ е отказал да го допусне, за което е съставил Отказ № 607/21.08.2024 г.

за влизане в страната. В изисканата от институцията на българския омбудсман докладна записка на служителя, съставил отказите, са записани следните съображения да не допусне посочения чужд гражданин на българска територия, а именно: В рамките на проведена беседа с лицето същото е заявило, че пътува само, че желае да посети страната с цел неорганизиран туризъм и че планира да остане в София до 31.08.2024 г. Посоченото лице е представило документ за резервация в гр. София, както и билет за връщане София – Варшава – Ереван. Същевременно служителят е констатирал, след направени справки за становище по виза (тоест по повод кандидатстването на гражданина за виза), че посоченият арменски гражданин **е декларирал предплатени резервации за хотел в гр. Бургас**. Констатирано е, че посоченото лице носи много дипломи и документи за придобити квалификации, документ за явяване на военна служба в Руската федерация и паспорт на Руската федерация, издаден през 2019 г. На тази основа отговорният служител е приел, че лицето попада в рисковите профили на пътници на ГКПП – Аерогара София, **поради невъзможност то да обоснове целта на пътуването си**. По тези съображения служителят е съставил отказ за допускане на арменския гражданин да влезе на територията на Република България. Разглежданият отказ е подлежал на обжалване пред надлежния български административен съд в 14-дневен срок от съобщаването му на неговия адресат, но същият не е упражнил правото си на жалба.

Арменските граждани А. А. и Л. С. са пристигнали на Летище София на 21.08.2024 г., около 4.30 ч. местно време с полет W 64424 от гр. Ереван. Всяко от двете лица е представило българска виза, тип „С“, валидна от 10.08.2024 г. до 4.09.2024 г., с разрешен срок на пребиваване 10 дни. С тях е проведена беседа и са огледани личните им вещи, а самите те са заявили, че целта на посещението им е туристическа – представили са план за посещение на столицата София и на черноморски курорти. Отговорният служител при Регионална дирекция „Гранична полиция“ е отказал да ги допусне, за което е съставил съответно Отказ № 608/21.08.2024 г. и № 609/21.08.2024 г. В изисканата от институцията на българския омбудсман докладна записка на служителя, съставил отказа, са записани следните съображения да не допусне посочените граждани на Република Армения на българска територия, а именно: При зададени контролни въпроси арменските граждани **не са могли да посочат** защо са избрали сочените от тях дестинации – гр. София и черноморските курорти, като обекти на своето посещение, и **какъв интерес имат** към тези дестинации. Арменските граждани **не са представили билети за връщане**. Полицейският служител посочва, че е констатирал **„разминаване в заявените резервации за целите на туризъм“**. Поради тези съображения служителят е съставил отказ за допускане на арменските граждани да влязат на територията на Република България. Разглежданият отказ е подлежал на обжалване пред надлежния български административен съд в 14-дневен срок от съобщаването му на неговите адресати, но същите не са упражнили правото си на жалба.

По случая с арменския гражданин А. М. беше установено, че същият е пристигнал на Летище София на 21.08.2024 г., около 3.31 ч. местно време също с цитирания полет W64424 от гр. Ереван. Посоченият гражданин е представил българска шенгенска виза, тип „С“, валидна от 5.08.2024 г. до 1.09.2024 г., с разрешен срок на пребиваване 12 дни, цел на посещение – туризъм. С него е проведена беседа и са огледани личните му вещи. Отговорният служител при Регионална дирекция „Гранична полиция“ е отказал да го допусне, за което е съставил Отказ № 610/21.08.2024 г. В изисканата от институцията на българския омбудсман докладна записка на служителя, съставил отказа, са записани

следните съображения да не допусне посочения чужд гражданин на българска територия, а именно: Посоченият арменски гражданин не е могъл да обоснове достоверно декларираната цел на пътуването си в Република България, като при проверката **не е представил документи**, с които да докаже своето намерение да пребивава в Република България с цел туризъм. У посочения гражданин е открит самолетен билет за полет до Париж – Бове, на 23.08.2024 г. през Летище София. Същевременно е констатирано, че издадената виза **е за целите на неорганизиран туризъм** със заявена резервация в хотел „ХЕЛЕНА ПАРК ХОТЕЛ“ – гр. Бургас. С оглед посочените съображения служителът е съставил отказ за допускане на арменския гражданин да влезе на територията на Република България. Разглежданият отказ е подлежал на обжалване пред надлежния български административен съд в 14-дневен срок от съобщаването му на неговия адресат, но същият не е упражнил правото си на жалба.

По отношение на арменската гражданка С. К. беше установено, че същата е пристигнала на Летище София на 21.08.2024 г. около 4.20 ч. местно време също с цитирания полет W 64424 от гр. Ереван. Посочената гражданка е представила българска виза, тип „С“, валидна от 20.08.2024 г. до 17.09.2024 г., с разрешен срок на пребиваване 13 дни. С нея е проведена беседа и са огледани личните ѝ вещи, а самата тя е заявила, че целта на посещението ѝ е туристическа – представила е план за посещение на столицата София и на черноморски курорти. Отговорният служител при Регионална дирекция „Гранична полиция“ е отказал да я допусне, за което е съставил Отказ № 611/21.08.2024 г. за влизане в страната. В изисканата от институцията на българския омбудсман докладна записка на служител, съставил отказа, са записани следните съображения да не допусне посочената чужда гражданка на българска територия, а именно: При зададени контролни въпроси чуждата гражданка **не е могла да посочи** защо е избрала сочените от нея дестинации – гр. София и черноморските курорти, като обекти на своето посещение, и *какъв интерес има* към тези дестинации. Отговорният служител при служебна проверка е установил, че посочената чужда гражданка има самолетна резервация за полет до Рим – Фиумичино, планиран за 23.08.2024 г. от Летище София – терминал 1. Полицейският служител посочва, че е констатирал **разминаване в заявените резервации за целите на туризъм**. Поради тези съображения служителът е съставил отказ за допускане на арменската гражданка да влезе на територията на Република България. Разглежданият отказ е подлежал на обжалване пред надлежния български административен съд в 14-дневен срок от съобщаването му на неговия адресат, но същият не е упражнил правото си на жалба.

Относно арменските гражданки А. Н. и Л. А. беше установено, че същите са пристигнали на Летище София на 21.08.2024 г. около 4.00 ч. местно време също с цитирания полет W 64424 от гр. Ереван. Всяка от двете арменски гражданки е представила българска виза, тип „С“, валидна от 17.08.2024 г. до 13.09.2024 г., с разрешен срок на пребиваване 12 дни. С тях също е проведена беседа и са огледани личните им вещи, а самите те са заявили, че целта на посещението им е туристическа – представили са план за посещение на столицата София и на черноморски курорти. Отговорният служител при Регионална дирекция „Гранична полиция“ е отказал да ги допусне, за което е съставил съответно Отказ № 612/21.08.2024 г. и Отказ № 613/21.08.2024 г. В изисканата от институцията на българския омбудсман докладна записка на служител, съставил отказите, са записани следните съображения да не допусне посочените чужди граждани на българска територия, а именно: При зададени контролни въпроси арменските граждани **не са могли да посочат** защо са избрали сочените от тях дестинации – гр. София и черноморски курорти, като

обекти на своето посещение, и какъв интерес имат към тези дестинации. Полицейският служител посочва, че е констатирал *разминаване в заявените резервации за целите на туризъм*. По тези съображения служителът е съставил отказ за допускане на арменските граждани да влязат на територията на Република България. Разглежданият отказ е подлежал на обжалване пред надлежния български административен съд в 14-дневен срок от съобщаването му на неговите адресати, но същите не са упражнили правото си на жалба.

С оглед на гореизложеното проверяващият екип не констатира наличието на достатъчно сведения за дискриминационно отношение към гражданите на Република Армения от страна на служителите на РДГП - Аерогари.

Ръководството на горепосочената институция заяви, че разбира недоволството на чужденците, които не са допуснати да влязат на територията на Република България, но е от изключителна важност да бъдат спазвани разпоредбите на Регламент (ЕС) 2016/399. Същите се прилагат еднакво спрямо всички граждани на трети страни.

Когато чужденец, гражданин на държава извън Европейския съюз, не отговаря на условията за влизане в горепосочения правен акт, им се предоставя отказ за влизане на българска територия и се информират на говорим от тях език.

Според длъжностните лица недопуснатите чужди граждани са били запознати със съдържанието на отказите. В случай че не са били съгласни с тях, са могли да упражнят правото си да ги обжалват. След като отказите не са били обжалвани, те са влезли в сила и са били предприети действия за тяхното изпълнение.

Твърденията на чужденците за лошите условия в помещението за настаняване на недопуснати чужди граждани да влязат на територията на Република България са напълно отречени от ръководството на РДГП - Аерогари. Според него стаите „отговарят напълно на абсолютно всички изисквания“. Същите се стопанисват от администрацията на Летище София.

Спалното бельо се сменя и изпира винаги след напускане на всяко настанено лице, а леглата са разпределени по стаите по начин, с който се спазва площ от 4 кв. м на човек.

Обектът е с постоянно електроснабдяване, а осигуряването на хранителни продукти за недопуснатите чужди граждани е задължение на съответната авиокомпания, чиито услуги ползват.

В стаите за настаняване редовно се пръска с препарати срещу вредители като хлебарки и други видове насекоми от служители на лицензирано търговско дружество.

Помещението, в което се настаняват недопуснатите лица, се намира в сградата на терминал 1 на Летище София, разполага с четири стаи и с една баня с тоалетна, където е осигурена постоянна топла вода. Общият капацитет на мястото за настаняване е за 12 души.

От администрацията на обекта споделиха, че откакто Република България е в Шенгенското пространство (31.03.2024 г.) до момента на извършване на проверката, са имали два случая, в които броят на недопуснатите лица надвишавал капацитета на помещението за настаняване. Този проблем е бил преодоляван с временно осигуряване на походни легла, предоставени със съдействието на Столичната община. По този начин капацитетът на помещението може да бъде увеличен с до 20 места.

Според зам.-директора на РДГП - Аерогари не съществува голям риск за превишаване на капацитета на стаите, след като почти винаги престоят на недопуснати чужди граждани не продължава повече от 24 часа. Въпреки тези обстоятелства има чести случаи на лица, чийто престой продължава по-дълго от един ден, а през септември 2024 г.

сирийски гражданин е бил настанен в помещението в продължение на 20 дни, преди да бъде предаден за настаняване в регистрационно-приемателен център на ДАБ при МС.

Предвид горното институцията на омбудсмана е наясно, че няма нормативно предвиден максимален срок, в който недопуснати лица могат да бъдат настанени в места като помещението на терминал 1 на Летище София, но период от 20 дни е изключително дълъг срок, поради което следва да бъдат предприети действия за избягването на подобни случаи.

Институцията на омбудсмана отправя препоръка до директора на Главна дирекция „Гранична полиция“ да бъдат предприети мерки относно недопуснатите граждани на трети страни в международните летища на Република България да не бъдат задържани в помещения за недопуснати чужденци за дълъг срок.

В случай че сред тях има лица, търсещи закрила, във възможно най-кратък срок да бъдат предприети действия за преместването им в центрове на ДАБ при МС.

Според информация от РДГП - Аерогари в чести случаи недопуснати чужди граждани подават молби за предоставяне на бежански статут в Република България. Само в периода от 23.09. до 29.09.2024 г. осем лица са поискали да им бъде предоставена международна закрила.

Директорът на РДГП - Аерогари сподели, че за всеки случай, в който има недопуснато лице, незабавно уведомяват авиокомпанията, с която пътува, да се качи на първия ѝ възможен полет, който е за страната му по произход. Освен това, според него има чести случаи, в които негови подчинени служители купуват храна и вода за недопуснатите лица със свои лични средства.

В отговор на въпрос от проверяващия екип на омбудсмана дали има назначени преводачи в структурите на Главна дирекция „Гранична полиция“, които да съдействат в комуникацията между служители и чужди граждани, директорът на РДГП - Аерогари отговори, че няма назначени преводачи, но част от длъжностните лица, които работят в Летище София, са преминали през различни езикови курсове за ниво от B1 нагоре. При необходимост се разчита на тях да извършват преводи на английски, френски, немски, испански, руски, турски и арабски език. Всеки служител на ГДГП, който желае да подобри езиковите си умения, може да се запише безплатно на езиков курс, който се организира от Академията на МВР.

Когато е необходимо да бъде извършен превод на някой от т. нар. редки езици като пашу, дари, урду и др., се ползват услугите на външен заклет преводач, на който му се заплаща хонорар за свършената работа.

Медицинското обслужване за недопуснати чужди граждани се извършва от лекарите в Медицинската служба на Летище София, която работи денонощно. При спешни случаи летището разполага със специализиран транспорт (линейка), който превозва пациентите до съответното медицинско заведение.

След срещата с ръководството на РДГП - Аерогари проверяващият екип посети помещението, в което се настаняват недопуснатите чужди граждани при Летище София. В съответствие с предоставената информация от длъжностните лица същото наистина разполага с четири стаи за настаняване и една обща тоалетна. **Екипът констатира, че при наличието на повече недопуснати лица условията за санитарно-хигиенни нужди не са подходящи.**

Всички стаи са оборудвани с легла, маси, столове, радиатори и климатици. Едната от тях е оборудвана и с бебешко креватче и столче, но няма прозорци, поради което **няма**

осигурен достъп до естествена дневна светлина. Поради тези обстоятелства същата не е препоръчително да бъде ползвана от хора, още повече от **малки деца**.

Стаите се поддържат чисти и проверяващият екип не установи наличието на хлебарки или на други вредители в тях.

По време на проверката в помещението имаше настанени трима чужди граждани с всичкия им багаж. На същите им беше осигурена електрическа кана, за да си стоплят вода за чай. Разбираха се със служителите на Гранична полиция на английски език.

Във всички стаи имаше ток, а санитарното помещение беше оборудвано с тоалетна, душ, сапуни, тоалетна хартия и хартиени кърпи за ръце.

Стаята с бебешко креватче и столче без пряк достъп до естествена светлина

Други стаи за настаняване на недопуснати чужди граждани

В санитарното помещение не се констатира липса на водоснабдяване.

Стаите за престой в действителност разполагат с площ от 4 кв. м на човек при общ капацитет от 12 души.

Настанените лица имат възможност да си закупуват храна от находящите се в терминал 1 магазини, като се придружават от служители на Гранична полиция.

Оплакванията на жалбоподателите за лошо отношение на българските полицейски служители към тях към момента не могат да бъдат проверени и съответно приети за достоверни.

Санитарното помещение

Екипът на омбудсмана констатира липса на информация по стените на помещението за настаняване на недопуснати чужди граждани с информация за техните права по време на престоя им, както и с правото им да обжалват отказите за допускане на територията на Република България.

Предвид горното институцията на омбудсмана отправя препоръка до директора на Главна дирекция „Гранична полиция“ да бъдат създадени условия за поставянето на обща информация в международните летища на Република България, с която недопуснатите чужди граждани могат да се запознаят с правата си, с правото им да обжалват издадените им откази, както и да им бъде осигурена възможност за контакт със съответни адвокати, които да им съдействат за обжалването на тези откази.

IV. ЗАЩИТА ПРАВАТА НА ДЕЦА И ПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА, НАСТАНЕНИ В РЕЗИДЕНТНИ СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

1. Центрове за настаняване от семеен тип за деца и Центрове за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица - гр. Пловдив

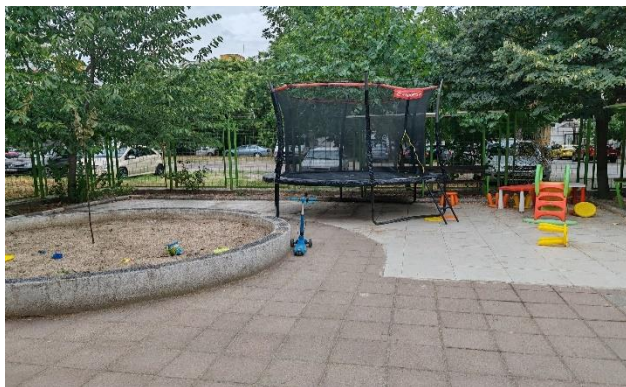
Във връзка с функциите на Национален превантивен механизъм (НПМ), които изпълнява омбудсманът на Република България, екип на институцията извърши проверки в гореуказаните обекти в периода 03.07.2024 г. – 05.07.2024 г.

I. Център за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) за деца и младежи с увреждания – ул. „Лъджене“ № 9, гр. Пловдив

Материални условия

ЦНСТ е част от Комплекс за социални услуги „Св.Св.Константин и Елена“. Капацитетът на услугата е за 14 деца. По време на проверката бяха настанени 9.

Материалната база е достъпна за трудно подвижни лица, в много добро състояние – стаите, санитарните възли и общото помещение са оборудвани според нуждите на децата и младежите. Децата са настанени по 1-2 в стая, на всеки етаж има по две санитарни помещения. Дворът е с достатъчно възможности за престой на открито, предстои да бъде обогатен с поставяне на люлки и фитнес уреди.

Дворът на ЦНСТ за деца и младежи с увреждания – ул. „Лъджене“ № 9

За нуждите на услугата има автомобил (бус) с рампа за лица с намалена подвижност, както и един лек автомобил.

В ЦНСТ има 24 часова общинска охрана.

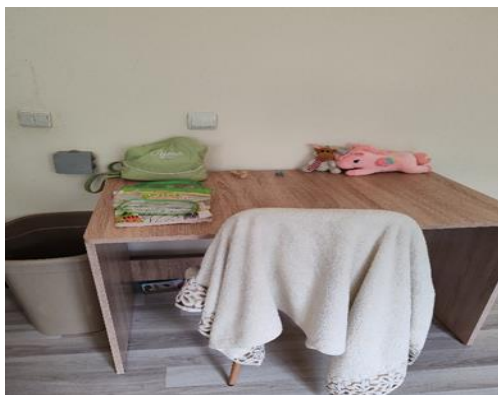
Предлаганата храна е разнообразна и отговаря на изискванията на Стандартите към разпоредби на Наредбата за качеството на социалните услуги.

Администрация и управление

От предоставеното длъжностно щатно разписание на служителите е видно, че има една свободна щатна бройка за социален асистент.

Медицинско обслужване

Всички ползващи услугата лица имат личен лекар, който извършва необходимите профилактични прегледи. Сключен е договор със стоматолог и има споразумение със Стоматологичния факултет към Медицински университет – Пловдив за безплатни дентални, ортодонтски и операционни процедури. Не са регистрирани смъртни случаи за 2024 г. до момента на проверката.

Стая и баня в ЦНСТ за деца и младежи с увреждания – ул. „Лъджене“ № 9

Мерки за закрила

Целта на услугата е да се подпомогне пълноценното израстване и развитие на деца, с или без възможност за връщане в биологичното им семейство, настаняване при близки или приемни семейства. Екипът на центъра предоставя специализирана и индивидуална подкрепа, личностно и образователно развитие, формиране на навици, изграждането на умения за самостоятелен живот.

По време на проверката екипът на институцията на омбудсмана установи, че за децата и младежите се полагат необходимите грижи, предвид спецификата на състоянието им.

II. Центрове за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) за пълнолетни лица с интелектуални затруднения – „Тракия 1“ и „Тракия 2“, гр. Пловдив

Материални условия

Тези ЦНСТ също са част от Комплекс за социални услуги „Св. Св. Константин и Елена“. Капацитетът на двете ЦНСТ е за по 14 души, като по време на проверката в ЦНСТ „Тракия 1“ бяха настанени 13 лица, а в ЦНСТ „Тракия 2“ – 14.

Материалната база е достъпна за трудно подвижни лица, в много добро състояние - стаите, санитарните възли и общото помещение са оборудвани според нуждите на потребителите. Лицата са настанени по 1-2 в стая, на всеки етаж има по две санитарни помещения. Дворът е с достатъчно възможности за престой на открито.

Обща стая и двор в ЦНСТ „Тракия 1“ и „Тракия 2“

Предлаганата храна е разнообразна и отговаря на изискванията на Стандартите към разпоредби на Наредбата за качеството на социалните услуги.

Администрация и управление

От предоставеното длъжностно щатно разписание на служителите е видно, че има една свободна щатна бройка за социален асистент.

В свободното си време, с подкрепата на служители от ЦНСТ, всички потребители на Комплекса за социални услуги излизат на разходки, посещават кино, организират се екскурзии, пред летния период има почивка на море и др.

Медицинско обслужване

Всички ползватели услугата имат личен лекар, който извършва необходимите профилактични прегледи.

Мерки за закрила

Целта на резидентните услуги е предоставяне на сигурна и защитена среда, осигуряваща по-добро качество на живот и възможности за пълноценно развитие и включване в обществото на лицата, които ги ползват.

Спално помещение и баня в ЦНСТ „Тракия 1“ и „Тракия 2“

По време на проверката потребителите бяха облечени подходящо за сезона, в добро настроение и общуваха свободно с екипа на НПМ. Настанените лица ползват външни социални услуги в Дневен център.

III. Центрове за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) за пълнолетни лица с деменция – 1 и 2, гр. Пловдив

Материални условия

Услугите се предоставят от „СНИК СТАРТ“ ООД и са част от Комплекс за социални услуги „Св. Георги“. Разположени са в двете крила на 4 етаж на сграда, с осигурен достъп за трудно подвижни лица. Капацитетът е за по 15 души, като към момента на проверката в ЦНСТ 1 имаше 15 настанени лица, в ЦНСТ 2 – 14. Едно лице е поставено под запрещение.

Към момента на проверката се извършва ремонт на спалните помещения, предстои ремонт и на санитарните възли. Всяка стая разполага със собствен санитарен възел. През 2024 г. е извършена смяна на подовата настилка на част от стаите и общите помещения – телевизионни зали, трапезарии и стаи за занимателна работа. Извършен е монтаж на климатични системи в стаите на лежащите потребители, кабинетите на служителите, коридорите и общите помещения. Подменени са осветителните тела на всички места, съобразно нуждата от осветеност и тези, които са по предписание. Извършен е частичен и козметичен ремонт на част от баните и мокрите помещения. Извършен е цялостен ремонт и боядисване на коридорите, включително смяната на дограмата и входните врати.

Предстои получаване на одобрение и за цялостното саниране на сградата, където се помещават услугите. Необходима е смяна на ВиК инсталацията, тъй като е амортизирана и възникват течове.

Спално помещение и баня в ЦНСТ за пълнолетни лица с деменция 1 и 2

В двора са обособени спортни площадки и парк за отдих на потребителите. Настанените лица ползват външни социални услуги в Дневен център.

Предлаганата храна е разнообразна и отговаря на изискванията на Стандартите към разпоредби на Наредбата за качеството на социалните услуги.

Администрация и управление

Към момента на проверката има две свободни щатни бройки за болногледачи, които предстои да бъдат заети. Служителите преминават обучения, съобразени със спецификата на работата им.

Медицинско обслужване

Всички ползващи услугата имат личен лекар, който извършва необходимите профилактични прегледи. За 2024 г. до момента на проверката има един смъртен случай, настъпил в болница.

Мерки за закрила

Социалните услуги се предоставят в среда близка до семейната. На лицата с водеща диагноза - деменция се осигурява сигурност, защита и качество на живот, които да подпомогнат социалното им включване чрез индивидуална грижа и подкрепа. По време на проверката потребителите бяха облечени подходящо за сезона, в много добро общо състояние.

Не са регистрирани жалби срещу потребители или служители, нито случаи на насилие.

IV. Центрове за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) за пълнолетни лица с психични разстройства – 1 и 2, гр. Пловдив

Материални условия

Тези услуги също се предоставят от „СНИК СТАРТ“ ООД и са част от Комплекс за социални услуги „Св. Георги“. Разположени са в двете крила на 5 етаж на сграда, с осигурен достъп за трудно подвижни лица. Капацитетът е за по 15 души, изцяло заети към момента на проверката. Общо 9 души са поставени под запрещение.

Към момента на проверката се извършва ремонт на спалните помещения, предстои ремонт и на санитарните възли. Всяка стая разполага със собствен санитарен възел. През 2024 г. е извършена смяна на подовата настилка на част от стаите и общите помещения – телевизионни зали, трапезарии и стаи за занимателна работа. Извършен е монтаж на климатични системи в стаите на лежащите потребители, кабинетите на служителите, коридорите и общите помещения. Подменени са осветителните тела на всички места, съобразно нуждата от осветеност и тези, които са по предписание. Извършен е частичен и козметичен ремонт на част от баните и мокрите помещения. Извършен е цялостен ремонт и боядисване на коридорите, включително смяната на дограмата и входните врати.

Предстои получаване на одобрение и за цялостното саниране на сградата, където се помещават услугите. Необходима е смяна на ВиК инсталацията, тъй като е амортизирана и възникват течове.

В двора са обособени спортни площадки и парк за отдих на потребителите. Настанените лица ползват външни социални услуги в Дневен център.

Предлаганата храна е разнообразна и отговаря на изискванията на Стандартите към разпоредби на Наредбата за качеството на социалните услуги.

Спално помещение и баня в ЦНСТ за пълнолетни лица с психични разстройства 1 и 2

Администрация и управление

Към момента на проверката има две свободни щатни бройки за болногледач и за социален асистент. Служителите преминават обучения, съобразени със спецификата на работата им. През нощта в социалната услуга остава на смяна един болногледач.

Медицинско обслужване

Всички ползващи услугата имат личен лекар, който извършва необходимите профилактични прегледи. При нужда се провеждат и консултации с психиатър в 5 ДКЦ, или в Центъра за психично здраве. За 2024 г. до момента на проверката няма смъртни случаи.

Мерки за закрила

Социалната услуга предоставя специализирана подкрепа за постигане на относително самостоятелен начин на живот, предвид индивидуалните особености и потребности на потребителите; посрещане на медицинските им нужди; обучение за

повишаване на социалните умения и съдействие пред институции. По време на проверката потребителите бяха облечени подходящо за сезона, в много добро общо състояние.

Регистрирана е една жалба срещу служител, разговарял на висок тон с близките на потребител на социалната услуга, в следствие на което служителят е бил освободен от длъжност. Не са регистрирани случаи на насилие.

V. Център за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) за деца без увреждания – ул. „Етна“ № 5, гр. Пловдив

Материални условия

Центърът е част от Комплекс за социални услуги „Олга Скобелева“ и цели да се предостави подкрепа на децата за израстване и развитие чрез създаване на условия за живот в среда близка до семейната; организиране на ежедневието, подкрепа и съдействие в училище и пред институции; работа с биологичното семейство или близки и роднини, както при реинтеграция или настаняване в приемно семейство.

Общо помещение и стая в ЦНСТ на ул. „Етна“ № 5

Капацитетът на ЦНСТ е за 14 деца, към момента на проверката са настанени 13.

Центърът е разположен в сграда на два етажа, но до втория етаж не е изграден достъп за лица с намалена подвижност (рампа или асансьор). В тази връзка институцията на омбудсмана като НПМ подчертава, че с неосигуряването на достъпна среда се нарушават изискванията, предвидени в:

- Конвенция на ООН против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание;
- Конвенция на ООН за правата на хората с увреждания;
- Закона за интеграция на хората с увреждания;
- Закона за устройство на територията;
- Наредба № 4 от 1 юли 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания.

Необходимо е извършването на освежаващ ремонт на материалната база и подмяна на ВиК инсталацията, поради възникване на течове.

Администрация и управление

Всички щатни бройки са заети. Редовно се провеждат обучения и супервизии на служителите на социалната услуга.

Медицинско обслужване

Всички деца имат личен лекар и стоматолог, които извършват необходимите профилактични прегледи.

Мерки за закрила

Всички деца са записани и посещават училище и съпътстващи услуги в Център за социална рехабилитация и интеграция и Дневен център за деца и младежи. Едно от децата е вписано в регистрите за осиновяване.

Не са регистрирани жалби срещу служители, нито случаи на насилие. По време на проверката децата бяха облечени подходящо за сезона, в много добро общо състояние.

През годината редовно се организират лагери, екскурзии и почивки за децата, като за 2024 г. са планирани шест лагера.

VI. Център за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) за деца без увреждания „Детска къща“, гр. Пловдив

Материални условия

ЦНСТ е част от Комплекс за социални услуги за деца и семейства – Пловдив. Материалната база е в много добро състояние, съобразена с потребностите на децата. Дворът е просторен, облагороден и с достатъчно възможности за дейности на открито. Сградата разполага с четири спални помещения, три от които с четири легла и едно – с три легла.

Капацитетът на ЦНСТ е за 15 деца, като центърът е разположен в сграда на два етажа, но до втория етаж не е изграден достъп за лица с намалена подвижност (рампа или асансьор).

Стълбище и двор в ЦНСТ „Детска къща“

Администрация и управление

По време на проверката екипът не получи данни за наличие на свободни щатни бройки.

Медицинско обслужване

Всички деца имат личен лекар и стоматолог, които извършват необходимите профилактични прегледи.

Мерки за закрила

Целта на услугата е да се подпомогне пълноценното израстване и развитие на деца, с или без възможност за връщане в биологичното им семейство, настаняване при близки или приемни семейства. Екипът предоставя специализирана и индивидуална подкрепа, личностно и образователно развитие, формиране на навици, изграждането на умения за самостоятелен живот.

Спални помещения в ЦНСТ „Детска къща“

Всички деца са записани и посещават училище. По време на проверката децата бяха облечени подходящо за сезона, в много добро общо състояние.

VII. Центрове за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) за деца и младежи с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи – 1 и 2, гр. Пловдив

Материални условия

Интегрираните здравно-социални услуги за резидентна грижа за деца с трайни увреждания с потребност от постоянни медицински грижи са част от Комплекс за здравно-социални услуги (КЗСУ) „Св. Петка“ и са разположени в една сграда.

Капацитетът на услугите е за по 8 деца, общо 16. Към момента на проверката услугите се ползват общо от 11 деца.

Материалната база е в много добро състояние, с необходимото оборудване предвид специфичните нужди на децата. Има изцяло обновена стая „Психомоторика“ с нови меки модули, подходящи за работа и игра с децата. Обособена е и стая от Монтесорен тип, с обзавеждане и с материали, необходими за работата на специалистите. В двора е изградена нова детска площадка с люлки и катерушки за децата, потребители на КЗСУ.

През 2023 г. КЗСУ „Света Петка“ е кандидатствал по програма за енергийна ефективност. Има изготвен и одобрен проект енергийна ефективност и разрешение за

строеж № 110/02.05.2024 г. Очаква се одобрение за финансиране на проекта и избор на фирма изпълнител от Община Пловдив.

Стая за игра и дворът на ЦНСТ за деца и младежи с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи 1 и 2

Администрация и управление

Видно от поименното щатно разписание на служителите има свободни щатни бройки за медицинска сестра и старша медицинска сестра, както и за лекар специалист.

Със заповед на Министерство на здравеопазването е определен лекар консултант от Многопрофилна болница за активно лечение – Пловдив, който идва веднъж седмично.

Медицинско обслужване

Предвид факта, че децата настанени в тези здравно-социални услуги са с различни тежки заболявания, някои от тях с назални сонди и възникнала нужда от спешно поставяне на гастростоми, поради недохранване и риск за живота и здравето им, те имат непрекъсната нужда от консултация с различни медицински специалисти. В тази връзка е необходимо да се сключат граждански договори със специалисти – детски невролог и детски психиатър.

Всички деца имат личен лекар, веднъж седмично състоянието им се проследява от педиатър.

Закупени са две гастроентерални помпи и ще бъде проведено обучение с детски гастроентеролог относно начина на ползването им.

С децата се провеждат чести консултации с детски невролог, поради специфичните диагнози, гърчова симптоматика, дистонии, които налагат честа смяна на медикаментозната терапия и нужда от постоянно проследяване на здравословното им състояние.

Предлаганата храна е разнообразна и съобразена с възрастта и здравословните потребности на децата.

За 2024 г. до момента на проверката има един смъртен случай, настъпил в болнично заведение.

Мерки за закрила

Осигурена е 24-часова медицинска грижа в среда близка до семейната, както и специализирана подкрепа за подобряване състоянието и развитието на децата. Услугата предоставя пълноценна грижа за повишаване качеството на живот и включва дейности за социална интеграция.

Седем деца са вписани в регистрите за осиновяване. Има изградено от дарители специализирано помещение „Синя стая”, предназначено за изслушване на деца, които са били обект на насилие. В „Синята стая” се осъществяват и срещите между децата и кандидат осиновителите.

Общо 9 деца от двете ЦНСТ за деца и младежи с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи ползват специализирани социални услуги в Дневен център за деца и младежи с тежки множествени увреждания.

При проверката екипът установи, че в помещенията се поддържа много добра хигиена, стаите са светли и подходящо оборудвани за игра и почивка на децата според възрастта им. Децата са спокойни, енергични и общуват свободно със служителите и с екипа на НПМ.

По отношение на всички посетени социални и здравно-социални услуги експертите на институцията на омбудсмана установиха, че екипите в тях полагат много добри грижи за децата и лицата, които са настанени. Многократно омбудсманът като НПМ е заявявал становището си, че основният фактор, от който зависи предоставянето на качествена социална услуга, е човешкият ресурс. Полагането на грижи за лица и деца, настанени в резидентни услуги в общността, е трудна и отговорна задача, с чието изпълнение са натоварени служителите, които ежедневно работят с тях.

Институцията на омбудсмана отбелязва, че трудът на служителите в резидентните социални услуги е специфичен, предвид изключително сериозното здравословно състояние на настанените в тях лица и деца, за които служителите отговарят лично. Предвид наличието на свободни щатни бройки в почти всички посетени услуги е видна необходимостта от подкрепа на екипите, включително чрез осъществяване на обучения, супервизии и не на последно място увеличаване на трудовите им възнаграждения.

2. Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост – с. Славовица, община Септември

Във връзка с функциите на Национален превантивен механизъм (НПМ), които изпълнява омбудсманът на Република България, на основание Заповед № 80-179/25.11.2024 г. екип на институцията извърши проверка в Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ДПЛУИ) – с. Славовица на 29.11.2024 г.

Материални условия

Към момента на посещението на екипа на НПМ в ДПЛУИ са настанени 48 души при капацитет 50, като всички отговарят на профила на социалната услуга и са настанени по силата на съдебно решение. Предвид спецификата на състоянието на потребителите, в хода на делата съдия от Районен съд - Пазарджик е идвал на място в дома, което институцията на омбудсмана като НПМ определя като добра практика.

ДПЛУИ е разположен в масивна двуетажна сграда, като към момента на проверката се извършваше ремонт. Обособени са 24 спални помещения, от които в 19 спални са настанени по двама потребители, в 1 е настанен един потребител и в 4 спални са настанени по трима потребители. Към всички спални помещения има санитарен възел (баня и

тоалетна). Стаите са с нови мебели, извършен е освежаващ ремонт, сменени са подовите настилки, поставени са мрежи против комари.

Изградена е рампа за достъп на лица с намалена подвижност. В двора на дома има три беседки и до тях са изградени алеи за достъп на потребителите с намалена подвижност и на потребителите в инвалидни колички.

Достъп до сградата и двора на ДПЛУИ – с. Славовица

В общите помещения и на фасадата на сградата са поставени камери за наблюдение с цел защита на потребителите и персонала. Сградата се отоплява с локално парно с котел на нафта. Сменен е парният котел и два бойлера, закупено е ново оборудване за кухнята, а за нуждите на потребителите са закупени допълнителна сушилня и каландър.

ДПЛУИ е с кухня и столова с разливно и миялно помещение, като храненето се извършва на четири групи, с помощ от персонала за потребителите, които не могат да се хранят самостоятелно.

Предлаганата храна е разнообразна и отговаря на изискванията на Стандарт 12 от Приложение № 25 към § 2, ал. 1 от преходните и заключителните разпоредби на Наредбата за качеството на социалните услуги.

Спално помещение и баня в ДПЛУИ – с. Славовица

Администрация и управление

От предоставеното длъжностно разписание е видно, че няма свободни щатни бройки. През 2024 г. са проведени 9 обучения на служителите, съобразени със спецификата на работа с целевата група потребители на социалната услуга. Ежегодно се организират и супервизии на служители.

Медицинско обслужване

Медицинското обслужване на място се извършва от 4 медицински сестри, които работят по график. Към момента на проверката една от медицинските сестри беше в отпуск поради временна неработоспособност, а друга – в годишен отпуск, което е наложило промяна на графика.

Има оборудван медицински кабинет (сестринска стая), в който се съхраняват лекарствени продукти и консумативи – в спешен шкаф и за ежедневен прием, съгласно дадените от лекар назначения. Лекарствата в спешния шкаф бяха проверени и са в срок на годност. Води се медицинска документация, в това число рапортна тетрадка на дежурния медицински персонал и тетрадка за назначения.

Медицински кабинет и спешен шкаф с лекарства

Всички лица са вписани в пациентската листа на един общопрактикуващ (личен) лекар, който извършва необходимите прегледи, в това число профилактични. Консултации, профилактични прегледи и изследвания се назначават от личния лекар и от лекарите - специалисти, чиито услуги потребителите ползват.

Настанените се преглеждат редовно от лекар по дентална медицина, който посещава дома и на място, като при необходимост провежда съответното лечение.

При настаняване на нов потребител се изготвя първоначална оценка за здравословното състояние на лицето от дежурната медицинска сестра, в последствие и от избрания личен лекар.

Към момента на проверката в дома няма настанени неподвижни потребители, за трудноподвижните са осигурени помощни средства. За 2024 г. до момента на проверката са настъпили 2 смъртни случая на потребители с тежки придружаващи заболявания.

Мерки за закрила

Под пълно запрещение са поставени 38 потребители, на 34 от тях е настойник служител от Дома. С едно лице се работи за реинтеграция в семейна среда.

Служителите оказват много добри грижи за потребителите и прилагат различни видове терапии. За свободното време на настанените лица в три големи помещения са обособени занимални, в които със съдействието на трудотерапевти, педагог, специален педагог и логопед потребителите се занимават с различни дейности, според техните желания, възможности и умения. Създадено е ателие „Готварство”, в което потребители участват в приготвянето на храна. Обособен е фризьорски салон и ателие за арттерапия, подновена е стаята за базална стимулация. За поддържане физическата форма на потребителите ще бъдат закупени бягаща пътечка и велоергометър.

Редовно се организира отбелязването на рождени и именни дни на потребителите, както и на различни други празници.

Настанените лица не ползват външни социални услуги, поради отдалечеността на дома от други населени места.

По време на проверката лицата бяха облечени подходящо за сезона, в добро настроение и общуваха свободно с екипа на НПМ.

Към момента няма информация за визията за деинституционализация на ДПЛУИ – с. Славовица.

В годишните си доклади омбудсманът в качеството си на НПМ многократно е отбелязвал негативната констатация, че като цяло липсва визия за преместване на услугите за резидентна грижа в общността. Вместо това се наблюдава противоположна тенденция – материалната база на старите институции, разкрити на голямо разстояние от общинския център, в някои случаи без съпътстваща инфраструктура, се преустройва с минимални средства за разкриване на защитени жилища и центрове за настаняване от семеен тип. Това води до практиката новите услуги да се разполагат фактически в същата сграда, или в двора на съответната резидентна услуга от стар тип.

Институцията на омбудсмана като НПМ счита за необходимо да посочи, че в Общите европейски насоки за преход от институционална грижа към грижа в общността (с. 129) е посочено: „Разработването на планове за бъдещо използване на сградите трябва да бъде част от процеса на закриване на институциите ... важно е и да се гарантира, че нито една част от сградата няма да се използва за предоставяне на институционална грижа за която и да е група ползватели“.

Трайната изолация на хора с увреждания допълнително задълбочава тяхното заболяване. Това е предпоставка за потенциални трудности при преместването им в нови социални услуги и е пречка за успешното им бъдещо включване в обществото. Поради това становището на институцията на омбудсмана като НПМ е, че новите резидентни социални услуги следва да се разкриват в общността, в близост до здравна и социална инфраструктура.

3. Дом за стари хора в гр. Банкя

Във връзка с публикувана в медиите информация за смъртен случай и трима пострадали в следствие на пожар, възникнал в **Дом за стари хора в гр. Банкя**, със загриженост за живота и здравето на хората, ползващи социални услуги, предоставяни от доставчици без лиценз, омбудсманът като НПМ се обърна към Министерство на правосъдието (МП) и към Министерство на труда и социалната политика (МТСП) с предложение за предприемане на спешни действия за регламентиране на наказателна отговорност на лицата, които предоставят социални услуги без лиценз или не спазват стандартите и критериите за качество на социалните услуги и тези действия водят до опасност за живота и здравето на лицата, ползващи социални услуги.

Това беше поредният случай на сериозен инцидент със смъртен случай в институция, която предоставя социални услуги без да притежава необходимия за целта лиценз.

В изпълнение на препоръката на институцията на омбудсмана, с писмо на Министерство на правосъдието уведоми, че към МП е постъпило предложение от МТСП за законодателни допълнения в Наказателния кодекс, с които се предлага предоставянето на социални услуги без лиценз, както и неспазването на стандартите за качество на социалните

услуги, което може да доведе до нарушаване на правата или да застраши живота на потребителите, да бъдат криминализирани.

Предложението е изпратено до председателя на ВКС, до и.ф. Главен прокурор и до министъра на вътрешните работи за становище.

V. ПРАВА НА ЛИШЕНИТЕ ОТ СВОБОДА В МЕСТАТА ЗА ИЗТЪРПЯВАНЕ НА НАКАЗАНИЯ КЪМ МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

1. Развитие на правната рамка и държавната политика

След реформата на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ЗИНЗС) през 2017 г. България отбеляза значителен законодателен напредък в защита на правата на лишените от свобода, най-вече що се отнася до нечовешките и унижителни условия в затворите, като гарантира защита на забраната по чл. 3 от Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ). Макар това да е стъпка в правилната насока, все още има множество нерешени сериозни проблеми:

- **Междузатворническо насилие** – липса на ефективен контрол и превенция;
- **Лоши материално-битови условия в затворите и арестите** - недостатъчна площ, нехигиенични условия, наличие на вредители и липса на основни удобства;
- **Липса на достатъчно дейности за лишените от свобода** - недостатъчно възможности за образование, работа и участие в социални инициативи.

Дейността на омбудсмана, в качеството му на НПМ през 2024 г., потвърждава тези констатации, демонстрирайки **нуждата от цялостни реформи в наказателната политика и система**. Макар да има законодателен напредък, реалното приложение на законодателните норми и подобряването на условията в местата за лишаване от свобода остават предизвикателство.

Във връзка с реформирането и осъвременяването на правната рамка, свързана с функциониране на пенитенциарната система, Министерство на правосъдието сформира **работна група за изменение и допълнение на ЗИНЗС**, в която участие взеха и представители на омбудсмана.

Законопроектът е внесен в Народното събрание на **02.12.2024г.** и предстои неговото обсъждане и гласуване. В законопроекта е предвидена нова разпоредба, която да регламентира т.нар. *преходни помещения (halfway house)* по модела на други европейски държави. Предвижда се в переходните отделения да се настаняват осъдени в затворническо обществото от открит тип **с остатък от наказанието не повече от шест месеца**. Целта на тази уредба е да се намали риска от рецидив, както и да се спомогне процесът по реинтеграция на лишените от свобода в обществото.

Важна стъпка в развитието на правната рамка е и предвиждането, че се създава **задължение за психологическо изследване** на всички лица в приемно отделение, като тази оценка ще бъде част от задължителната документация за всяко новопостъпило лице. С

приемането на законопроекта се очаква да се разшири обхватът на чл. 60 от ЗИНЗС, като се предвиди, че лишените от свобода **и задържаните лица** с висока степен на обществена опасност, страдащи от алкохолизъм, наркомании, психични разстройства или други уязвими лица, с оглед на тяхната безопасност и безопасността на другите лица, могат да бъдат настанявани в обособено помещение. В текущата уредба такова настаняване е предвидено само за осъдените лица, но не и за задържаните с мярка за неотклонение „задържане под стража“.

В законопроекта са предвидени допълнителни **мерки за справяне с популацията от вредители в местата за лишаване от свобода**. Омбудсманът алармира от години за проблема с наличието на вредители (хлебарки, дървеници, плъхове) в местата за лишаване от свобода, който продължава да съществува, въпреки усилията за справяне с него. В отговор на оплакванията от лишени от свобода и задържани лица, омбудсманът отправи препоръки към Министерството на правосъдието (МП) за подобряване на ситуацията, като подчерта, че наличието на вредители нарушава забраната на чл. 3 от ЕКПЧ и чл. 3 от ЗИНЗС. От МП посочват, че обработката срещу вредители (ДДД) се извършва от обучени служители на териториалните служби, съгласно изискванията на Наредба № 1/05.01.2018 г. Прекратяването на договора с външна лицензирана фирма за ДДД обработка доведе до смесени резултати – в някои места за лишаване от свобода популацията на вредителите нарасна, докато в други, по-честото третиране от обучен персонал на място ограничи проблема. С предложените изменения и допълнения се предвижда учестване на дезинфекцията, като спалните помещения на лишените от свобода и общите помещения се дезинфекцират и почистват основно на всеки две седмици, а не както е сега – един път месечно. Предвижда се засилен мониторинг и профилактика, като при установяване на вредители, се предприемат незабавно изстребителни мерки.

Омбудсманът **подкрепя така направените предложения** за изменение и допълнение, и ще продължава да следи тяхното въвеждане в законодателство и последващото им изпълнение.

2. Резултати от проведени проверки

Затворническо общежитие „Дебелт“ (ЗО „Дебелт“)

Внезапната проверка е извършена по повод множество подадени жалби от лишени от свобода и от задържани лица за смъртни случаи и лоши материално-битови условия в горепосочените места. Твърди се, че едно от настанените лица в Арест Елхово е извършило самоубийство на 15.02.2024 г., а лишен от свобода е починал на 21.02.2024 г. в Затворническо общежитие „Дебелт“ в резултат от продължително боледуване и влошаване на здравословното му състояние, поради неочакване на необходимите медицински грижи.

Ръководствата и служителите, работещи в горепосочените обекти, оказаха пълно съдействие на проверяващия екип на омбудсмана в качеството му на Национален превантивен механизъм, чрез осигуряване на достъп до всички помещения, предоставяне на поискани документи и ненамеса в комуникацията с настанените лица.

Капацитет и материално-битови условия

Според представена справка от администрацията на ЗО „Дебелт“ през 2023 г. броят на лишените от свобода в обекта е **355** души при общ капацитет за **450** лишени от свобода.

Към момента на извършване на проверката в затворническото общежитие бяха настанени **362** души.

Във връзка с оплаквания от храната в ЗО „Дебелт“ беше изискано и представено седмично меню за периода 18.03.-24.03.2024г. Седмичното меню е разнообразно, като включва месо, риба, млечни продукти и пресни плодове и зеленчуци. Предвидени са и специални менюта за вегетарианци и мюсюлмани, както и диетични менюта, съобразени с определени медицински заболявания.

Видно от предоставена докладна записка, последната обработка против вредители на помещенията в ЗО „Дебелт“, извършена от лицензирана фирма, е от 15.12.2023 г.

След прекратяване на договора на ГДИН, за осъществяване на обработка на помещенията против вредители, в обекта са обучени служители, които пръскат редовно. Началникът на затворническото общежитие сподели, че предоставените препарати за дезинфекция, дезинсекция и дератизация, са достатъчни за нуждите на общежитието.

От администрацията на ЗО „Дебелт“ информираха, че помещенията са снабдени със 70 нови импрегнирани матраци, които са подходящи за намаляване на риска от разпространение на вредители. От администрацията на обекта споделиха, че е необходимо да бъдат снабдени с поне още 300 броя от този вид матраци.

Предвид горното омбудсманът на Република България отправя препоръка до главния директор на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ да бъдат предприети действия за оборудването на импрегнирани матраци в местата за лишаване от свобода и в помещенията за задържане на лица по Наказателно-процесуалния кодекс.

Проверка по Жалба № 1815/2024 г.

Екипът на омбудсмана извърши проверка в ЗО „Дебелт“ на 21.02.2024 г. по повод на постъпила писмена жалба № 1815/2024 г. от И. Р. К.

Жалбоподателят твърди, че в затворническото общежитие „го третират като вещ“ и унижават постоянно както него, така и други лишени от свобода.“ Постоянно го водят по дела и за провеждане на следствени действия в гр. Ямбол, въпреки че не е „получавал призовки“. Винаги е бил информиран в последния момент и това го е поставило в състояние на постоянен стрес. Всеки път при влизане и излизане от ЗО „Дебелт“, когато ходи по дела, е събличан чисто гол „без присъствието на медицинско лице“. Някои от надзирателите се държат унижително с лишените от свобода, заплашват ги, подиграват им се, провокират ги и ги обиждат без причина. Ако настанените лица „не си мълчат и не гледат надолу“, винаги биват бити от охраняващите ги длъжностни лица.

И. Р. К. заявява, че служителите на обекта не спазват законите, а „действат по собствени правила“. Молбите му да бъде преместен да изтърпи наказанието си в Затвор София, за да е близо до своите близки, са оставени без уважение.

Жалбоподателят информира омбудсмана на Република България, че на 21.02.2024г. в 07:00 ч. в килия № 103 на ЗО „Дебелт“ е починал лишен от свобода, след като се е „мъчил в продължение на около 15 дни и с всеки изминал ден състоянието му се е влошавало, а служителите на обекта единствено казвали, че „нищо му нямало“.

Превозното средство, с което конвоират лишените от свобода в ЗО „Дебелт“, е „старо, счупено и „изгнило“. С него превозват болни лица, както и хранителни продукти и не се почиства.

В хода на проверката, екипът на омбудсмана се среща с началника на затворническото общежитие, медицинската сестра, инспектора по социална дейност и възпитателна работа, който отговаря за затворническата група, в която е И. Р. К., и с жалбоподателя.

По отношение на случая с починалия лишен от свобода, от ЗО „Дебелт“ информираха, че той е постъпил в Затвор Бургас на 03.11.2023 г. за изтърпяване на наказание „лишаване от свобода“ в размер на осем месеца, като през това време са се разглеждали дела по други установени правонарушения на същия. На 13.12.2023 г. той е бил настанен за изтърпяване на наказанието си в ЗО „Дебелт“. По време на престоя си в общежитието, лишеният от свобода е посещавал медицинския център с оплакване от главоболие и ухапвания от насекоми. Предоставили му налични в общежитието медикаменти, подходящи за неговото състояние и му е било издадено направление за преглед при специалист-дерматолог. Имал е запазен час за преглед в МЦ „Св. Георги“ – гр. Бургас за 16.01.2024 г., но прегледът не е бил осъществен, поради необходимост лишеният от свобода да бъде преведен в гр. Сливен за провеждане на съдебни действия.

При завръщането си от Арест Сливен, лицето е било във видимо влошено здравословно състояние. Посетил е медицинския център в ЗО „Дебелт“ с оплакване от силни болки в главата и обострени рани по горните крайници и главата в следствие на ухапване от насекоми. Предоставили са му антибиотични и болкоуспокояващи медикаменти. Същият е споделил, че докато е бил в Арест Сливен, по спешност са извършени преглед и изследвания, от които е била установена желязодефицитна анемия и ретровирусна инфекция, имунен дефицит (ХИВ). Била е извършена проверка в медицинския център към Арест Сливен, откъдето са потвърдили думите на лишения от свобода. На 13.02.2024 г. на лицето е бил извършен кръвен тест от лекар на РЗИ-Бургас, който потвърдил диагнозата. Пациентът е бил поставен под лекарско наблюдение в условията на МЛС. От ЗО „Дебелт“ твърдят, че са били предприети необходимите действия по изготвяне на необходимата документация за хоспитализиране на лишения от свобода в Клиника по инфекциозни болести към УМБАЛ „Св. Марина“ – гр. Варна, но през това време здравословното му състояние се е влошило.

Предоставен е протокол № 41 на ЛКК при СБАЛЛС – София, в който се посочва, че е уместно прилагане на чл. 447, т. 3 от НПК за срок от двадесет дни, считано от 23.02.2024 г. Няколко поредни дни е бил викан екип за спешна медицинска помощ (предоставени са 3 бр. фишове за спешна медицинска помощ, от 19.03, 02.03 и 21.03, като в последния е констатиран Exitus letalis преди пристигането на екипа), **но по информация на медицинската сестра на затворническото общежитие, поради заболяването на лишения от свобода, след проведени телефонни разговори, е получен отказ да бъде хоспитализиран в лечебно заведение на територията на Община Бургас, като впоследствие е починал на 21.02.2024 г. в спалното си помещение.**

Според представителите на ЗО „Дебелт“, намиращия се там медицински стационар **не е в достатъчно добро състояние за лечение на лица с напреднала ХИВ инфекция.**

След проведения разговор с администрацията на ЗО „Дебелт“, екипът на омбудсмана се среща насаме с жалбоподателя И. Р. К., който потвърди изложените в жалбата си твърдения. Същият допълни, че надзорателите „му взимали документите за съдебните дела,

по които е призоваван, изхвърляли му храната, която не е консумирал, конфискували му вещи, които си е закупувал от намиращата се в обекта лавка, и не му разрешавали да се обаждат по телефона“.

В отговор на въпрос дали срещу него е упражнявано физическо насилие от страна на служителите в ЗО „Дебелт“, г-н К. отговори, че не, но му оказват постоянен психически тормоз. По случая е подал жалба и в Прокуратурата на Република България.

Жалбоподателят сподели, че няма адвокат и не може да си позволи правна помощ с лични средства. Единствените доходи, които получава са между 100-150 лв. на месец, които се превеждат по банковата му сметка от неговите близки. Екипът на омбудсмана го информира за възможността да ползва служебен защитник, съобразно разпоредбите на действащото законодателство и констатира, че **в ЗО „Дебелт“ не е поставена на видни места информация за лишените от свобода за правото им на безплатна правна помощ.**

При предишни проверки, проверяващите екипи установиха наличието на подобен проблем и в други обекти, поради което омбудсманът на Република България препоръчва на главния директор на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ да се разпореди в местата, където се намират лица, лишени от свобода, или където са задържани лица по реда на Наказателно-процесуални кодекс да бъде поставена общодостъпна информация за безплатна правна помощ.

И. Р. К. заяви, че страда от хепатит С, но от ЗО „Дебелт“ не спазвали необходимата за заболяването му хранителна диета. Оплака се, че редовно му сервират рибни ястия, каквито не може да консумира, защото му е ставало лошо от тях.

Жалбоподателят твърди още, че неправилно се води с адресна регистрация на територията на Община Ямбол. Същият се е бил преместил в гр. София с близките си и следвало новата му лична карта да бъде издадена със софийска регистрация. От затворническата администрация обаче не се съобразили с това и той е неправилно настанен да изтърпи наказанието си в ЗО „Дебелт“. Родителите му са възрастни и не могат да му идват на свиждане, поради дългия път, който трябва да изминат. Разстоянието затруднява също така жена му и непълнолетния му син да осъществяват правото си на личен контакт с него.

В отговор на въпрос от проверяващия екип дали работи, г-н К. отговори, че от началото на изтърпяване на наказанието си е подал общо 30 молби да бъде назначен на работа за да си изкарва доходи, но нито една от тях не му е била уважена.

По повод писмената жалба на И. Р. К., началникът на Затвор Бургас изпрати писмен отговор, в който информира, че лишеният от свобода изтърпява наказанието си при строг режим.

Относно твърденията на лицето, че всеки път го обискират при напускане и връщане в ЗО „Дебелт“, тези действия се извършват съобразно разпоредбите на чл. 92, ал. 1 и 2 от ЗИНЗС. На лишените от свобода се извършва задължителен обиск при влизане и излизане от мястото на лишаване от свобода, отиване и връщане от работни обекти, постъпване и освобождаване от наказателна килия, отиване и връщане от свиждане, постъпване и изписване от болнично заведение, както и за предотвратяване на престъпления и на други нарушения, лишените от свобода могат да бъдат подлагани на обиск с разрешение на началника на затвора. На основание чл. 93, ал. 2 и 3 от ЗИНЗС, обискът на лишените от свобода се извършва от специално обучени длъжностни лица, които са от същия пол. От медицинско лице се извършва обиск само на интимните части.

Съгласно чл. 85, ал. 1 и чл. 86, ал. 1 и 2 от ППЗИНЗС, служителите от надзорно-охранителния състав извършват претърсване на помещенията и обиск на лишените от свобода най-малко веднъж в месеца по предварително утвърден график. При необходимост служителите имат право да извършват и допълнителни обиски и претърсвания по всяко време на денонощието по заповед на началника на затвора, началника на общежитието, на инспектора по надзорно-охранителна дейност или ръководителя на дежурната част.

По отношение на твърденията на И. Р. К., че неправомерно са му иззети негови лични вещи, ръководството на Затвор Бургас съобщава, че са му иззети предмети, които не са закупени от затворническата лавка. Съгласно Заповед № 280/21.04.2015 г. на началника на Затвор Бургас, на лишените от свобода е забранено да внасят лични вещи и предмети, хранителни продукти при завръщане от работни обекти, домашен отпуск, прекъсване, както и всяко напускане на местата за лишаване от свобода независимо от причините за това.

Относно молбите на г-н К. да бъде преместен да търпи наказанието си в друго място за лишаване от свобода, началникът на Затвор Бургас и от администрацията на ЗО „Дебелт“ споделиха, че лицето се води с постоянен адрес на територията на Община Ямбол. Въпреки твърденията му, че неговите близки понастоящем живеят в гр. София, лишеният от свобода не е представил писмени доказателства за това. И. К. е информиран от служителите на затворническото общежитие за документите, които е необходимо да приложи към молбите си за преместване на основание чл. 58 от ЗИНЗС.

Във връзка с твърденията на г-н К., че страда от хепатит С, медицинското лице в ЗО „Дебелт“ уведоми, че той наистина е страдал от това заболяване, но е бил подложен на лечение и „отдавна е излекуван от него“.

По повод на оплакванията от лишения от свобода, че не спазват необходимия му хранителен режим в ЗО „Дебелт“, от администрацията на обекта информираха проверяващия екип, че той не е представил медицински документи, които да предписват задължението да спазва определена диета. Според инспектора по социална дейност и възпитателна работа много от лишените от свобода се оплакват от определени ястия като морски храни, приготвяни в кухнята на затворническото общежитие. Оплакванията им се дължат предимно на факта, че не харесват вкуса на риба.

Началникът на ЗО „Дебелт“ отрече твърденията на И. Р. К., че не му се връчват призовките и му изземват документи по делата, за които е призован. Според него проблемът се състои в това, че лишеният от свобода не е запознат в какво качество го призовават по съответните дела. Затворническото общежитие няма отношение по този случай.

Относно подадените от г-н К. молби за работа, началникът на общежитието заяви, че към момента на извършваната проверка няма свободни работни места.

От администрацията на ЗО „Дебелт“ намират за основателни твърденията на г-н К., че превозното средство, с което се превозват лишени от свобода, не е в добро състояние.

Във връзка с това, омбудсманът отправя препоръка до главния директор на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ да бъдат предприети действия за осигуряване на нови ескортиращи автомобили в затворническото общежитие.

Арест Хасково

Последната проверка в Арест - гр. Хасково към РСИН - Хасково от екип на омбудсмана е извършена през м. юли 2023 г.

В резултат от тази проверка, омбудсманът на Република България отправи следните препоръки:

- Да бъдат предприети спешни ремонтни дейности за подобрене на условията за настанените задържани лица в ареста;
- В спешен порядък да бъдат предприети необходимите мерки за привеждане на ареста в съответствие с европейските и международни стандарти, като задължително на всички задържани лица бъде осигурен достъп до естествена дневна светлина и свеж въздух;
- Да бъдат осигурени преводачи, които да съдействат на служителите от РСИН – Хасково в комуникацията им с чужди граждани;
- Да бъдат предприети спешни действия за борба срещу хлебарки, дървеници и други вредители в ареста.

Екип на омбудсмана отново посети Арест Хасково на 20.03.2024 г. с цел проследяване изпълнението на горепосочените препоръки.

Капацитет и брой настанени лица

Арестът разполага общо с 19 помещения за задържани лица и 60 легла, **но при спазване на изискуемата жилищна площ от 4 кв. м. , капацитетът е за 42-ма задържани.**

Изискуемият по закон капацитет не може да бъде спазен поради големия брой задържани лица. Към момента на проверката, екипът на омбудсмана констатира пренаселеност в арестните помещения. Поради голямата натовареност на ареста на практика е невъзможно да се спазва предвидения капацитет на база 4 кв.м. В местата за задържане могат да бъдат настанени до четирима души, **но при неспазване на предвиденото в ЗИНЗС пространство от 4 кв. м.** При извършване на проверката в обекта бяха настанени **50 лица, от които 10 чужди граждани и 3 жени, всички пълнолетни лица.** Според представена справка от ръководството на РСИН-Хасково през 2023 г. в обекта са били настанени общо **548 души**, а от **01.01.2024 до 20.03.2024 г.**, общият брой на настанените е **169 души.** **Въпреки наличието на значителен брой чужденци в ареста, обектът продължава да няма сключени договори с преводачи, които да съдействат на служителите при комуникацията им с чужди граждани, които не говорят български език.**

По повод отправените препоръки при проверката през 2023 г., от ГДИН информираха, че поради близостта на два гранични пункта, зачестилият бежански поток и претовареността на ареста, е обсъждан въпросът за изграждане на изцяло нов арест с голям капацитет и отговарящ на съвременните изисквания и международни стандарти. **Към момента има изготвен проект на преустройство, но не са осигурени средства за реализирането му.** Паралелно е извършено проучване на подходящи терени в обл. Хасково, на които може да се построи нов арест. Проведени са срещи с представители на дирекция „Регионална инфраструктура на отбраната - отдел Пловдив - сектор Хасково“. Правени са огледи и са проучвани скици на конкретни имоти и въпросът с намиране на имот стои на вниманието на ГДИН.

С оглед на това, омбудсманът на Република България отправя препоръка до министъра на правосъдието да бъдат отпуснати необходимите финансови средства за извършване на преустройство на ареста и евентуалното му преместване в нов обект, за да отговаря на съвременните европейски и международни стандарти.

Материално-битови условия

Арестът разполага със специално обособено помещение за настаняване на жени и непълнолетни лица.

В дъното на южния коридор е обособено място за престой на открито на задържаните лица, оборудвано с телефон, на който задържаните лица могат да провеждат лични разговори. Обособено е и малко помещение до входа на обекта, което служи за стая за свиждания с близки на задържаните или с техни адвокати. Към ареста принадлежат още стая на младши инструкторът по охрана, в която се приемат задържаните лица, а също се извършват и медицинските им прегледи, стая за почивка на дежурните, кухненски блок за разливане и съхранение на храната на задържаните лица.

При предходната проверка през 2023 г. проверяващият екип констатира лоши материално-битови условия, изразяващи се в липса на достъп до естествена дневна светлина, наличие на множество вредители, липса на вентилация през летните месеци.

Екипът на омбудсмана констатира, че отправените препоръки при предишната проверка са частично изпълнени. Извършен е освежителен ремонт, като стените на коридорите са преобоядисани. Възглавниците и дюшеците на настанените лица са били подменени. По отношение на наличието на множество вредители, проверяващият екип установи, че популацията им значително е намаляла.

Коридорите, където се намират помещенията за настаняване в Арест Хасково

Наличие на хлебарки в ареста през м. юли 2023 г. През извършване на проверка през м. март 2024 г.

Последната ДДД обработка против вредители е извършена от лицензирана фирма на 08.01.2024 г.

След прекратяването на договора на ГДИН с лицензираната фирма, служител на арест Хасково е бил обучен за извършване на ДДД обработка. Екипът на НПМ провери склада на ареста и установи, че е осигурено необходимото оборудване и екипировка, които се съхраняват в подходящи условия. Пръска се редовно, като при необходимост се извършват и извънредни пръскания.

Екипировка и оборудване на обученния служител в Арест Хасково за пръскане срещу вредители

Въпреки видимото преодоляване до голяма степен на проблема с вредителите, проверяващият екип установи, че в обекта продължава да има наличие на дървеници, както в помещенията за настаняване, така и по стените на външните коридори. По задържаните лица имаше видими следи от ухапвания.

Ухапване от дървеници

Дървеници по стената на коридора

В хода на проверката, екипът на НПМ констатира, че килиите продължават да нямат пряк достъп до естествена светлина, като липсата на такава се компенсира чрез

допълнително поставени осветителни тела. Продължава да липсва и подходяща система за охлаждане през горещите летни дни.

Омбудсманът като НПМ подчертава, че поставянето в неблагоприятни условия за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода или задържането под стража, изразяващи се в липса на достатъчно жилищна площ, храна, облекло, отопление, осветление, проветряване, медицинско обслужване, условия за двигателна дейност, продължителна изолация без възможност за общуване, необоснована употреба на помощни средства, както и други подобни действия, бездействия или обстоятелства, е в разрез със забраната за подлагане на лишението от свобода и задържаните на изтезания, на жестоко, нечовешко или унижително отношение, регламентирана в чл. 3 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража.

Изхранване

Задържаните лица се хранят по три пъти на ден, като храната се осигурява чрез кетъринг от лицензирана фирма.

Предвидени са диетични менюта за задържаните, които поради медицински или други причини спазват определен хранителен режим. Сред задържаните имаше изповядващи исляма. Същите заявиха, че от администрацията на ареста се съобразяват с режима им на постене по случай свещения им месец рамазан. Задържаните имат също така възможност с лични средства да си осигуряват доставка на допълнителни хранителни продукти отвън.

Видно от предоставените менюта, храната отговаря на необходимия калориен състав, разнообразна е, като съдържа месо, риба, млечни продукти и пресни зеленчуци. Сред задържаните лица нямаше такива, които да изразяват недоволство от предлаганата храна.

Медицинско обслужване

Медицинското обслужване се извършва от фелдшер, назначен на граждански договор. Същият посещава ареста един път седмично, в зависимост от неговия график и при повикване. Води се задължителната медицинска документация. В регистъра на травматичните увреждания на лишението от свобода и задържаните под стража през 2021 г. са регистрирани 3 случая, през 2022 г. - 2, а за предходната 2023г. – 4 случая. През 2024 г. няма регистрирани случаи.

Медицинското обслужване на задържаните в Арест Хасково лица се извършва и от служебно избрани, чрез РЗОК – Хасково, общопрактикуващи (лични) лекари, в качеството им на здравноосигурени лица, както и при необходимост - от зъболекар, при когото се конвоират извън ареста.

От началото на 2023 г. до момента на извършваната проверка в Арест Хасково не са регистрирани смъртни случаи.

Съгласно представения отчет за дейността на Районна служба „Изпълнение на наказанията“ гр. Хасково през 2023 г. в ареста е регистриран **един случай на опит за самоубийство**. По информация от администрацията на ареста, надзорителите, които са били на смяна в този ден, са открили примка, направена от дреха на леглото на задържания. Той си я бил сложил, но неговия съкилийник му я свалил. Длъжностните лица са предприели незабавни действия за опазване на живота и здравето на задържаното лице. Веднага са повикали екип на Спешна медицинска помощ, който не е установил наличието

на видими следи от затягане на примката по врата на лицето. Длъжностните лица информираха, че не са виждали задържания с поставена примка. Същата я завариха оставена на леглото му.

Килии за настаняване на задържани лица в Арест Хасково

Банята в Арест Хасково

Арест Свиленград

Капацитет и материално-битови условия

Арестът в гр. Свиленград се намира на втория етаж в сградата на РУП, находяща се в гр. Свиленград, ул. „Крайречна“ № 1. Той се състои от коридор с прозорци със западно изложение и пет килии. В началото на коридора откъм северната страна се намира стая на дежурния по арест и командира на отделение, а в дъното на южния край – санитарен възел с баня и тоалетна за задържаните лица.

В ареста са обособени отделно помещения за настаняване на жени и помещение за непълнолетни. Към деня на проверката нямаше настанени непълнолетни лица.

Арестът разполага с общо 20 легла (по четири в килия), **но при спазване на капацитета на база 4 кв. м. има само пет места.** През 2023 г. в ареста са били настанени общо **180** лица, а от **01.01.2024 г. до 20.03.2024 г.** общият брой на задържаните е **51** души.

Помещения за настаняване на задържани в Арест Свиленград

Проверяващият екип установи, че изискуемата по закон минимум жилищна площ от 4 кв.м. не се спазва. Към момента на извършване на проверката в обекта бяха настанени общо **13 задържани** пълнолетни лица, от които една жена и четирима чужденци при капацитет на база 4 кв.м. **5 легла**.

Обектът не разполага с обособено място за престой на открито на задържаните лица заради ограниченото пространство. Поради тази причина има график за извеждане на задържаните лица за престой в коридора на ареста пред килиите.

Свижданията с близки и срещите с адвокати се извършват в специално обособена стая.

Арест Свиленград разполага с помещение със санитарни възли, в което задържаните лица се къпят два пъти седмично съобразно утвърдения график.

Санитарни помещения в Арест Свиленград

Храната се осигурява чрез кетъринг, като лицата имат възможност с техни лични средства да си набавят допълнително хранителни продукти. Осигурено е диетично хранене за лицата с медицински показания.

Менюто в Арест Свиленград е идентично с това в Арест Хасково. Храната е разнообразна, съдържа плодове и млечни продукти и съдържа необходимия брой калории.

Обработката срещу вредители се извършва от специално обучен служител от ареста в гр. Хасково. Последната ДДД обработка, извършена от лицензирана фирма, е от 08.01.2024 г. Въпреки редовната обработка, в хода на проверката екипът на НПМ установи, че в обекта има наличие на дървеници.

Омбудсманът като НПМ счита, че констатираните проблеми в хода на проверката като пренаселеността в ареста, липсата на място за престой на открито, наличието на вредители в помещенията, са от такова естество, че правят условията в ареста лоши, нечовешки и унижителни. В тази връзка омбудсманът в качеството си на НПМ, обръща внимание, че в Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража се съдържа изрична забрана за подлагане на осъдените и задържаните лица на изтезания, на жестоко, нечовешко или унижително отношение, като е предвиден специален ред за защита при нечовешко, унижително или жестоко отнасяне спрямо лицата, настанени в местата за лишаване от свобода.

По силата на чл. 3, ал. 1 от ЗИНЗС, осъдените и задържаните под стража не могат да бъдат подлагани на изтезания, на жестоко, нечовешко или унижително отношение. Съгласно ал. 2 на чл. 3 от ЗИНЗС, за нечовешко и унижително отношение се смята, по-специално, и поставянето в неблагоприятни условия за изтърпяване на наказанието лишаване от свобода или задържането под стража.

С оглед на горното, омбудсманът като НПМ препоръчва да бъдат отпуснати финансови средства и да бъде потърсена възможност за преустрояване на ареста, за да отговаря на съвременните европейски изисквания.

Медицинско обслужване

Медицинското обслужване се извършва от фелдшер, който идва от гр. Хасково поне веднъж седмично и в случаите, когато има болен сред задържаните. Води се амбулаторна книга за регистриране на амбулаторните прегледи на задържаните лица, в която за 2024 г. са вписани 4 прегледа, както и медицински справки на задържаните под стража, изговени при приемането. Предоставят се предписаните лекарствени продукти.

Не беше предоставен отделен Регистър на травматичните увреждания на лишените от свобода и задържаните под стража, като според получената информация, документацията за такива случаи се води и съхранява в досиетата на задържаните лица.

В тази връзка, омбудсманът като НПМ препоръчва да бъде създаден и воден отделен регистър, както е в останалите места за задържане.

Арест Елхово

Капацитет и материално-битови условия

Екипът на омбудсмана извърши проверка в Арест Елхово към РСИН-Ямбол, ОСИН-Бургас на 21.03.2024 г.

Проверката е извършена по повод на множеството подадени жалби в периода 2023-2024 г. за лоши условия на живот в обекта, както и по повод **извършено самоубийство на 15.02.2024 г. в килия № 6.**

Арест Елхово се помещава на втория етаж от сграда, находяща се на адрес: гр. Елхово, ул. „Александър Стамболийски“ № 49.

Към момента на извършване на проверката в ареста имаше **21** задържани лица, всички от мъжки пол, при общ капацитет на база 4 кв.м. до **30** задържани. От тях имаше **1** непълнолетен и **5-ма** чужденци. В отговор на въпрос от екип на омбудсмана, от администрацията отвърнаха, че няма ангажирани преводачи, които да им помагат в

комуникацията с настанени чужди граждани. Преводачи се ангажират само при извеждане на чужденец за явяването му по съдебно дело.

Обектът разполага с 13 килии и един изолатор за заразно болни. Обособени са помещения за настаняване на непълнолетни, на жени и на чужди граждани. На втория етаж са разположени още: стая на дежурния, за почиващата смяна, баня и тоалетна за НОС, баня за задържаните лица, разливна за съхранение и разпределение на храната на задържаните.

Всяка килия е обзаведена с по две легла, масичка и има самостоятелен санитарен възел (мивка и тоалетна).

Коридорът, в който са килиите за настаняване на задържани лица

Помещения за настаняване на задържани лица

Прозорците на всички спални помещения са неотваряеми от съображения за сигурност, като от вътрешната им страна са поставени метални решетки. Проверяващият екип установи, че има достъп на естествена дневна светлина, но няма достатъчно добри условия за проветряне на помещенията за настаняване. Единственото освежаване на въздуха в килиите се извършва чрез вентилационна система. **С оглед на това омбудсманът като НПМ препоръчва да бъдат потърсени възможности за подобряване на условията за проветряване, като при необходимост да бъде извършен ремонт на текущата вентилационна система.**

Санитарни възли в помещенията за настаняване

От администрацията на ареста информираха, че са снабдени с 25 нови дюшеци за леглата на настанените лица. На всеки новозадържан се осигурява комплект постелъчен инвентар. Чаршафите се сменят ежеседмично, като прането и дезинфекцията им се извършва в ареста. Задържаните лица, които не желаят да ползват предоставеното им спално бельо, имат право да получават по време на свиждане или да закупуват с лични средства постелъчен инвентар.

В хода на проверката бяха получени оплаквания от наличието на вредители в помещенията за настаняване, пренасяни предимно от места за лишаване от свобода. Пръскането против вредители се извършва от обучен служител, който е оборудван с необходимите приспособления за това. Хигиената в помещенията е на добро ниво, като съобразно заповедта на директора на ГДИН за вътрешния ред в арестите, хигиената в спалните помещения се извършва от настанените лица, а в общите помещения – от лишен от свобода след разрешение. При поискване от задържаните лица им се предоставят препарати за дезинфекция в килиите и хигиенни материали.

Арест Елхово разполага с обособено затворено помещение, което се ползва за престой на открито. В него, както и в коридора, където са разположени килиите, са инсталирани стационарни телефони, от които задържаните лица могат да провеждат лични разговори.

Обектът разполага още със стая за свиждания, стая за среща със адвокат, и с перално помещение, оборудвано с пералня и сушилня.

Къпането се извършва по график в наличната на етажа баня с мивки и вградени душове. **Проверяващият екип установи, че банята не е в добро състояние. По стените ѝ има следи от зацапвания и на места са налични мухъл и ръжда. С оглед на това, омбудсманът като НПМ препоръчва да бъде извършен освежителен ремонт на помещението.**

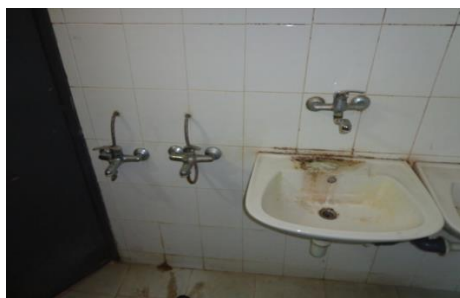
Топлата вода се осигурява чрез два външни бойлера. Те работят на ток и имат капацитет от по 500 литра вода. **От администрацията на ареста споделиха, че бойлерите са стари и е необходимо да се сменят. Това констатира при проверката и екипът на омбудсмана. С оглед на това, омбудсманът като НПМ отправя препоръка двата бойлера да бъдат подменени.**

Помещението за каре

Пералня и сушилня в Арест Елхово

Банята в Арест Елхово

Храната за задържаните лица се осигурява чрез външен доставчик, която се предоставя три пъти дневно преди времето за хранене. Разпределението се извършва в специално обособената за това разливна, оборудвана с хладилник за съхранение на храната и кухненски уреди. Храната се изготвя по седмично меню, разнообразна е, със съдържание на месо, риба, млечни продукти, пресни плодове и зеленчуци и е достатъчна като калориен състав съобразно утвърдените от министъра на правосъдието таблици.

Спазват се хранителните диети на задържаните, съобразно техните медицински нужди и вероизповедания.

Медицинско обслужване

Медицинското обслужване се извършва от фелдшер, който е назначен на служебно правоотношение. Арестът разполага с медицински кабинет, който е оборудван с необходимото за извършване на прегледи и оказване на първа помощ, наличен е шкаф за съхранение на лекарствени продукти. Води се задължителната медицинска документация, както и регистър на травматичните увреждания, в който за 2022 г. има регистрирани 2 случая, за 2023 г. – 1, за 2024 – 1 случай.

Лекарствата за настанените лица се закупуват от фелдшера от аптека в гр. Ямбол.

Медицински кабинет в Арест Елхово

От администрацията на обекта потвърди за извършено самоубийство от задържан на 15.02.2024 г. Починалото лице е било само в килията си и го заварили обесено с примка, направена от чаршаф, окачена за решетката на вентилационната шахта, над санитарния възел. Санитарният възел е отделен от останалата част в килията с масивни тухлени прегради, без врата с отвор за вход, като поради изискването за уединение, надзорните нямат видимост над този периметър. При извършена проверка от Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ е констатирано, че **няма извършени нарушения от страна на служителите**. По случая има образувано досъдебно производство.

Затвор гр. Пазарджик

Капацитет

Основният корпус на затвора е с капацитет **335** лишени от свобода, при спазване на нормативните изисквания от минимум 4 кв. м. жилищна площ за едно лице. В него, освен спалните помещения, се намират медицински център, пералня, столова за хранене на лишените от свобода, спортна зала, параклис, библиотека и затворническа лавка, а от м. февруари 2017 г. и арест с капацитет за **35** задържани лица.

Към затвора функционира Затворническо общежитие от открит тип „Пазарджик“, което разполага с капацитет за **64** лишени от свобода на база 4 кв.м.

Според представена справка от затворническата администрация през 2023 г. в Затвор Пазарджик са постъпили общо **254** лишени от свобода, а от началото на 2024 г. до момента на извършената проверка са постъпили **66** лица.

Към 04.04.2024 г. на територията на Затвор Пазарджик бяха настанени общо **285** души, разпределени в следните категории:

Обвиняеми – **1**;

Подсъдими – **15**;

Осъдени – **269**.

Администрация и човешки ресурси

Общата численост на персонала в Затвор Пазарджик е 198,5 щатни бройки, от които:

Държавни служители с висше образование – 38 щатни бройки;

Държавни служители със средно образование – 147 щатни бройки;

Лица по трудово правоотношение – 13,5 щатни бройки;

Началник на затвор – 1 щатна бройка;

Режимна и надзорно-охранителна дейност – 1 щатна бройка;

Сектор „Надзорно-охранителна дейност“ – 138 щатни бройки;

Медицински център – 4 щатни бройки;
Затворническо общежитие „Пазарджик“ – 17 щатни бройки;
Арест Пазарджик – 1 щатна бройка.

За държавните служители и служителите по трудово правоотношение, които изпълняват служебните си задължения при условията на ненормиран работен ден, работното време е 8 часа дневно и 40 часа седмично при 5-дневна работна седмица, разпределено както следва:

Начало на работния ден 08:30 ч.

Край на работния ден 17:00 ч.

Обедна почивка – 30 минути от 12 до 12:30 ч.

Две физиологични почивки по 15 минути в интервалите 10:00-10:15 или 10:15-10:30 ч. и 15:00-15:15 или 15:15-15:30 ч.

Междуседмична почивка – събота и неделя.

Служителите от сектор „Надзорно-охранителна дейност“ изпълняват задълженията си на 12 и 8 часов режим на работа.

Според представена справка от администрацията на затвора, свободните щатни бройки са:

Надзирател II – I-ва степен – 1 вакантна щатна бройка;

Главен надзирател – 2 вакантни щатни бройки, като има спечелен конкурс от двама служители и следва тяхното преназначаване.

Според отчета на Затвор Пазарджик за 2023 г. в сектор „Социална дейност и възпитателна работа“ (СДВР) най-голям проблем се явява старата компютърна техника, която е въведена в експлоатация през 2009 г. с операционна система „Windows XP“. През 2015 г. е инсталирана операционна система „Windows 7“, която значително надвишава възможностите на конфигурациите в резултат, на което процесите са изключително затруднени. От началото на 2021 г. поддръжката на „Windows 7“ е спряна в световен мащаб и се налага да бъде инсталиран „Windows 10“ – операционна система, с която компютърните конфигурации ще спрат да работят. Този проблем става все по-актуален с въвеждането на новите електронни системи.

Предвид горното, омбудсманът на Република България отправя препоръка до главния директор на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ да бъдат предприети действия за осигуряване на необходимото технологично оборудване на администрацията на Затвор Пазарджик за изпълнение на служебните ѝ задължения.

Процедури по разглеждане на жалби

Сред основните права на лишените от свобода е правото им да подават молби, жалби и сигнали съгласно чл. 90 от ЗИНЗС.

Според годишния отчет на Затвор Пазарджик, администрацията на затвора се стреми да гарантира правото на лишените от свобода да подават предложения, молби, жалби и сигнали чрез:

- инспекторите по социална дейност по коридори;
- поставените пощенски кутии в района на пост № 2, които се отварят само от служители, упълномощени от началника на затвора.

През 2023 г. в деловодната система на затвора са регистрирани общо **5305** молби и сигнали от лишените от свобода, обвиняемите и подсъдимите. От тях са регистрирани 18

жалби срещу служители от Надзорно-охранителна дейност, за които след извършване на проверка е констатирано, че са неоснователни.

Висок е делът на жалбите, свързани със сбивания, заплахи за физически и психически тормоз от други лишени от свобода. В тази връзка постъпилите жалби се изясняват от съответните служители, като при необходимост се търси съответната дисциплинарна отговорност.

Материално-битови условия

След среща с представител от ръководството на затвора, проверяващият екип извърши пълна обиколка на обекта. Последният основен ремонт на затворническия корпус е извършен през 2021 г.

Помещенията, в които са настанени лишените от свобода, отговарят на законовите изисквания за изискуема площ от 4 кв. м. на настанено лице. Всяко спално помещение разполага със санитарен възел. Баните са общи и се намират на съответния етаж. Къпането се извършва по график, утвърден от началника на затвора.

Екипът на омбудсмана в качеството му на НПМ констатира, че в спалните помещения (предимно по стените) има следи от убити дървеници. Също така някои от лишените от свобода имаха видими следи от ухапвания от дървеници.

Считано от 08.06.2023 год., дейностите по дезинфекция, дезинсекция и дератизация в затвора, се извършват при спазване на указания от ГД „Изпълнение на наказанията“ от определени длъжностни лица от затвора, преминали курс на обучение, за придобиване на квалификация за ДДД изпълнители, в Столична регионална здравна инспекция, по реда на Наредба № 1/05.01.2023 год. за условията и реда на извършване на дезинфекции, дезинсекции и дератизации. За целта с централна доставка от ГД „Изпълнение на наказанията“, се получават необходимите биоцидни препарати, като са осигурени средства за закупуване на пръскачка и лично предпазно облекло. Обработката на помещенията се извършва редовно, като при необходимост се пръска извънредно. Въпреки положените усилия от администрацията на затвора и от лишените от свобода, проблемът с вредителите продължава да бъде нерешен. Популацията на хлебарки и плъхове на територията на обекта значително е намаляла, но според ръководството продължава да има наличие и на този тип вредители.

Омбудсманът в качеството си на НПМ многократно е отправял препоръки за справяне със системния проблем с наличието на хлебарки и дървеници в местата за лишаване от свобода.

Беше отчетено, че независимо от честотата на пръскане, при трансфер на лишени от свобода от други затвори, е възможно да бъдат пренасяни паразити или други вредители. Поради тази причина е изключително важно дрехите на новодошлите лица да бъдат обработвани по съответния ред, за да се предотврати разпространението на вредителите.

Друга мярка, която би могла да бъде предприета и вече е била отправяна като препоръка, е в лавките на местата за лишаване от свобода, да бъдат предлагани препарати за борба с вредители.

Предвид горното омбудсманът на Република България отправя препоръка до главния директор на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ да бъдат предприети спешни действия за преодоляване на проблема с наличието на вредители,

както в Затвор Пазарджик, така и във всички места за лишаване от свобода в страната.

Спалните помещения в Затвор Пазарджик имат осигурен достъп до естествена дневна светлина. Дограмата е подменена във всички помещения, които проверяващият екип обиколи.

Всеки лишен от свобода разполага с легло, масичка и шкаф за лични вещи.

Обектът е оборудван с 350 бр. нови дунапенови матраци.

Екипът на омбудсмана провери кухнята, столовата и складовите помещения, в които се съхраняват хранителни продукти.

Храната се приготвя от професионален готвач, който се подпомага от лишени от свобода, работещи на домакински щат.

На всеки лишен от свобода се осигурява възможност да се храни три пъти дневно, като му се предоставя безплатна храна по таблици, утвърдени от министъра на правосъдието съгласувано с министъра на здравеопазването и министъра на финансите.

На работещите лишени от свобода се дава добавка към основната храна.

По предписания на лекар болните лишени от свобода получават диетична храна.

Лишените от свобода в затвора се хранят само на определените за това места, както следва:

- Настанените в зоната за повишена сигурност и в ареста се хранят в спалните помещения;

- Настанените за стационарно лечение в затвора – в специално оборудвана за целта столова в Медицинския център на затвора;

- Всички останали лишени от свобода се хранят в затворническата столова по график.

Храната на лишените от свобода се приготвя само в кухнята към затворническата столова по утвърдено от началника на затвора седмично меню. Седмичното меню се изготвя от главния готвач в затворническата кухня и се съгласува със съответните началници, както и от директора на медицинския център.

Храната на лишените от свобода се разпределя и сервира от работещите в столовата в присъствието на служител от надзорно-охранителния състав. Сервирането на храната в зоната за повишена сигурност се извършва от лишен от свобода, назначен от началника на затвора.

Храненето се извършва по график, съгласно дневния режим за разпределение времето на лишените от свобода.

Лишените от свобода се настаняват от контролиращия надзирател по 8 души на маса, като масите са разпределени последователно.

След хранене масите и пейките в столовата се почистват и дезинфекцират от дежурните по столова (работник кухня) и зареждат за следващата група по установения ред.

Според представените на проверяващия екип седмични менюта, храната е разнообразна, като включва месо, риба, млечни продукти и пресни плодове и зеленчуци. Предвидени са специални диети за лишените от свобода, които страдат от хронични заболявания или по други причини не консумират определен тип храна. На база предоставените менюта, проверяващият екип счита, че храната, която се сервира на лишените от свобода, е достатъчна по химически и калориен състав съгласно таблиците, утвърдени от министъра на правосъдието. **По-голямата част от лишените от свобода**

изразиха задоволството си от количеството и качеството на предлаганата в затвора храна, но се оплакаха от състоянието на столовата, в която им се сервира храната.

Кухнята, столовата, както и складовите помещения и санитарните възли до тях са в лошо състояние и се нуждаят от основен ремонт. В столовата имаше видимо наличие на влага и рушаща се мазилка от стените. **С оглед това, омбудсманът като НПМ препоръчва да бъде извършен основен ремонт на тези помещения.**

Проверяващият екип установи, че част от уредите в кухнята са подменени, но за нуждите на затвора е необходимо да се осигури поне още една електрическа печка. **С оглед на това, омбудсманът като НПМ препоръчва да бъде закупена поне още една готварска печка.**

Столовата на Затвор Пазарджик

Кухненско оборудване в кухнята на Затвор Пазарджик

Трайните хранителни продукти и консерви (в срок на годност) се съхраняват в складови помещения, а хранителните продукти, които е необходимо да се съхраняват при ниски температури се държат в хладилници и фризери. **Омбудсманът в качеството си на НПМ и с оглед спазването на изискванията за осигуряване хигиената на храните и тяхната безопасност, препоръчва да се води ежедневен температурен дневник на наличния в помещението хладилник.**

На разположение за лишените от свобода има и лавка, от която те могат допълнително да си закупуват продукти с лични средства.

Дрехите и спално бельо на лишените от свобода се изпира редовно в пералнята на затвора, която е оборудвана с две перални машини и три сушилни.

В пералното помещение работят двама лишени от свобода.

Проверяващият екип констатира, че пералните и сушилните са морално остарели, амортизирани, а някои от тях и не работят. **С оглед на това, омбудсманът като НПМ препоръчва за нуждите на Затвор Пазарджик да бъдат осигурени поне една нова пералня и две нови сушилни.**

Обучение и свободно време

Затвор Пазарджик разполага с обучителен център, който представлява едноетажна сграда на територията на обекта. В нея има физкултурен салон и класни стаи, оборудвани с необходимите материали за провеждането на учебни занятия.

Според представения общ отчет на Затвор Пазарджик за 2023 г., мотивирането към продължаване на образованието е много трудно. Значителна част от лишените от свобода заявяват готовност да учат, но много от тях целят промяна на условията на изтърпяване на наказанието и смяна на обстановката.

В качеството си на НПМ, омбудсманът на Република България е констатирал подобни случаи и в други места за лишаване от свобода като Затвор Бобов дол, Затвор Варна и др.

През учебната 2022-2023 г. са създадени две паралелки, както следва:

(смесена 1-2 клас с **12** лишени от свобода и смесена 3-4 клас с **12** лишени от свобода). Успешно завършили съответния клас са **18** лишени от свобода. Дипломирани след 4-ти клас са **6** лишени от свобода.

През учебната 2023-2024 г. са създадени три паралелки, (1-ви клас с 9 ученици, 2-ри клас с 3 ученици и 4-ти клас с 5 ученици). Осем лишени от свобода са били преведени от други затвори за продължаване на образованието над начален етап на основното образование.

Към момента на извършване на проверката не се провеждаха учебни занятия поради пролетната ваканция.

Компютърна и спортна зала

Свижданията в Затвор Пазарджик се провеждат съобразно утвърден график в предвидената за това зала за свиждания с работещи телефони. Обектът разполага и със стая за адвокати, в която лишените от свобода могат да се срещат насаме с упълномощените си защитници.

Затворът разполага с две отделни помещения за престой на открито, като едното е предвидено за лишени от свобода, осъдени да изтърпят по-тежки наказания.

Лишените от свобода имат достъп до библиотека с най-различна и разнообразна литература. Към момента на извършваната проверка, служители на затвора заведоха екипа на омбудсмана до помещения, на които е извършен цялостен ремонт и предстои библиотеката да бъде преместена в тях.

За удовлетворяване религиозните потребности на източното православие е изграден параклис.

Трудова заетост

Участието на лишените от свобода в трудова дейност е от изключителна важност, тъй като допринася за тяхната бъдеща ресоциализация и реинтеграция.

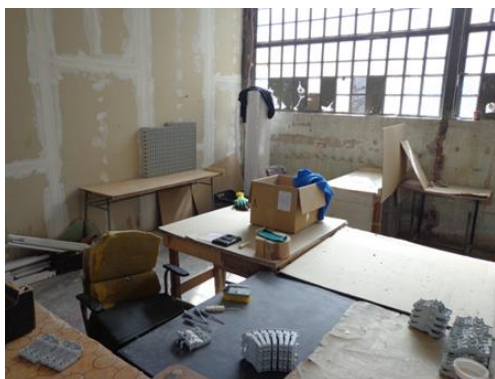
Общият брой осъдени лица, които са ангажирани в някаква форма на трудова дейност е **141** лишени от свобода.

От тях в домакинския щат са включени общо **39** лишени от свобода.

За работа във фирми, сключили договор с ДП „Фонд затворно дело“ средно на ден са включени **76** лишени от свобода.

На доброволен труд по реда на чл. 80 от ЗИНЗС средно на ден са включени **26** лишени от свобода.

Според предоставена справка, към момента на извършваната проверка, относителният дял на заетите към общия брой лишени от свобода е **38%**.

Цех за обработка на пластмаса

Цех за обработване на дървен материал

Трудовата дейност с лишените от свобода се осъществява главно чрез работа на ишлеме и отдаване на труд. Основно число от заетите са включени в цеха за обработка на пластмасови заготовки. В него работят средно 43 лишени от свобода.

С цел спазване на изискуемите безопасни условия на труд, на лишените от свобода, работещи в горепосочения цех са предоставени ръкавици, маски за покриване на носа и устата, както и със защитни очила при необходимост.

Много от работещите се оплакаха пред проверяващия екип, че трудовите норми са прекалено високи. В случай, че не спазят задължителната норма, денят **няма да им бъде зачетен за работен**.

Лишени от свобода се оплакаха, че през зимата цехът не се отоплява, а през горещите дни не се охлажда. Проверяващият екип констатира, че в работните помещения има поставени климатици, същите са увити с найлони, за да не се цапат **и не работят**. **С оглед на това, омбудсманът като НПМ отправя препоръка наличните климатици да бъдат приведени в експлоатация и ползвани по предназначение.**

Видно от поставените на видни места трудови норми, минималната часова работна заплата е 5,58 лв. при нормална продължителност на дневно работно време 8 часа и при петдневна работна седмица.

На територията на Затвор Пазарджик има и цех за дървообработване. Към момента на извършената проверка, проверяващият екип беше информиран, че предстои да бъде сключен нов договор с работодател, по силата на който обектът ще продължи своята дейност и ще бъдат разкрити поне още 10 работни места.

Медицинско обслужване

В медицинския център (МЦ) на затвора работят един лекар и двама фелдшери на служебно правоотношение и един стоматолог на трудово правоотношение. При наличието на спешни случаи, незабавно се вика екип на Спешна помощ.

Медицинският център се състои от лекарски и стоматологичен кабинет, като последният работи всеки делничен ден от 08 до 16 ч..

Лекарският кабинет е оборудван с всички необходими средства за оказване на медицинска помощ и извършване на медицински прегледи. Спешният шкаф и шкафове за лекарствени продукти са добре заредени, като лекарствата и консумативите са в срок на годност.

Лекарски кабинет

Стоматологичен кабинет

Снабдяването с лекарства и консумативи се осигурява от доставчик по договор с ГДИН, от когото се заявяват количества от необходимите и налични в техническата спецификация (списък) лекарствени продукти. Те се предоставят на лишените от свобода безплатно, като при липса на лекарствен продукт в списъка им се предлага замяна с негов аналог или с друг продукт със същото действие. Лекарствените продукти, заплащани напълно или частично от НЗОК се осигуряват чрез издадени от общопрактикуващия лекар рецепти.

Всички новопостъпили преминават първичен медицински преглед.

Според представена справка от администрацията на затвора, сред настанените са установени следните заболявания:

СПИН – 2 лишени от свобода

Туберкулоза – 0 лишени от свобода

Хепатит С – 5 лишени от свобода

Психически заболявания с медикаментозна терапия – 14 лишени от свобода

Наркозависими – 81 лишени от свобода.

Регистър на травматичните увреждания се води редовно, като прегледите се извършват от лекаря или медицинските фелдшери.

Към момента на извършване на проверката в медицинския център нямаше настанени лишени от свобода.

Затворническо общежитие от открит тип „Пазарджик“ към Затвор Пазарджик

Капацитет

ЗООТ „Пазарджик“ е с капацитет за **64** лишени от свобода на база 4 кв.м., като към деня на проверката общият брой настанени лица е **60** души.

Според общия отчет на Затвор Пазарджик, „капацитетът на общежитието е **крайно недостатъчен** за двата областни града, които обслужва“. Необходимо е разширяване на базата, чрез преобразяване на вещевите складове на спални помещения, като по този начин капацитетът на общежитието може да се увеличи с още до 20 лишени от свобода.

Администрация и човешки ресурси

След извършена актуализация на служебните места в общежитието сега те се състоят от три поста с общо шест командири на отделения и осем надзиратели. През м. септември 2023 г. са били назначени осем стажанти на длъжност „надзирател“ и един през м. ноември същата година.

Материални условия

Към момента на извършване на проверката, проверяващият екип констатира, че сградата, в която се помещава затворническото общежитие е стара, рушаща се и се **нуждае от спешно външно саниране**.

Обектът разполага с работилница, в която работят лишени от свобода за извършването на технически поддръжки, има обособена стая за свиждания, двор с пейки и градина и столова.

ЗО „Пазарджик“

Столова

Помещение за настаняване на лишени от свобода

Коридор водещ към помещения за настаняване

Помещенията за настаняване са оборудвани с легла, шкафчета, столове и маси. Всички имат достъп до естествена слънчева светлина, а прозорците им са с подменена дограма и се отварят свободно.

Подовата настилка е паркет, който е изключително стар и **предстои да бъде поетапно подменен след извършване на съответните ремонтни дейности.**

Проверяващият екип констатира и необходимост за подмяна на радиаторите в затворническите стаи, които също са изключително стари (вероятно запушени от ръжда и отлагания) и не отопляват достатъчно и ефективно помещенията през студените месеци в годината.

С оглед на горното, омбудсманът като НПМ препоръчва да бъдат извършени спешни ремонтни дейности в общежитието чрез извършване на външно саниране на сградата и подмяна на старите радиатори в общежитието с нови.

На всеки етаж на общежитието има баня с тоалетна, където настанените лица се къпят редовно. Обектът разполага и с две перални, в които лишени от свобода могат да си изпират личните дрехи.

При разговор с тях насаме, лишени от свобода споделиха, че в общежитието има наличие на хлебарки и по-малко на дървеници. От администрацията на затвора имат един обучен служител, оборудван с необходимите препарати и екипировка за извършването на ДДД в обекта. **Въпреки полаганите усилия, проблемът (основно с хлебарките) продължава.**

Трудова заетост

Видно от съдържанието на общия отчет на Затвор Пазарджик, през 2023 г. успешно е била постигната пълна трудова заетост, особено през летния и есенния сезон. Частните работодатели, с които затворът има сключени договори за наемане на работна ръка, са десет на брой, като на външни работни обекти са били извеждани над 30 лишени от свобода. От затворническата администрация невинаги успяват напълно да изпълнят договорните отношения с частните работодатели относно желанния брой лишени от свобода за работа, тъй като текучеството на лицата, пребиваващи в затворническото общежитие е голямо и всяко едно извеждане трябва да бъде строго прецизирано.

Друг основен проблем за намирането на работна ръка в ЗО „Пазарджик“ е липсата на специалисти сред лишени от свобода, поради което на затворническата администрация ѝ се налага да назначава на работа ниско квалифицирани такива, които в процеса на работа да се обучават.

През 2023 г. за подчертана дисциплинираност и постигнати успехи в работата лишени от свобода от ЗО „Пазарджик“ са били поощрявани 95 пъти с награда „домашен отпуск“, 4 пъти с „ползване на полагащата се годишна почивка извън ЗО“, 1 път със „свиждане с близките извън ЗО“ и 8 пъти с „писмена похвала“.

Към момента на извършване на проверката, проверяващият екип установи, че голям брой от настанените в ЗО „Пазарджик“ работят за частни работодатели в обекти извън територията на Затвор Пазарджик.

Свободно време

Затворническо общежитие „Пазарджик“ разполага с добре оформен спортен кът и футболно игрище, където се осъществява спортната и рехабилитационна програма с лишение от свобода, чийто акцент пада върху следните цели:

- Осмисляне на свободното време;
- Съхраняване на физическото и психическо здраве;
- Развитие и поддържане на двигателната култура;
- Намаляване на дисциплинарни нарушения;
- Стимулиране на имунитета и предпазване от заболявания;
- Изграждане на волева готовност за преодоляване на трудности.

Между лишение от свобода в ЗО „Пазарджик“ се провеждат турнири по футбол, тенис на маса, шахмат и карти.

Дворът в ЗО „Пазарджик“

Арест към РСИН - Пазарджик

Капацитет

В сградата на Затвор Пазарджик се помещава Арест към РСИН - Пазарджик. Той заема обща площ от 377 кв. м. и е с капацитет за **35** лица.

Към момента на извършване на проверката в обекта бяха настанени **23** лица, от които 1 жена и 2-ма чужди граждани. Всички задържани лица бяха пълнолетни.

Материални условия

Помещенията за настаняване на задържани лица са във видимо добро състояние. Спазена е предвидената в ЗИНЗС площ от 4 кв. м. на лишен от свобода, имат пряк достъп

до естествена слънчева светлина и всички килии са оборудвани със самостоятелен санитарен възел.

Арест към РСИН - Пазарджик

Задържаните лица в ареста се хранят три пъти дневно, като им се осигурява безплатна храна по таблици, утвърдени от министъра на правосъдието, съгласувано с министъра на здравеопазването и министъра на финансите. Приготвените ястия са достатъчни по химически и калорийни средства и се сервират по килиите на ареста.

Храната се приготвя в кухнята към затворническата столова по утвърдено от началника на затвора седмично меню. По предписание на медицински специалист се осигурява диетична храна на задържаните лица.

Помещенията са оборудвани с необходими вещи за настанените като легла, масички, столчета и шкафчета.

Арестът разполага със самостоятелен двор за престой на открито.

При разговор насаме с проверяващия екип, никой от задържаните не изрази оплаквания от материалните условия в ареста, както и от отношението на длъжностните лица към тях.

Арест в гр. София, бул. „Д-р Г. М. Димитров“ № 42

Капацитет и материално-битови условия

Арестът на бул. „Д-р Г. М. Димитров“ № 42 се помещава в част от сградата на Националната следствена служба, която не е собственост на Министерството на правосъдието.

Обектът е разположен на четири етажа, съответно на трети, четвърти, пети и шести етаж от сградата. Всеки етаж на ареста разполага с по 21 килии с изключение на шести етаж, който разполага с 20 килии, като една от килиите е оборудвана в кабинет за психологическо изследване и в него е обособена библиотека.

Над шестия етаж е обособена част от покривното пространство на сградата, което се ползва за карета, на които се извеждат настанените в ареста лица.

В хода на извършвани проверки в местата за задържане към структурите на Министерството на правосъдието екипите на омбудсмана констатираха, че повечето от тези обекти се помещават в части от сгради, които са собственост на други държавни органи като прокуратурата на Република България, Министерството на вътрешните работи и др. Много от арестите за задържане по ЗИНЗС в страната не отговарят на съвременните международни стандарти за настаняване на задържани лица. Същите нямат достъп до

естествена светлина, нямат условия за проветряване и охлаждане през топлите месеци в годината и имат голяма популация от вредители като хлебарки и дървеници.

Предвид горното, институцията на омбудсмана отправя препоръка до министъра на правосъдието да бъдат предприети действия всички арести по ЗИНЗС в Република България, които се помещават в части от сгради, собственост на други национални органи и не отговарят на съвременните международни стандарти, да бъдат преместени в нови обекти, които да бъдат собственост на Министерството на правосъдието и да спазват съответните изисквания, какъвто е случаят с новия арест на ОСИН - Благоевград.

Известно е, че подобни действия изискват голям финансов ресурс, полагането на много усилия и изключително много време, но е необходимо да се работи за защита на правата на гражданите съобразно действащото законодателство.

Според представена писмена справка от ОСИН - София арестът на бул. „Д-р Г. М. Димитров“ № 42 е с **капацитет 249 места** за задържани лица, разпределени в 83 килии, съобразно разпоредбите на чл. 43, ал. 3 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ЗИНЗС). Жилищната площ на ареста е общо 1209 кв. м, а общата площ е 3331 кв. м.

Стаята за психологично изследване с обособена библиотека в нея

През 2023 г. в ареста са били настанени общо 1953 задържани лица, а от началото на 2024 г. до момента на извършване на проверката общият брой на задържаните е 947.

В деня на извършваната проверка (18.07.2024 г.) в ареста бяха настанени **208 задържани лица**, от които **едно непълнолетно лице и 37 чужди граждани**.

Храната за задържаните лица в ареста се доставя три пъти дневно от Затвор - София и отговаря на разпоредбите на чл. 84, ал. 2, т. 1 от ЗИНЗС, според които трябва да е прясна, достатъчна по химически и калориен състав съгласно таблици, утвърдени от министъра на правосъдието, съгласувано с министъра на здравеопазването и министъра на финансите. Задържаните лица могат, чрез администрацията на ареста, да закупуват за собствена сметка допълнително хранителни продукти и разрешени вещи за лично ползване.

От администрацията на ОСИН - София представиха копия от менютата през последните две седмици за периода от 15.07.2024 г. до 21.07.2024 г. и от 22.07.2024 г. до 28.07.2024 г. Посочената в тях храна в действителност е достатъчна по химически и калориен състав.

Спазват се строгите диети за настанените лица, които не следва да консумират определени хранителни продукти поради здравословни или религиозни съображения.

Задържаните граждани се хранят в помещенията, в които са настанени. Пригответената храна от кухнята на Затвор - София се доставя в обособена стая на приземния етаж, където се разпределя по съответните порции и се качва по горните етажи чрез специален асансьор.

Стаята, където се доставя храната за задържаните лица, е оборудвана с хладилници, мивка, котлон и с други кухненски уреди и прибори.

Помещението, в което се доставя храната за задържаните лица

Настанените в ареста лица може да си закупуват хранителни продукти, както и други предмети за битови нужди от намиращата се в обекта лавка.

Лавката в ареста на бул. „Д-р Г. М. Димитров“, гр. София

Видно от предоставения ценоразпис, цените в лавката не са сериозно завишени и много от задържаните могат да си ги позволят.

Гражданите в ареста могат да получават разрешени хранителни продукти и други необходими за тях предмети, доставяни от техни близки при свиждане.

Проверката на проверяващия екип започна от покривното пространство, където има обособени места за каре. Там има няколко стационарни телефона, от които задържаните лица могат да провеждат телефонни разговори с близки и адвокати.

Настанените лица в ареста имат право на телефонни разговори за своя сметка във времето от 8:30 ч. до 18:00 ч. чрез горепосочените телефонни апарати, за които ОСИН - София има сключен договор, под охрана и контрол на служител от надзорно-охранителния състав.

Телефонните номера, с които лицата могат да провеждат телефонни разговори, се утвърждават от младши инструкторите по охрана и дежурните командири на отделение в ареста, след предварително от тях заявление.

На настанените в ареста, за които не остане време да проведат телефонните си разговори по време на престоя на открито, се осигурява възможност за провеждането им чрез телефонните апарати, монтирани на етажите в ареста във времевия интервал от 8:30 до 18:00 ч.

По изключение за задържаните под стража или лишените от свобода лица в ареста, които са по график през последния час на провеждането на престоя на открито или отсъствали от територията на ареста, поради участието си в съдебни заседания или действия по разследването, се осигурява възможност за провеждане на телефонен разговор чрез телефонните апарати, монтирани на етажите в ареста във времевия диапазон от 18:00 до 19:00 ч. след задължително съгласуване с дежурен главен надзирател.

При проверката в помещенията за каре проверяващият екип се среща с настанени граждани от Република Турция. Същите не изразиха оплаквания от отношението на персонала към тях, както и от медицинското обслужване. Безплатната храна, която им се сервира, съобразно разпоредбите на ЗИНЗС е достатъчна за тях като количество и калории, но на някои от тях не им харесва поради различията в кухнята, с която са свикнали.

Чужденците **се оплакаха от масови ухапвания от дървеници по цялото тяло**. Когато показаха нараняванията си, беше видимо, че са минали през медицинския център и им е била оказана медицинска помощ (третиране с крем).

При разговор с настанени български граждани в помещенията за каре един от тях изрази оплакване, че има здравословни проблеми, но не е прегледан от лекар. Същият беше незабавно информиран от служители на надзорно-охранителния състав за процедурата да бъде включен в списъка за медицинския център.

Едно от помещенията за каре

Лице с ухапвания от дървеници

Помещенията за каре са разположени на последния етаж от сградата. Те са заобиколени от четири стени, а прекият им достъп до естествена светлина е осигурен от остъклен таван с матови, поликарбонатни панели. Таваните са изградени с метална платформа и има свободно място между тях и стените, което осигурява проветряне.

Всяко едно помещение за каре е под постоянно видеонаблюдение.

Таван в едно от помещенията за каре

Всеки етаж, на който се намират стаите за настаняване на задържани лица, разполага с обща баня, в която задържаните се къпят по график, стая за отдых на служителите от надзорно-охранителния състав, помещения за складиране на вещи и стаи за свиждания.

В коридора на всеки етаж, до вратата на всяко помещение за настаняване има хладилник, в който се съхраняват хранителни и лекарствени продукти на задържаните лица, които следва да бъдат държани на ниски температури. Допълнително до стените има окачени или поставени шкафчета, в които се държат лични вещи на настанените граждани като приспособления за бръснене и др.

Коридор на един от етажите за настаняване Шкафче за съхраняване на лични вещи

При проверката в помещенията за настаняване проверяващият екип установи наличието на множество вредители като хлебарки и дървеници. Наличие на хлебарки имаше и в коридорите на етажите, в които са разположени помещенията за настаняване на задържани лица, както и в помещенията за отдых на служители от надзорно-охранителния състав. Поради тези причини институцията на омбудсмана отправя препоръка до министъра на правосъдието да бъдат предприети спешни мерки за преодоляване на сериозния проблем с наличието на хлебарки и дървеници в ареста.

Много от задържаните лица имаха ухапвания от дървеници както по крайниците, така и по други части на тялото.

В килия № 20 на петия етаж имаше стари дюшеци, които бяха пълни с дървеници. Настанените лица споделиха, че от два дни си чистят помещението, в което са настанени, и очакват да им бъдат донесени нови дюшеци.

Популация от дървеници в стар дюшек

В килия № 2 от петия етаж бяха настанени двама чужди граждани, единият от които гражданин на Република Молдова. Същите споделиха, че отношението от страна на служителите към тях е добро, доволни са и от безплатната храна, която им се сервира, но се оплакаха от наличието на хлебарки и дървеници, както и от обстоятелството, че не са им събирали спалното бельо за пране от дълго време.

Всяка стая за настаняване на задържани лица е оборудвана с по две двуетажни легла, масичка със столчета и оградена с параван тоалетна с мивка. Пред прозорците има поставени решетки, достъпът до естествена светлина е слаб, а през топлите месеци температурите в килиите са високи и е задушно. По време на проверката много от настанените лица се бяха съблекли по бельо, за да издържат на горещото време. Стаите за настаняване нямат действаща вентилационна система за проветряне. Прозорците в тях могат да се отварят, но това само може да създаде условия за навлизането на допълнително топъл въздух.

Проверяващият екип констатира, че **в много от местата за настаняване, по первазите откъм прозорците, са оставени много хранителни остатъци (предимно хляб)**. Това на свой ред привлича хлебарки, поради което се налага **редовно почистване на хранителни остатъци**. Освен това, екипът на омбудсмана беше информиран, че има случаи, в които задържани лица не пазят имуществото в спалните помещения и редовно нанасят щети по него.

Предвид горното, институцията на омбудсмана отправя препоръка до началника на ОСИН - София да се следи за стриктното спазване на разпоредбите от чл. 284 от Правилника за прилагането на ЗИНЗС.

Стая за настаняване

Оградена тоалетна в стая за настаняване

Тоалетна в стая за настаняване

Хранителни остатъци по первазите

Някои от кухненските уреди са стари и е необходимо да бъдат подменени. С оглед на това институцията на омбудсмана отправя препоръка до главния директор на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ (ГДИН) да се извърши проверка на електрическите кухненски уреди в ареста на бул. „Д-р Г. М. Димитров“ № 42 във връзка с техническата им издръжливост.

Стая за отдих на служители от надзорно-охранителния състав

Общите бани на етажите, в които се къпят настанените в ареста лица, имат нужда от основен ремонт. В хода на проверката екипът на омбудсмана констатира наличието на влага и мухъл по стените, също така и необходимост от смяна на поставените плочки.

Предвид горното, институцията на омбудсмана отправя препоръка до главния директор на ГДИН да бъдат извършени ремонтни дейности в общите бани на обекта.

Една от общите бани на ареста

Екипът на омбудсмана се срещна с единствения задържан непълнолетен, който беше в ареста по време на проверката. Същият е на седемнадесет години, гражданин на Сирия и говореше малко български език. Той обясни, че не е много доволен от храната, която му се сервира, и се оплака от наличието на вредители в помещението, в което е настанен. Сподели, че има свой приятел и съгражданин, който е настанен в килия на по-горните етажи, и желае да бъде настанен при него.

Екипът му обясни, че след като е непълнолетен, не може да бъде настанен на едно място с пълнолетните задържани.

В килия № 16, на третия етаж, бяха настанени две жени – български гражданки. Към момента на извършване на проверката едната от тях е била настанена в болницата към Затвор-София поради необходимост да бъде оперирана. Другата настанена гражданка (К. Г. Т.) сподели, че страда от много заболявания, сред които и паркинсон, „но в медицинския център на ареста, в болницата на Затвор - София и в МВР болницата не я подлагат на необходимите лечения“. В отговор на въпрос от екипа дали има съответните медицински документи, които да удостоверяват, че страда от твърдените от нея заболявания, тя отговори с „да“. При посещението в медицинския център на ареста и след среща с неговия директор екипът установи, че задържаната не разполага и не е представяла необходимите медицински документи. Същата е била подлагана на изследвания и няколко пъти са викани екипи на спешна помощ поради нейни оплаквания. Към момента на проверката медицински специалисти не са констатирани, че задържаната страда от твърдените от нея заболявания.

Екипът на омбудсмана провери и осма килия на третия етаж, в която бяха настанени четири жени – чужди гражданки. Две от тях бяха руски говорещи, а останалите две бяха гражданки на Федерална република Нигерия и на Република Кот д'Ивоар. Същите се оплакаха, че казанчето в тоалетната не работи, което беше веднага проверено и потвърдено от служител на надзорно-охранителния състав. Случаят беше съобщен на ръководството на ОСИН - София, което веднага пое ангажимент за разрешаването на този проблем.

Задържаните чужди гражданки споделиха още, че не им се предоставят необходими тоалетни принадлежности като сапун. **С оглед на това институцията на омбудсмана препоръчва да се осигуряват необходимите хигиенни материали на всички задържани лица.**

Всяко помещение за свиждане е оборудвано с работещи телефонни апарати, столове и с работещ климатик, който да поддържа хладна температура през горещите месеци.

Помещения за свиждания в ареста на бул. „Д-р Г. М. Димитров“ № 42

Администрация и човешки ресурси

ОСИН - София е най-голямата областна служба на територията на Република България. Сектор „Арести“ към нея ръководи и обслужва ареста в гр. София, бул. „Д-р Г. М. Димитров“ № 42.

Длъжностното щатно разписание в обекта е от 177 лица, от които младши инструктори по охраната – 3, командир на отделение – 10 (1 вакантна), надзиратели – 164 (8 вакантни). Служителите от надзорно-охранителния състав на ареста изпълняват служебните си задължения на осем- или дванадесетчасови дежурства, по график за денонощния наряд на сектор „Арести“ при ОСИН - София, за поддържането на 24-часова охрана.

През периода от 1.01.2023 г. до 31.12.2023 г. са освободени 21 служители, а назначените са 15. Двама служители са преназначени от други структури и един служител ДГН – възстановен от съда.

От ръководството на ОСИН - София споделиха, че броят служители от надзорно-охранителния състав в ареста, утвърден в длъжностното щатно разписание, не е достатъчен и е необходимо да бъде увеличен.

Също така от ръководството споделиха, че техническата поддръжка на ареста е изключително затруднена, тъй като не е предвидена такава щатна длъжност. За поправки и ремонти в обекта се ангажират работещи лишени от свобода на лек режим, настанени в ЗООТ „Казичене“ към Затвор - София, но те невинаги разполагат с необходимите професионални умения и квалификации.

Предвид горното институцията на омбудсмана отправя препоръка до главния директор на ГДИН да се преразгледа утвърденото длъжностно щатно разписание за ареста в гр. София, бул. „Д-р Г. М. Димитров“ № 42, като бъде включена в него длъжност „отговорник техническа поддръжка“ на обекта, както и да бъде увеличена щатната бройка служители от надзорно-охранителния състав.

Арест „М-р Г. Векилски“ - ОСИН София

Капацитет и материално-битови условия

Екипът на омбудсмана извърши проверка в ареста на 23.07.2024 г. Той беше посрещнат от главния надзирател, който отговаря за обекта.

Арестът е разположен на три етажа, като на първия са разположени администрацията, стая за свиждания и медицински кабинет, а на втория и третия етаж са разположени общо 28 килии и 2 броя медицински изолатори.

Общият капацитет на местата за настаняване на база 4 кв. м е за **75 души**. Към момента на извършване на проверката бяха настанени 63 души, от които **двама непълнолетни и една жена**.

Според представена справка от администрацията през 2023 г. в ареста са били настанени общо 593 лица, а от началото на 2024 г. до 23.07.2024 г., са били настанени 263 лица.

Помещенията за настаняване имат слаб достъп до естествена дневна светлина, както и вентилация за проветряване.

Всяка килия разполага със собствен санитарен възел, течаща вода, чугунено клекало и мивка. В помещението, където беше настанена жената, имаше поставена тоалетна чиния.

Двата етажа, в които се намират помещенията за настаняване, разполагат с общ санитарен възел с баня.

Във вътрешния двор са обособени три места за престой на открито с достъп до естествена светлина и проветрение.

Настанените в обекта лица могат да си закупват хранителни продукти и други необходими за тях вещи по заявка чрез надзорителите от лавката, находяща се в ареста на бул. „Д-р Г. М. Димитров“ № 42.

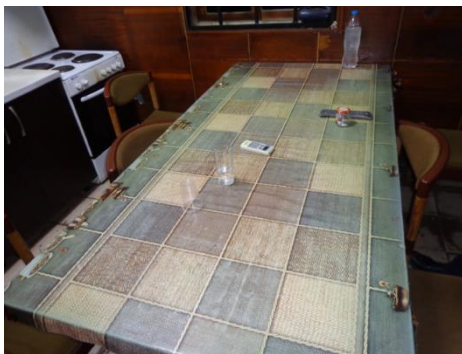
Храната за задържаните лица в ареста се доставя три пъти дневно от Затвор - София и отговаря на разпоредбите на чл. 84, ал. 2, т. 1 от ЗИНЗС, според които трябва да е прясна, достатъчна по химически и калориен състав, съгласно таблици, утвърдени от министъра на правосъдието, съгласувано с министъра на здравеопазването и министъра на финансите. Задържаните лица могат, чрез администрацията на ареста, да закупват за собствена сметка допълнително хранителни продукти и разрешени вещи за лично ползване.

Към момента на извършваната проверка в ареста не беше установено наличието на дървеници, но от администрацията заявиха, че има наличие на хлебарки.

В коридора на всеки етаж, до вратата на всяко помещение за настаняване, има хладилник, в който се съхраняват хранителни и лекарствени продукти на задържаните лица, които следва да бъдат държани на ниски температури.

Допълнително до стените има окачени шкафчета, в които настанените да си държат личните вещи.

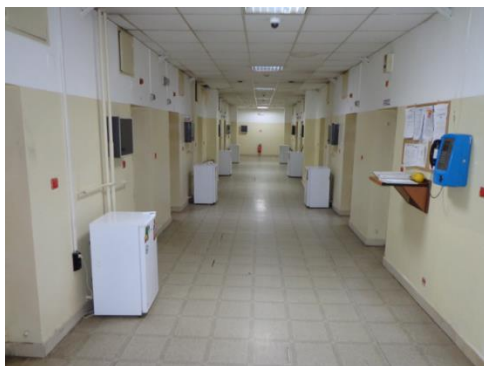
Задържаните лица могат да водят телефонни разговори съобразно утвърден график от поставените телефонни апарати в коридорите на ареста и в помещенията за престой на открито.

Стая за отдих на персонала

Санитарен възел само за служители

Коридор на втория етаж

Коридор на третия етаж

В хода на проведените разговори насаме (интервюта) настанените лица – български граждани, не изразиха оплаквания от отношението на надзорно-охранителния състав към тях, нито от качеството и количеството на предлаганата храна.

Проверяващият екип се срещна и с настанени чужди граждани от Албания, Молдова, Сирия и Турция, които бяха в едно помещение. Същите се оплакаха, че от персонала не им оказват съдействие при техни молби. Основна причина за това е езиковата бариера, поради която чужденци и служители от надзорно-охранителния състав не могат да се разберат.

Въз основа на предишни проверки екипите на омбудсмана редовно констатира, че горепосоченият проблем е налице и в други места за задържане като арестите към ОСИН - Варна, ОСИН - Хасково и други.

Предвид горното институцията на омбудсмана отправя препоръка до министъра на правосъдието да бъдат закупени и разпределени сред местата за задържане и лишаване от свобода устройства за незабавни преводи, тип васко транслейтър (Vasco Translator), с цел улесняване на комуникацията между чужди граждани и длъжностни лица.

Спални помещения за настаняване

Санитарен възел в помещение за настаняване Санитарният възел в помещението, на настанена жена

По време на проверката проверяващият екип констатира, че много от помещенията за настаняване в ареста са засегнати от постоянен теч от килиите, разположени на последния етаж на сградата, над тези, в които се помещава арестът.

На последния етаж се намират помещения за настаняване на лишени от свобода в първа затворническа група на Затвор - София.

Главният надзирател сподели и представи писма с изходящи номера от 6.11.2023г. и от 11.04.2024 г. на началника на ОСИН - София до началника на Затвор - София „с молба за спешно съдействие за отстраняване на възникналото системно наводняване в дългосрочен план“.

Според съдържанието на горепосочените писма в арестните помещения на втория етаж на ареста към ОСИН - София, находящ се в гр. София, ул. „Майор Векилски“ № 2, е протекъл таванът поради системните течове от помещенията на първа група в Затвор - София.

Екипът на омбудсмана констатира наличието на големи щети, предизвикани от непрекъснатите течове.

Помещения в ареста, засегнати от постоянни течове от етаж на първа затворническа група на Затвор – София

С оглед на гореизложеното институцията на омбудсмана отправя препоръка до главния директор на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ да бъдат предприети спешни действия за решаване на проблема с постоянния теч и за извършване на ремонтни дейности в засегнатите помещения за настаняване.

Места за престой на открито

Администрация и човешки ресурси

Според представена справка от ОСИН - София в ареста, находящ се в гр. София, ул. „Майор Векилски“ № 2, са предвидени следните щатни бройки:

Младши инструктор по охрана – 2 щатни бройки; Командир на отделение – 6 щатни бройки; Надзиратели – 84 щатни бройки, от които 5 към момента на проверката са вакантни.

Всяко дежурство на длъжностните лица от надзорно-охранителния състав се ръководи и контролира от дежурен главен надзирател.

Служителите от надзорно-охранителния състав на ареста изпълняват служебните си задължения на осем или дванадесетчасови дежурства, по график за денонощния наряд на сектор „Арести“ при ОСИН - София, за поддържането на 24-часова охрана.

Пет от служителите на надзорно-охранителния състав в обекта са жени. Към момента на извършваната проверка същите отсъстваха поради ползването на отпуск или болничен.

Според администрацията на ареста броят на предвидените служители за надзорно-охранителния състав в утвърденото щатно разписание не е достатъчен и е необходимо да бъде увеличен.

Предвид горното, институцията на омбудсмана отправя препоръка до главния директор на ГДИН да се преразгледа утвърденото длъжностно щатно разписание за ареста в гр. София, ул. „Майор Векилски“ № 2 за увеличаване на броя длъжности за служители от надзорно-охранителния състав.

Медицинско обслужване в арестите

Медицинското обслужване на задържаните в арестите на бул. „Д-р Г. М. Димитров“ № 42 и ул. „М-р Г. Векилски“ № 2 се осъществява от 3-ма лекари, в това число началник на Медицинския център, 1 лекар по дентална медицина и 2 медицински сестри. Единият от лекарите от състава на МЦ работи постоянно в ареста на „М-р Г. Векилски“ № 2, където осигурява и организира медицинското обслужване на задържаните лица.

В ареста на „Д-р Г. М. Димитров“ № 42 задържаните лица се обслужват в работното време на МЦ: 8 – 16:30 ч., по график, по етажи, като спешните и неотложните случаи се приемат по всяко време. При прегледите винаги присъстват служители от надзорно-охранителния състав.

По време на проверката в кабинета бяха прегледани последователно трима задържани, единият от които със сърдечни оплаквания, на когото беше направена кардиограма. Въпреки липсата на изменения в ЕКГ беше планирано извеждането му за преглед от специалист в МИ на МВР.

Медицинските оплаквания на задържани, съобщени на екипа при обхода на помещенията, бяха обсъдени с началника на МЦ, като не са констатирани пропуски в медицинското им обслужване.

В извънработно време при спешни случаи медицинското обслужване се осигурява чрез тел. 112, като екипите за спешна помощ се отзовават своевременно и няма случаи на отказ за посещение. Има един смъртен случай на задържан – през 2023 г., който е получил сърдечен инфаркт в почивен ден (неделя).

Списък на задържаните се подава ежемесечно от счетоводството към НАП за здравно осигуряване.

Обвиняемите и подсъдимите се настаняват или изпращат в лечебни заведения извън ареста в съответствие с изискванията на чл. 250 от ЗИНЗС. Приоритетно специализирана и при необходимост болнична медицинска помощ се осъществява в структурите на МИ на МВР, но и в други лечебни заведения, например хирургични случаи – в УМБАЛСМ „Н. И. Пирогов“ ЕАД. Началникът на МЦ, съгласувано със СЗОК, има възможност да издава направления по НЗОК (без да е личен лекар на задържанте), но не и рецепти за лекарствени продукти, реимбурсирани от НЗОК.

Арестът се посещава от психиатър, който регистрира прегледите в отделна амбулаторна книга, като по преценка предписва лекарствени продукти. Осигурена е и възможност за консултация със специалисти – невролог и кожни и венерически болести.

Има спешен шкаф, зареден с лекарства и консумативи, в срок на годност, както и лекарствени продукти, осигурявани по списък от ГДИН, които се получават по дози и срещу подпис.

Шкаф за лекарства и медицинско оборудване

Задължителната медицинска документация беше предоставена и проверена, като е констатирано, че е пълна и се води редовно.

При проверката на Регистъра на травматичните увреждания на лишените от свобода и задържаните под стража е констатирано, че през 2023 г. има вписани 149 случая, а през 2024 г. – 25 случая на травматични увреждания, сред които няма такива, причинени от надзорно-охранителния състав на ареста. Води се и Регистър с данни за зависими или склонни към суицидни прояви задържани лица, който също беше проверен, както и Регистър за специфични заболявания, воден по заболявания. Не се съобщава за задържани, нуждаещи се от освидетелстване от ТЕЛК или с определен от ТЕЛК процент трайно намалена работоспособност.

Осигурено е диетично хранене при наличие на медицински показания съгласно утвърдените диети.

Зъболекарският кабинет е оборудван с необходимите лекарства и консумативи. Денталната помощ на нуждаещите се лица се оказва в работното време на лекаря по дентална медицина.

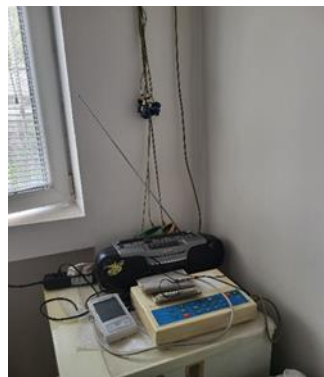

Зъболекарски кабинет

Медицинското обслужване

Медицинското обслужване в ареста на „М-р Г. Векилски“ № 2 се извършва от един лекар.

Има спешен шкаф с лекарствени продукти и консумативи, които са в срок на годност, както и лекарствени продукти от ГДИН, апаратура и инструментариум.

Шкаф за лекарства и мед. апарати

Медицинското обслужване по график, по спешност, както и извеждането във външни лечебни заведения се извършва по ред и начин, идентични с тези в МЦ на „Д-р Г. М. Димитров“ № 42. При необходимост от консултации със специалисти по реда на НРД медицинските направления се издават от началника на МЦ.

Задължителната медицинска документация е пълна и се води стриктно, като е аналогична на тази в ареста на „Д-р Г. М. Димитров“ № 42. Арестът на „М-р Г. Векилски“ № 2 се посещава и от същия психиатър, който регистрира прегледите в амбулаторна книга.

Беше извършена проверка на регистрите на травматичните увреждания на лишените от свобода и задържаните под стража лица, като регистрираните в тях травматични увреждания са получени извън ареста, в това число при задържането от органите на полицията.

Денталното обслужване се извършва след молби на задържаните до началника на ареста, като прегледите се регистрират в дневник.

Осигурено е диетично хранене при наличие на медицински показания съгласно утвърдените диети.

Институцията на омбудсмана констатира, че медицинското обслужване в двата ареста и достъпът до медицинска помощ са на добро ниво, като единствено е установена необходимостта да се обсъдят възможностите за подобряване на своевременността на достъпа на задържаните лица до лекарствени продукти извън списъка на ГДИН, заплащани напълно или частично от НЗОК, а също до предписвани на специални рецептурни бланки, както и за своевременно подаване на данните за здравно осигуряване на задържаните лица към НАП.

Арест „Д-р Г. М. Димитров“ № 42- ОСИН София

По повод на постъпила писмена жалба № 4739/2024 г. екип на институцията на омбудсмана извърши **внезапна проверка** в ареста на областна служба „Изпълнение на наказанията“ - София, находяща се в гр. София, бул. „Д-р Г. М. Димитров“ № 42.

В жалбата се твърди, че в обекта е настанена Д. И., която по време на престоя си „е претърпяла сериозни ухапвания от дървеници по цялото тяло“. Вследствие на алергична реакция едната ѝ ръка се подула и изпитвала парене. Д. И. се опитала да се свърже със спешна помощ по телефон 112, но оттам отказали да изпратят екип. По-късно с тях се свързал неин приятел, но и на него му отказали предвид мястото, в което е настанена. Можели да изпратят екип само когато получат обаждане от служител на ареста.

Същия ден, в който е постъпила жалбата (1.07.2024 г.), екип на омбудсмана в състав от трима експерти посети ареста в гр. София, бул. „Д-р Г. М. Димитров“ № 42, където беше посрещнат от началника на областна служба „Изпълнение на наказанията“ - София (ОСИН - София), заместник-началника на ОСИН - София и директора на медицинския център към ОСИН - София. Същите информираха служителите на омбудсмана, че г-жа И., която изтърпява наказание „лишаване от свобода“ в Затвор-Сливен, е временно настанена в ареста във връзка с призоваването ѝ като страна по разглеждането на административно дело в Административен съд – София-град. Г-жа И. е била конвоирана до територията на обекта на 28.06.2024 г. (петък), на 1.07.2024 г. е била конвоирана до съда за насроченото съдебно заседание и на 2.07.2024 г. по график се очакваше да бъде върната в Затвор - Сливен.

Ръководството на ОСИН - София потвърди, че изложените в жалбата твърдения са истина. В периода на настаняването ѝ в ареста лишената от свобода е получила ухапвания от дървеници по ръката, но ѝ е била оказана помощ от работещия на място медицински персонал, изразяваща се в почистване на ухапаните места с ментолов спирт, последвано от третиране с мехлем, и предоставяне на противоалергично лекарствено средство (алергозан) под формата на таблетки.

Видно от представената амбулаторна книга за регистриране на амбулаторните прегледи на задържаните лица, се установи, че на г-жа И. ѝ е извършен медицински преглед на 1.07.2024 г., в хода на който медицинското лице е констатирало, че тя има алергичен обрив от ухапване от инсекти по дясна ръка, гърба и други части на тялото.

Екипът посети килия № 11 на ет. 3, в която беше настанена гражданката в периода от 28.06. – 2.07.2024 г.

Помещението беше обзаведено с две двуетажни легла, масичка, столчета и със санитарен възел, ограден със стени с тоалетна чиния и мивка в него. Към момента на проверката Д. И. не беше в килията си, а на каре. Екипът заvari другата настанена в помещението жена, която потвърди наличието на дървеници и други вредители в обекта, но самата тя нямаше оплаквания от ухапвания.

Проверяващият екип констатира, че стаята за настаняване има нужда от освежителен ремонт по отношение на стените и тавана. Установи се наличието на вредители, както и на мъртви хлебарки по леглото, което беше под това, на което спеше г-жа И.

Таванът над леглото на г-жа И.

Леглото, на което спеше г-жа И.

След като извърши оглед на килията, екипът на омбудсмана се качи на последния етаж, за да се срещне с г-жа И. Същата имаше видими следи от много ухапвания от дървеници по дясната ръка, както и по други части на тялото в областта на плещите, над гърдите, коремната област, по краката и пр. Ръката ѝ беше видимо зачервена и подута.

Ръката с видими ухапвания от дървеници

Други следи от ухапвания на дървеници

Освен ухапванията по ръката на гражданката има и голямо зачервяване.

От ръководството на ОСИН - София заявиха, че редовно се извършват процедури по дезинфекция, дезинсекция и дератизация (ДДД) съобразно утвърден график. При необходимост се пръска срещу вредители и в извънредни случаи. В обекта има обучени служители, оборудвани с необходимата екипировка и препарати за извършване на ДДД.

След всяко извършено пръскане против вредители в обекта се съставя протокол за ДДД обработка, който съдържа следната информация:

- данни за извършителя на ДДД обработката;
- данни за заявителя на извършената ДДД обработка;
- данни за обекта, в който е извършена ДДД обработката, където е включена и общата площ в кв. м, в която се е пръскало срещу вредители;
- вид на вредителите, срещу които е извършена обработката;
- подробно описание на обработените помещения;

- вид на обработката (механична, физична, биологична, химична с биоцидни препарати);
- вид на обработените площи/помещения/повърхности;
- наименование и брой на използваните нехимични средства;
- търговско наименование на биоцида, неговото време на въздействие и пр.

Протоколът се подписва от лицето, което го е изготвило, от извършилия обработката и от заявителя на обработката.

Според предоставени от ръководството данни в мястото, където беше настанена гражданката, за последен път е било извършено ДДД на 14.06.2024 г.

В отговор на въпрос от проверяващия екип защо не е бил повикан екип на спешна медицинска помощ за г-жа И., директорът на медицинския център отговори, че това се извършва само при наличието на спешни случаи. Независимо дали е на работа, или не при възникване на специален случай той бива информиран и дава указания. Според него лишената от свобода не е била в състояние, за което е било необходимо повикването на спешна помощ.

Затворническото общежитие Дебелт

Внезапната проверка е извършена по повод множество жалби от лишени от свобода, подадени в институцията на омбудсмана в периода 17.05.2024 г. до 12.08.2024 г. Оплакванията на лишените от свобода касаят материално - битовите условия, достъп до медицинското обслужване, правото на труд, право на жалби и сигнали, право на лична кореспонденция и др.

Капацитет и материално - битови условия

Затворническото общежитие в Дебелт е от смесен тип - закрит тип с капацитет 294 души и затворническо общежитие от открит тип „Дебелт 1“ с общ капацитет от 82 лишени от свобода.

Към деня на проверката броят на лишените от свобода в двете общежития е достигнал около 350 души, от които 287 лишени от свобода в закрит тип и 63 лишени от свобода в открит тип. Спазва се изискуемата по закон минимална жилищна площ от 4 кв. м. на лишен от свобода и както и при предходните проверки от екипа на омбудсмана не се установява пренаселеност в ЗО „Дебелт“.

В подадените до институцията жалби се навеждат доводи за **лоши и унижителни материално-битови условия, лошо медицинско обслужване, както и лошо отношение и неоказване на съдействие от страна на затворническата администрация.**

Конкретно твърденията лоши условия, изложени в писмени и устни жалби до институцията на омбудсмана, се изразяват в следното:

- Влошено и занижено качество на предлаганата храна, неспазване на необходимите калории, грамажи и липса на диетични менюта за лишените от свобода със здравословни проблеми;
- Наличие на хлебарки и дървеници в помещенията за настаняване на лишени от свобода в следствие на некачествено и нередовно извършвана ДДД обработка. Пръскането против вредители се извършва от необучени и неподготвени лица, които не разполагат с необходимите предпазни средства;
- Липса на препарати за лична хигиена (тоалетен сапун и сапуни за пране),

поради което лишените от свобода са принудени да си ги купуват от лавката на общежитието;

- Липса на течаща вода в ЗО „Дебелт“;
- Липса на сянка в мястото за престой на открито на ЗО „Дебелт“;
- Конвойните автомобили са в окаяно състояние, с дупки по пода, без

обезопасителни колани и се ползват не по предназначение, като в тях се превозват храни и други товари;

➤ Неоказване на съдействие от затворническата администрация за подаване на молби и сигнали от лишени от свобода, твърдения за „укриване“ на жалби с цел да не се разгласяват проблемите в ЗО „Дебелт“;

➤ Обиски, извършвани „на голо“, без медицинско лице и по унизителен начин;

➤ Затруднен достъп до медицинско обслужване, неоказване на съдействие от медицинските специалисти за извеждане на външен специалист, неосигуряване на лекарствени продукти, предписани с рецепта.

Омбудсманът в качеството си на НПМ е получавал оплаквания от качеството и количеството на предлаганата храна в ЗО „Дебелт“ и при предходно извършвани проверки (една планова и една внезапна). Във връзка с тези оплаквания, бяха инспектирани кухнята и складовете на общежитието и се установи, че се спазват всички хигиенни норми и изисквания при подготовката на храната. Кухнята е напълно обновена, с модерни и запазени уреди. Общежитието разполага и със собствена лавка, откъдето лишените от свобода имат възможност да закупуват разнообразни продукти. В хода на текущата проверка бяха изискани и представени седмични менюта за период от две седмици, включително и диетични менюта.

Видно от представените менюта, храната е достатъчна като калориен състав съобразно утвърдените таблици на министъра на правосъдието. В състава на седмичното меню са включени **млечни продукти, месо, риба, пресни плодове и зеленчуци**. Предвидени са съответно диетични менюта. При проведено интервю с лишени от свобода в хода на проверката, бяха получени оплаквания от храната, която се предлага на диабетиците (Диета № 9), като бяха изтъкнати доводи, че на диабетиците също се сервира бял хляб.

Във връзка с това, омбудсманът като НПМ препоръчва на началника на Затвора Бургас по възможност на лишените от свобода, спазващи диета № 9, да се осигурява пълнозърнест хляб.

По повод на оплакванията за наличие на дървеници и хлебарки, недостатъчна дезинфекция и липса на препарати за лична хигиена, проверяващият екип изиска и бяха предоставени протоколи от извършена ДДД обработка за последното тримесечие. След прекратяване на договора на ГДИН с лицензирана фирма за ДДД обработка, пръскането на помещенията против вредители в обекта се извършва от специално обучени служители. Според предоставената информация от ръководството ДДД обработката се осъществява от двама служители на НОС от Затвора Бургас.

Във връзка с предходно отправената препоръка на омбудсмана до ГДИН за оборудване на ЗО „Дебелт“ с допълнителни бройки импрегнирани матраци като допълнителна мярка за справяне с вредителите в местата за лишаване от свобода, от ГДИН прилагат с писмо с изх. № 1051 от 17.06.2024 г. становище на началника на Затвора Бургас. Според него, към момента ЗО разполага със 76 нови матраци, разпределени съответно - 63 за нуждите на ЗО „Строител“ и 13 матрака в ЗО „Дебелт 1“. Според становището на

началника на Затвор Бургас, за пълно оборудване на всички легла в ЗО „Дебелт“ са необходими още 345 матрака.

С оглед на горното, омбудсманът като НПМ отправя препоръка до министъра на правосъдието да отпусне финансови средства за преоборудване на всички помещения в ЗО Дебелт с 345 нови матрака.

По повод на оплакванията на лишените от свобода за липса на достатъчно препарати за лична хигиена, началникът на ЗО информира, че в действителност е имало известно забавяне в разпределянето на препарати за лична хигиена поради забавяне в обществената поръчка на ГДИН. Въпреки това, към деня на проверката този проблем е разрешен, като в същия ден е извършено разпределение на препарати за хигиена. Видно от предоставената справка, за последното тримесечие в първа група на ЗО „Дебелт“ (към която се числят жалбоподателите) са разпределени следните бройки хигиенни консумативи:

- за месец юни 2024 година са разпределени **110 бр.** тоалетен сапун;
- за месец юли са разпределени **56 бр.** (сапун за пране) и **56 бр.** (тоалетен сапун);
- за м. август **52 бр.** (сапун за пране) и **52 бр.** (тоалетен сапун).

Към трите справки е приложен списък с лишените от свобода (общо **56 л.св.** в първа група), които са получили хигиенизиращите препарати срещу подпис. В списъка с лишените от свобода се е разписал и лишеният от свобода, който твърди, че продукти за хигиена не се предоставят. Провереният екип инспектира и лавката на ЗО и установи, че продукти за хигиена в достатъчно количество се предлагат и могат да бъдат закупени с лични средства от лишените от свобода всеки ден (без сряда - деня за доставка).

Продукти за хигиена в лавката на ЗО „Дебелт“

Във връзка с подадени оплаквания за липса на течаща вода в общежитието, екипът установи, че към момента на проверката в ЗО има течаща вода. Ръководството на ЗО предостави информация, че периодично (един-два пъти месечно) се случва водата да прекъсва поради проблем в цялата община.

Относно престоя на открито, осигурен е коридор и стълбище, по който настанените в ЗООТ „Дебелт 1“ да имат място за престой на открито от 8:30- 17:30 часа. Мястото за престой на открито разполага със спортни съоръжения, пейки и навес, който да осигурява сянка. **Въпреки наличните сенници бетонната площадка се нагрива през летните месеци. Поради това омбудсманът като НПМ препоръчва по възможност да бъдат осигурени и инсталирани допълнителни сенници в мястото за престой на открито.**

Престой на открито

Проверяващият екип е получавал и при предходната си проверка оплаквания за състоянието на конвойните автомобили, с които разполага ЗО „Дебелт“. Към момента, общезнатието разполага с два автомобиля, които се използват за конвоиране на лишени от свобода от ЗО „Дебелт“ и ЗО „Строител“ до корпуса на затвора, както и при извеждане на лишени от свобода на външен лекар. Същите са стари, амортизирани, с видими следи от износване и изхабяване, без климатична система и абсолютно непригодни за превозване на пътници. По мнение и на администрацията на ЗО „Дебелт“, същите следва да бъдат подменени с нови.

Във връзка с това, омбудсманът като НПМ е отправял препоръка до директора на ГДИН за нуждите на ЗО „Дебелт“ да бъдат осигурени нови конвойни автомобили. С писмо от ГДИН е изпратено становище на началника на Затвор Бургас, че оборудването с нови автомобили не е във възможностите на администрацията на затвора. От ГДИН посочват, че при наличие на финансов ресурс, ще бъдат закупени нови автомобили.

С оглед на горното, омбудсманът като НПМ препоръчва на министъра на правосъдието в спешен порядък да бъдат отпуснати необходимите финансови средства за закупуване на два нови конвойни автомобиля. Същото е крайно наложително предвид ежедневната употреба на тези автомобили и съществуващия риск от възникване на пътен инцидент.

Конвойните автомобили

Във връзка с оплаквания на част от лишените от свобода, че обиските се извършват по унижителен начин, проверяващият екип установи, че действията по обискване се извършват съобразно задължителните предписания на ЗИНЗС и при спазване на забраната за извършването им по начин, унижаващ достойнството на лицата.

На лишените от свобода се извършва задължителен обиск при влизане и излизане от мястото на лишаване от свобода, отиване и връщане от работни обекти, постъпване и освобождаване от наказателна килия, отиване и връщане от свиждане, постъпване и изписване от болнично заведение, както и за предотвратяване на престъпления и на други нарушения, лишените от свобода могат да бъдат подлагани на обиск с разрешение на началника на затвора. На основание чл. 93, ал. 2 и 3 от ЗИНЗС, обискът на лишените от свобода се извършва от специално обучени длъжностни лица, които са от същия пол. От медицинско лице се извършва обиск само на интимните части.

Съгласно чл. 85, ал. 1 и чл. 86, ал. 1 и 2 от ППЗИНС, служителите от надзорно-охранителния състав извършват претърсване на помещенията и обиск на лишените от свобода най-малко веднъж в месеца по предварително утвърден график. При необходимост служителите имат право да извършват и допълнителни обиски и претърсвания по всяко време на денонощието по заповед на началника на затвора, началника на общежитието, на инспектора по надзорно-охранителна дейност или ръководителя на дежурната част.

В писмени жалби до омбудсмана, както и при провеждане на лични разговори с лишени от свобода, бяха изразени оплаквания поради **неоказване на съдействие от затворническата администрация при провеждане на кореспонденция между лишени от свобода и държавни органи.**

Лишеният от свобода Г.С.М. изрази оплакванията си, че е подложен на тенденциозно отношение от администрацията на затвора и молбите му за работа не се удовлетворяват поради това, че е подавал множество жалби до различни институции. Лишеният от свобода излага твърдения, че изпращани от него жалби се бавят от затворническата администрация и изказва съмненията си, че целенасочено се укриват жалби, които съдържат оплаквания. Посочва още, че прекомерното забавяне на негова кореспонденция е пресякло възможността да обжалва акт на прокуратурата.

Във връзка с правото на кореспонденция в ППЗИНС изрично е предвидена възможността на лишените от свобода да кореспондират с органите на съда, прокуратурата, Президентството, Народното събрание, министерствата, политическите партии в страната, представителни органи, дружества, обществени организации и средства за масово осведомяване, т.е. и с такива органи, кореспонденцията, с които е свързана със спазването

на определени процесуални срокове, някои от които са преклузивни. В голяма част от случаите неспазването на тези срокове влече последици с правно значение, респ. е свързано с преклудирание възможността за упражняване на правата на гражданите. **Поради това, омбудсманът, действащ като НПМ препоръчва на началника на ЗО „Дебелт“ да гарантира и да осъществява необходимия контрол, че при завеждане на молби и жалби от лишените от свобода, се спазва тридневният срок за изпращането им в съответствие с разпоредбата на чл. 77, ал. 2 от ППЗИНС.**

Медицинско обслужване

Медицинското обслужване се осъществява от медицински фелдшер и медицинска сестра, назначени на щат по трудово правоотношение, съгласно обявен на видно място график. Незаети са щатната бройка за лекар, както и за лекар по дентална медицина в затвора.

Според получената информация от медицинските лица, служебно избраният общопрактикуващ лекар посещава Затвора – Бургас по график, като лишените от свобода от ЗО „Дебелт“ при необходимост от лекарска помощ се транспортират до там. Потвърждават се твърденията на лишените от свобода, че лекар не е посещавал общежитието през последните 6 месеца. Денталната помощ също се оказва в Затвора – гр. Бургас.

Когато няма медицинско лице, спешните случаи се поемат от повикани на място екипи за спешна медицинска помощ.

Води се регистър на травматичните увреждания, като прегледите се извършват от медицинския фелдшер. От началото на годината са регистрирани 15 случая, като през 2023 г. регистрираните случаи са били 14. При проверка на медицинската документация беше констатирано, че е пълна и се води редовно.

Спешният шкаф и шкафове за лекарствени продукти са заредени с лекарствени продукти и консумативите в срок на годност. Снабдяването с се извършва от доставчик, по договор с ГДИН, като се заявяват количества от необходимите и налични в техническата спецификация (списък) лекарствени продукти. Те се предоставят на лишените от свобода безплатно, срещу подпис, като при липса на лекарствен продукт в списъка им се предлага замяна с негов аналог или с аналогично действие продукт. Същевременно, не е осигурен гарантиран достъп на лишените от свобода с хронични заболявания до лекарствени продукти и медицински изделия, заплащани от НЗОК.

Бяха проведени разговори (интервюта) с лишени от свобода, подали жалби и сигнали до омбудсмана по повод медицинското си обслужване, които бяха проведени в отсъствието на представители на персонала. Споделените оплаквания основно са от затруднен достъп до първична и специализирана лекарска помощ, както и от обема и качеството на предлаганата диетична храна, която, според двамата от интервюираните не съответства на изискванията на съответните диети. Лишените от свобода изразиха недоволство и от отношението към тях на медицинските лица.

С оплакванията бяха запознати медицинските специалисти в общежитието, като е препоръчано провеждането на изследвания и консултации със специалисти, а впоследствие е проконтролирано тяхното провеждане. Същевременно бяха изискани и проверени медицинските им досиета и съдържащите се в тях амбулаторни листове от проведени консултации със специалисти.

Непосещаването на ЗО „Дебелт“ от лекар е предпоставка за нарушаване на обема и качеството на медицинското обслужване на лишените от свобода. Затруднен е и достъпът им до специализирана медицинска помощ, лекарствени продукти и медицински изделия, заплащани напълно или частично от НЗОК.

Затвор - гр. Плевен

Внезапната проверка е извършена по повод подадена чрез адвокат жалба от лишен от свобода с твърдения за оказано насилие от страна на служители на надзорно - охранителния състав.

Оплаквания в Жалба № 8152/2024 до омбудсмана на Република България

В подадения от адв. М.И. сигнал, институцията на омбудсмана е сезирана с твърдения, че по време на адвокатско свиждане, в Затвор Плевен на 04.10.2024 г., по тялото на лишения от свобода - Д.М.А. имало видими следи от насилие и същият бил в лошо психическо състояние. Според предоставените данни в сигнала, на 03.10.2024г. около 18:00 часа, лишеният от свобода е бил извикан от дежурния главен надзирател и заедно с други надзиратели е бил вързан и бит с кабел по цялото тяло. След този инцидент лишеният от свобода е изолиран и не му се позволявало да посети медицинско лице, за да бъдат обработени раните му и да бъде освидетелстван.

В сигнала се обръща внимание на това, че Д.М.А. е подавал жалби до различни институции за нарушенията, извършени спрямо него в Затвор Плевен, вкл. има образувани административни дела в Административен съд - Плевен за нарушени негов конституционни права. Според адвоката, след побоя са му иззети всички документи (писмени доказателства), които следва да представи по предстоящи заседания с ответник Затвор Плевен.

Поради опасения, че може да се посегне физически на Д.М.А., на 13.09.2024г. е подадено искане до Главна Дирекция „Изпълнение на наказанията“ (ГДИН) за преместване на лицето в друг затвор.

Въз основа на изнесените обстоятелства, се иска извършване на проверка, поради наличие на тежки престъпления от общ характер, извършени от длъжностни лица. Сочи се, че е налице реална опасност да бъдат укрити или унищожени документи, доказващи неправомерни деяния. Твърди се още, че лишеният от свобода има доказани хронични заболявания и сърдечно съдова недостатъчност, състояние, което в резултат на побоя и изживения стрес, може да доведе до непоправими последици.

Към така подадената жалба няма приложени доказателства, нито пълномощно от адвоката, подал сигнала.

Въз основа на изнесените в сигнала твърдения, екипът на омбудсмана извърши внезапна проверка в Затвор Плевен, като се срещна и разговаря лично с лишения от свобода, с ръководството на Затвора Плевен и служители на администрацията, имащи отношение към случая. По искане на проверяващия екип бяха предоставени копия от следните документи:

➤ Писмо с изх. № 11413/02.10.2024 г. от Министерство на правосъдието, ГДИН до началника на Затвор - гр. Плевен с искане за извършване на проверка по подадена молба за преместване от л.св. Д.М.А.;

➤ Писмо (Справка) с рег. № 3875/07.10.2024г. от началника на Затвор Плевен до ГДИН по подадената молба за преместване;

- Копие от писмено становище на лишения от свобода с вх. № 7283/03.10.2024г.;
- Докладна записка до началника на Затвор Плевен № 7328/04.10.2024г. относно постъпила молба от л.св.;
- Заповед № Л- 2828/03.10.2024г. за настаняване на л.св. в самостоятелно обособено отделение на основание чл. 60 ЗИНЗС;
- Писмен доклад от инспектор психолог в Затвор Плевен относно прилагане на чл. 60 ЗИНЗС спрямо л.св. Д.М.А.;
- Писмен доклад от ИСДВР на 3-та затворническа група относно настаняването на Д.М.А. в обособено помещение, като уязвимо лице;
- Справка до ГДИН във връзка с Жалба от Д.М.А. с рег. № 94-д-37/09.02.2024г.;
- Сигнал от л.св. до Инспектората при МП от 09.02.2024г.;
- Писмо до началника на Затвор Плевен за извършване на проверка по жалба на Д.М.А. с вх. № Ж-127/ 12.02.2024;
- Писмо до началника на Затвор Плевен за извършена проверка по жалба на Д.М.А. с искане за преместването му;
- Сигнал от л.св. от 24.10.2023г. относно забравени вещи при преместването му;
- Обяснение от л.св. във връзка с подадена жалба от 25.10.2023г.;
- Докладна записка до началника на Затвора София за проведен разговор със задържано лице от 25.10.2023г.;
- Копие от протокол за служебен избор на общопрактикуващ лекар;
- Протокол за служебен избор на ОПЛ и лекар по дентална медицина.

Въз основа на проведените интервюта с администрацията на затвора, с лишения от свобода и изисканите документи, проверяващият екип на институцията на омбудсмана установи следното:

Лишеният от свобода постъпва в Затвора Плевен на 18.01.2024 г. на основание Заповед № Л139/10.01.2024 г. превод от Затвора - гр. София. Разпределен е в трета затворническа група в корпуса на затвора и търпи наказание „лишаване от свобода“ в размер на 1 година и 6 месеца.

На 03.10 между 9:30-10:30 лишеният от свобода бил приет в кабинета на ИСДВР И.К. по повод постъпило писмо от ГДИН до началника на Затвора - гр. Плевен, във връзка с постъпила молба, чрез пълномощника на Д.М.А., **за преместване в друг затвор, поради опасения за здравето и сигурността му.** В молбата за преместване се посочва „**опасност да бъде тормозен**“ поради образувани съдебни производства и претенции за системно нарушаване на правата на лицето. С оглед на това, от ГДИН изискват писмено становище от началника на Затвора. За тази цел лишеният от свобода е бил изслушан от администрацията на затвора, като при срещата си с ИСДВР Д.М.А. потвърдил желанието си да бъде преместен в друг затвор, поради проблеми с началника на затвора, и написал писмени обяснения във връзка с тормоза, на който е подложен в Плевенския затвор.

В писмените си обяснения, лишеният от свобода споменава, че **други лишени от свобода му подлагали забранени или крадени вещи, с цел да бъде дискредитиран. Посочва, че се страхува да не бъде подложен на физически тормоз.** На база сметите обяснения, проучване на затворническото му досие и писмени становища от ИСДВР и инспектор-психолога на затвора, от затвора Плевен считат, че **не са налице основания за преместване на лицето на основание чл. 62, ал. 1, т. 4 от ЗИНЗС.**

В хода на проведеното интервю лишеният от свобода заяви пред проверяващия екип, че няма проблеми и конфликти с другите лишени от свобода и не се притеснява за живота

си, но има опасения, че спрямо него ще се окаже натиск поради заведените дела срещу Затвора - 12 административни дела и две дела пред районен съд. **Тези твърдения на лишения от свобода не кореспондират със собственоръчно написаните му обяснения от 03.10, в които посочва, че има усещането, че във всеки един момент може да бъде „набит или унижен“ от другите лишени от свобода и на това основание желае да бъде преместен.**

Във връзка с оплакванията на лицето, че изпитва страх за живота и сигурността си и, че е подложен на тормоз от другите лишени от свобода, е изготвено **предложение за настаняването му в самостоятелно обособено помещение на основание чл. 60 ЗИНЗС като уязвимо лице с оглед неговата безопасност.** В становището на инспектор-психолога се посочва, че Д.М.А. е подозрителен и критичен в междуличностните си отношения, като с цел оневиняване е готов да влиза в роли и да прикрива факти, които биха го злепоставили.

Въз основа на доклада на ИСДВР, инспектор-психолога и писмените сведения на лишения от свобода, че се чувства застрашен, със заповед № Л- 2828/03.10.2024 г., на **началника на затвора, Д.М.А. е настанен в обособено самостоятелно отделение като уязвимо лице с оглед неговата безопасност. В заповедта е упоменато, че същата подлежи на обжалване в 7-дневен срок от обявяването ѝ.**

Пред проверяващия екип лишеният от свобода заяви, че на 03.10 (денят на настаняването му в самостоятелно помещение) служители на НОС дошли и му казали да си събере багажа и да излезе във фойето. По думите на Д.М.А. същият бил преместен в друго спално помещение, без да е информиран какво налага преместването му. **Тези твърдения на лишения от свобода не кореспондират с представените писмени доказателства от затворническата администрация. Видно от тях копие от заповедта за настаняване е връчено на лишения от свобода, който се е подписал, че е запознат със съдържанието ѝ, както и че е получил копие от нея.**

Според твърденията на лишения от свобода, след извеждането му от неговото спално помещение, бил настанен в помещение **без ток и без течаща вода.** Впоследствие бил преместен в друго спално помещение с течаща вода.

Според сведенията на лишения от свобода след 18 часа, на 03.10, трима- четирима надзиратели влезли в спалното му помещение и поискали да предостави всички документи, които имал в себе си. Жалбоподателят твърди, че му отправяли заплахи и обиди на етническа основа. Посочва, че единият надзирател взел разклонител и го удрял с него. Бил ритан в кръста и в краката.

Твърди, че на другия ден - 04.10, бил посетен от адвокат, пред който се съблякъл гол и показал следите от наранявания. Бил посетен и от психолога на затвора, пред който изказал оплакванията си и поискал да бъде прегледан от лекар.

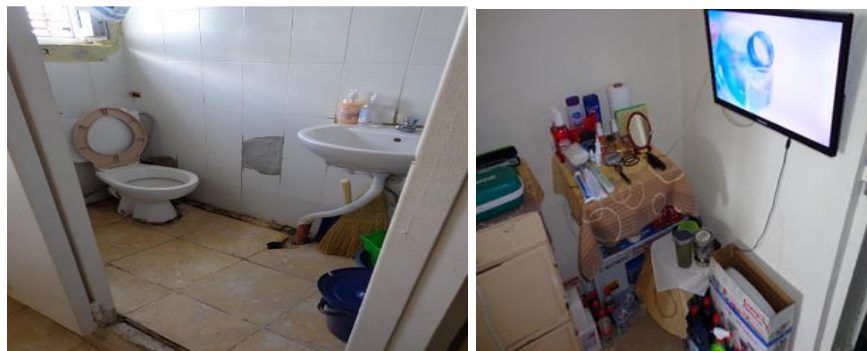
След преглед на предоставената документация, проверяващият екип установи, че в периода 03.10-06.10 жалбоподателят - Д.М.А., **не е подавал никакви оплаквания до затворническата администрация с твърдения за оказано му физическо насилие от служители на НОС или молби да бъде прегледан от медицинско лице.** В сочения времеви период, лишеният от свобода е изразил единствено претенция да бъде преместен в спално помещение, в което има телевизор и желанието му е било удовлетворено.

Във връзка с твърденията за лоши условия, липса на ток и течаща вода, екипът на НПМ провери както помещението, в което първоначално е настанено лицето, така и помещението, в което е бил преместен впоследствие, след подадената от него молба. **Двете помещения отговарят на международните и европейски стандарти относно**

разполагаемата жилищна площ от 4 кв.м., достъп до естествена дневна светлина, добра вентилация и липса на вредители. Не бяха констатирани неблагоприятни условия на живот, които да са в противоречие със забраната за подлагане на изтезание, жестоко, нечовешко или унижително отнасяне. В двете спални помещения, в които е бил настаняван лишеният от свобода, има обособен самостоятелен санитарен възел, ток и течаща вода, шкаф за лични вещи.

Помещението, в което първоначално е настанен Помещението, в което бил преместен

Санитарен възел и телевизор в обособеното спално помещение

Проверката установи, че към момента на подаване на сигнала до институцията на омбудсмана - 04.10.2024 г., адвокатът на Д.М.А. все още не е разполагал с валидно пълномощно и не се е срещал с него в периода 03.10-4.10 (когато е настъпил предполагаемият инцидент). Срещата между лишения от свобода и адвоката му се е провела едва на 09.10, когато последният бил упълномощен от лишения от свобода.

В хода на проверката се установи още, че Д.М.А. е подавал множество сигнали за оказван спрямо него тормоз от затворническата администрация, по шест от които е било образувано досъдебно производство от прокуратурата и още четири, по сигнал на негов адвокат.

С постановление на прокуратурата от 08.10.2024 г., постъпило в Затвора Плевен на 14.10.2024г., е постановен отказ да се образува досъдебно производство по постъпилите сигнали. Прокурорът по преписката е установил, че в сигналите и молбите на лишения от свобода се съдържат общи твърдения и субективни оценки за поведението на затворническата администрация в гр. Плевен, която според осъдения е целенасочена спрямо него, за да си смени показанията. Отбелязва се, че лечението на осъденото лице е съобразено с Наредба № 2 от 22.03.2010 г. за условията и реда за медицинското обслужване в местата за лишаване от свобода. Същият е преглеждан многократно от

медицински специалисти при заявяване на съответната нужда. Предписаното му лечение и хранителен режим се спазват. Въз основа на това окръжният прокурор приема, че не се съдържат данни за извършени престъпления от общ характер, поради което прекратява преписката.

Въз основа на предоставените документи, бе установено също така, че срещу лишения от свобода се води наказателно производство, висящо към момента, за набедяване.

Медицински оплаквания на Д.М.А.

В подадения сигнал до омбудсмана на Република България, както и пред проверяващия екип, лицето излага оплаквания за медицинското му обслужване, като посочва, че му се отказва освидетелстване. Твърди също, че не е бил прегледан от медицинско лице във връзка с твърдения побой и получени наранявания.

Въз основа на извършените проверки на документи и проведени разговори с администрацията на затвора, проверяващият екип установи, **че в здравния картон на лишения от свобода са вписани прегледи на 07.10 и на 09.10.** Тези му посещения в лекарския кабинет са били по други поводи, **като не е вписана информация за съобщени от лицето или констатирани при прегледите наранявания, вследствие на употреба на физическа сила или помощни средства.**

Непосредствено след извършената проверка и по препоръка на проверяващия екип от институцията на омбудсмана, на 09.10., лишеният от свобода е прегледан в затвора от лекар, като едва тогава е съобщил, че на 03.10.24 г. е бил удрял от надзиратели по двете бедра.

Съгласно получената в тази връзка информация и копия на документи, при прегледа на 09.10 случаят е регистриран в Здравния картон на лицето, „Книга за травматични увреждания“, попълнени са „Формуляр за регистриране на травматични увреждания на лишен от свобода/задържан под стража“, както и „Схема на човешкото тяло за маркиране на травматични увреждания“. Лекарят е констатирал и вписал в Книгата за травматични увреждания диагноза: **Състояние след контузия на двете бедра, за което е посочил, че лечение не се налага.** Констатираното обективно състояние на лицето, обсервираната диагноза с уточнение на локализацията на контузията и че не се налага лечение, са вписани от лекаря и във формуляра. Лишеният от свобода, от своя страна е заявил във формуляра, че **желае допълнително освидетелстване.** В тази връзка администрацията на затвора уговаря преглед и организира конвоиране на лицето, но същият с декларация **отказва да бъде изведен.**

Във връзка с твърденията за употреба на физическа сила, изземване на лични вещи от НОС, по разпореждане на началника на затвора, е извършена вътрешна проверка и са взети обяснения от всички служители на НОС, които са били ангажирани с преместването на лишения от свобода в друго помещение с оглед неговата безопасност.

След като се запозна с предоставените писмени доказателства, проверяващият екип установи, че няма разминаване от фактическа страна в обясненията на служителите. Отразено е, че лишеният от свобода е имал претенции единствено към битовите условия в помещението, което е докладвано до началника и още на другия ден е организирано преместването му в друго спално помещение.

Видно от дадените обяснения на главния надзирател **не е било разпореждано използване на физическа сила и помощни средства спрямо лицето** за внезапно

възникнали обстоятелства, нито лишеният от свобода по време на дежурството на главния надзирател е заявявал желание да посещава лекар поради здравословни причини.

Затвор гр. Сливен

Към Затвора Сливен функционират едно затворническо общежитие от закрит тип (корпус), две затворнически общежития от открит тип: затворническо общежитие „Сливен“ (ЗО „Сливен“), териториално разположено в рамките на Затвора Сливен, и Затворническо общежитие „Рамануша“ (ЗО „Рамануша“), разположено на 10 км източно от града. В рамките на затвора е разположен и Поправителният дом за непълнолетни девойки (ПДНП). Към затвора функционират административна сграда, училище, кухня, столова и складови помещения, библиотека, лавка, детска ясла, шивашки цех, цех за производство на домакински гъби, място за престой на открито, медицински център с оборудвани кабинети.

Капацитет

Общият капацитет на затвора, на база 6 кв.м. за единично настаняване и 4 кв.м. за многочислено настаняване е **341** лишени от свобода и задържани лица, вкл. със затворническите общежития и ПДНД.

За 2023 година в Затвора Сливен са постъпили **190** жени, разпределени по категории както следва:

Открит тип: **76**

Закрит тип: **22**

Рецидивисти : **16**

Обвиняеми: **48**

Подсъдими: **24**

Преведени от други затвори: **7**

Мъже: **1**

Непълнолетни: **3**

От началото на 2024 година до 13.11.2024 г. общият брой новопостъпили жени е **150** л.св., от които:

Открит тип: **48**

Закрит тип: **19**

Рецидивисти : **20**

Обвиняеми: **39**

Подсъдими: **20**

Преведени от други затвори: **5**

Мъже: **2**

Непълнолетни: **2**

За сравнение за същия период общ брой освободени жени са **139** л.св., от които **105** по изтърпяване, **6** са условно предсрочно освободени, **7** са преведени в друг затвор, **21** на друго основание.

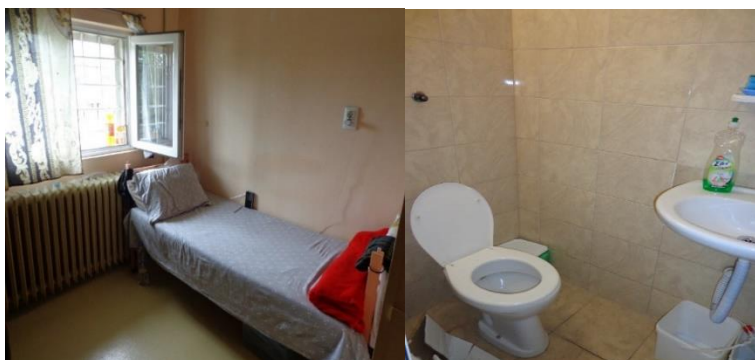

Корпус - Затвор Сливен

Корпус(закрит тип)

Общият капацитет на корпуса на затвора на база 4 кв. м. е за 243 лишени от свобода с приемно отделение (12 спални помещения), отделение „обвиняеми и подсъдими“, зона за повишена сигурност. Настанените лица към деня на проверката в корпуса са **201** жени. В хода на извършената проверка проверяващият екип **не констатира наличие на пренаселеност** в Затвора, като се спазва необходимата разполагаема жилищна площ на лишен от свобода.

През последните две години Затворът Сливен не е включван в графика на ГДИН за извършване на дейности по строителство и ремонти на материалната база. Извършват се основно частични текущи ремонти за поддръжка на материалната база.

Спално помещение със санитарен възел

Материално-битовите условия в закрития тип са добри и отговарят на европейските и международните стандарти. Всяка килия разполага със собствен санитарен възел, осигурено е отопление във всяко спално помещение, достъп до естествена дневна светлина и вентилация.

Детска ясла с баня

Затворът разполага с детска ясла, оборудвана баня и кухня за кърмачки, предвидена за лишени от свобода, които отглеждат деца в затвора. Към деня на проверката, в Затвор Сливен нямаше настанени бременни или лишени от свобода, отглеждащи деца до 2-годишна възраст

Хигиената в помещенията е на добро ниво, не се наблюдава наличие на вредители и не бяха получени оплаквания в тази връзка. Мероприятията по дезинсекция и дератизация в затвора гр. Сливен се извършват периодично, съгласно реда и условията за извършване на такива дейности. Пръска се един път месечно, като при необходимост се извършва и извънредна обработка на площите на затвора и общежитията.

В периода 01.01.2023г. до 23.05.2023г. ДДД на територията на затвора гр. Сливен и ареста към него са извършвани по ред определен, съгласно договора сключен между ГДИН и фирма за ДДД. Считано от 08.06.2023г. договърът е прекратен и обработките са преустановени, а до всички затвори са дадени указания за определяне на подходящи служители, които да преминат курс на обучение за ДДД изпълнители.

Считано от м. септември 2023г. до момента обработките се извършват по Вътрешните правила за извършване и организиране на ДДД в местата за лишаване от свобода, от служител, който е преминал курс на обучение и притежава сертификат за извършване на дейността. Предоставят се необходимите препарати за дезинфекция и екипировка за обученения служител.

ЗООТ „Сливен“

Затворническо общежитие от открит тип „Сливен“ се помещава на територията на Затвор Сливен и разполага с капацитет за настаняване до 53 лишени от свобода на база 4 кв.м.

Към деня на проверката не се наблюдаваше пренаселеност в помещенията, всяко спално помещение има осигурен достъп до естествена дневна светлина, отопление, масичка със стол и шкафче за лични вещи.

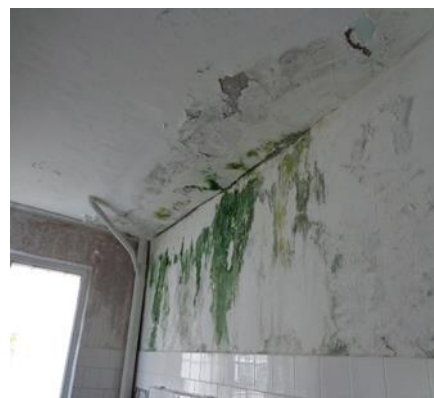
Баните и санитарните възли са общи и разположени в края на коридора. Материално-битовите условия в спалните помещения са добри и няма наличие на вредители.

Както и при преходната проверка през 2021 г., се наблюдава **лошо състояние на санитарните възли на общежитието, с наличие на влага, мухъл и рушаща се мазилка.**

Предвид горното институцията на омбудсмана отправя препоръка до министъра на правосъдието да бъдат отпуснати финансови средства за извършване на ремонт на санитарните възли на ЗО „Сливен“.

Спалните помещения в ЗООТ

Санитарни възли в ЗООТ

Поправителен дом за непълнолетни девойки (ПДНП)

ПДНД разполага с капацитет за **31 девойки на база 4 кв.м.** Разположен е на един етаж и разполага с десет спални помещения, клуб, кухненски бокс, санитарен възел с баня и умивалня.

Към деня на проверката нямаше настанени непълнолетни девойки.

Материално-битовите условия отговорят на изискванията за достъп до естествена дневна светлина, площ и вентилация. Хигиената е на добро ниво и няма наличие на вредители в спалните помещения, но е необходим основен ремонт на общите санитарни възли поради **наличието на влага.**

Спално помещение и стая за дейности

Санитарен възел

Предвид горното, институцията на омбудсмана препоръчва да бъдат отпуснати необходимите финансови средства за извършване на основен ремонт на санитарните възли в Поправителния дом за непълнолетни девойки.

Арест - гр. Сливен

От 2019 година е разкрит арест на територията на Затвора Сливен. Арестът разполага с 20 помещения за настаняване, като капацитетът на база 4 кв. м. е за 40 лица. Към деня на проверката бяха настанени 30 задържани лица, от които трима чужденци и едно непълнолетно лице.

Всяко спално помещение разполага със собствен санитарен възел. Предвидени са по едно спално помещение за жени, едно за девойки и отделно помещение за непълнолетни момчета. Арестът разполага още със стая за свиждане и стая за среща с адвокат, мокро помещение с пералня и сушилня, медицински кабинет, място за провеждане на престой на открито.

Материално битовите условия са добри и отговарят на европейските и международни изисквания с осигурен достъп до естествена дневна светлина, осигурена вентилация в стаите и коридорите и климатични системи.

Спално помещение със санитарен възел

Стая за свиждање

Пералня и сушилня

ЗООТ „Рамануша“

Затворническо общежитие „Рамануша“ разполага с общо 10 спални помещения, с общ санитарен възел при общ капацитет на база 4 кв.м. за **38** лишени от свобода. Общежитието разполага със собствена кухня и столова, библиотека, стая за религиозни нужди, градина, медицински кабинет. Храната се изготвя според утвърденото меню от Затвор Сливен и се приготвя на място в кухнята. Към момента общежитието не разполага със собствена лавка, поради което лицата се конвоират един път седмично до лавката на затвора или им се пазарува по заявка.

При предходната проверка на екипа на омбудсмана през 2021 г. са констатирани лоши материално-битови условия и е издадена препоръка до министерство на правосъдието за **отпускане на финансови средства за изграждане на нова отоплителна система и извършване на ремонт на санитарните възли на общежитието.**

В хода на настоящата проверка, проверяващият екип установи, че хигиената в спалните помещения е на добро ниво и са извършвани освежителни ремонти и пребоядисване на стените. **Към настоящия момент обаче отоплението на общежитието продължава да е на въглища, което създава предпоставки за възникване на пожар и опушване в помещенията, както и замърсявания по стените. По информация на администрацията на общежитието, е изготвен проект за нова отоплителна система на ЗООТ „Рамануша“, но липсват финансови средства за реализирането му.**

Проверяващият екип констатира, че няма подобрение и на условията в санитарните възли на общежитието. Същите са с наличие на влага, мухъл, рушаща се мазилка и се нуждаят от основен ремонт.

Предвид горното, институцията на омбудсмана, препоръчва на министъра на правосъдието да бъдат предвидени и отпуснати финансови средства за реализиране на новия проект за изграждане на отоплителна система и за извършване на цялостен ремонт на санитарните възли на общежитието.

Санитарните възли в ЗООТ „Рамануша“

Изхранване в Затвор Сливен, затворническите общежития и арест

Храната в Затвор Сливен и затворническите общежития към него се приготвя в кухнята на затвора според утвърденото меню от началника на затвора.

Предвидени са диетични менюта и отделно меню за мюсюлмани. Предоставят се и предвидените надбавки за работещите лишени от свобода. Видно от предоставените менюта от администрацията на затвора, храната е разнообразна, съдържа млечни продукти, риба, месо, пресни плодове и зеленчуци и отговаря като количество и калориен състав на утвърдените таблици от министъра на правосъдието.

Трайните хранителни продукти и консерви (в срок на годност) се съхраняват в складови помещения.

Хранителните продукти, които е необходимо да се съхраняват при ниски температури се държат в хладилници и фризери. Съхраняват се необходимите проби от храната до 48 часа. Според предоставена информация от служителите, работещи в кухня, от м. декември 2023 г. едната хладилна камера за съхранение на зеленчуци се е развалила, с оглед на което е изпратена заявка до Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ за осигуряване на нова, но към момента такава не е предоставена. От администрацията на затвора споделиха още, че част от уредите в кухнята е необходимо да бъдат сменени, в частност е необходима поне още една нова съдомиялна машина и една нова готварска печка.

С оглед на горното, институцията на омбудсмана отправя препоръка до министъра на правосъдието да бъдат осигурени средства за нова хладилна камера, нова съдомиялна и нова готварска печка за нуждите на Затвора Сливен.

На разположение на лишените от свобода има и лавка, от която могат допълнително да си закупуват продукти според нуждите им.

Столовата

Кухненска печка

Хранителни проби

Трудова ангажираност на лишените от свобода в Затвора Сливен и общежитията към него

На лишените от свобода настанени в затвора гр. Сливен, ЗО “Сливен“ и ЗО “Рамануша“ им е предоставена възможност да полагат труд в няколко направления: в обслужващата и комунално-битова дейност на затвора, в работните обекти на ДП “ФОНД ЗАТВОРНО ДЕЛО“ (ДПФЗД) на територията на затвора - „Шивашки цех“, „Домакински и почистващи средства“ и „Цех декорация“, на външни работни обекти на ДПФЗД извън територията на затвора, както и чрез полагане на доброволен труд по реда на чл.80 от ЗИНЗС.

Спазва се законоустановената процедура за предлагане и назначаване на работа на лишените от свобода, като свободните работни места се обявяват на общодостъпни за всички места. В обявите се посочват критериите за допустимост на кандидатите и лицата, които отговарят на тях подават заявление до началника на затвора. Подборът се извършва в зависимост от личните и професионални качества на кандидатите, общата характеристика на работното място, дисциплинарния статус и мотивацията за трудова дейност, установена от експертния състав в хода на индивидуалната работа, както и след преценка на здравословното състояние.

Според предоставената информация от администрацията на затвора за периода **01.01.2024 г. - 31.10.2024 г.** общият брой лишени от свобода, които са ангажирани с трудова дейност е **149 л.св.**, от които **77 л.св.** са разпределени за работа в работните звена на ДПФЗД (цехове и ВРО), **23 л.св.** са ангажирани в обслужващата дейност на затвора, а **49 л.св.** полагат доброволен труд по чл. 80 ЗИНЗС. За предходния период от **01.01.2023г.- 31.12.2023г.** общият брой работещи лишени от свобода е **151** лишени от свобода, от които

64 л.св. са били ангажирани в обекти на ДПФЗД, **21 л.св.** са полагали труд в обекти към затвора и **66 л.св.** са извършвали доброволен труд.

Видно от предоставените справки, стремежът на администрацията на затвора е да се осигури работа за всички желаещи и мотивирани лишени от свобода и процентът на трудова ангажираност сред лишените от свобода е сравнително висок.

Шивашки цех

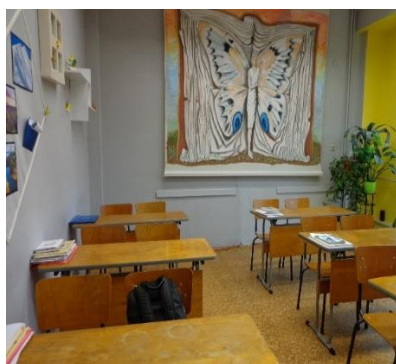
Цех за производство на домакински гъби

Образователен процес, религиозни потребности, свободно време и социални дейности в Затвор Сливен и общежитията към него

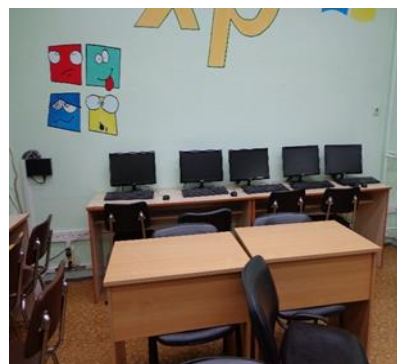
На лишените от свобода се предоставя възможност да завършат основно или средно образование и да придобият професионална квалификация „Оператор в производството на облекло“ в СУ „Аргира Живкова“. Според предоставена справка от администрацията на затвора за учащите лишени от свобода по години, за учебната 2022/2023 г. в училището са се обучили **64** лишени от свобода (около една четвърт от настанените в затвора жени). От тях **39** лишени от свобода са завършили.

За учебната 2023/2024 г. **62** лишени от свобода са записани за обучение, като от тях **38** лишени от свобода са завършили. От завършилите ученици, двама са придобили професионална квалификация „шивач“ и един в „производство на облекло“. За текущата учебна година записаните учащи са общо **60** лишени от свобода, разпределени по класове както следва:

1 клас: **7 л.св.**; 2 клас: **3 л.св.**; 3 клас: **4 л.св.**; 4 клас: **4 л.св.**; 5 клас: **11 л.св.**; 6 клас: **4 л.св.**; 7 клас: **8 л.св.**; 8 клас: **4 л.св.**; 9 клас: **4 л.св.**; 10 клас: **6 л.св.**; 11 клас: **3 л.св.**; 12 клас: **2 л.св.**

Класна стая

Компютърна зала

С оглед по-добрата ресоциализация на лишените от свобода, в Затвор Сливен се провеждат разнообразни културно-информационни дейности: сценични изяви, работни ателиета, групови проекти на открито и спортна дейност. Организират се и извещения на лишените от свобода за посещение на театрални постановки. На престоя на открито лишените от свобода имат възможност да полагат грижи за физическото си здраве и тонус. За задоволяване на религиозните им потребности лишените от свобода имат право на посещения в параклис два пъти седмично, като по време на християнски празници се отслужват литургии.

Условно предсрочно освобождаване

Според предоставена информация от затворническата администрация образувателните пред Окръжен съд дела за условно-предсрочно освобождаване за 2022 г. са **28**, като от тях на основание чл. 437, ал.2 - по инициатива на осъденото лице са **24**; от тях **4** са подкрепени с положително становище на началника на затвора и същите са уважени от съда, останалите са с отрицателно становище и не са уважени от съда. За същата година **3** осъдени са депозирали молба до Окръжна прокуратура, която е изготвила постановление с отказ да бъде внесено предложение до съда за УПО.

За 2023 са изготвени общо **38** становища относно условно-предсрочно освобождаване - **35** по молби на лишени от свобода (от които 1 с адресат до Окръжна прокуратура Сливен, приключила с отказ да бъде предложена на съда за УПО) и 3 предложения на началника до Окръжен съд – Сливен. **33** от производствата са приключили - **21** без уважение, **7** от подадените молби са оттеглени и делата прекратени; **5** лица са условно-предсрочно освободени, **5** дела са разгледани през м. 01.2024 г.

За 2024 са изготвени общо **33** становища относно условно-предсрочно освобождаване - **29** по молби на лишени от свобода и **4** предложения на началника до Окръжен съд - Сливен. **30** от производствата са приключили - **13** без уважение, **10** от подадените молби са оттеглени и делата прекратени; **6** лица са условно-предсрочно освободени.

Медицинско обслужване в Затвор Сливен, ЗО „Сливен“ и Арест- гр. Сливен

В медицинския център на Затвора - гр. Сливен работят на щатни длъжности: Лекар - директор на Медицинския център, двама медицински фелдшери, лекар по дентална медицина, акушер - гинеколог на 0,5 щат и една медицинска сестра.

Щатното място за 1/2 бр. психиатър е незаето и психиатричното обслужване се извършва от психиатър, който посещава МЦ на затвора на всеки 14 дни, като извършва специализирани прегледи с направления по НЗОК. Назначаването на психиатър на свободната 1/2 щатна бройка би оптимизирало психиатричното обслужване и своевременния достъп до психиатрична помощ на лишените от свобода жени.

Със заповед на началника на затвора е регламентиран график за осигуряване на медицинско обезпечаване на лишените от свобода в Затвора Сливен и задържаните под стража лица в Ареста - гр. Сливен в почивните дни.

От два месеца лишените от свобода жени нямат външен общопрактикуващ (личен) лекар по договор с НЗОК, като със съдействието на РЗОК/НЗОК, лекарят директор на медицинския център на затвора е оправомощен да издава направления по НЗОК, както и да предписва рецепти за лекарствени продукти, заплащани напълно или частично от НЗОК (след получаване от НЗОК на номер на рецептурна книжка).

Медицинският център обслужва лишените от свобода в затвора и общежитията, както и задържаните в ареста. Води се Регистър за травматичните увреждания, при проверката на който е констатирано регистрирането на: **46** случая през 2022 г., **154** през 2023 г. и **126** през 2024 г. до деня на проверката, като следва да се уточни, че се регистрират всички, даже незначителните случаи на травматични увреждания. В тази връзка е получена е информация, че съгласно Окръжно № 4869/15.04.2024 г. на ГДИН, е разпоредено в Регистъра на травматични увреждания на лишените от свобода и задържани под стража да не се вписват трудови, битови и други злополуки, а само случаи на получени наранявания вследствие на употреба на физическа сила или постъпили оплаквания на лишени от свобода за упражнено спрямо тях насилие. Съгласно така подадената справка, за 2022 г. регистрираните случаи са **33**, за 2023 г. са **59**, за 2024 г. до 13.11.2024г.: **37**.

Справка за регистрираните случаи и оказано специализирано лечение за 2023г. и до 13.11.2024 г.:

Заболяване	Брой регистрирани	От тях, на колко е оказано специализирано лечение
Наркомании	107	100
Алкохолизъм	25	20
Психични заболявания	80	76
Туберкулоза	1	0
ХИВ/СПИН	1	0

Медицинският кабинет и манипулационна разполагат с необходимото оборудване, спешен шкаф, зареден с необходимите лекарствени продукти в срок на годност, както и шкафове с лекарствени продукти и консумативи.

Към МЦ има интензивна стая с легла за наблюдение. Снабдяването с лекарствени продукти се извършва централно, от доставчик по договор с ГДИН, като от затвора се заявяват количества от необходимите и налични в техническата спецификация (списък) лекарствени продукти. Те се предоставят на лишените от свобода безплатно, срещу подпис, като при липса на лекарствен продукт в списъка им се предлага замяна с негов аналог или с аналогично действие продукт. **За съжаление, снабдяването с лекарства по този ред е лимитирано – както относно общата стойност на лекарствени продукти на година, така и на асортимента на предлаганите лекарствени продукти и не задоволява напълно нуждите на лишените от свобода, които се налага сами да заплащат за някои от лекарствените продукти.** Началникът на затвора потвърди, че е създадена комисия, която да проверява финансовото състояние на лишените от свобода и при липса на постъпления, както и на заместител по Спецификацията, изготвя становище с мотивирано предложение до началника на затвора за заплащането им от бюджета на ГДИН.

Медицинската документация беше изискана и проверена, като е констатирано, че е пълна и се води редовно.

Осигурено е диетично хранене по съответните диети и изготвено меню, което беше изискано и проверено, както и храната, сервирана в деня на проверката.

Спешен шкаф

Интензивна стая

Към момента на проверката нямаше бременни жени и новороден деца, като бяха посетени помещенията, в които те биха били настанени. Акушеро-гинекологичните прегледи се извършват в добре оборудван за целта кабинет.

Кабинет за гинекологични прегледи

Денталното обслужване на лишените от свобода жени се извършва в зъболекарския кабинет, а при необходимост от специализирана дентална помощ, в това число хирургични и протетични дейности, се извеждат във външни лечебни заведения.

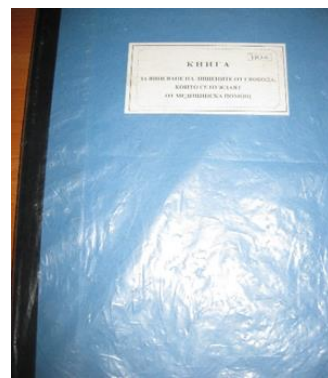
Стоматологичен кабинет

Проверяващият екип се срещна и проведе разговори с лишени от свобода жени, подали през годината жалби и сигнали до институцията на омбудсмана във връзка с медицинското им обслужване, а също медицинската им експертиза. Разяснени са им правомощията на институцията на омбудсмана, в изпълнение на функциите на Национален превантивен механизъм, както и нормативни разпоредби, имащи отношение към поставените от тях въпроси, обсъдени са и възможностите за решаването им. Получените оплаквания от лишени от свобода жени при проведените интервюта при посещенията в килиите и поставените проблеми, имащи отношение към медицинското им обслужване и свързани с него въпроси, бяха обсъдени с директора и персонала на МЦ на затвора, като са набелязани конкретни мерки за тяхното решаване.

Медицинско обслужване в ЗООТ „Рамануша“

Съгласно получената от ръководството на общежитието информация, то се посещава един път седмично от медицински специалист от Затвора - Сливен.

За прегледите е посочено помещение, което не отговаря на изискванията за медицински кабинет и няма медицинско оборудване и консумативи. Уточнено е, че при посещенията си медицинският специалист носи със себе си чанта с необходимите уреди, инструменти и консумативи.

Медицинският кабинет

Води се Книга за вписване на лишените от свобода, които се нуждаят от медицинска помощ, в която от медицинското лице се отразява и оказаната им медицинска помощ.

Лекарствените продукти се съхраняват в остъклени шкафове в коридора и са индивидуални, но не беше уточнен редът за тяхното осигуряване, както и дали има такива, заплащани напълно или частично от НЗОК. Същевременно беше получен отказ за предоставяне на лични данни на случайно избрани лишени от свобода жени, необходими за проверка на здравноосигурителните им права.

Бяха проведени интервюта с лишени от свобода жени, които нямаха оплаквания по повод медицинското им обслужване.

Затвор - гр. Стара Загора

Поводът за проверката са постъпили жалби от лишени от свобода с оплаквания за лоши материално-битови условия, оплаквания от медицинското обслужване, както и с

оглед проследяване напредъка по изпълнението на препоръките на институцията на омбудсмана при предходната му проверка в посочените обекти през 2020 г.

Към Затвора Стара Загора функционират корпус (закрит тип), две затворнически общежития от открит тип - ЗО „Верея“ (на територията на затвора), ЗО „Стара Загора“ извън територията на затвора и следствен арест. В хода на проверката проверяващият екип беше информиран, че със заповед на заместник- министъра на правосъдието от 15.02.2024 г. , в сила от 01.03.2024 г., **затворническото общежитие от закрит тип „Черна гора“, находящо се в с. Черна гора, е закрито.**

В изпълнение на тази заповед, всички настанени лишени от свобода са преместени в корпуса на затвора, а щатният състав, с обща численост 55 щатни бройки, е прехвърлен към щата на Затвора Стара Загора. **На интернет страницата на ГДИН не е публикувана информация във връзка със закриването на общежитието. Във връзка с това, институцията на омбудсмана отправя препоръка на интернет страницата на ГДИН да бъде публикувана информация относно закриване на общежитието.**

Към момента на проверката, въпреки закриването на ЗОЗТ „Черна гора“, **не беше констатирана пренаселеност в корпуса на затвора.**

Според предоставена справка от администрацията на затвора за 2023 година, в Затвор Стара Загора и общежитията към него броят на постъпилите, респ. освободени лица, е както следва:

Постъпили: **466** л.св.;

- **332** осъдени;

- **134** подсъдими и обвиняеми

Освободени лица: **472** л.св.

Към 31.12.2023 г. в Затвора и поделенията към него, са настанени **619** лица, както следва:

Корпус: **350** настанени при капацитет **406** места;

Арест: **65** задържани лица при капацитет **56** места (12 задържани са настанени в Зона ЗПС);

ЗОЗТ: **61** лица при капацитет **68**;

ЗООТ Верея: **54** настанени лица при капацитет **56** места;

ЗООТ Стара Загора: **89** при капацитет **116**;

Към деня на проверката (17.12.2024) капацитетът на корпуса на база 4 кв.м. е нараснал на **456 лишени от свобода**, предвид закриването на ЗОЗТ „Черна гора“. Общият капацитет, вкл. с общежитията и ареста, е за **678 лица**. Към 17.12.2024 настанените лица са **558 лица** (без задържаните в ареста).

Материално-битови условия

Корпусът на затвора разполага със **104** спални помещения за настаняване, обособено е приемно отделение, отделение „обвиняеми и подсъдими“, зона за повишена сигурност (ЗПС).

Проверяващият екип установи, че сградният фонд на корпуса на затвора е морално остарял. По тавана на корпуса има видими щети в следствие на теч от покрива с наличие на влага, мухъл, ръжда и рушаша се мазилка, които не са отстранени поради липса на финансови средства. С оглед на това, институцията на омбудсмана препоръчва на министъра на правосъдието да бъдат отпуснати

финансови средства за извършване на ремонт и отстраняване на щетите по покрива и стените на корпуса.

Изглед отвън на рушащата се мазилка

Видими следи от теча

Следи от теча на покрива

Спалните помещения са ремонтирани с финансови средства, осигурени по Норвежки финансов механизъм през 2016г., като във всяко спално помещение е изграден санитарен възел, а всеки коридор разполага със собствена баня с умивалня.

Всяко спално помещение е оборудвано с легло, шкаф за принадлежности, масичка и стол. Екипът констатира, че е осигурен достъп до естествена дневна светлина, добра вентилация в помещенията и възможности за проветряване. Не бяха получени оплаквания от лишени от свобода относно отношението на администрацията на затвора. Бяха споделени оплаквания за **наличието на множество дървеници** в част от спалните помещения, поради което лишените от свобода изграждат собствени „капани“. Екипът на НПМ изиска информация във връзка с условията и реда за извършване на дезинфекции, дезинсекции и дератизации на територията на затвора и площите към него. След прекратяването на договора на ГДИН с лицензираната фирма за ДДД обработки, са утвърдени нови вътрешни правила, съгласно които тези дейности се извършват от специално обучени служители. В изпълнение на нарежданията на ГДИН, началникът на затвора е определил двама служители на НОС, преминали обучение за дезинфектори, да извършват ДДД обработки. Според администрацията на затвора, откакто техни служители са ангажирани с ДДД обработките, има добри резултати и намалена популация на вредителите. Бяха предоставени протоколи от извършените ДДД обработки. Видно от тях, редовно се извършва пръскане против вредители на всички площи в затвора, както и в затворническите общежития към него и следствения арест. Не е констатиран дефицит на препарати и хигиенни материали.

Следи по стените от убити дървеници

Спално помещение

Институцията на омбудсмана в качеството си на НПМ многократно е отправяла препоръки за справяне със системния проблем с наличието на хлебарки и дървеници в местата за лишаване от свобода.

Беше отчетено, че независимо от честотата на пръскане, при трансфера на лишени от свобода от други затвори, е възможно да бъдат пренасяни паразити или други вредители. Именно поради това е изключително важно дрехите на новодошлите лица да бъдат обработвани по съответния ред, за да се предотврати разпространението на вредителите.

Друга мярка, която би могла да бъде предприета и вече е била отправяна като препоръка, е в лавките на местата за лишаване от свобода, да бъдат предлагани препарати за борба с вредители.

При обхода на етажите и престоя на открито, проверяващият екип констатира, че не е поставен на видно за лишените от свобода място актуален списък на дежурните адвокати, поддържан и предоставен от адвокатския съвет, както и телефони на Националното бюро за правна помощ. С оглед на това, институцията на омбудсмана препоръчва на началника на затвора да бъдат поставени актуални списъци във всички коридори на корпуса, както и на престоя на открито до телефонния апарат.

Екипът на институцията обходи и зоната за повишена сигурност (ЗПС), където към деня на проверката 7 лишени от свобода изтърпяват наказание „доживотен затвор“ - 5-ма от тях са осъдени на доживотен затвор с право на замяна, 2-ма на най-тежкото наказание - доживотен затвор без право на замяна. Проверяващият екип не констатира лоши материално-битови условия в ЗПС, осигурен е достъп до естествена дневна светлина, течаща вода, вентилация, обособен санитарен възел и се спазва изискуемата жилищна площ от 4 кв.м. на настанено лице.

Спално помещение в ЗПС

Санитарен възел в ЗПС

При проведените разговори с лишените от свобода, настанени в ЗПС, бяха получени **оплаквания от високите температури през летните месеци и липсата на възможности за проветряване**. Институцията на омбудсмана е получавала същите оплаквания и при предходните си проверки, както и под формата на писмени жалби, подавани преобладаващо в периода м. юли - м. септември (летния период).

Сочените оплаквания са поставяни на вниманието на затворническата администрация, като беше получена информация, че във връзка с тези оплаквания, в ЗПС са допуснати експерти (вещи лица), които да измерят температурите за целите на водено съдебно дело. **Не са констатирани прекомерно високи температури, които да водят до поставяне на лишените от свобода в условия на изтезание, лошо, унижително или жестоко третиране по смисъла на чл.3 ал. 2 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража.**

Институцията на омбудсмана беше информирана, че са предприети мерки за летните месеци, като в ЗПС е осигурен постоянен достъп до течаща вода. Вентилацията в спалните помещения се осъществява чрез отворени прозорци. Прозорците в спалните помещения и тоалетните могат да се отворят и заварят по усмотрение на лишените от свобода. Съгласно „Списък на разрешените лични вещи, предмети и хранителни продукти, които могат да получават, ползват и държат при себе си или на определени за целта места лишените от свобода и задържаните под стража по реда на Наказателно-процесуалния кодекс, настанени в затворите, поправителните домове, затворническите общежития и арестите в затворите“, утвърден със заповед № ЛС-04-268 от 17.06.2022 г. на Министъра на правосъдието, на лишените от свобода е разрешено да ползват **настолен вентилатор** с мощност до 100 вата и електрическа хладилна чанта с вместимост до 25 литра, закупени от лавката с лични средства на лишените от свобода, след предварителна заявка.

В допълнение към горното, през летния период с разрешение на началника на затвора електрическото захранване на спалните помещения се оставя денонощно, седем дни в седмицата, като през тази година това се осъществява още от началото на месец юни. Целта на тази мярка е именно използване на вентилатори и хладилни чанти.

Храната в Затвор Стара Загора, затворническите общежития и ареста към него се приготвя в кухнята на затвора според утвърденото меню от началника на затвора. В кухнята са ангажирани двама главни готвачи - лишени от свобода.

*Кухненските уреди в кухнята**Столовата**Приготвената храна за деня*

Предвидени са диетични менюта и отделно меню за мюсюлмани. Предоставят се и предвидените надбавки за работещите лишени от свобода. Видно от предоставените менюта от администрацията на затвора, храната е разнообразна, съдържа млечни продукти, риба, месо, пресни плодове и зеленчуци и отговаря като количество и калориен състав на утвърдените таблици от министъра на правосъдието. Проверката на екипа на институцията на омбудсмана установи, че трайните хранителни продукти и консерви (в срок на годност) се съхраняват в складови помещения.

Хранителните продукти, които е необходимо да се съхраняват при ниски температури, се държат в хладилници и фризери. Съхраняват се необходимите проби от храната до 48 часа и се води температурен дневник на хладилната техника.

Изхранването на лишените от свобода се извършва в столовата, по групи и определен график, като не се допуска смесване на различни категории лишени от свобода. На разположение на лишените от свобода има лавка, от която могат да си пазаруват допълнително храна и битови стоки.

Лавката на затвора

Затворническо общежитие „Верея“

Материално-битови условия

Затворническо общежитие от открит тип „Верея“ се помещава на територията на Затвора Стара Загора.

В деня на проверката капацитетът на общежитието е почти запълнен, като бяха настанени **52-ма** лишени от свобода при капацитет от **54** лишени от свобода на база 4 кв.м, разположени в **13 спални помещения**. Не се констатира пренаселеност в спалните помещения.

Общежитието разполага с място за престой на открито с фитнес уреди и телефонен апарат, собствена столова, библиотека, мокро помещение (с пералня и сушилня).

Всяко помещение е оборудвано със собствен санитарен възел, легло, шкаф за лични вещи, масичка, стол. Хигиената в спалните помещения и в общите помещения е на добро ниво. Храната се приготвя в кухнята на затвора по утвърдено меню.

Не бяха получени оплаквания от храната и отношението на персонала. Бяха получени **оплаквания във връзка с наличието на вредители**, въпреки регулярното пръскане от обучените служители на затвора.

Столовата

Пералня и сушилня

Мястото за престой на открито

Библиотека

Проверяващият екип констатира, че не е поставен на видно за лишените от свобода място актуален списък на дежурните адвокати, поддържан и предоставен от адвокатския съвет, както и телефони на Националното бюро за правна помощ. С оглед на това, институцията на омбудсмана препоръчва на началника на затвора да се постави на явно място в помещенията за настаняване актуален списък на дежурните адвокати, както и телефони на Националното бюро за правна помощ.

Затворническо общежитие „Стара Загора“

Материално-битови условия

Затворническо общежитие от открит тип „Стара Загора“ се намира извън територията на затвора. Общият капацитет на общежитието е за **112** лишени от свобода, разпределени в **10 спални помещения**. В деня на проверката настанените лица бяха **94**, като не се констатира пренаселеност в помещенията.

Общежитието е разположено в няколко едноетажни постройките и разполага с административна сграда, перално и сушилни, разливно помещение, помещение за готвене, престой на открито, фитнес зала, баня, лавка (в процес на изграждане), параклис.

Извършен е цялостен ремонт на една от постройките с подмяна на покрива, поставяне на дограма и външна изолация. В ремонта са участвали основно лишени от свобода, полагащи доброволен труд по чл. 80 ЗИНЗС.

В ремонтираната сграда ще бъдат разположени кабинетите на служителите на общежитието. Едно от помещенията е пригодено и оборудвано за лавка и предстои да бъде открито. До откриването на лавката, се извършва конвой на лишените от свобода до затвора, където могат да пазаруват.

Помещението, в което ще бъде лавката

Вещеви склад

Извършено е и освежаване на спалните помещения. Постелъчният инвентар е наскоро подменен с дюшеци от Затвора София, които са в запазено състояние.

Всяко спално помещение е оборудвано с легла на два етажа, шкафче за лични вещи, гардероб, масичка със стол, санитарен възел, хладилник за съхранение на хранителни продукти. Баните са общи и са в добро състояние.

Отоплението в ЗООТ „Стара Загора“ е от печки на дърва, в следствие на което се получава опушване в спалните помещения и има видими замърсявания по стените. С оглед на това, институцията на омбудсмана препоръчва на министъра на правосъдието да бъдат предвидени финансови средства за проектиране и изграждане на нова отоплителна система за нуждите на ЗООТ „Стара Загора“.

Спално помещение

Следи от опушване по стените

Бани

Фитнес зала

Храната в общежитието се приготвя според утвърденото меню от затвора, като се осигурява диетично хранене според нуждите на лишените от свобода. Изградено е помещение, в което настанените лица могат да си приготвят сами храната. Хранителните продукти, които е необходимо да се съхраняват при ниски температури, се държат в хладилници и фризери. Съхраняват се необходимите проби от храната до 48 часа. Не бяха получени оплаквания от количеството и качеството на предлаганата храна в общежитието.

Голяма част от лишените от свобода бяха на външни работни обекти в деня на проверката, като се констатира висока трудова ангажираност сред тях в ЗООТ „Стара Загора“. Според предоставената информация, общият дял работещи в ЗООТ „Стара Загора“, към 18.12.2024г., е **58 лишени от свобода** в следните направления:

- 47 л.св.: ангажирани на външни работни обекти;
- 7 л.св.: на домакински щат;
- 4 л.св.: доброволен труд по чл. 80 ЗИНЗС.

Проверяващият екип констатира, че не е поставен на видно за лишените от свобода място актуален списък на дежурните адвокати, поддържан и предоставен от адвокатския съвет, както и телефони на Националното бюро за правна помощ. С оглед на това, институцията на омбудсмана препоръчва на началника на затвора да се постави на явно място в помещенията за настаняване актуален списък на дежурните адвокати, както и телефони на Националното бюро за правна помощ

Медицинско обслужване в ЗООТ „Стара Загора“

ЗООТ „Стара Загора“ се посещава по график, два пъти седмично, от медицински специалист от Затвора Стара Загора. При необходимост лишените от свобода се транспортират до Затвора Стара Загора и/или до външни специалисти.

Медицинският кабинет в ЗООТ „Стара Загора“

Прегледите се извършват в оборудван за целта медицински кабинет, без манипулационна и спешен шкаф. Осигурени и налични са лекарствени продукти, консумативи и превързочни материали. Прегледите се регистрират в Амбулаторен журнал, който беше изискан и проверен.

Следствен арест - гр. Стара Загора

Материално-битови условия

През 2019 година на територията на затвора е разкрит следствен арест. Според предоставена справка, капацитетът на ареста е за **56 задържани лица** с общо **16 спални помещения**. Обособено е помещение за настаняване на жени и на непълнолетни лица, като към деня на проверката имаше настанена **1 жена** и **3 непълнолетни лица**. Арестът е с голяма натовареност като за периода 01.01-31.01.2023г. през него са преминавали **468** задържани лица.

С оглед големия поток лица, които преминават през ареста, са обособени допълнителни помещения за задържани лица с 20 места в зоната за повишена сигурност.

Всяко спално помещение разполага със собствен санитарен възел, масичка и легло. Хигиената в спалните и общите помещения е на добро ниво.

Помещение за задържане

Престой на открито

Не се констатира видимо наличие на вредители и не бяха получени оплаквания в тази връзка.

Има осигурено място за престой на открито, както и стая за среща с адвокат, стая за свиждане, напълно оборудван медицински кабинет.

Няма регистрирани опити за бягства или смъртни случаи на задържани лица.

Установена е практика за консултиране на задържаните лица с поведенчески и емоционални проблеми с инспектор-психолог, а при нужда и с външен специалист психиатър.

Стая за среща с адвокат

Стая за свиждания

Трудова заетост на лишените от свобода в Затвор Стара Загора

Трудовата заетост на лишените от свобода се осъществява в няколко направления, както следва:

- Лишени от свобода, ангажирани в комунално-битовата и обслужваща дейност на затвора: общо **61** лишени от свобода от началото на годината до деня на проверката;
- Лишени от свобода, ангажирани в цеховете към Държавното предприятие „Фонд затворническо дело“ (ДПФЗД): общо **17** лишени от свобода;
- Лишени от свобода, които полагат труд на външни работни обекти по договори, сключени с ДПФЗД: общо **71** лишени от свобода;
- Лишени от свобода, полагащи доброволен труд в затвора: **78** лишени от свобода. Общият брой работещи е **227 лишени от свобода**, близо половината или около 40% полагат труд.

Проверяващият екип инспектира трите цеха, които се намират на територията на затвора - мебелен, цех за изработка на дограма и арматурен цех. Лишените от свобода, които полагат труд в тях, се къпят всеки ден. Спазват се правилата за трудова безопасност, като им се осигуряват необходимите предпазни средства – очила и ръкавици.

Мебелен цех

Цех за арматури

Образователна дейност. Свободно време и религиозна подкрепа

Образователната дейност в Затвора Стара Загора се провежда в средно училище „Поп Минчо Кънев“. Училището е с добра материална база, с напълно оборудвани класни стаи, компютърна стая, оборудван и наскоро ремонтиран фитнес салон с уреди, библиотека.

В училището се провеждат два професионални курса: „Дървообработване“ и „Строителство“. Общият брой записани за **2023/2024г.** ученици е **228** ученици. Според предоставена справка от администрацията на затвора, в края на учебната 2023/2024 година са **завършили 205 лишени от свобода**, разпределени по класове както следва:

1-ви клас: 8 ученици; 2-ри клас: 14 ученици; 3-ти клас: 16 ученици; 4-ти клас: 23 ученици; 5-ти клас: 23 ученици; 6-ти клас: 19 ученици; 7-ми клас: 17 ученици; 8-ми клас: 17 ученици; 9-ти клас: 27 ученици; 10-ти клас: 20 ученици; 11-ти клас: 13 ученици; 12-ти клас: 8 ученици.

От общо 8 ученици, завършили успешно 12 клас, няма такива, които успешно да са положили държавен зрелостен изпит и съответно завършили средно образование. Трима ученици са подали заявление за явяване на Държавен квалификационен изпит и са го издържали успешно, като са придобили професионална квалификация.

За учебната **2024/2025 година** се обучават **205** ученици, разпределени в паралелки от 1 до 12 клас.

Класна стая

Компютърен кабинет

Провежда се и извънкласна дейност посредством училищни тържества за редица празници - Ромска нова година, Ден на освобождението, Великден, 24-ти май, Ден на будителите, Коледа. Организирант се прожекции на филми, посещения на театрални постановки от лишените от свобода, арт клуб, дискуссионен клуб. Лишени от свобода вземат участие и в списването на вестник. Осъществява се активна библиотечна дейност посредством разнообразните ресурси в библиотеката и нейните филиали. Библиотеката разполага с богат асортимент от литература - книги, списания, учебни помагала, включително и актуална правна литература за нуждите на лишените от свобода.

На територията на затвора е изградена добра материална база за провеждане на индивидуални и групови спортни мероприятия. На двете места за престой на открито, освен фитнес площадки, са изградени и игрища за колективни спортове. Провеждат се спортни турнири по футбол, волейбол и други спортове.

Религиозната подкрепа в затвора се осъществява чрез назначен на 0.5 щат свещенослужител. В корпуса на затвора е изграден православен храм, в който се отбелязват значимите християнски празници. Ежеседмично се провеждат литургии, а при желание - беседи и изповеди с лишените от свобода. В отделен ден се организира и религиозна подкрепа за настанените в ЗПС с оглед мерките за сигурност и недопускане на смесване на различните категории лишени от свобода.

УПО. Замяна на режима. Жалби и сигнали на лишени от свобода

Според предоставената справка от затворническата администрация, броят на подадените молби и сигнали от лишени от свобода за 2024 г. е 129. Всичките са приети за **неоснователни**.

През **2022 г.** молба за условно предсрочно освобождаване пред ОС - Стара Загора са подали **30** лишени от свобода. С положително становище от Началника на затвора са **3**. Уважени от ОС – Стара Загора са **3**

Обжалваните решения на ОС Стара Загора от лишени от свобода са общо **19**.

През **2023г.** молба за условно предсрочно освобождаване пред ОС Стара Загора са подали 21 лишени от свобода. С положително становище от началника на затвора са 0. Уважени от ОС- Стара Загора- 0.Обжалваните решения на ОС- Стара Загора от лишени от свобода са **2**.

До **17.12.2024 г.** молба за условно предсрочно освобождаване пред ОС- Стара Загора са подали **15** лишени от свобода. С положително становище от началника на затвора са 0. Уважени от ОС- Стара Загора са 0. Обжалваните решения на ОС Стара Загора от лишени от свобода са 2, потвърдени на по-горна инстанция.

За 2024г. има подадени **3** молби до Началника на затвора за замяна на първоначално определения режим. Няма уважени.

Медицинско обслужване в Затвора Стара Загора, ЗООТ „Верея“ и арест

Персоналът на Медицинския център към Затвора Стара Загора се състои от един лекар и една медицинска сестра, назначени на служебно правоотношение, както и една медицинска сестра на трудов договор, на пълен работен ден. Има една свободна щатна бройка за лекар, останала свободна след като заемащият я лекар е починал.

Затворът се посещава един път месечно от кардиолог, работещ по договор с РЗОК/НЗОК.

Когато няма медицинско лице, спешните случаи се поемат от повикани на място екипи за спешна медицинска помощ.

Води се регистър на травматичните увреждания, в който от началото на годината са регистрирани 41 случая в затвора и общежитията към него и 9 в Ареста, като през 2023 г. регистрираните случаи са били съответно 52 и 21, а през 2022 г. - 44 и 26.

При проверка на медицинската документация беше констатирано, че е пълна и се води редовно. Налично е необходимото медицинско оборудване и консумативи.

Медицинско оборудване (ЕКГ апарат)

Стоматологичен кабинет

Денталното обслужване се извършва по график (два пъти седмично по 4 часа), в оборудван за целта кабинет, от дентален лекар на граждански договор. Лекарят - директор на МЦ има правомощия от РЗОК да издава медицински направления, както и рецептурни бланки за лекарствени продукти, заплащани напълно или частично от НЗОК.

Комисията проверява финансовото състояние на лишените от свобода и при липса на постъпления изготвя становище до началника на затвора за заплащането/доплащането на лекарствените продукти.

Лекарствени продукти се осигуряват от фирма по договор с ГДИН, от която се заявяват количества от необходимите и налични в техническа спецификация (списък) лекарствени продукти, но в рамките на определен годишен лимит. Те се предоставят на лишените от свобода безплатно, като при липса на предписания им лекарствен продукт в списъка, се извършва замяна с негов аналог или със същото действие лекарствен продукт. Лекарствените продукти, заплащани напълно или частично от НЗОК се осигуряват чрез издадени от лекаря рецепти.

Констатирано е наличието на проблем с осигуряването на инфузионни разтвори (банки) за интравенозно приложение.

Има спешен шкаф, в който при проверката беше констатирано, че лекарствените продукти са в срок на годност, както и лекарствените продукти получени по списъка от ГДИН, съхранявани в отделни шкафове.

Медицински (спешен) шкаф и лекарствени продукти и консумативи

При проверката беше установено, че към медицинския център има стационар, в който са настанени (в отделни стаи) лишени от свобода, подлежащи на постоянно медицинско наблюдение - единият със сърдечно-съдово заболяване (в стационара от около 8 месеца), а другият с ампутиран десен крайник, за когото е осигурен придружител, полагащ доброволен труд. Чрез НЗОК му е осигурено помощно средство - медицинско изделие протеза, за която се оплака, че не му е удобна и не я ползва. В стационара е от началото на годината.

Периодично, веднъж на няколко месеца, затворът се посещава от представители на неправителствена организация, които извършват изследвания за ХИВ, Хепатит В и С и ТБК.

Към момента на проверката, има 15 лишени от свобода със захарен диабет. Един лишен от свобода с ХИВ/СПИН е имало през предходната, 2023г.

През 2023 г. е починал един лишен от свобода, вследствие на онкологично заболяване.

VI. ПРАВА НА ЛИЦАТА, ЗАДЪРЖАНИ В МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ КЪМ МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

1. Развитие на правната рамка и държавната политика

Омбудсманът в качеството си на Национален превантивен механизъм (НПМ) извърши редица проверки в местата за 24-часово задържане, които разкриха слабости и пропуски. След задълбочен анализ на факторите и причините за настоящата ситуация, бяха отправени редица препоръки, целящи защитата на основните права и свободи, с особен акцент върху правата на задържани непълнолетни лица:

- **Задължително уведомяване:** Оперативните работници задължително да уведомяват родител, настойник или директора на учебното заведение на задържан непълнолетен;
- **Адвокатска защита:** Осигуряване на задължителна адвокатска защита за непълнолетни лица;
- **Спазване на закона:** При задържане на непълнолетни лица да се спазват стриктно разпоредбите на чл. 2 от Закона за закрила на детето;
- **Обучение на служители:** Служителите на МВР, работещи с деца, да преминават задължително обучение, а попълването на декларация за отказ от право на защита от непълнолетни лица да не бъде допускано.

Тези препоръки бяха взети под внимание от отговорните институции и бяха извършени съответните изменения в Инструкция № 8121з-78 от 24 януари 2015 г. (Инструкцията), с което допълнително се гарантираха правата на задържаните лица. Основните изменения в Инструкцията могат да бъдат систематизирани, както следва:

- **Допълнения в декларацията за права, която се връчва на всяко задържано лице.** Съдържанието на декларацията е разширено, като същата вече изрично посочва следните права:
 - Правото на писмен превод;
 - Право да се запази мълчание;
 - Право при първоначален отказ от адвокат да се поиска адвокатска защита на по-късен етап;
 - Информация за максималния срок на задържане.
- **Задължително уведомяване:** в чл. 15 от Инструкцията бе въведено изрично задължение за уведомяване на родител, попечител или друго лице, полагащо грижи за непълнолетния.
- **Участие на защитник:** Въведено бе задължително участие на адвокат при задържане на непълнолетни лица.

Омбудсманът в качеството си на НПМ оцени тези промени, като съответстващи на отправените от него препоръки и стъпка към синхронизиране на националната правна рамка с международните стандарти. Беше посочено, че трябва да бъдат предприети и

допълнителни мерки, що се отнася до защита правата на непълнолетните – осигуряване на бърз и ефективен достъп до правосъдие и проява на подходящо отношение, съобразено с възрастта, развитието и потребностите на непълнолетните лица. Тези усилия ще продължат да бъдат основен фокус на институцията в защита на правата на уязвимите групи в местата за задържане.

2. Резултати от проведени проверки на НПМ

Районно полицейско управление към ОДМВР - Пазарджик

Капацитет

Арестът на РУ - Пазарджик се помещава в сградата на ОДМВР - Пазарджик, находяща се в гр. Пазарджик, пл. „Съединение“ № 2. Той се състои от четири помещения с площ от по 16 кв. м., които са за задържани пълнолетни лица и от едно помещение с площ от 20 кв. м., което е за задържане на непълнолетни. Във всяко едно от тях са монтирани видеокамери за постоянно видео наблюдение.

Материални условия

Помещението за непълнолетни се намира на втория етаж от сградата, оборудвано е с две легла, маса и стол. Има пряк достъп до слънчева светлина, радиатор за отопление през студените месеци в годината, а пред прозорците откъм вътрешната страна са поставени решетки.

На вратата на стаята е поставен списък на дежурни адвокати от Адвокатска колегия - Пазарджик с техните телефони за връзка. **Проверяващият екип констатира, че списъкът е от 2018 г., поради което отправя препоръка същият да бъде актуализиран съобразно текущата година.**

Помещенията за задържане на пълнолетни са разположени на сутеренния етаж на ОДМВР - Пазарджик. Те са оборудвани с по две легла, имат изключително слаб достъп до слънчева светлина, а в някои от тях има наличие на влага и мухъл и са на практика неизползваеми. С оглед на това, омбудсманът като НПМ препоръчва **да бъдат извършени спешни ремонтни дейности.**

На втория етаж за непълнолетните и на сутеренния етаж за пълнолетните има санитарни възли, които се ползват от тях при необходимост.

Извеждането за общи физиологични нужди, медицински преглед или други причини се извършва поединично и под засилена охрана.

Лицата подлежащи на задържане се приемат и настаняват през цялото време на денонощието в горепосочените помещения.

Преди настаняване в помещение за задържане, на задържаното лице задължително се извършва личен обиск, от длъжностно лице от същия пол, като за извършения обиск се съставя протокол, който се регистрира с регистрационен номер. При извършването на обиска присъства и свидетел от същия пол на задържаното лице.

Помещение за настаняване на непълнолетни

Помещение за настаняване на пълнолетни

Задържаните лица се настаняват в помещенията за задържане, както следва:

- лица от различен пол в различни помещения;
- служители на МВР, на Министерство на отбраната и на Държавна агенция „Национална сигурност“ отделно от други категории задържани лица;
- изпаднали в криза, психично болни, заразно болни, буйстващи, рецидивисти и лица, за които има данни, че са извършители на тежко престъпление, отделно от други задържани лица;
- лица задържани по едно и също досъдебно производство се настаняват отделно в различни помещения, максимално раздалечени едно от друго;
- лицата с наложена мярка „принудително довеждане“ се настаняват отделно от останалите.

Всяко задържано лице има право на адвокатска защита, да ползва медицинска помощ, да информира за задържането си родител, роднина или друго близко лице, да се свърже с консулските власти на съответната държава, чийто гражданин е, когато не е български гражданин, като в този случай му се осигурява преводач.

При всеки случай на оказано неподчинение и физическа съпротива полицейските органи могат да използват физическа сила, помощни средства и да употребят оръжие в случаите предвидени в Закона за МВР.

Според представена справка от администрацията на ОДМВР - Пазарджик през 2023 г. в ареста са били задържани общо 473 лица, а от 01.01. до 05.04.2024 г. общият брой на задържаните е 173.

Към момента на извършване на проверката в обекта имаше общо три задържани лица, всички пълнолетни. При разговор със служителите на омбудсмана, същите не изразиха оплаквания от материалните условия на ареста, както и от отношението на служителите към тях.

Храната за задържаните се закупува от техните близки или от служителите на обекта. В ареста няма назначено медицинско лице.

Медицинското обслужване на задържаните се извършва при неотложни случаи от лекар на Спешна медицинска помощ. При възникнали тежки здравословни проблеми, задържаните лица се транспортират до съответното болнично заведение за обстоен преглед и лечение с охрана.

Предписаните медикаменти от лекар и назначеното лице се изпълняват и дават от състава охраняващ помещенията за задържане, който съхранява лекарствата и медикаментите извън помещението, в което са задържаните лица и ги дава за употреба и

приемане под непосредствен контрол. Съдействие оказва дежурният в администрацията на РУ или дежурния по РУ.

Районно полицейско управление - гр. Септември към ОДМВР - Пазарджик

РУ Септември разполага с едно помещение за задържане на лица. То е оборудвано с легло, старо бюро, радиатор за отопление през студените месеци, има пряк достъп до естествена светлина, а на прозорците са поставени решетки. Стаята за задържане е под постоянно видео наблюдение.

На видно място е поставен списък на дежурни адвокати от Адвокатска колегия – Пазарджик за 2024 г.

При наличието на естествени физиологични нужди, задържаните лица се водят до намиращото се на етаж санитарно помещение.

Към момента на извършваната проверка в обекта нямаше задържани лица.

Според представена от администрацията на обекта информация през 2023 г. в ареста на РУ Септември са били настанени общо **292** лица, а от началото на 2024 г. до момента на извършваната проверка – **79**.

Поради липсата на възможност да бъдат настанени повече от едно лице, задържани лица на територията на РУ Септември често са изпращани в РУ Пазарджик.

Помещение за настаняване на задържани лица

По време на проверката, екипът на омбудсмана констатира, че в сградата на РУ Септември има свободни помещения, които могат да бъдат ремонтирани и с тях да се увеличи капацитетът за задържани лица.

Задържаните в обекта се хранят съобразно определен порцион от ОДМВР - Пазарджик.

При настаняване в ареста, на задържаните лица задължително се извършва медицински преглед, а при необходимост се вика екип на Бърза помощ.

Районно полицейско управление - Сливен при ОДМВР - гр. Сливен

Арестът на РПУ - Сливен разполага с 4 помещения за настаняване, с общ капацитет от **8 задържани лица**. В деня на проверката нямаше настанени лица в помещенията. Общият брой преминали лица за периода **02.06.2024- 14.11.2024 г.** (деня на проверката) според отразеното в Книгата за задържани лица са **253** човека.

В помещенията за задържане се настаняват и лица задържани по Указ № 904 за борба с дребното хулиганство, като за последните две години, общият брой задържани по указа, са 5 лица. Лицата, задържани по реда на Указа, задължително се подлагат на медицински преглед, съобразно нормативните изисквания. Здравословното състояние на задържаните лица по реда на ЗМВР при приемане се отразява в Книгата за задържаните лица, която беше изисквана и проверена. Прегледи от медицински лица се извършват от екипи на ЦСМП, при необходимост или по искане на задържаното лице.

Не са регистрирани случаи на насилие, на самонаранявания или други суицидни прояви от задържаните лица.

Материално-битовите условия в помещенията за задържане са добри и отговарят на международните и европейските изисквания, като са с осигурен достъп до естествена дневна светлина, добра вентилация и хигиена. Предвидени са помещения за настаняване на жени и непълнолетни, стая за среща с адвокат и стая за провеждане на следствени действия.

Помещение за задържане

Санитарен възел

Проверяващият екип констатира, че не е обявен списък на дежурните адвокати и телефон на Националното бюро за правната помощ на видно място.

С оглед на това, институцията на омбудсмана препоръчва на явно място в помещенията за настаняване на задържани лица, да се постави актуален списък на дежурните адвокати, поддържан и предоставен от адвокатския съвет, както и телефони на Националното бюро за правна помощ и на представител на местния адвокатски съвет, който отговаря за определяне на адвокат по Закона за правната помощ, съобразно изискванията на Инstrukция № 8121з-78 от 24 януари 2015г. за реда за осъществяване на задържане, оборудването на помещенията за настаняване на задържани лица и реда в тях в МВР, издадена от министъра на вътрешните работи.

Първо районно управление към ОДМВР - Стара Загора

Първо РУ разполага с две помещения за настаняване на пълнолетни лица с 4 места общо и едно помещение за непълнолетни лица с две места. В деня на проверката беше задържано едно пълнолетно лице - мъж, при капацитет **6 места**. Общият брой преминали лица за 2024 година е **425** задържани.

Арестът разполага със стая за свиждане и стая за среща с адвокати. За непълнолетните задържани лица винаги се звъни на дежурните адвокати по списък,

утвърден от Адвокатска Колегия - Стара Загора, но според администрацията на Първо РУ, те не винаги се отзовават на обявените телефони.

При настаняване на чужденци в помещенията, се прибегва до преводачи на местно ниво.

Материално - битовите условия в ареста са добри, с осигурен достъп до естествена дневна светлина, добра вентилация и достатъчно жилищна площ. Помещенията са оборудвани с легло с чаршафи и завивка, масичка и радиатор.

Помещението за непълнолетни

Санитарен възел

Към полицейските управления в Стара Загора няма назначени лекари на щат или по договор.

Задържаните попълват декларация, в това число за здравословното им състояние и необходимостта от медицински преглед, който се извършва от извикан екип от ЦСМП - Стара Загора, като прегледът или отказът им да бъдат прегледани, се регистрира във фиш за спешна помощ. Съгласно получената от ръководството на Първо РУ информация, допреди две години е имало случаи на отказ, но сега спешните екипи се отзовават на повиквания.

Извършена е проверка на книгата на задържаните лица, в това число относно регистрация на здравословното им състояние и прегледа, ако такъв е извършен. Същият е отразен и във Фиша за спешна помощ, съхраняван в досието.

Второ районно управление към ОДМВР - Стара Загора

Второ РУ разполага с 6 помещения за настаняване с по две места, с общ капацитет от 12 задържани лица. Общият брой преминали от началото на 2024г. до момента на проверката е 608 задържани лица. Общо преминалите задържани за 2023 г. са 849 лица. Към деня на проверката нямаше задържани лица.

Обособени са помещения за среща с адвокат, за свиждания, стая за следствени дейности, отделно помещение за деца.

Материално - битовите условия в ареста са добри и отговарят на международните и европейски стандарти. В помещенията с по-слаба дневна светлина е осигурено

допълнително изкуствено осветяване. Всяко помещение е оборудвано с легло с дюшек, чаршаф и завивка, масичка и стол.

Помещение за настаняване на непълнолетни със санитарен възел

През предходната година има един починал от инфаркт в килията си, като след този случай от ръководството на РПУ настояват за първоначален преглед на всички задържани. Не е имало опити за самонаранявания или самоубийства.

Извършена е проверка на книгата на задържаните лица, като е констатирано, че в преобладаващата част от случаите задържаните попълват декларация, че не желаят преглед. Здравословното им състояние и прегледа, ако такъв е извършен, се регистрират в Книгата на задържаните лица. Фишът за спешна помощ се съхранява в досието.

ИНТЕРЕСНИ СЛУЧАИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ ПРЕЗ 2024г.

➤ По повод на публикувана на 14.08.2024 г. статия за смъртен случай и трима пострадали в следствие на пожар, възникнал в Дом за стари хора в гр. Банкя, институцията на омбудсмана незабавно се обърна към компетентните органи с **предложение за предприемане на спешни действия за регламентиране на наказателна отговорност на лицата, които предоставят социални услуги без лиценз или не спазват стандартите и критериите за качество на социалните услуги** и тези действия водят до опасност за живота и здравето на лицата, ползващи социални услуги.

Това беше поредният случай на сериозен инцидент със смъртен случай в институция, която предоставя социални услуги без да притежава необходимия за целта лиценз. Подобни случаи омбудсманът констатира при извършени проверки по отношение дейността на Дома за стари хора „Свети Георги“ – гр. Варна и на Центъра за пълнолетни лица с деменция в с. Изгрев. По повод на констатациите си институцията на омбудсмана вече сезира МТСП с препоръка за предприемане на спешна законодателна инициатива за преустановяване на

дейността на обекти, за които се констатира, че предоставят социални услуги без издаден лиценз.

В изпълнение на препоръката на институцията на омбудсмана, Министерство на правосъдието изпрати писмо, че при него е постъпило предложение от Министерство на труда и социалната политика за законодателни допълнения в Наказателния кодекс, с които се предлага предоставянето на социални услуги без лиценз, както и неспазването на стандартите за качество на социалните услуги, което може да доведе до нарушаване на правата или да застраши живота на потребителите, да бъдат криминализирани.

Предложението е изпратено до председателя на ВКС, до и.ф. Главен прокурор и до министъра на вътрешните работи за становище и предстои да бъде внесено в НС за приемане.

➤ В началото на юли 2024 г. към институцията на омбудсмана се обърна лишен от свобода, който изтърпява наказанието си в Затвор Варна. Същият сподели, че от известно време прави безуспешни опити да си издаде ново свидетелство за управление на моторно превозно средство (СУМПС), тъй като скоро предстои да изтече срокът на валидност на настоящото му такова. Лишеният от свобода е подал молба за съдействие до началника на затвора, но по нея не му е било отговорено.

По повод на подадената жалба, институцията на омбудсмана изпрати писмо до началника на Затвор Варна с предложение за извършване на проверка по случая и предоставяне на становище.

В отговор началникът на затвора информира, че през последните дни на м. август 2024 г. е било оказано пряко съдействие от администрацията на Затвор Варна, жалбоподателят да подаде заявление за издаване на ново СУМПС, съвместно с органите на ОДМВР Варна. Заявлението е било подадено на 05.10.2024 г., въз основа на което на жалбоподателя му е бил издаден посоченият личен документ.

➤ Към омбудсмана на Република България се обърна неправителствена организация, която сигнализира за наложена принудителна административна мярка „принудително настаняване в специален дом за временно настаняване на чужденци“ спрямо гражданин на Ислямска република Иран.

Според сигнала, чуждият гражданин живее в България от 13 години и връщането му в Иран би го изложило на непосредствена опасност от изтезание, нечовешко или унижително отношение от тамошните власти. Иранският гражданин е търсил закрила в Република България поради основателен страх от религиозно и политическо преследване в страната му по произход.

По повод на подадената жалба, екип на институцията извърши внезапна проверка в обекта, където е бил настанен чуждият гражданин, срещна се с него и се запозна с всички приложени документи в личното му дело.

Проверяващият екип констатира, че не съществуват правни основания да бъде налагана толкова сериозна принудителна административна мярка на чуждия гражданин по Закона за чужденците в Република България, поради което омбудсманът се обърна към директора на Дирекция „Миграция“ към МВР с препоръка да бъде издадена заповед за налагане на по-лека мярка.

В отговор от Дирекция „Миграция“ уведомиха, че чуждият гражданин е освободен от специалния дом за временно настаняване на чужденци и има открита процедура за предоставяне на закрила по Закона за убежището и бежанците.

➤ Към омбудсмана на Република България се обърна лишен от свобода от Затвора Белене, с молба за съдействие за предоставяне на копие от заповед на ГДИН, с която се **отказва преместването му** в Затвора Варна за провеждане на оперативно лечение. В хода на извършената проверка и проведени разговори с администрацията на затвора, както и с упълномощения от лишения от свобода адвокат, се установи, че е налице **порочна практика копия от административни актове (заповеди на директора на ГДИН), които въздействат върху правната сфера на лишените от свобода и които могат да бъдат обжалвани по съдебен ред, да не се предоставят, а единствено формално да се представят на лицето за подпис, след което се задържат от администрацията на затвора**. Подобна практика е в нарушение на правото на защита на лишените от свобода, които са лишени от възможност да обжалват актовете на директора на ГДИН в законоустановения срок. След намесата на омбудсмана като НПМ, копие на заповедта беше предоставено на лишения от свобода.

➤ В началото на 2024 г. към омбудсмана на Република България се обърна и български гражданин, който помоли за съдействие за евентуално завеждане на дело пред Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) във връзка с причинени му морални страдания в резултат от воденето на наказателно производство срещу него в Република Сърбия през 2005-2010 г. и задържането му в арест на нейна територия през посочения период.

По повод на подадената от него жалба, омбудсманът на Република България му изпрати подробен отговор с информация относно сезирането на ЕСПЧ, както и за правната му възможност да заведе граждански иск срещу сръбската държава пред компетентния сръбски съд.

Предвид сложността за сезирането на ЕСПЧ, омбудсманът насочи жалбоподателя към адвокат, който да го консултира и запознае с правните му възможности. В случай, че не може да си позволи адвокат му бяха предоставени координати на Националното бюро за правна помощ, както и на неправителствени организации, които да му окажат необходимото съдействие.

Жалбоподателят посети институцията на омбудсмана и благодари лично за подробната информация по неговия казус.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ НА ОМБУДСМАНА В КАЧЕСТВОТО МУ НА НПМ С МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ ОРГАНИЗАЦИИ И СТРУКТУРИ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО

През 2024 г. институцията на омбудсмана се среща с представители на международни, европейски и национални институции, както и с представители на различни неправителствени организации.

Оправомощени служители от дирекция НПМОПСЧ взеха участие в следните срещи и онлайн дискусии:

- Участие на **24.01.2024 г.** в представяне на проект на единен разходен стандарт за непридружени деца, настанени в сигурни зони към регистрационно - приемателните центрове на Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет по покана на ДАБ при МС;
- Участие в среща на **29.01.2024г.** в рамките на институцията с представители на Европейската комисия за обмяна на информация и добри практики в сферата на миграцията.;
- Среща на **01.02.2024г.** с представител на Европейската агенция за основни права (FRA) по време на която бяха обсъдени основни проблеми по въпросите за спазване правата на бежанците и мигрантите в страната;
- Участие на **27.02.2024 г.** в работна група, която да разгледа и подготви необходимите промени с оглед осъществяване на предвиденото в приетия от Министерския съвет на 18 октомври 2023 г. Национален план за действие за борба с антисемитизма за периода 2023-2027 г.;
- Участие в работна група на **01.03.2024 г.** в Министерство на правосъдието за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража;
- Среща на **06.03.2024г.** в институцията на омбудсмана с представители на Европейския парламент по въпроси, свързани с миграцията и получаването на международна закрила в страната;
- Среща на **12.03.2024 г.** с представители на Европейска агенция за гранична и брегова охрана (ФРОНТЕКС). По време на срещата бяха представени правомощия на омбудсмана като НПМ във връзка с правата на мигрантите и бежанците в страната;
- Участие на **18.03.2024г.** в Третото заседание на Комитета за наблюдение на програмите на Р България по фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика за периода 2021-2027 г.;
- Участие на **19.03.2024 г.** в Третото заседание на Комитета за наблюдение на програмата на Р България по фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2021 – 2027 г.;
- Участие в среща на **17.04.2024г.** в институцията на омбудсмана, по време на която бяха обсъдени проблемите на хората с увреждания в страната и възможни начини да бъде подобро функционирането на социалните домове за хора с увреждания;
- Участие в конференция на **18.04.2024г.** на тема "Правата на хората с увреждания - защита от насилие, мониторинг на услугите и водене на стратегически дела" по проект Dis-connected: „Свързани помежду си услуги и програми за превенция на насилието над жени и деца, насочени към хората с увреждания“. В рамките на проекта ще бъде създаден мултидисциплинарен протокол за сътрудничество и реакции при такива случаи с цел подпомагане на компетентните държавни органи, доставчиците на услуги и

подкрепящите специалисти в работата им по осъществяване на превенция, ранно идентифициране и защита срещу насилието спрямо жените и децата с психо-социални и/или интелектуални увреждания;

➤ Участие в кръгла маса на **23.04.2024г.** за закрилата на непридружени и разделени деца, търсещи убежище, и деца бежанци, организирана от Агенцията на ООН за бежанците, ВКБООН и Специалният представител на Генералния секретар на Съвета на Европа по въпросите за миграцията и бежанците. Кръглата маса се стреми да идентифицира ангажиментите по отношение на процедурите, насочени към децата, като се съблюдава най-добрият интерес на детето;

➤ Участие на **26.04.2024г.** в конференция по покана на фондация „Глобална инициатива в психиатрията - София“. Фокусът на срещата е ядрото от проблеми в сферата на грижата за хората с психични разстройства и търсенето на смислени и ефективни решения за тяхното преодоляване;

➤ Участие на **30.04.2024г.** в публична дискусия за Годишния доклад на Българския хелзински комитет за правата на човека в България през 2023 година;

➤ Участие на **16.05.2024г.** в откриване на сигурна зона в Регистрационно – приемателен център „Харманли“ към Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет по покана на посланика на Швейцария, председателя на ДАБ при МС и председателя на УНИЦЕФ в България;

➤ Участие на **29.05.2024г.** в Национална застъпническа среща с представители на Публичните власти на тема: „Заедно срещу нетолерантността, речта на омразата и престъпленията от предразсъдъци“, организирана от Български хелзински комитет. По време на срещата бяха обсъдени социалните предпоставки за прояви на дискриминация и нетолерантност, както и необходими законодателни изменения и мерки за системно прилагане на действащото законодателство по проблемите на престъпленията от омраза.

➤ Участие на **03.06.2024г.** в дискусия на тема: „Укрепване на трудовите права на Работниците мигранти в България“ - представяне на правно икономически анализ“, организирана от Център за правна помощ „Глас в България“;

➤ Участие в уъркшоп на **04.06** и **05.06.2024г.**, организиран от Съвета на Европа на тема: „Мониторинг на правата на задържани лица и материално-битови условия в местата за задържане“;

➤ Участие във видеоконферентен разговор на **04.06.2024 г.**, в сградата на МВнР с членовете на Подкомитета на ООН за предотвратяване на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание. Разговорът се организира по инициатива на Подкомитета, като неговата цел е поддържане на активен диалог с българската страна по изпълнението на направените препоръки, формулирани след посещението на Подкомитета в България през м. октомври 2021 г.;

➤ Участие в работна среща на експертно ниво, организирана от ВКБООН България на **09.07.2024 г.** на тема „Представяне на национален механизъм за спешно реагиране за непридружени и разделени деца в България“;

➤ Участие на **10.07.2024г.** в първо заседание на работна група „Правни въпроси“ за представяне на резултатите от изпълнението на Стратегическата рамка за сътрудничество, както и за обсъждане на новия Пакт за миграция и убежище в Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет;

➤ Участие в среща на **11.07.2024г.** в Министерство на вътрешните работи с

представители на българските органи, които ще бъдат ангажирани с прилагането на Пакта за миграция и убежище с цел обсъждане на открити въпроси и търсене на подкрепа от ЕК за изпълнението на новите ангажименти;

- Участие на **12.07.2024г.** в първа работна среща на експертната група „Връщане“ в Дирекция „Миграция“ при Министерство на вътрешните работи;
- Участие на **15.07.2024 г.** в експертна група "Механизъм за мониторинг" към Стратегическата работна група "Управление на миграцията и убежището", ангажирана с подготовката на страната за прилагане на Пакта за миграция и убежище в Министерство на вътрешните работи;
- Участие във второ заседание на **31.07.2024 г.** на работната група „Правни въпроси“ в ДАБ при МС;
- Участие на **23.08.2024г.** в среща в Главна Дирекция „Гранична полиция“ във връзка с посещение в България на служителя по основни права към Европейската агенция за гранична и брегова охрана - Фронтекс. По време на срещата бяха обсъдени възможностите за сътрудничество в рамките на независимия мониторинг на основните права;
- Участие в среща на МВР на **19.09.2024 г.** по повод на посещение на представители на Агенцията на ЕС за основните права (FRA). По време на срещата бяха представени документи, разработени от Агенцията за подпомагане на държавите членки в контекста на подготовката за прилагане на Пакта за миграция и убежище;
- Участие в среща, организирана от ВКБООН на **19.09.2024г.** с представители на омбудсмана, на Агенцията на ЕС за основните права и ФРОНТЕКС по време на която беше обсъдена концепцията за създаване на независим механизъм за наблюдение по границите и евентуалната роля на институцията на омбудсмана в него;
- Участие в конференция с международно участие на тема „Ролята на сдруженията на магистратите за формиране на правна култура и защита на уязвимите групи“ на **27.09.2024 г.**;
- Практически семинар на тема: „Спазване правата на децата- бежанци и мигранти“ на **31 октомври и 1 ноември 2024 г.** по покана на Фондация за достъп до права;
- Участие на **12 ноември 2024г.** в четвъртото заседание на Комитета за наблюдение по фонд "Убежище, миграция и интеграция" 2021-2027г.;
- Участие на **13.11.2024 г.** в среща с представители на ГДГП - МВР и ЕАГБО. Основна тема на срещата е финансирането на дейности свързани с националния механизъм за наблюдение на границите и миграцията и получаване на адекватни дялове от фондовете на Европейския съюз, като Фонда за убежище и миграция, Фонда за вътрешни сигурност и Инструмента за управление на границите и визите;
- Участие на **14.11.2024 г.** в заседание на междуведомствената работна група за изменение на Закона за омбудсмана и създаване на Независим механизъм за наблюдение на основните права по границите в МВР – София;
- Участие на **25.11.2024 г.** в първото заседание на Общински съвет по наркотични вещества в сградата на Столична община;
- Онлайн участие в среща на Мрежата на НПМ на Югоизточна Европа по покана на Съвета на Австрийския омбудсман, проведена на **28.11 и 29.11.2024 г.** на тема „Условия на задържаните лица“. По време на срещата бяха обсъдени материално-битовите условия, медицинското обслужване и предотвратяването на насилието и подлагането на изтезания в следствените арести. Беше обсъдена необходимостта от приемането на правна уредба за

специална закрила на уязвимите групи в арестите - жени, непълнолетни, лица с увреждания и др. В края на срещата въз основа на проведените дискусии бяха приети общи насоки и препоръки за подобряване на условията в следствените арести;

➤ Участие на **05.12.2024 г.** в обучение на тема „Превенция и защита от сексуална експлоатация и злоупотреба“ по покана на УНИЦЕФ България. Основната цел е да се насърчи съвместния подход при предотвратяване и защитата от сексуална експлоатация и злоупотреба като се изгради общо разбиране между УНИЦЕФ и партньорите по темата, повиши се капацитетът на отговорните институции и експерти и се укрепят партньорствата за ефективно прилагане на съвместната рамка на ООН и правителствата за превенция на сексуалната експлоатация и злоупотреба.

В периода **08.04, 09.04 и 11.04.2024г.** представители на дирекция НПМОПСЧ взеха участие, съвместно с представители на Агенцията на Европейския съюз за основни права, ВКБООН и ФРОНТЕКС, в организирано обучение за служители на Главна Дирекция „Гранична полиция“ – МВР.

По време на изнесеното обучение, служителите на ГДГП бяха запознати с правомощията на омбудсмана като НПМ във връзка с правата на мигрантите и бежанците. Бяха представени констатациите на омбудсмана от извършваните проверки в СДВНЧ и в бежанските центрове към ДАБ, както и наблюденията на омбудсмана във връзка с правомощията му по чл. 39а от ЗЧРБ.

На **31.07.2024 г.** в институцията на омбудсмана се проведе среща с експерти от Независима експертна мрежа „Ние“ по повод разработването на методология за извършване на мониторинг на базирано на пола насилие. По време на срещата беше обсъден проблемът с липсата на подходящи институции, в които да се настаняват жертви на домашно насилие, поради което такива лица в немалко случаи се озовават в резидентни социални услуги за хора с увреждания, които по начало не се занимават с тази проблематика. Бяха обсъдени и дефицитите на мониторинга, извършван от Агенцията за качеството на социалните услуги, който се базира основно на документални проверки и фокусът не е върху нарушения на основни човешки права.

На **10.09.2024 г.** в институцията на омбудсмана се проведе среща с г-н Булент Пекер - заместник-представител на ВКБООН в България с главния секретар на омбудсмана, началника на кабинета на омбудсмана и представители на Дирекция НПМОПСЧ. По време на срещата бяха обсъдени възможности за сътрудничество между двете институции в областта на защитата на правата на човека. Беше обсъдена подготовката на държавата във връзка с прилагането на Пакта за миграция и убежище.

На **16.09.2024г.** делегация от Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията (КПИ) проведе среща с началника на кабинета на омбудсмана и представители на Дирекция НПМОПСЧ в контекста на посещението им в Република България в периода 16.09-23.09.2024 г. Поводът за посещението на КПИ е да се проследи напредъка на българската държава по изпълнение на отправени препоръки след визитата на КПИ през 2018 г. във връзка със спазването на правата и предотвратяването на изтезания и лошо отношение спрямо чужденците в СДВНЧ и местата за задържане на Гранична полиция, както и на бежанците в бежанските центрове на ДАБ при МС. В рамките на проведената среща екипът на НПМ изложи пред членовете на КПИ констатациите си от извършените планирани и внезапни проверки в посочените обекти. Бяха коментирани основните проблеми, свързани с правата на мигрантите, като незадоволителните условия на живот, липсата на медицински персонал, липсата на преводачи, неспазване на правото на

информация на чужденците и случаи на продължителни задържания на лица при невъзможност да бъдат върнати в страната им по произход. Членовете на КПИ и на НПМ се обединиха около това, че голяма част от проблемите, констатирани и през 2018 г., продължават да са актуални. Въпреки усилията на държавата, основен проблем продължава да бъде слабото финансиране и липсата на цялостна интеграционна политика в страната.

ПРАВНА РАМКА ЗА ДЕЙНОСТТА НА ОМБУДСМАНА КАТО НПМ

ФАКУЛТАТИВЕН ПРОТОКОЛ КЪМ КОНВЕНЦИЯТА ПРОТИВ ИЗТЕЗАНИЯТА (ФПКПИ)

Факултативният протокол към Конвенцията против изтезанията е първият международен договор, който създава двойна система – международна и национална за предотвратяване на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне. На международно ниво ФПКПИ създава Подкомитет за предотвратяване на изтезанията (Подкомитета), а на национално ниво протоколът изисква от държавата да създаде Национален превантивен механизъм (НПМ).

ФПКПИ установява три основни функции на Подкомитета. Първо, да посещава места, където лицата са или биха могли да бъдат задържани. Второ, да подпомага и консултира националните превантивни механизми и да отправя препоръки към държавите с оглед на засилване на капацитета и мандата на НПМ. И трето, да си сътрудничи със съответните органи на ООН, както и с международните, регионалните и националните институции или организации, които работят в областта на защита на всички лица, лишени от свобода.

Член 3 от ФПКПИ изисква държавите членки да „създадат, определят или поддържат на национално ниво един или няколко органи за предотвратяване на изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание“. Този или тези национални органи представляват НПМ.

Всяка държава, подписала ФПКПИ, трябва по свой собствен начин да определи своя НПМ. Някои държави са определили вече съществуващи органи да осъществяват мандата на НПМ, а в други държави са създадени нови органи, които да поемат тази роля.

За да функционира НПМ като независим орган, чл. 18 от ФПКПИ установява задължение за държавите да осигурят функционална и финансова независимост на превантивния механизъм, с което се гарантира, че НПМ може да функционира свободен от всякаква намеса от страна на държавата. Член 18 съдържа специфична препратка към Принципите, отнасящи се до статута и функционирането на националните институции за промотиране и защита на правата на човека („Парижки принципи“).

ЗАКОН ЗА ОМБУДСМАНА (ЗО)

Функцията на НПМ беше делегирана на омбудсмана на Република България с изменения и допълнения на Закона за омбудсмана, обнародвани в „Държавен вестник“, бр. 29 от 10 април 2012 г.

В закона беше създадена нова глава, в която са отразени изискванията на ФПКПИ:

„а“ Национален превантивен механизъм (нова ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.)

Чл. 28а. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) Правомощията на омбудсмана като Национален превантивен механизъм се отнасят за местата, където се намират лица, лишени от свобода, или където са задържани или настанени лица вследствие на акт или със съгласието на държавен орган, които места те не могат да напуснат по собствена воля, с цел защитата на такива лица от изтезание и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание.

(2) Омбудсманът има право:

1. на достъп без предизвестие по всяко време до всички места за задържане по ал. 1 и до техните съоръжения и обекти;

2. на достъп до цялата информация за броя на лицата, лишени от свобода, в местата за задържане по ал. 1, както и за броя на тези места и тяхното местонахождение;

3. да избира местата по ал. 1, които желае да посети, и лицата, с които желае да разговаря;

4. да провежда лични разговори без свидетели с лицата, лишени от свобода, лично или чрез преводач, ако е необходимо, както и с всяко друго лице, което според омбудсмана като Национален превантивен механизъм може да предостави съответната информация;

5. на достъп до цялата информация, отнасяща се до отнасянето с лицата по ал. 1 и до условията в местата за задържане;

6. да изисква информация от служителите на посещаваното място за задържане, с които да се провеждат беседи, както и да провежда лична беседа с всяко друго лице, което се намира на територията на проверявания обект;

7. да организира извършването на медицински прегледи на лицата с тяхно съгласие.

(3) Служителите и длъжностните лица в местата по ал. 1 са длъжни да оказват съдействие и да предоставят необходимата информация на омбудсмана.

Чл. 28б. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) Орган или длъжностно лице не може да нарежда, прилага, разрешава или допуска каквато и да е санкция по отношение на лице или организация за това, че са съобщили на омбудсмана като Национален превантивен механизъм информация, била тя вярна, или не, и нито едно такова лице или организация не могат да претърпят вреда заради това.

(2) Поверителна информация, събрана от омбудсмана като Национален превантивен механизъм, не може да бъде разгласявана. Лични данни могат да бъдат публикувани само след като лицето, за което се отнасят, е изразило изрично съгласие.

Чл. 28в. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) Омбудсманът като Национален превантивен механизъм може със заповед да делегира изцяло или частично правомощията си по чл. 28 а на служители от неговата администрация.

Чл. 28г. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) (1) След всяко посещение омбудсманът изготвя доклад, който може да съдържа препоръки и предложения с цел подобряване на условията в местата по чл. 28а, отношението към лицата, настанени там, както и с цел предотвратяване на изтезания и други форми на жестоко, нечовешко или унизително отнасяне или наказание.

(2) Докладът се предоставя на съответния компетентен орган, който в едномесечен срок е длъжен да уведоми омбудсмана за предприетите действия по изпълнение на препоръките.

(3) Омбудсманът публикува и ежегодни доклади, свързани с дейността му като Национален превантивен механизъм, при спазване на изискването на чл. 28б, ал. 2.

Чл. 28д. (нов – ДВ, бр. 29 от 2012 г., в сила от 11.05.2012 г.) Омбудсманът като Национален превантивен механизъм осъществява сътрудничество със съответните органи и механизми на Организацията на обединените нации, сдружения на граждани, както и с международни, регионални и национални организации, чийто предмет на дейност включва осигуряване защита на лица от изтезания и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание.

ЗАКОН ЗА ЧУЖДЕНЦИТЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

С изменения в Закона за чужденците в Република България - ЗЧРБ (ДВ, бр. 23 от 2013 г.) за омбудсмана възникна задължение за извършване на наблюдение върху налаганите спрямо чужденци принудителни административни мерки - принудително отвеждане до границата на Република България и експулсиране:

Глава пета.

МЕРКИ ЗА АДМИНИСТРАТИВНА ПРИНУДА

Раздел I.

Принудителни административни мерки

Чл. 39а. (1) (Нов - ДВ, бр. 42 от 2001 г., предишен текст на чл. 39а - ДВ, бр. 23 от 2013 г. (*)) Принудителните административни мерки, които се налагат на чужденците по този закон, са:

1. отнемане на правото на пребиваване в Република България;
2. (изм. - ДВ, бр. 97 от 2016 г.) връщане до страна на произход, страна на транзитно преминаване или трета страна;
3. експулсиране;
4. (изм. - ДВ, бр. 23 от 2013 г. (*), доп. - ДВ, бр. 70 от 2013 г. (*)) забрана за влизане и пребиваване на територията на държавите - членки на Европейския съюз;
5. забрана за напускане на Република България.

(2) (Нова - ДВ, бр. 23 от 2013 г.) При изпълнението на принудителните административни мерки по ал. 1, т. 2 и 3 се осъществява наблюдение от омбудсмана на Република България или от оправомощени служители от неговата администрация, както и от представители на национални или международни неправителствени организации.

Тази законодателна промяна беше продиктувана от изискванията на Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета на ЕС.

ОБЩА СТАТИСТИЧЕСКА ИНФОРМАЦИЯ ЗА 2024 г.

ПЛАНИРАНИ И НЕПЛАНИРАНИ ПРОВЕРКИ 2024 г.					
№	Дата	Наименование на посетената институция	Брой лица обхванати от НПМ		
			Разрешен капацитет	Реално настанени лица	% населеност
МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО (МП)					
1.	20.03.2024 г.	Арест „Свиленград“	20	13	65%
2.	20.03.2024 г.	Арест „Хасково“	60	50	83,33%
3.	21.03.2024 г.	Арест „Елхово“	30	21	70%
4.	04.04.2024 г.	Затвор Пазарджик	335	285	85,07%
5.	04.04.2024 г.	ЗО „Пазарджик“	64	60	93,75%
6.	04.04.2024 г.	Арест Пазарджик	35	23	65,71%
7.	18.07.2024 г.	Арест гр. София, бул. „Г. М. Димитров“ № 42	249	208	83,53%
8.	23.07.2024 г.	Арест гр. София, ул. „М-р Г. Векилски“ № 2	75	63	84%
9.	19.08.2024 г.	ЗО „Дебелт“	376	350	93,08%
10.	13.11.2024 г.	Затвор Сливен	243	201	82,71%
11.	13.11.2024 г.	ЗООТ Сливен	53	42	79,24%
12.	13.11.2024 г.	Поправителен дом за непълнолетни девойки	31	0	0%
13.	14.11.2024 г.	Арест Сливен	40	30	75%
14.	14.11.2024 г.	ЗООТ Рамануша	38	35	92,10%
15.	17.12.2024 г.	Затвор Стара Загора	456	290	63,59%
16.	17.12.2024 г.	ЗО Верея	54	52	96,29%
17.	17.12.2024 г.	Арест Стара Загора	56	52	92,85%
18.	18.12.2024 г.	ЗО Стара Загора	112	94	83,92%
ОБЩО ОТ СТРУКТУРИТЕ КЪМ МП				1869	80,31%

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ (МВР)					
19.	03.04.2024 г.	РУ Септември	1	0	0%
20.	05.04.2024 г.	РУ Пазарджик	10	3	30%
21.	17.06.2024 г.	Арест на ГПУ в с. Капитан Андреево	10	0	0%
22.	19.06.2024 г.	СДВНЧ-Любимец	660	267	40,45%
23.	04.09.2024 г.	СДВНЧ-София	400	186	46,5%
24.	03.10.2024 г.	Помещение за настаняване на недопуснати лица в Р. България при Летище София	12	3	25%
25.	14.11.2024 г.	РУ Сливен	8	0	0%
26.	19.12.2024 г.	1 РУ Стара Загора	6	1	16,66%
27.	19.12.2024 г.	2 РУ Стара Загора	12	0	0%
ОБЩО ОТ СТРУКТУРИТЕ КЪМ МВР				460	41,10%
ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЕЖАНЦИТЕ ПРИ МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ					
28.	18.06.2024 г.	РПЦ-Харманли	1676	695	41,46%
29.	20.06.2024 г.	ТЦ-Пъстрогор	320	130	40,62%
30.	28.08.2024 г.	Отдел ПМЗ „Овча купел“ към РПЦ-София	213	193	90,61%
31.	30.08.2024 г.	Отдел ПМЗ „Военна рампа“ към РПЦ-София	650	187	28,7%
32.	12.11.2024 г.	РПЦ-Баня	70	60	85,71%
ОБЩО ОТ СТРУКТУРИТЕ НА ДАБ ПРИ МС				1265	43,18%
МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА					
33.	03.07.2024 г.	ЦНСТ за пълнолетни лица с интелектуални затруднения „Тракия 1“	14	13	92,85%
34.	03.07.2024 г.	ЦНСТ за пълнолетни лица с интелектуални затруднения „Тракия 2“	14	14	100%

35.	04.07.2024 г.	ЦНСТ за пълнолетни лица с деменция 1	15	15	100%
36.	04.07.2024 г.	ЦНСТ за пълнолетни лица с деменция 2	15	14	93,33%
37.	04.07.2024 г.	ЦНСТ за пълнолетни лица с психични разстройства 1	15	15	100%
38.	04.07.2024 г.	ЦНСТ за пълнолетни лица с психични разстройства 2	15	15	100%
39.	04.07.2024 г.	ЦНСТ за деца и младежи с увреждания	14	9	64,28%
40.	05.07.2024 г.	ЦНСТ за деца без увреждания	14	13	92,85%
41.	05.07.2024 г.	ЦНСТ за деца без увреждания	15	15	100%
42.	05.07.2024 г.	ЦНСТ за деца и младежи с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи 1	16	11	68,75%
43.	05.07.2024 г.	ЦНСТ за деца и младежи с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи 2	8	8	100%
44.	29.11.2024 г.	ДПЛУИ Славовица	50	48	96%
ОБЩО ОТ СТРУКТУРИТЕ КЪМ МТСП				182	88,78%
МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО					
45.	28.03.2024 г.	Държавна психиатрична болница - Кърджали	280	230	82,14%
ОБЩО ОТ СТРУКТУРИТЕ КЪМ МЗ				230	82,14%
ОБЩО НАСТАНЕНИ ЛИЦА ОТ ПЛАНИРАНИ И НЕПЛАНИРАНИ ПРОВЕРКИ					4 006
Включително и лицата, преминали през институции за годината					12 214
ОБЩО ОБХВАНАТИ ЛИЦА ОТ ПЛАНИРАНИ И НЕПЛАНИРАНИ ПРОВЕРКИ					16 220

ИЗВЪНРЕДНИ ПРОВЕРКИ 2024 г.			
№	Дата	Наименование на посетената институция	Тип проверка: по жалба или по самосезиране
46.	01.07.2024 г.	Арест гр. София, бул. „Г. М. Димитров“ № 42	По жалба
47.	03.07.2024 г.	Държавна психиатрична болница - Пазарджик	По жалба
48.	08.08.2024 г.	Първа психиатрична клиника към УМБАЛ „Света Марина“ ЕАД гр. Варна	Самосезиране
49.	19.08.2024 г.	ЗО Дебелт	По жалба
50.	09.10.2024 г.	Затвор Плевен	По жалба
51.	28.11.2024 г.	ДПЛУИ-Батак	По жалба
52.	28.11.2024 г.	ЦНСТ Батак	По жалба
53.	16.12.2024 г.	Затвор Пловдив	По жалба

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АСП – Агенция за социално подпомагане

ГДИН – Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“

ДАБ – Държавна агенция за бежанците

ДМСГД – Дом за медико-социални грижи за деца

ДПБ – Държавна психиатрична болница

ДПФЗД – Държавно предприятие „Фонд затворно дело“

ДСП – Дирекция „Социално подпомагане“

ЕСПЧ – Европейски съд по правата на човека

ЗИНЗС – Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража

ЗО – Закон за омбудсмана

ЗОЗТ – Затворническо общежитие от закрит тип

ЗООТ – Затворническо общежитие от открит тип

ЗСП – Закон за социално подпомагане

КПИ – Комитет за предотвратяване на изтезанията

МВР – Министерство на вътрешните работи

МЗ – Министерство на здравеопазването

МП – Министерство на правосъдието

МС – Министерски съвет

МЦ – Медицински център

НЗОК – Национална здравноосигурителна каса

НПМ – Национален превантивен механизъм

ППЗИНЗС – Правилник за прилагане на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража

РЗИ – Регионална здравна инспекция

РПЦ – Регистрационно-приемателен център

РУП – Районно управление „Полиция“

СБАЛЛС – Специализирана болница за активно лечение на лишени от свобода

СДВНЧ – Специализиран дом за временно настаняване на чужденци

СДВР – Социални дейности и възпитателна работа (затвори)

СПИ – Социално-педагогически интернат

УПО – Условно предсрочно освобождаване

ФПКПИ – Факултативен протокол към Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание

ЦНСТДБУ – Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи без увреждания

ЦНСТДМУ – Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания

ЦПЗ – Център за психично здраве

Адрес: гр. София 1202, ул. Георг Вашингтон №22

Тел.: 02/81-06-955;

02/980-95-10;

факс: 02/81-06-963

ел. поща: npm@ombudsman.bg

www.ombudsman.bg